

ΕΘΝΙΚΟΝ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΑΤΟΜΙΚΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Γ. ΑΝΔΡΕΑΣ
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΡΑΜΠΕΛΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ. Β' ΕΞΑΜΗΝΟ.
ΑΜ: 1340200300170

ΘΕΜΑ :

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΘΡΟ 12 ΤΟΥ ΙΣΧΥΟΝΤΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ.....	<u>2</u>
<u>ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ</u>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ (ΑΡΘΡΑ 1 – 3)	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	<u>3</u>
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	<u>3</u>
ΕΝΝΟΙΑ.....	<u>4</u>
ΦΟΡΕΙΣ.....	<u>5</u>
♦ Νομολογία.....	<u>6</u>
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ.....	<u>7</u>
Α. Ελευθερία ίδρυσης – Αρχή της πολλαπλότητας.....	<u>7</u>
♦ Νομολογία.....	<u>8</u>
Κίνα – αυστηρός περιορισμός στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι...	<u>12</u>
Βόρεια Κορέα	<u>13</u>
Τουρκία	<u>13</u>
Ελλάδα – Αντιτρομοκρατικός νόμος	<u>16</u>
Βουλγαρία	<u>17</u>
Αυστραλία	<u>17</u>
Λευκορωσία.....	<u>18</u>
Β. Ελευθερία προσδιορισμού του σκοπού.....	<u>20</u>
♦ Νομολογία.....	<u>20</u>
Γ. Ελευθερία εισόδου – αποχώρησης.....	<u>24</u>
♦ Νομολογία.....	<u>24</u>
Δ. Ελευθερία λειτουργίας	<u>31</u>
Ε. Ελευθερία διαλύσεως.....	<u>31</u>
Περιορισμοί του δικαιώματος	<u>31</u>
Τύπος.....	<u>32</u>
Διεθνής αναγνώριση του συνεταιρίζεσθαι.....	<u>141</u>
Νομοθεσία.....	<u>142</u>
❖ Ν(281/1914).....	<u>142</u>
❖ Ν(2151/1920).....	<u>156</u>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ (ΑΡΘΡΑ 4 – 5)	
Ιστορική αναδρομή	<u>156</u>
Εκούσιοι – Αναγκαστικοί συνεταιρισμοί.....	<u>157</u>
♦ Νομολογία.....	<u>158</u>
Νομοθεσία.....	<u>174</u>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	
Συμπέρασμα.....	<u>174</u>
Ελληνική περίληψη.....	<u>175</u>
Αγγλική περίληψη.....	<u>175</u>
Βιβλιογραφία.....	<u>176</u>
Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία.....	<u>177</u>
Τύπος.....	<u>178</u>
Νομολογία.....	<u>179</u>

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΑΡΘΡΟ 12

/ 1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία ,τηρώντας τους νόμους ,που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια .

/ 2. Το σωματείο δεν μπορεί να διαλυθεί για παράβαση του νόμου ή ουσιώδους διάταξης του καταστατικού του, παρά μόνο με δικαστική απόφαση .

/ 3. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται αναλόγως και σε ενώσεις προσώπων που δεν συνιστούν σωματείο .

/ 4. Οι γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί κάθε είδους αυτοδιοικούνται σύμφωνα με τους όρους του νόμου και του καταστατικού τους και προστατεύονται και εποπτεύονται από το Κράτος , που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους .

/ 5. Επιτρέπεται η σύσταση με νόμο αναγκαστικών συνεταιρισμών που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας ή δημόσιου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων ή άλλης πλουτοπαραγωγικής πηγής , εφόσον πάντως εξασφαλίζεται η ίση μεταχείριση αυτών που συμμετέχουν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

Το δεύτερο μέρος του ισχύοντος συντάγματος αναφέρεται στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα και συγκεκριμένα το άρθρο 12 στο ατομικό δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι .Εν συνεχεία θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή και θα εξεταστούν η έννοια ,το περιεχόμενο ,ο σκοπός ,οι φορείς ,τα όρια και οι περιορισμοί του δικαιώματος σε συνάρτηση πάντα με τη νομολογία για την πληρέστερη κατανόηση του θέματος .

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από τη φύση του ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει μονήρης ,αντιθέτως έχει την τάση να ενσωματώνεται σε σχηματισμούς που του προσφέρουν δύναμη , ασφάλεια ,στήριξη και λιγότερο επίπονη διαδικασία μέσω της οποίας κατορθώνεται η επίτευξη των στόχων του .Ήδη στην ελληνική αρχαιότητα οι Αθηναίοι πολίτες, σύμφωνα με το Νόμο περί Σωματείων του Σόλωνα, είχαν το δικαίωμα του **συνεταιρίζεσθαι** για πολιτικούς και οικονομικούς σκοπούς.¹

Η ελευθερία ενώσεως προσώπων ,που αποτελεί μια από τις εκφάνσεις της ανθρώπινης αυτής τάσης ,στη χώρα μας κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά με το άρθρο 11 του συντάγματος του 1864 με εισήγηση του Ν.Ι.Σαριπόλου ,ορίζοντας ότι «οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι ,τηρούντες τους νόμους του κράτους ,οίτινες όμως ουδέποτε δύνανται να υπαγάγωσι το δικαίωμα τούτο εις προηγουμένην της Κυβερνήσεως άδειαν».

Εν αντιθέσει τα επαναστατικά συντάγματα καθώς και το σύνταγμα του 1844 (παρότι επηρεασμένο από το βελγικό του 1831,το οποίο και ως υπόδειγμα είχε),δεν κατοχύρωσαν το ατομικό αυτό δικαίωμα.

Με την αναθεώρηση του 1911 προστίθεται μια επιπλέον παράγραφος βάσει της οποίας η διάλυση συνεταιρισμού μπορεί να γίνει μόνο με δικαστική απόφαση κάτι το οποίο διατηρείται και στο σύνταγμα του 1927. Την 4^η Αυγούστου του 1936 ,με πρόταση της

¹ <http://www.tetraktys.org/genika/mid%20thomas04.htm>.

κυβέρνησης Μεταξά ,ο βασιλιάς εκδίδει δύο προεδρικά διατάγματα και χωρίς να έχει τεθεί σε ισχύ ο νόμος περί καταστάσεως πολιορκίας με το πρώτο από αυτά αναστέλλει μεταξύ άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων και αυτό του συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 12)² .Το σύνταγμα του 1952 με δύο νέες παραγράφους εισάγει περιορισμούς στην άσκηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι από τους δημοσίους υπαλλήλους (11§3) και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ,επιπλέον στους πρώτους απαγορεύει την απεργία .

Το σύνταγμα του 1975 επαναλαμβάνει την διάταξη του 11§3 με άλλη όμως διατύπωση (12§4) .Μεταξύ των περιορισμών ήταν και η απαγόρευση συμμετοχής τους σε μη δημοσιουπάλληλικά επαγγελματικά σωματεία³ .

Στο ισχύον σύνταγμα και συγκεκριμένα στο άρθρο 12 δεν καθορίζονται πλέον τα σχετικά με την απεργία των δημοσίων υπαλλήλων (αλλά στο 23Σ), καθώς επίσης η παρουσία δύο νέων παραγράφων (§4,5) των οποίων το περιεχόμενο ,(σχετικό με τους γεωργικούς ,αστικούς και αναγκαστικούς συνεταιρισμούς) ,ξενίζει και απομακρύνεται από την ελευθερία του συνεταιρισμού⁴ .

Η πρώτη νομοθετική ρύθμιση έγινε με το νόμο 281/1914 «περί σωματείων » καθώς και με τον 2151/1920 « περί επαγγελματικών σωματείων »⁵ του Ελευθερίου Βενιζέλου .

ΕΝΝΟΙΑ

Η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι μαζί με εκείνη του συνέρχεσθαι αποτελούν τις δύο μορφές της ελευθερίας της ομαδικής και πνευματικής κίνησης και δράσεως και βάση της ελευθερίας της επαγγελματικής οργανώσεως .

Το άρθρο 12§1 δεν κατοχυρώνει μόνο ένα ατομικό δικαίωμα αλλά παράλληλα και μια θεσμική εγγύηση ⁶.Νομιμοποιούνται αλλά και δικαιούνται πλέον οι άνθρωποι να δρουν όχι μόνο ατομικά αλλά και συλλογικά σε ενώσεις προσώπων με ή χωρίς νομική προσωπικότητα και μη κερδοσκοπικούς σκοπούς. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται και στο άρθρο 12 «του χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε.»⁷,διότι παρότι προϋπήρχε η ΕΣΔΑ με αυτόν το χάρτη

² Βλ./Αλιβιζάτο Νικόλαο ,Εισαγωγή στην ελληνική συνταγματική ιστορία ,τεύχος Α' ,σελ ,163

³ Βλ./ Αραβάνης Σ. / Χορομίδης Κ. «Επιτρεπτόν ή μη συμμετοχής δημοσίων υπαλλήλων εις σωματεία» ,Γνωμοδότηση ,Αρμ. 1975 ,σελ.630

⁴ Βλ. /Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος, Συνταγματικό δίκαιο 12^η έκδοση σελ, 590 που θεωρεί ότι οι παράγραφοι 4, 5 θα έπρεπε να βρίσκονται σε ιδιαίτερο άρθρο.

⁵ Λεπτομέρειες /Δαγτόγλου Π.Δ. ,Ατομικά δικαιώματα Β'σελ,761

⁶ Βλ./Δημητρόπουλος Ανδρέας ,Συνταγματικά δικαιώματα Γ' εκδ.σελ,260

⁷ Βλ./ΤΟ ΒΗΜΑ ,12-11-2000 και http://europa.eu.int/comm/justice_home/index_en.htm

καθίστανται πολύ πιο ορατά τα ήδη υπάρχοντα θεμελιώδη δικαιώματα και προστατεύονται περισσότερο .

Στο περιεχόμενο του 12 δεν εμπίπτουν ενώσεις που επιδιώκουν κερδοσκοπικούς σκοπούς καθώς και κάποιες ειδικότερες μορφές της συνεταιριστικής ελευθερίας οι οποίες ρυθμίζονται με ειδικές διατάξεις του συντάγματος .⁸

Από όλα τα ανωτέρω και έχοντας κατά νου ότι ζούμε σε μια άκρα δημοκρατική χώρα απευθυνόμενη σε ανθρώπους που κατανοούν την κοινωνική αυτή πραγματικότητα ,μας δίνεται η δυνατότητα για συλλογική έκφραση και δράση αποσκοπώντας στη δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που συνεχόνται την βελτίωση του κοινωνικού συνόλου .Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι τα σωματεία ,(το ίδιο ισχύει και για τις απλές ενώσεις προσώπων) ,μπορούν να έχουν σκοπό πολιτικό ή ευρύτερα κοινωνικό ,οικονομικό και πάντα σύμφωνο με το σύνταγμα και τους νόμους διότι άλλως θα υπονομεύουμε οι ίδιοι τα δικά μας συμφέροντα .

ΦΟΡΕΙΣ

Με το γράμμα του 12§1 φορείς του δικαιώματος είναι κατ' αρχήν οι έλληνες πολίτες .Με το άρθρο 11 της ΕΣΔΑ και την κύρωση του που σύμφωνα με το άρθρο 28§1 έχει ανώτερη τυπική ισχύ προστατεύονται και οι αλλοδαποί⁹ με μόνο περιορισμό την απαγόρευση ίδρυσης πολιτικών ενώσεων (16 ΕΣΔΑ).

Σύμφωνη επίσης με το 12§1 είναι και η συμμετοχή όσων δεν έχουν τα προσόντα του εκλογέως καθώς και των εργαζόμενων ανηλίκων σε επαγγελματικά σωματεία του κλάδου απασχόλησής τους .¹⁰ Η «Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού» που υιοθετήθηκε από τη γενική συνέλευση του Ο.Η.Ε. το Νοέμβριο του 1989 και επικυρώθηκε από την ελληνική βουλή το 1993 αναφέρει στο άρθρο 15 ότι το παιδί έχει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και συνέρχεσθαι ειρηνικά¹¹ .

Όσον αφορά το αν η συνταγματική προστασία περιορίζεται μόνο στα φυσικά πρόσωπα ή καλύπτει και τα νομικά ,αν και στο παρελθόν

⁸ πολιτικά κόμματα ,συνδικαλιστικές οργανώσεις φοιτητικοί σύλλογοι ,αθλητικά σωματεία ,
Βλ./Δημητρόπουλος Ανδρέας ,Συνταγματικά δικαιώματα Γ'Εκδ.σελ,259

⁹ Βλ./Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το νομικό καθεστώς των μεταναστών εργαζομένων ,Στρασβούργο 24-11-1977 άρθρο 28 http://www.coe.int/t/E/Social_Cohesion/migration/Documentation/Legal_texts/093%20-%20Greek%20version.pdf

¹⁰ Βλ. /Δαγτόγλου Π.Δ. ,Ατομικά δικαιώματα Β'σελ,780 (Νομοθετικοί περιορισμοί της συμμετοχής ανηλίκων σε ενώσεις και σωματεία που απαιτούν τη συναίνεση γονέων ,δεν είναι κατ' αρχήν ασυμβίβαστοι με την συνταγματική κατοχύρωση)

¹¹ http://www.coe.int/T/E/Social_Cohesion/Migration/Documentation/Legal_texts/093%20-%20Greek%20version.pdf

είχαν υποστηριχθεί αντίθετες απόψεις ,με το άρθρο 43 του νόμου 281/1914 καθιερώθηκε η δυνατότητα συνένωσης δύο ή περισσότερων σωματείων αλλά και το γεγονός ότι τα ακόλουθα συνταγματικά κείμενα δεν εκδηλώθηκαν , με την κρατούσα πλέον άποψη συνηγορεί στο ότι παρέχεται προστασία και στους «συνεταιρισμούς συνεταιρισμών»¹². Από τα νομικά πρόσωπα προστατεύονται μόνο όσα είναι ιδιωτικού δικαίου .

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ – ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

1834/1986 ΠΠρΑθ¹³ Σύνταγμα. Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Ευρωπαϊκή Σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σωματεία. Δεκτή αίτηση αναγνώρισης σωματείου με μέλη και διοίκηση αποκλειστικά αλλοδαπούς. Αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεις της Σύμβασης της Ρώμης.

2249/1986 ΠΠρΑθ¹⁴ Σωματεία .Ατομικά δικαιώματα .Ευρωπαϊκή σύμβαση δικαιωμάτων του ανθρώπου .Ερμηνεία διεθνούς συμβάσεως εργασίας .Αυξημένης τυπικής ισχύος διεθνείς συμβάσεις κυρωθείσες δια νόμου .Σύνταγμα .Επιτρεπτή ,μετά την έναρξη ισχύος του συντάγματος του 1975 ,η διοίκηση σωματείου και από αλλοδαπούς .

6297/1993ΠΠρΘεσ.¹⁵ Σύννομη η συμμετοχή αλλοδαπού στην προσωρινή διοίκηση του σωματείου .Κατάργηση της απαγορευτικής διάταξης (αρθρ. 107 ΕΙΣΝΑΚ) ως αντικείμενη στη Σύμβαση της Ρώμης .

3518/1993 ΜΠρΑθ¹⁶ Σύνταγμα. Προστασία συνεταιρίζεσθαι. Σύμβαση Ρώμης (4.11.50). Σωματεία. Επιτρεπτή η συμμετοχή αλλοδαπού και στη διοίκηση του σωματείου, του οποίου είναι μέλος, εφόσον ο σκοπός του δεν είναι πολιτικός. Αναγνώριση σωματείου με μέλη Αλβανούς υπηκόους.

¹² Βλ. / Δαγτόγλου Π.Δ. ,Ατομικά δικαιώματα Β΄σελ,780 και Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος, Συνταγματικό δίκαιο 12^η έκδοση σελ,586

¹³ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

¹⁴ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

¹⁵ 6297/1993 ΠΠρ Θεσ. Αρμ. 1993 ,σελ.1131 «Ένωση για τη διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας στη Μακεδονία – Θράκη TESOL»

¹⁶ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

4300/1996 ΜΠΡ ΑΘ¹⁷

Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Αλλοδαποί. Είναι επιτρεπτή η σύσταση με αλλοδαπούς και μόνο ως μέλη του, με τη δυνατότητα διοίκησής του μόνο από αλλοδαπούς.

1402/1991 ΑΠ¹⁸

Επαγγελματικά σωματεία .δικαίωμα ελεύθερης εκπόνησης καταστατικού .Υποχρέωση των δημοσίων αρχών να απέχουν από κάθε επέμβαση προς τον περιορισμό ή παρακώλυση της άσκησης του εν λόγω δικαιώματος .Εγγραφή σωματείων ως μελών υπερκείμενης οργάνωσης :νόμιμο το δικαίωμα της οργάνωσης για πρόβλεψη προϋποθέσεων και περιορισμών στο καταστατικό .Δικαστικός έλεγχος για ενδεχόμενη καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος. Διαταγή εγγραφής του σωματείου σε υπερκείμενη οργάνωση ,παρά την αντίθετη διάταξη του καταστατικού .Αναίρεση απόφασης που δέχεται την δυνατότητα του περιορισμού του δικαιώματος εγγραφής σε δευτεροβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση με βάση τη σχετική διάταξη του καταστατικού .

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ**ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΙΔΡΥΣΗΣ –ΑΡΧΗ ΠΟΛΛΑΠΛΟΤΗΤΑΣ**

Η ελευθερία ίδρυσης ενώσεων σωματείων (που ρυθμίζονται με τα άρθρα 78επ. του ΑΚ) ή απλών (107 ΑΚ) ανήκει στο περιεχόμενο της συνεταιριστικής ελευθερίας ,είναι αμυντικό δικαίωμα και δεν μπορεί να εξαρτηθεί από προηγούμενη κυβερνητική άδεια .Παράλληλα κανένας δεν μπορεί να εξαναγκαστεί να συμμετάσχει στην ίδρυση δηλαδή έχουμε και την κατοχύρωση του δικαιώματος αποχής απ' αυτήν .

Η αρχή της πολλαπλότητας των ενώσεων είναι φυσική συνέπεια της ελευθερίας ίδρυσης ,απαγορεύεται δηλαδή η επιβολή περιορισμένου αριθμού ενώσεων (numerus clausus).Αποτέλεσμα αυτής της απαγόρευσης είναι ότι μπορούν να συνυπάρξουν στον ίδιο τόπο και κατά τον ίδιο χρόνο δύο ή περισσότερα σωματεία με τους ίδιους ή παρεμφερείς σκοπούς και παρόμοια επωνυμία ,αρκεί η λειτουργία του δεύτερου να μην παρεμποδίζει ή περιορίζει την τήρηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι από τα μέλη του άλλου σωματείου και η επωνυμία του νεότερου να μην είναι ίδια ή παρόμοια με εκείνη του προϋφιστάμενου σε τέτοιο σημείο ώστε να προκαλείται σύγχυση ως προς την ταυτότητά τους .

¹⁷ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

¹⁸ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

6307/2002ΕΦΑΘ¹⁹

Ο Σωματεία. Αρχή της πολλαπλότητας των σωματείων. Η ίδρυση και η λειτουργία του Σωματείου ελέγχεται από το δικαστήριο από άποψη νομιμότητας και όχι σκοπιμότητας. Το δικαίωμα προς ίδρυση σωματείου δεν πρέπει να ασκείται καταχρηστικά. Η συνύπαρξη στον ίδιο τόπο δύο ή περισσότερων σωματείων με τους ίδιους σκοπούς μπορεί να ελεγχθεί για κατάχρηση δικαιώματος αν η λειτουργία του δεύτερου σωματείου παρεμποδίζει ή περιορίζει την τήρηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι από τα μέλη του άλλου σωματείου και όταν η επωνυμία του νεότερου σωματείου είναι ίδια ή παρόμοια με εκείνη του προϋφιστάμενου. Πότε η συνύπαρξη σωματείων παρακωλύει την εύρυθμη λειτουργία τους και την επίτευξη των σκοπών τους σε βάρος των συμφερόντων των μελών τους.

3360/2002ΜΠΡΠΕΙΡ²⁰

Σωματεία. Τριτανακοπή κατά της αποφάσεως ιδρύσεως από τρίτο που βλάπτεται. Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, συνδικαλιστική ελευθερία. Δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητας. Αρχή της πολλαπλότητας των σωματείων. Τριτανακοπή της "Ένωσης Αστυνομικών Υπαλλήλων Αττικής Ε.Α.Υ.Α." κατά της απόφασης που αναγνωρίζει σωματείο με την επωνυμία: "Ένωση Αστυνομικών Υπαλλήλων Νομού Πειραιά". Δεκτή γιατί δημιουργείται σύγχυση σχετικά με την εύρυθμη λειτουργία και δράση και πλάνη σχετικά με την ταυτότητά τους. Διαγραφή του δεύτερου από το βιβλίο Σωματείων.

10325/1999 ΜΠρΘεσ.²¹

Σωματεία. Εφαρμογή της αρχής της πολλαπλότητας, η οποία απορρέει από τη συνδικαλιστική ελευθερία και το δικαίωμα για ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Τα δικαστήρια ασκούν έλεγχο νομιμότητας και όχι σκοπιμότητας κατά τη σύσταση των σωματείων. Πότε είναι καταχρηστική η συνύπαρξη στον ίδιο τόπο δύο ή περισσότερων σωματείων που επιδιώκουν τους ίδιους σκοπούς και έχουν παρόμοια επωνυμία. Κρίση ότι η σύσταση νέου σωματείου δεν είναι καταχρηστική. Εκούσια δικαιοδοσία. Άσκηση κύριας παρέμβασης στη δίκη για την αναγνώριση και εγγραφή σωματείου.

¹⁹ 6307/2002 ΕΦΑΘ ,Δ/ΝΗ 2003 ,σελ.863

²⁰ 3360/2002ΜΠρΠειρ ΑΡΧΝ 2003 ,σελ87

²¹ 10325/1999 ΜΠρΘεσ. ΑΡΜ 2001,σελ 776

Πότε είναι παραδεκτή η άσκηση κύριας παρέμβασης. Η δικαστική δαπάνη των παρεμβάσεων επιβάλλεται σε βάρος των παρεμβαινόντων.

2461/1998 ΜΠρΑθ²²

Πολιτική δικονομία. Διαδικασία εκούσιας δικαιοδοσίας. Τριτανακοπή επαγγελματικού σωματείου κατ' αποφάσεως που αναγνώρισε άλλο επαγγελματικό σωματείο στον ίδιο επαγγελματικό χώρο. Προϋποθέσεις καταχρηστικής σύστασης του νεότερου σωματείου. Έννομο συμφέρον για άσκηση τριτανακοπής, λόγω βλάβης του προϋπάρχοντος σωματείου. Σύνταγμα .Ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι. Δικαστικός έλεγχος της νομιμότητας ίδρυσης και λειτουργίας σωματείου. Απόρριψη τριτανακοπής. Νόμιμη η σύσταση δευτέρου σωματείου.

134/1996ΜΠΡΑΓΡΙΝ²³

Συνδικαλιστικές οργανώσεις .Έκταση και περιεχόμενο της συνταγματικής κατοχυρωμένης συνδικαλιστικής ελευθερίας. Η ίδρυση και η λειτουργία του σωματείου υπόκειται μόνο σε δικαστικό έλεγχο νομιμότητας και όχι σε οποιονδήποτε έλεγχο σκοπιμότητας. Ειδικότερα η συνύπαρξη στον ίδιο τόπο δύο ή περισσότερων σωματείων με τους ίδιους σκοπούς μπορεί να ελεγχθεί από το δικαστήριο, μόνο όταν η λειτουργία του δευτέρου σωματείου παρεμποδίζει ή περιορίζει την τήρηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι από τα μέλη του άλλου σωματείου, ώστε να ματαιώνεται ο συνταγματικά προστατευόμενος σκοπός του δικαιώματος αυτού για την πραγματοποίηση της κοινωνικής προόδου, καθώς και όταν η επωνυμία του υπό σύσταση νεώτερου σωματείου είναι η ίδια ή παρόμοια με εκείνη του προϋφισταμένου σωματείου, έτσι ώστε να προκαλείται σύγχυση ως προς την ταυτότητά τους.

140/1993 ΕφΘεσ.²⁴

Επαγγελματικά Σωματεία. Προστασία του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι .Κατάχρηση δικαιώματος. Ίδρυση περισσότερων σωματείων με την ίδια έδρα και τον ίδιο σκοπό. Κρίση για το αν επέρχεται σύγχυση στην λειτουργία και στην δραστηριότητα των σωματείων.

181/1991 ΕφΘεσ.²⁵

²² 2461/1998 ΜΠρΑθ NOB 1998 ,σελ.1461

²³ 134/1996ΜΠρΑγριν APXN 1997 ,σελ.346

²⁴ 140/1993 ΕφΘεσ APM 1993 ,σελ.349, Δ/ΝΗ 1994 ,σελ.655

²⁵ 181/1991 ΕφΘεσ APM 1991 ,σελ.53

Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι .Συνταγματική Θέσπιση της πολλαπλότητας μη κερδοσκοπικών σωματείων .Κατάχρηση. Προϋποθέσεις .Απορρίπτεται η έφεση στο σύνολό της.

7/1991 ΠΠρΑγρ²⁶

Σωματεία. Ίδρυση εργατικού σωματείου. Ίδρυση νέου εργατικού σωματείου το οποίο δημιουργεί σύγχυση ως προς την ταυτότητα του πρώτου. Μη αναγνώρισή του από το Δικαστήριο. Στοιχεία που δημιουργούν σύγχυση .Επωνυμία. Σκοπός. Συμμετοχή στο νέο σωματείο μελών του παλαιού σωματείου. Καταχρηστική η ίδρυση σωματείου που σκοπό έχει τη διάλυση του παλαιού. Ίδρυση σωματείου καπνεργατών.

181/1990 ΕφΘεσ.²⁷

Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Συνδικαλιστικές οργανώσεις (Ν. 1264/1982). Η ίδρυση περισσότερων επαγγελματικών σωματείων που έχουν την ίδια έδρα ,επιδιώκουν τον αυτόν σκοπό και αποτελούνται από μέλη που ασκούν το αυτό επάγγελμα αποτελεί υπέρβαση, των αντικειμενικών κριτηρίων της καλής πίστης ,των χρηστών ηθών και του σκοπού του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι εάν επέρχεται σύγχυση στην εύρυθμη λειτουργία τους και στην δραστηριότητά τους για την επίτευξη του σκοπού των, ειδικότερα εάν δημιουργείται πλάνη για την ταυτότητά τους λόγω της ίδιας επωνυμίας οπότε η ίδρυση του δεύτερου σωματείου είναι αντίθετη με τα υλικά και ηθικά συμφέροντα των μελών τους και για το λόγο αυτό δεν είναι νόμιμη.

12420/1990 ΕφΑθ²⁸

Εκούσια δικαιοδοσία. Ίδρυση σωματείου. Τριτανακοπή επιτρεπτή εφόσον παραβλάπτονται ή κινδυνεύουν τα συμφέροντα του τρίτου από την προσβαλλόμενη απόφαση .Σύνταγμα. Αρχή πολλαπλότητας των σωματείων. Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι .Έλεγχος για καταχρηστικότητα .Δικαίωμα μισθωτού να συμμετέχει σε μια μόνο επιχείρηση και σε μία μόνο κλαδική οργάνωση. Σύσταση σωματείου στον ίδιο χώρο που λειτουργεί άλλο παρεμφερές σωματείο με τους ίδιους σκοπούς και που τα ιδρυτικά μέλη του πρώτου είναι ενεργά μέλη του δευτέρου. Τριτανακοπή του προϋπάρχοντος σωματείου. Δεκτή.

633/1989 ΑΠ²⁹

²⁶ 7/1991 ΠΠρΑγρ ΑΡΜ 1991 ,σελ.474

²⁷ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

²⁸ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

²⁹ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

Το δικαίωμα εγγραφής σε επαγγελματικό σωματείο (και σε δευτεροβάθμια οργάνωση) είναι κατοχυρωμένο με διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, από τις οποίες δεν επιτρέπεται απόκλιση με την ιδιωτική αυτονομία (καταστατικό). Στο δικαίωμα ίδρυσης και λειτουργίας στον ίδιο τόπο περισσότερων συνδικαλιστικών οργανώσεων με τον ίδιο ή παρεμφερή σκοπό, ως εκδήλωση της συνταγματικά (άρθρο 12 Σ) κατοχυρωμένης ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, μπορεί να τεθεί φραγμός από το δικαστήριο μόνο, όταν αυτό ασκείται καταχρηστικά.

457/1988 ΕφΛαρ³⁰

Σωματεία. Ίδρυση. Συνύπαρξη δύο σωματείων με τους ίδιους σκοπούς στον ίδιο τόπο. Έλεγχος δικαστικός μόνο αν η λειτουργία του ενός σωματείου παρεμποδίζει ή περιορίζει την τήρηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι από τα μέλη του άλλου ή όταν υπάρχει ταυτότητα επωνυμίας δυναμένη να προκαλέσει σύγχυση. Μη καταχρηστική η ίδρυση σωματείου αν αναπτύσσει ανταγωνιστική δράση έναντι του άλλου σωματείου.

1245/1980 ΕΦΘΕΣΣΑΛ³¹

Σωματεία (επαγγελματικά), η άσκηση του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος του "συνεταιρίζεσθαι" υπόκειται στους περιορισμούς του 281 ΑΚ, σύσταση σωματείου εργαζομένων με ορισμένη ιδιότητα σε συγκεκριμένη επιχείρηση ενώ λειτουργεί ήδη σωματείο που καλύπτει όλο το φάσμα των εργαζομένων στην ίδια επιχείρηση, επιτρεπτή η σύσταση αυτού του σωματείου, γιατί η λειτουργία του δεν παρεμποδίζει τη δραστηριότητα του υφιστάμενου σωματείου και δεν προκαλεί σύγχυση ως προς την ταυτότητα των δύο σωματείων.

1842/1984 ΑΠ³²

Ατομικά δικαιώματα. Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Αρχή πολλαπλότητας. Επαγγελματικά σωματεία. Υπόκειται στην απαγόρευση του ΑΚ 281 η σύσταση αυτών. Περιστατικά απ' όπου προκύπτει η μη καταχρηστική σύσταση σωματείου.

488/1985 ΕφΠειρ³³

Συνδικαλιστική ελευθερία. Αρχή πολλαπλότητας σωματείων και ενώσεων. Έννοια. Λειτουργία σωματείου. Δικαστικός έλεγχος

³⁰ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

³¹ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

³² http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

³³ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

νομιμότητας ,όχι σκοπιμότητας .Κύρια παρέμβαση .Συνύπαρξη στον ίδιο τόπο δύο ή περισσότερων σωματείων .Προϋποθέσεις .

386/1986 ΠΠρΗλεια³⁴

Ίδρυση επαγγελματικών σωματείων .Απόρριψη αίτησης συστάσεως επαγγελματικού σωματείου εργαζομένων λόγω της υπάρξεως ήδη δύο άλλων με τα ίδια περίπου μέλη .Καταχρηστική η άσκηση του σχετικού δικαιώματος .

7768/1986 ΕφΑθ³⁵

Ελευθερία σύστασης και παράλληλης λειτουργίας περισσότερων σωματείων που επιδιώκουν τον ίδιο ή παρεμφερή σκοπό .Καταχρηστική άσκηση δικαιώματος ίδρυσης επαγγελματικού σωματείου .Προϋποθέσεις .Περιστατικά .Η προσθήκη της λέξης ‘Αλληλεγγύη’ στην επωνυμία του εκκαλούντος δεύτερου σωματείου ,η οποία λέξη είναι βασικό στοιχείο της επωνυμίας του πρώτου σωματείου και το οποίο δεύτερο ιδρύθηκε στον ίδιο επαγγελματικό χώρο (ξενοδοχείο) καθιστά εκτός άλλων την ίδρυσή του καταχρηστική

202/1988 ΠΠρΠειρ³⁶

Αίτηση αναγνώρισης σωματείου εργαζομένων νοσηλευτικού ιδρύματος .Κυρία παρέμβαση στη δίκη του ήδη υφιστάμενου σωματείου .Μη νόμιμη η ίδρυση ομοιοβάθμου και στον ίδιο εργασιακό χώρο σωματείου από μέλη που ανήκουν σε σωματείο του ίδιου χώρου .Κίνδυνος σύγχυσης των εργαζομένων όταν μάλιστα όταν μάλιστα το υπό ίδρυση σωματείο έχει την ίδια επωνυμία με το υφιστάμενο .Απόρριψη αίτησης αναγνώρισης .Η αλλαγή της φύσεως των συμβάσεων εργασίας δεν επιφέρει την απώλεια της συνδικαλιστικής καλύψεως των εργαζομένων .

KINA

Η Κίνα μια πολυπληθέστατη χώρα αρνείται πεισματικά να αναγνωρίσει την πλήρη και ελεύθερη άσκηση των δικαιωμάτων των εργατών στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι .Τον Οκτώβριο του 2001 αναθεωρήθηκε ο Συνδικαλιστικός νόμος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας ο οποίος εξακολουθεί να παραμένει αυστηρά περιοριστικός .Στις 28 Φεβρουαρίου του 2001 ,η Κινεζική κυβέρνηση επικύρωσε το

³⁴ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

³⁵ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

³⁶ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

Διεθνές Σύμφωνο ICESCR κρατώντας όμως επιφύλαξη για τις υποχρεώσεις της στο άρθρο 8§1 το οποίο αναφέρεται στο δικαίωμα της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι³⁷.

Πρόσφατα (15/1/2003) δικάστηκαν δύο αγωνιστές για τα εργατικά δικαιώματα, οι Γιάνο Φουξίν και Σιάο Γιουνλιάνγκ, επειδή διοργάνωσαν διαμαρτυρίες εργαζομένων πέρυσι τον Μάρτιο στην πόλη Λιαογιάνγκ. Αναφέρεται ότι κατηγορούνται για «ανατρεπτικές δραστηριότητες» και υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες ότι δεν θα έχουν δίκαιη δίκη. Η Διεθνής Αμνηστία ζήτησε την άμεση απελευθέρωσή τους, δηλώνοντας ότι θα τους θεωρήσει κρατούμενους συνείδησης στην περίπτωση που θα καταδικαστούν για ‘ανατρεπτικές δραστηριότητες’ χωρίς να έχουν κάτι τίποτα παραπάνω από το να ασκήσουν ειρηνικά τα δικαιώματά τους στη ελευθερία της έκφρασης, του συνεταιρίζεσθαι και του συναθροίζεσθαι.³⁸

ΒΟΡΕΙΑ ΚΟΡΕΑ

Στις 17 Απριλίου 2003 η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ καταδίκασε για πρώτη φορά τη Βόρεια Κορέα με 28 ψήφους υπέρ, 14 αποχές και 10 ψήφους κατά, για τους σοβαρούς περιορισμούς της ελευθερίας της σκέψης, της ανεξιθρησκείας, της γνώμης, της έκφρασης, του συναθροίζεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, της περιορισμένης πρόσβασης των πολιτών στην πληροφόρηση και τους περιορισμούς που επιβάλλονται στους πολίτες, οι οποίοι επιθυμούν να μετακινηθούν ελεύθερα εντός της χώρας ή να ταξιδέψουν στο εξωτερικό.

Την απόφαση εισηγήθηκαν από κοινού η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Η.Π.Α., ενώ η Βόρεια Κορέα δεν έλαβε μέρος στην ψηφοφορία και απέρριψε τις κατηγορίες τις οποίες χαρακτήρισε χαλκεύματα.³⁹

ΤΟΥΡΚΙΑ

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδίκασε την Τουρκία για παραβίαση του δικαιώματος στην ελευθερία του συναθροίζεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι με την απόφαση που έλαβε το 1994 για τη διάλυση του φιλοκουρδικού Κόμματος της Δημοκρατίας (DEP). Οι δικαστές του Στρασβούργου

³⁷ <http://web.amnesty.org/ai.nsf/recent/ASA170152002>

³⁸ http://www.explo.gr/qu_article/030117004/darticle

³⁹ http://goutas.gr/north_korea/human_rights.html

έκριναν ότι η διάλυση του DEP "δεν μπορεί να κριθεί απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία" και επομένως αποτελεί παραβίαση του άρθρου 11 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία εγγυάται το δικαίωμα στην ελευθερία του συναθροίζεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι.⁴⁰

Σύμφωνα με ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες του CNN-Turk, κατά τη νέα "βίβλο εθνικής ασφάλειας" παύουν η Ελλάδα και η Συρία να είναι πρώτης προτεραιότητας απειλές, και η εξ Ανατολών απειλή επικεντρώνεται στο Ιράκ και το Ιράν. Επίσης, δεν χαρακτηρίζονται ως απειλή οι διαστάσεις «μαφίας» της άκρας δεξιάς. Στις 2/8, η Βουλή ψήφισε την κατάργηση της θανατικής ποινής, σε περίοδο ειρήνης, με ψήφους 256 έναντι 162 και μίας αποχής. Επίσης, ενέκρινε σειρά μεταρρυθμίσεων, προκειμένου να εναρμονιστεί η νομοθεσία της χώρας με τις ευρωπαϊκές νόρμες. Στο εξής, θα επιτρέπεται η μετάδοση τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών προγραμμάτων στην κουρδική γλώσσα, καθώς και η διδασκαλία της κουρδικής με ιδιαίτερα μαθήματα. Άλλες μεταρρυθμίσεις αφορούν την ελευθερία της έκφρασης και του συνεταιρίζεσθαι, τον περιορισμό των απαγορεύσεων για τις διαδηλώσεις και την εισαγωγή αυστηρών μέτρων για τη λαθρομετανάστευση, ενώ παρέχονται περισσότερα δικαιώματα στις θρησκευτικές μη μουσουλμανικές αρχές. Όλες οι μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να εγκριθούν από τον πρόεδρο της Τουρκίας Αχμέτ Σεζέρ.⁴¹

Έρευνα στους χώρους της έδρας της Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στην Άγκυρα⁴²

Η Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ενέκρινε κοινό ψήφισμα έξι πολιτικών ομάδων (ΕΕΑ/ΑρΠρΒΧ, ΠΡΣ/ΕΕΣ, ΦΙΑ, ΕΛΚ-ΕΔ, ΕΕΕ, ΕΣΚ), στο οποίο εκφράζει την έντονη κατάπληξη της για τις πρόσφατες αιφνιδιαστικές έρευνες που διενέργησε η τουρκική αντιτρομοκρατική υπηρεσία στα γραφεία της Ένωσης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Άγκυρα, καλώντας παράλληλα τις τουρκικές αρχές να παράσχουν άμεσα εξηγήσεις.

Με την ίδια ευκαιρία, το Σώμα εκφράζει την υποστήριξη του στο διεθνώς ανεγνωρισμένο, έργο της Ένωσης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και προτρέπει την τουρκική κυβέρνηση να αποδείξει τη δέσμευσή της για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

⁴⁰ http://www.imerisia-ver.gr/qu_article/021211007/darticle

⁴¹ <http://www.esee.gr/el/Anaskopisi2002/Eksoterika/08/Xores.shtml>

⁴² http://www.mzorba.gr/themes/mai12_05_2003.htm

αναθεωρώντας τη νομοθεσία της, προκειμένου να εξασφαλισθούν η προστασία της δημοκρατίας, η διαφάνεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τονίζεται δε ότι η Τουρκική κυβέρνηση οφείλει να θέσει σε εφαρμογή τις εξαγγελθείσες δικαστικές μεταρρυθμίσεις, καταργώντας τα δικαστήρια κρατικής ασφαλείας. Επισημαίνεται περαιτέρω, με λύπη, ότι και στους τομείς εκείνους ακόμη όπου έχει τροποποιηθεί η νομοθεσία προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης της ελευθερίας του λόγου και του συνεταιρίζεσθαι, στην πράξη ελάχιστα πράγματα έχουν αλλάξει, καθώς υπάρχει ακόμη ευρύ περιθώριο αστυνομικής καταστολής.

Η πολιτική βούληση της Τουρκίας, όμως, για πραγματοποίηση ριζικών αλλαγών στη δομή του κράτους, τις σχέσεις του με την κοινωνία, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον τρόπο διακυβέρνησης έχουν κεφαλαιώδη σημασία στην πορεία της προς την ΕΕ. Η υλοποίηση ή μη των μεταρρυθμίσεων, άλλωστε, θα αξιολογηθεί δεόντως από την Επιτροπή κατά την εξέταση του κατά πόσο η Τουρκία πληροί τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης, κατά την σύνταξη της έκθεσής της προς το Συμβούλιο, τον Δεκέμβριο του 2004.

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Η έγκριση της ίδρυσης Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας στην Τουρκία αποτελεί ευπρόσδεκτη θετική κίνηση της τουρκικής κυβέρνησης, δήλωσε η διεθνής οργάνωση, μόλις τα ιδρυτικά της μέλη στην Τουρκία ειδοποιήθηκαν επισήμως για τη θετική έκβαση της σχετικής διαδικασίας. «Είναι σημαντικό βήμα προόδου προς την ίδρυση στην Τουρκία Τμήματος της οργάνωσης με πλήρεις λειτουργίες, το οποίο θα ανοίξει τον δρόμο στους Τούρκους πολίτες ώστε να συμβάλλουν ευρύτατα στις διεθνείς μας εκστρατείες με αντικείμενο άλλες χώρες και να ενισχύσουν την παγκόσμια προσπάθεια της Διεθνούς Αμνηστίας για την προώθηση και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Η οργάνωση δήλωσε σαφώς ότι το γεγονός αυτό δεν επηρεάζει στο παραμικρό τη συνεχή δουλειά έρευνας για την Τουρκία, ενώ δίνει τη δυνατότητα στα μέλη της Διεθνούς Αμνηστίας στη χώρα αυτή να δημιουργήσουν ευαισθητοποίηση και κατανόηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα από προγράμματα εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και μέσα από προσπάθειες βελτίωσης της νομοθεσίας. Η νεοϊδρυθείσα δομή της Διεθνούς Αμνηστίας στην Τουρκία δεν θα αναμιχθεί σε οποιεσδήποτε δραστηριότητες έρευνας για τη χώρα: το

έργο αυτό θα συνεχίσει να πραγματοποιείται από τη Διεθνή Γραμματεία της οργάνωσης, που εδρεύει στο Λονδίνο. Παρ' όλο που η χορήγηση έγκρισης αποτελεί σημαντικό βήμα προόδου προς την ενίσχυση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι στην Τουρκία, η Διεθνής Αμνηστία συνεχίζει ωστόσο να ανησυχεί για την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και για την ελευθερία της έκφρασης στη χώρα αυτή.

Ο υπάρχων Νόμος περί Σωματείων έχει χρησιμοποιηθεί για να παρεμποδισθούν σοβαρά οι δραστηριότητες σωματείων αντίθετα προς τη Διακήρυξη του ΟΗΕ για τους Υπερασπιστές των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Για παράδειγμα, ο Ριντβάν Κιζγκίν, επικεφαλής του παραρτήματος της Ένωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (IHD) στο Μπίνγκολ, παύθηκε από τη θέση του προέδρου με απόφαση του Κυβερνήτη του Μπίνγκολ με βάση το Άρθρο 45 αυτού του νόμου. Φαίνεται ότι αυτό συνέβη επειδή αρνήθηκε την πρόσβαση σε αστυνομικούς που ήθελαν να παρακολουθήσουν και να βιντεοσκοπήσουν ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης που πραγματοποιήθηκε στο παράρτημα της IHD με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας κατά της Βίας εναντίον Γυναικών, στις 25 Νοεμβρίου 2001. Η απόφαση παύσης του Ριντβάν Κιζγκίν από τη θέση του προέδρου αναθεωρήθηκε στις αρχές Ιανουαρίου 2002, όμως ο ίδιος παραμένει υπόδικος. Συνελήφθη ξανά τον Ιανουάριο 2002 και προφυλακίσθηκε.⁴³

ΕΛΛΑΔΑ – ΑΝΤΙΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ

Στον αντιτρομοκρατικό νόμο (2928/2001) ιδιαίτερα σημαντική θα πρέπει να θεωρηθεί η προσθήκη που έγινε στην απόφαση - πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για το πώς θα ερμηνεύονται όλες οι επιμέρους ρυθμίσεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα προβλέφθηκε ότι καμιά από τις διατάξεις δεν μπορεί να ερμηνευθεί με τρόπο που να περιορίζει (ή να καταργεί) θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, όπως της απεργίας, του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι ή της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος κάθε προσώπου να ιδρύει με άλλους συνδικαλιστικές ενώσεις και να προσχωρεί σε αυτές για την υπεράσπιση των συμφερόντων του, καθώς και του δικαιώματος διαδήλωσης.⁴⁴

⁴³ http://www.explo.gr/qu_article/020321001/darticle

⁴⁴ http://www.bbc.co.uk/greek/local/030328_17nspecial4.shtml

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Στις 29 Φεβρουαρίου 2000, το Συνταγματικό Δικαστήριο της Βουλγαρίας κήρυξε αντισυνταγματικό το πολιτικό κόμμα ΟΜΟ “Πinden” – PIRIN που εδρεύει στη Μακεδονία. Αυτή η απόφαση παραβιάζει το δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα στην ελευθερία από διακρίσεις και θα μπορούσε να οδηγήσει σε πρακτική απαγόρευση του κόμματος, σε στέρηση της θέσης του ως νομικού προσώπου, σε κατάσχεση της περιουσίας του και σε αδυναμία συμμετοχής στις εκλογές.⁴⁵

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Η ASIO (η μυστική υπηρεσία, δηλαδή, της Αυστραλίας), πρόκειται να αποκτήσει το δικαίωμα να συλλαμβάνει οποιονδήποτε και να τον θέτει υπό κράτηση πάνω από 48 ώρες, να καταργεί το δικαίωμα της σιωπής κατά τη διάρκεια της ανάκρισης (σ.σ. στην Αυστραλία, σύμφωνα με το σχετικό νόμο, όποιος συλλαμβάνεται για κάτι έχει δικαίωμα να μην παρέχει στοιχεία ή άλλα πράγματα στις αρχές, εκτός εάν υπάρχει δικηγόρος κ.λ.), να απευθύνει κατηγορίες για τρομοκρατία σε άτομα και ομάδες σε αντίθεση με τα δικαιώματα περί ελευθερίας της έκφρασης, του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι. Και όλα αυτά μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρη στη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον, αλλά και την απειλή για εκτεταμένα επεισόδια κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης της Βρετανικής Κοινοπολιτείας (CHOGM), που ήταν να γίνει στο Brisbane, αλλά μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρη αναβλήθηκε (απειλές που, βέβαια, δημιουργήθηκαν από τα ΜΜΕ). Όλα αυτά ανακοινώθηκαν, βέβαια, ως προθέσεις και σχέδια από τη δεξιά ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Αυστραλίας, ενώ η αντιπολίτευση του Εργατικού Κόμματος έσπευσε να συμφωνήσει και να προσφέρει την αμέριστη βοήθεια και συμπαράστασή της. Ο πρωθυπουργός, Τζον Χάουαρντ, δήλωσε ότι το ASIO θα είναι ικανό να συλλαμβάνει άτομα, όποιον ή όποια νομίζει ότι είναι τρομοκράτης και απειλεί την κοινωνία και θα τον/την ανακρίνει ακόμα και για πάνω από 48 ώρες, αφού πρώτα, βέβαια, εκδοθεί σχετική διαταγή από τον ομοσπονδιακό εισαγγελέα. Ο υπουργός Δικαιοσύνης είπε, επίσης, ότι εάν κάποιος/α από τους συλλαμβανόμενους αρνηθεί να συνεργαστεί, ή να δώσει στοιχεί και άλλα, θα αντιμετωπίσει φυλάκιση ακόμα και μέχρι 5 χρόνια, καταργώντας έτσι το δικαίωμα στη σιωπή. Η κυβέρνηση θα προσπαθήσει να εισαγάγει για ψήφιση το νομοσχέδιο αυτό μετά τις

⁴⁵ http://www.greekhelsinki.gr/dikaiomatika/10/articles/art_19.html

εκλογές (έγινα στις 10 Νοέμβρη), ένα νομοσχέδιο βασισμένο κατά προτίμηση στον αντιτρομοκρατικό νόμο της Μ. Βρετανίας του 2000. Ο νόμος αυτός επιτρέπει στην κυβέρνηση να θέτει εκτός νόμου οργανώσεις και ομάδες και να καθιστά ως παράβαση το να είναι κάποιος/α μέλος της οργάνωσης αυτής, να παρακολουθεί συνελεύσεις της, να την υποστηρίζει με κάθε τρόπο, ακόμα και να φορά μπλουζάκια με τα σύμβολά της. Σύμφωνα με το νόμο αυτό, εάν ίσχυε μερικά χρόνια πριν, οργανώσεις όπως το ANC του Ν. Μαντέλα και οι διάφοροι υποστηρικτές του στην Αγγλία, ή το κίνημα ανεξαρτησίας του East Timor και οι διάφοροι υποστηρικτές του στην Αυστραλία, θα κηρύσσονταν εκτός νόμου. Αλλά ο ορισμός τρομοκράτης ή τρομοκρατία έχει πάρει τόσο ευρεία έκταση στα χείλη των κυβερνώντων στην Αυστραλία, που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν τρομοκράτες οι περιβαλλοντικές ομάδες, το κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, οι ιθαγενείς και οι ομάδες υποστήριξης και αλληλεγγύης σε αυτούς, οι "παράνομοι" πρόσφυγες και οι συσπειρώσεις υποστήριξής τους και άλλοι. Τα ζητήματα αυτά, σύμφωνα με τα σχέδια αυτά, ενώ πριν αντιμετώπιζονταν και υπάγονταν στη δικαιοδοσία τη αστυνομίας, θα υπάγονται τώρα στη δικαιοδοσία της μυστικής αστυνομίας και των μυστικών υπηρεσιών. Έτσι, λοιπόν, δημοκρατικά και ατομικά δικαιώματα που κερδίθηκαν με αγώνες πριν από δεκαετίες, ή και αιώνες, κινδυνεύουν να καταργηθούν ή να μουν στο ψυγείο.⁴⁶

ΛΕΥΚΟΡΩΣΙΑ⁴⁷

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ανακοίνωση για την έναρξη έρευνας όσον αφορά την παραβίαση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι στη Λευκορωσία ενόψει της προσωρινής αναστολής των ευεργετημάτων που ισχύουν στο πλαίσιο του συστήματος γενικευμένων προτιμήσεων (ΣΓΠ)

Σύμφωνα με το άρθρο 26 παράγραφος 1 στοιχείο β) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2501/2001 του Συμβουλίου (1), οι προτιμησιακές ρυθμίσεις μπορούν να ανασταλούν όσον αφορά τα προϊόντα δικαιούχου χώρας, για «σοβαρή και συστηματική παραβίαση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, του δικαιώματος συλλογικής διαπραγμάτευσης ή της αρχής της μη διακριτικής μεταχείρισης όσον

⁴⁶ <http://punk.gr/nogod-nomaster/teuxos28/dimokratika-atomika-dikaiomata.htm>

⁴⁷ http://trade-info.cec.eu.int/doclib/docs/2004/march/tradoc_116077.pdf

αφορά την απασχόληση και το επάγγελμα ή της χρήσης της εργασίας παιδιών, όπως ορίζονται στις αντίστοιχες συμβάσεις της .ΟΕ.»

Η Επιτροπή έχει λάβει πληροφορίες από τη Διεθνή Συνομοσπονδία Ελεύθερων Συνδικαλιστικών Οργανώσεων (ICFTU), την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικαλιστικών Οργανώσεων (ETUC) και την Παγκόσμια Συνομοσπονδία Εργασίας (WCL) περί σοβαρών και συστηματικών παραβιάσεων της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι στη Λευκορωσία, όπως καθορίζεται στις συμβάσεις αριθ. 87 και 98 της ΟΕ.

Πληροφορίες

Οι παραληφθείσες πληροφορίες, που υποστηρίζονται από εκθέσεις διεθνών οργάνων, αναφέρουν συστηματική παρεμπόδιση από τις αρχές της Λευκορωσίας της νόμιμης εγγραφής των ελεύθερων συνδικαλιστικών οργανώσεων, περιορισμό των δραστηριοτήτων των συνδικάτων και περιορισμό των δραστηριοτήτων των ηγετών των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Κατά τους ισχυρισμούς, η νομοθεσία και διάφορα νομοθετικά διατάγματα περιορίζουν σημαντικά το δικαίωμα των εργαζομένων και των εργοδοτών να συστήνουν οργανώσεις της επιλογής τους χωρίς προηγούμενη άδεια, καθώς και το δικαίωμα αυτών των οργανώσεων να λειτουργούν χωρίς την παρέμβαση των κρατικών αρχών και να λαμβάνουν ξένη χρηματοδοτική βοήθεια για τις δραστηριότητές τους. Υποστηρίζεται ότι χρησιμοποιείται ο εκφοβισμός για την αντικατάσταση ηγετών περιφερειακών και τομεακών συνδικαλιστικών οργανώσεων. Οι πληροφορίες αναφέρουν τη σύσταση «υποταγμένων» ή «διοικητικών» συνδικάτων σε εργοστασιακές μονάδες. Άλλες πληροφορίες αναφέρουν την άσκηση πίεσης και εκφοβισμού και τη διατύπωση απειλών απόλυσης κατά των εργαζομένων, την υπονόμευση των δομών των συνδικαλιστικών οργανώσεων, καθυστερήσεις στη μεταφορά συνδικαλιστικών εισφορών, παράνομη είσοδο στις εγκαταστάσεις των οργανώσεων, καθώς και κατάσχεση και καταστροφή των περιουσιακών στοιχείων και των εγγράφων τους. Σύμφωνα με τις πληροφορίες, ασκείται εκφοβισμός στα μέλη των συνδικαλιστικών οργανώσεων και στις οικογένειές τους από εργοδότες και κυβερνητικούς υπαλλήλους.

Διαδικασία

Αφού αποφάσισε, κατόπιν διαβουλεύσεων με την επιτροπή γενικευμένων προτιμήσεων, ότι υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που να αιτιολογούν την έναρξη έρευνας, η Επιτροπή κίνησε έρευνα σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2501/2001 του Συμβουλίου.

Τα ενδιαφερόμενα μέρη θα πρέπει να αναγγεληθούν γραπτώς και να υποβάλουν στην Επιτροπή οποιαδήποτε χρήσιμη πληροφορία εντός της προθεσμίας που ορίζεται στη συνέχεια.

Τα μέρη που αναγγέλλονται και τα οποία το επιθυμούν, μπορούν ,εντός της ορισθείσης προθεσμίας, να γίνουν δεκτά σε ακρόαση από την Επιτροπή, υπό τον όρο ότι μπορούν να αποδείξουν ότι υπάρχουν ιδιαίτεροι λόγοι για τους οποίους επιβάλλεται να γίνουν δεκτά σε ακρόαση.

Προθεσμία

Όλες οι πληροφορίες σχετικά με την παραβίαση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι στη Λευκορωσία, καθώς και οι αιτήσεις για ακρόαση από την Επιτροπή θα πρέπει να αποσταλούν γραπτώς στη διεύθυνση: European Commission, Directorate General for Trade, Directorate C, Unit C.3, B-1049 Brussels, το αργότερο 60 ημέρες μετά τη δημοσίευση της παρούσας ανακοίνωσης.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ

Το σύνταγμα δίνει το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής του σκοπού (αλλά και αλλαγής αυτού) της ένωσης προσώπων (υπό ευρεία έννοια), με δύο προϋποθέσεις :α) να είναι σύννομος και β) μη κερδοσκοπικός .Η διατύπωση της δεύτερης προϋπόθεσης τίθεται *expressis verbis* και ευθέως περιορίζει τον κοινό νομοθέτη αλλά και τον δικαστή στον προσδιορισμό του προσδιορισμού αλλά και του ελέγχου του σκοπού .Ο νομοθέτης λοιπόν δεν μπορεί με κοινό νόμο να αναγνωρίσει τη σύσταση σωματείων με κερδοσκοπικό χαρακτήρα και ο δικαστής θα πρέπει να περιοριστεί σε έλεγχο νομιμότητας και όχι σκοπιμότητας .

Με το άρθρο 12§1 προστατεύεται η μη κερδοσκοπική συλλογική δράση και διαφοροποιούνται τα σωματεία και οι απλές ενώσεις από τις αστικές και εμπορικές εταιρείες και τους συνεταιρισμούς του 12§4,5 .Νομική συνέπεια αυτής της διαφοροποίησης είναι η διαφορετική φορολογική μεταχείριση και η δυνατότητα χρήσης από τα σωματεία όλων των άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων χωρίς τους περιορισμούς που πλήττουν τις άλλες ενώσεις κερδοσκοπικού χαρακτήρα⁴⁸ .

NOMΟΛΟΓΙΑ

⁴⁸ Βλ. /Τσάτσος Δ. /Βενιζέλος Ε. Ψευδοερμηνευτικοί νόμοι – Προβλήματα αναδρομικότητας νόμων – Απαγόρευση του κερδοσκοπικού χαρακτήρα των σωματείων (άρθρα 77§2 και 12§1Σ.) – Γνωμοδότηση ,NoB 1988 σελ ,1577

Το άρθρο 6 του ν.δ. 1111/1972 υποχρέωνε τα φιλανθρωπικά σωματεία να προβούν σε διάθεση περιουσίας και σύσταση ιδρύματος σε έξι μήνες από την δημοσίευσή του (ΦΕΚ 23 τ. Α'). Με απόφαση του Στε 2743 /1973⁴⁹ (φιλανθρωπικά σωματεία) , κρίνεται ότι με την διάταξη αυτή περιορίζεται το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και είναι αντίθετη με το 19Σ του 1968 που τότε αναφερόταν στο εν λόγω δικαίωμα καθώς εξαρτούσε την άσκησή του από την διακριτική ευχέρεια της αρχής .Ακολουθώντας και με την 3334/1975⁵⁰ το ΣτΕ χαρακτήρισε την διάταξη αντισυνταγματική .

Παρουσιάζει έντονο ενδιαφέρον το άρθρο 43 του ν.1597 / 1986 το οποίο φαίνεται να επιτρέπει την ανάπτυξη κερδοσκοπικής δραστηριότητας από σωματεία κάτι εντελώς αντισυνταγματικό⁵¹ .

Όταν σωματείο ιδρύσει ανώνυμη εταιρεία ή αποκτήσει μετοχές άλλης ανώνυμης εταιρείας προκύπτει το ζήτημα του αν αυτό αποτελεί εμπορική πράξη και άρα αίρει τον μην κερδοσκοπικό του χαρακτήρα .Απάντηση στο ερώτημα δίνουν οι Γεωργιάδης και Λιακόπουλος σε γνωμοδότησή τους σύμφωνα με την οποία εάν οι πράξεις αυτές είναι απλώς μέσο για την επίτευξη του σκοπού του σωματείου δεν είναι ασυμβίβαστες με αυτόν και επιπροσθέτως μιλάμε για οικονομική δραστηριότητα αυτοτελούς νομικού προσώπου και όχι για μετάπτωση του σωματείου σε κερδοσκοπική ένωση⁵² .

Σωματεία φιλοβασιλικά⁵³ που αποσκοπούν στην εγκαθίδρυση της βασιλευομένης δημοκρατίας με άλλα λόγια στην μεταβολή του συνταγματικώς κατοχυρωμένου πολιτεύματος είναι εύλογο ότι αντιβαίνουν στο άρθρο 1 και 110 §1 του συντάγματος .Με αυτή τη λογική διαμορφώθηκε και η νομολογία⁵⁴ ,σε περίπτωση όμως που το σωματείο έχει ως σκοπό την απλή διάδοση ιδεών υπέρ της βασιλευομένης δημοκρατίας τα πράγματα αλλάζουν διότι εδώ έχουμε να κάνουμε με διάδοση πολιτικών ιδεών που δεν απαγορεύεται⁵⁵ .

Σχετικά με το σύννομο περιεχόμενο του σκοπού ,το Εφ. Αθηνών με την 1702/1988⁵⁶ απόφασή του έκρινε ότι «σκοπός σωματείου που

⁴⁹ 2743/1973 ΣτΕ ΝοΒ 1974 ,σελ.97 «φιλανθρωπικά σωματεία»

⁵⁰ 3334/1975 ΣτΕ ΤοΣ 1976 ,σελ.351 «Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος – Το σπίτι της στοργής »

⁵¹ Βλ./Τσάτσος Δ./Βενιζέλος Ε.Ψευδοερμηνευτικοί νόμοι – Προβλήματα αναδρομικότητας νόμων – Απαγόρευση του κερδοσκοπικού χαρακτήρα των σωματείων (άρθρα 77§2 και 12§1Σ.) – Γνωμοδότηση ,ΝοΒ 1988 σελ ,1579

⁵² Βλ. /Γεωργιάδης Απ. / Λιακόπουλος Θ. «Σωματεία .Επίδιωξη ιδεολογική .Άσκηση οικονομικής δραστηριότητας υποταγμένης στην κύρια (ιδεολογική) επίδιωξη .Ζητήματα νομιμότητας .Γνωμοδότηση ΕλλΔνη 1992 σελ.516

⁵³ Βλ./ Μαυριάς Κ «Το δικαίωμα συλλογικής εκφράσεως πολιτικών ιδεών και το απαραβίαστο της μορφής του πολιτεύματος»,ΤοΣ 1976 ,σελ.631

⁵⁴ 134/1975 ΠΠρΘεσ. ΤοΣ 1976 σελ .254 «Βασιλική Ένωσις»,299/1978 ΕφΑ ,ΤοΣ 1978 σελ.559 «Πανελλήνιος ένωσις βασιλοφρόνων»,7286/1976 ΕφΑ ,ΤοΣ 1977 σελ. 466 «Ελληνική Βασιλική Ένωσις»

⁵⁵ 447/1976 ΠρΑ ΤοΣ 1976 σελ. 517 «Ελληνική Βασιλική Ένωσις»,1610/1979 Εφ Θεσ. Αρμ. 1980 σελ.368 «Βασιλική ένωσις Θεσσαλονίκης»

⁵⁶ 1702/1988 ΕφΑ ,ΝοΒ 1989 σελ.260

περιορίζεται στην επιδίωξη της καθιέρωσης της καύσης των νεκρών και στη δημιουργία θεσμικού πλαισίου και των κατάλληλων χώρων και μέσων για την αποτέφρωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιτίθεται στη δημόσια τάξη (και τα χρηστά ήθη)».

Έτσι αναγνώρισε ως νόμιμη την ίδρυση του σωματείου με την επωνυμία «Πανελλήνιος Σύλλογος υποστηρικτών αποτέφρωσης του νεκρού» εξαφανίζοντας την 3696/1986 του ΠΠρΑθ .Με την 1702/1988 του ΕφΑ παρατηρείται μια αλλαγή στη στάση της νομολογίας όσον αφορά το σύννομο σκοπού σωματείου που επιδιώκει την καθιέρωση της καύσης των νεκρών διότι μέχρι τότε θεωρούταν παράνομος και⁵⁷ αντίθετος προς τη δημόσια τάξη καθώς οι αντιλήψεις που περιείχε μπορούσαν να προκαλέσουν αναταραχή στο βιοτικό ρυθμό της χώρας .

Νόμιμη έκρινε την αίτηση κατώτερων αστυνομικών το ΠΠρΔράμας για την ίδρυση σωματείου με συνδικαλιστικό σκοπό με την 142/1988 απόφασή του .⁵⁸ Αντιθέτως το ΕφΚρήτης απέρριψε την αίτηση αναγνώρισης σωματείου αστυνομικών με λόγω αντίθεσης των σκοπών του με τις συνταγματικές επιταγές ,το νόμο και τη δημόσια τάξη .⁵⁹

Ίδρυση σωματείου με σκοπό την διάδοση του χλιασμού που κρίθηκε από το ΠΠρΗρακλείου 87/1986⁶⁰ ,«Οι μάρτυρες του Ιεχωβά» ,είναι αντίθετη με τη δημόσια τάξη επιπροσθέτως δεν αποτελεί γνωστή θρησκεία και χρησιμοποιεί αθέμιτα μέσα προσηλυτισμού .

Με την 506/1981⁶¹ το ΠΠρΘεσ απορρίπτει την αίτηση ίδρυσης σωματείου ιδιωτικών αστυνομικών με σκοπό την οργάνωση εορτών ,ψυχαγωγίας και συγκεντρώσεως των μελών του .Η αιτιολογία ήταν ότι το επάγγελμα του ιδιωτικού αστυνομικού με τον τρόπο που ασκείται αντίκειται στο νόμο την ηθική και δημόσια τάξη .Ευλόγα μπαίνει εδώ το ερώτημα εάν η παράνομη ιδιότητα των μελών μπορεί να κάνει και τη σύσταση σωματείου εξ' αυτών παράνομη έστω και αν ο σκοπός του είναι σύννομος .

Η υπόθεση κρίθηκε τελικά στο εφετείο Θεσσαλονίκης το οποίο με την 608/1982⁶² αναγνώρισε το σωματείο θεωρώντας ότι δεν πρόκειται για επαγγελματικό και επομένως η ιδιότητα του μέλους είναι αδιάφορη .Αυτή η απόφαση αν και ανατρέπει τη πρωτόδικη ουσιαστικά συνηγορεί μαζί της διότι με την αιτιολογία της αφήνει να

⁵⁷ Βλ.4314/1984 ΠΠρΑθ ΑρχΝ 37 .25 «Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αθηνών ο Δεσμός» και 1819/1986 ΠΠρΑθ Μαντζουρανέα Ε. Η καύσις των νεκρών ,Αθήνα 1987 ,σελ.32 «Σύνδεσμος φίλων αποτέφρωσης»

⁵⁸ 142/1988 ΠΠρΔρ Δ/νη 1990 ,σελ.1084

⁵⁹ 436/1989 ΕφΚρ Αρμ 1990 ,σελ 1207

⁶⁰ 87/1986 ΠΠρΘεσ. Αρμ. 1986 ,σελ.591 «Οι μάρτυρες του Ιεχωβά»

⁶¹ 506/1981 ΠΠρΘεσ. Αρμ. 1981 σελ. 548

⁶² 608/1982 ΕφΘεσ. Αρμ 1982 σελ. 281

εννοηθεί ότι εάν επρόκειτο για επαγγελματικό σωματείο ιδιωτικών αστυνομικών δεν θα το αναγνώριζε⁶³. Το σίγουρο είναι ότι ο νομοθέτης έχει κάθε δυνατότητα να ρυθμίσει τους όρους άσκησης του συγκεκριμένου επαγγέλματος και ο δικαστής να περιοριστεί στον έλεγχο νομιμότητας χωρίς να προκαταβάλει ή να αναπληρώνει τον νομοθέτη.

Ο προβληματισμός γύρω από τη νομιμότητα του σκοπού είναι εμφανής και στην 4/1978⁶⁴ ΠρΠρέβεζας που θεώρησε ότι η προστασία και ανάπτυξη του Αμβρακικού κόλπου ως σκοπός σωματείου αντίκειται στο 24 του συντάγματος καθώς αποτελεί αντικείμενο κρατικής μέριμνας. Εν αντιθέσει το ΠρΙωαννίνων με την 15/1986⁶⁵ δέχτηκε ως νόμιμο τον σκοπό σωματείου που προασπίζει την εθνική ανεξαρτησία.

Με την 7820/1986 το ΕφΑθ⁶⁶ διαλύει το σωματείο που αποτελεί παράρτημα της Ινδουιστικής προελεύσεως Θρησκευτικής κινήσεως «Κρίνσα» διότι επεδίωκε διαφορετικό σκοπό από τον αναγραφόμενο στο καταστατικό του. Η περιουσία του σωματείου περιήλθε στο δημόσιο.

Σωματεία που χρησιμοποιούν στην επωνυμία τους τον όρο «τουρκική» δημιουργούν αμφιβολίες ως προς τον σκοπό τους και λόγω αυτής θεωρείται ότι επιδιώκουν τη διαμόρφωση αρχών και αξιών κατά τα εθνολογικά πρότυπα της Τουρκίας στον ελλαδικό χώρο. Ο λόγος γίνεται για το σωματείο «Ένωσις τούρκικης νεολαίας Κομοτηνής» που με την 1729/1987⁶⁷ του ΑΠ κρίθηκε αντίθεση του σκοπού του με τη δημόσια τάξη.

ΕΦΕΤΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 1558/1991⁶⁸ Σωματεία. Ίδρυση σωματείου με την επωνυμία "ΣΤΕΓΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ". Απόρριψη της αίτησης για σύσταση του υπό κρίση σωματείου λόγω παραπλανητικού και ανθελληνικού σκοπού (σκοπός δημιουργίας μακεδονικού ζητήματος από σλαβομακεδονικές Οργανώσεις του εξωτερικού). Εμπεριστατωμένη αιτιολογία της απορριπτικής αποφάσεως περί της ελληνικότητας της Μακεδονίας.

Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης 8332/2000⁶⁹ Άρνηση αναγνώρισης του μακεδονικού πολιτιστικού σωματείου «Ρουσαλί» γιατί δεν ήταν δυνατόν να εξακριβωθεί αν ο σκοπός του (ανάδειξη και

⁶³ Βλ. / Καραλή / Κουκιάδου Αρμ. 1982 Έλεγχος νομιμότητας κατά την ίδρυση του σωματείου σελ ,865

⁶⁴ ΠρΠρεβ 4/1978 ΝοΒ 1978 ,σελ 771 «Σύλλογος προστασίας και ανάπτυξεως του Αμβρακικού κόλπου»

⁶⁵ ΠρΙωαν. 15/1986 Αρμ. 1968 ,σελ 671 «Πανελλήνιος σύνδεσμος Βορειοηπειρωτικού αγώνος»

⁶⁶ 7820/1986 ΕφΑθ Αρμ. 1987 ,σελ.489 «Θρησκευτική κίνηση Κρίνσα»

⁶⁷ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm όμοια και η ΑΠ 1730/1987 «Ένωσις τούρκων διδασκάλων Δυτικής Θράκης»

⁶⁸ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁶⁹ http://www.greekhelsinki.gr/bhr/greek/special_issues/rousalii.html

προβολή παραδοσιακών αξιών της τοπικής κουλτούρας) ήταν αντίθετος στους νόμους την ηθική και την δημόσια τάξη .

Με την δεύτερη έκθεση της ευρωπαϊκής επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRL) ,που κυκλοφόρησε από το συμβούλιο της Ευρώπης στις 27/6/2000 εκτός των άλλων σημειώνεται ότι τον Ιούλιο του 1998 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διαπίστωσε παραβίαση εκ μέρους της Ελλάδας της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι λόγω άρνησης των ελληνικών αρχών να εγκρίνουν το καταστατικό συλλόγου που είχε ως σκοπό την προώθηση του μακεδονικού πολιτισμού .

Διάλυση σωματείου μπορεί να υπάρξει και λόγω εγκατάλειψης του σκοπού του λόγω μακράς αδράνειας λειτουργίας αυτού 1290/1983 ΕφΘεσσαλονίκης⁷⁰, υπόθεση «Εκπαιδευτικός σύλλογος νεολαίας Καυκάσιων Καλαμαριάς» .⁷¹

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗΣ

Ελευθερία εισόδου και αποχώρησης σε ήδη υφιστάμενο σωματείο (ή απλή ένωση προσώπων) των ατόμων είναι αυτονόητη καθώς το αντίθετο δεν θα συμφωνούσε με την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι .Η ένωση έχει επίσης το δικαίωμα καθορισμού τα της εισόδου και αποχωρήσεως των μελών χωρίς κρατική ανάμειξη .

Παράλληλα με το 12Σ κατοχυρώνεται και η αρνητική ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι δηλαδή το δικαίωμα της άρνησης εισόδου και ελεύθερης αποχώρησης από την ένωση .⁷² Ακόμα και αν μέλος έχει αποχωρήσει από σωματείο έχει δικαίωμα επανεγγραφής με τις ίδιες προϋποθέσεις που εγγράφεται νέο μέλος .

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

3942/2001 ΣΤΕ⁷³

Κυνήγι. Είναι επιτρεπτή για λόγους δημοσίου συμφέροντος η θέσπιση όρων για τη χορήγηση άδειας θήρας, εφόσον δεν θίγεται η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι. Δεν συνάδουν προς το Σύνταγμα οι διατάξεις των άρθρων 262 παρ. 2, 266 παρ. 4 του νδ 86/1969, με τις οποίες ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση άδειας θήρας η εγγραφή σε κυνηγετικό σύλλογο. Δικαιούνται να λάβουν άδεια θήρας και πρόσωπα που δεν ανήκουν σε κυνηγετικό σύλλογο ή είναι μέλη κυνηγετικού

⁷⁰ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁷¹ Βλ επίσης ΑΠ 1257/1985 ,NoB 1986 σελ.857 «Το εγκαταλελειμμένο σωματείο»

⁷² Βλ./ Ράικος Α. ,Παραδόσεις συνταγματικού δικαίου ,τ.β΄ ,εκδ 2^η 1984 ,σελ105

⁷³ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

συλλόγου που δεν περιλαμβάνεται στους συνεργαζόμενους με το Υπουργείο Γεωργίας. Οι κληρονομητικοί σύλλογοι που συνεργάζονται με το Υπουργείο Γεωργίας είναι θεμιτό να έχουν διευκολύνσεις για την έκδοση άδειας θήρας των μελών τους, δεν είναι όμως θεμιτό να έχουν διευκολύνσεις κατά την ασφάλιση των μελών τους. Αντίθετη μειοψηφία. Δεν είναι νόμιμη η επιβολή ποσού στους κληρονομητικούς που δεν είναι μέλη κληρονομητικών συλλόγων προκειμένου να λάβουν άδεια θήρας. Όμοια και η 3943/2002 ΣτΕ.

1502/2001ΣΤΕ⁷⁴

Σύνταγμα. Η ελευθερία του πολίτη να μη μετέχει καθόλου σε σωματείο αποκλείει τον εξαναγκασμό του να προβεί στην ίδρυση σωματείου ή να συμμετάσχει σε υφιστάμενο. Ανεπίτρεπτη η θέσπιση αδικαιολογήτων προνομίων υπέρ των μελών ορισμένων σωματείων και αντικινήτρων για την εγγραφή σε άλλα παρεμφερών σκοπών ή για τη μη συμμετοχή σε οποιαδήποτε σωματειακού χαρακτήρα οργάνωση. **Θήρα. Άδειες.** Δεν συνάδουν με τις ανωτέρω συνταγματικές διατάξεις αυτές των άρθρων 262 παρ. 2 και 266 παρ. 4 περίπτ. 10 του ΝΔ 86/1969. Δυσμενής διάκριση διαπιστώνεται και αναφορικά με την υποχρέωση σύναψης ασφαλιστηρίου συμβολαίου (ΥΑ 101465/3417/1999), αλλά και με την υποχρέωση των κληρονομητικών που δεν είναι μέλη συνεργαζόμενων κληρονομητικών συλλόγων να καταβάλλουν, προκειμένου να τους χορηγηθεί άδεια κληρονομητικού, ποσό ίσο με την ετήσια συνδρομή που ισχύει για τα μέλη των συλλόγων (ΥΑ 101466/3418/1999). Παραπομπή στην 7μελή σύνθεση.

1466/1999 ΑΠ⁷⁵

Κοινωνική ασφάλιση. Ασφαλιστικά ταμεία. Αλληλοβοηθητικά ταμεία: Αποτελούν ασφαλιστικά ταμεία επικουρικής ασφάλισης που λειτουργούν ως σωματεία. Τα μέχρι 17/10/90 συσταθέντα αλληλοβοηθητικά ταμεία εξακολουθούν να διέπονται από τις διατάξεις των καταστατικών τους, τα δε ασφαλιζόμενα σ' αυτά πρόσωπα εξαιρούνται από την ασφάλιση του ΙΚΑ - ΓΕΑΜ. Επί αποχώρησης των ασφαλισμένων από τα εν λόγω ταμεία, δικαιούνται επιστροφής των καταβληθέντων σ' αυτά εισφορών. Δεκτή η αγωγή επιστροφής εισφορών του αναιρεσιβλήτου ασφαλισμένου στο Ταμείο Αλληλοβοηθείας Προσωπικού Τραπεζής American Express, λόγω αποχώρησής του απ' το Ταμείο. Απόρριψη λόγων αναίρεσης για παραβίαση κανόνων δικαίου.

⁷⁴ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁷⁵ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

65/2003 ΑΠ⁷⁶

Ελευθερία συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 12 παρ. 1 Συντ.). Κοινωνική ασφάλιση (άρθρο 22 παρ. 5 Συντ.). Η υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, κύρια ή επικουρική, μπορεί να ασκείται μόνο από το Δημόσιο ή από ν.π.δ.δ. Ο Ενιαίος Δημοσιογραφικός Οργανισμός Επικουρικής Ασφάλισης και Περιθάλψεως ενεργεί κατά νόμο ως Οργανισμός υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης. Από τις διατάξεις των άρθρων 12 παρ. 1 και 22 παρ. 5 Συντ. προκύπτει ότι δεν επιτρέπεται να εξαρτά ο νόμος την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση του εργαζομένου από τη συμμετοχή του ή μη σε συνδικαλιστική οργάνωση. Δεκτή η αίτηση αναιρέσεως.

2540/1999 ΣΤΕ⁷⁷

Τελωνειακές παραβάσεις. Λαθρεμπορία. Το τέχνασμα προς εξαπάτηση των αρχών και αποφυγή καταβολής των νομίμων δασμών και φόρων στοιχειοθετεί την τελωνειακή παράβαση της λαθρεμπορίας ακόμη και στην περίπτωση των νομίμως εισαχθέντων αυτοκινήτων των επαναπατριζόμενων ομογενών πολιτικών προσφύγων. Αγορά αυτοκινήτου στο εξωτερικό με χρήματα κατοίκου εσωτερικού και εξ υπαρχής συμφωνία μεταβιβάσεώς του από τον επαναπατριζόμενο πολιτικό πρόσφυγα.

1462/1992 ΑΠ⁷⁸

Συνδικαλιστικές οργανώσεις. Εργαζόμενοι μέλη συγχρόνως δύο συνδικαλιστικών οργανώσεων της ίδιας κατηγορίας. Συνέπειες σύστασης δεύτερης συνδικαλιστικής οργάνωσης από τα μέλη άλλης της ίδιας κατηγορίας (επιχειρησιακές ή κλαδικές). Αυτοδίκαιη αποχώρηση από την πρώτη. Απορρίπτεται η αναίρεση. Πλήρης και εμπειριστατωμένη η αιτιολογία της προσβαλλομένης.

1572/1990 ΕφΑθ⁷⁹

Σωματεία .Προσχώρηση νέων μελών .Καταστατικό σωματείου. Επανεγγραφή παραιτηθέντος μέλους με τις ίδιες προϋποθέσεις που

⁷⁶ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁷⁷ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁷⁸ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁷⁹ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

εγγράφεται νέο μέλος. Ανάλογη εφαρμογή διατάξεων επί ενώσεως απλής μη αναγνωρισμένης. Άρνηση σωματείου να δεχθεί αίτηση επανεγγραφής παραιτηθέντος μέλους. Αγωγή για καταδίκη σε δήλωση βουλήσεως του σωματείου. Εκδίκαση αυτής κατά την τακτική διαδικασία ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου. Περίπτωση επανεγγραφής χειριστή Ο.Α. στο FOAPE.

2144/1990 ΜΠρΘεσ.⁸⁰

Μίσθωση εργασίας. Προστασία του συνεταιρίζεσθαι. Δικαίωμα των εργαζομένων με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου (ακόμη κι αν απασχολούνται στο Δημόσιο ή σε ΝΠΔΔ) να γίνουν μέλη πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης. Προϋποθέσεις. Επέκταση εφαρμογής των σχετικών διατάξεων και στους πολιτικούς υπαλλήλους ΝΠΔΔ που κατέχουν με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου οργανική θέση. Δικαίωμα των μη κατεχόντων οργανική θέση να μετέχουν σε σωματεία. Εκλογές. Συμμετοχή σε εκλογές για την ανάδειξη εκπροσώπου σε β/βάθμια οργάνωση.

13996/1988 ΕφΑθ⁸¹

Σωματεία επαγγελματικά. Η εισδοχή νέων μελών σε δημοσιογραφικές επαγγελματικές οργανώσεις διέπεται από τους εκάστοτε ισχύοντες ειδικούς νόμους και τις διατάξεις του Καταστατικού των οργανώσεων αυτών. Προϋποθέσεις εγγραφής μέλους στην Ένωση Προσωπικού Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών. Απόρριψη σχετικής αίτησης. Ενόψει του επιτρεπτού του συμβατικού καθορισμού των αποδεικτικών μέσων, τα δικαιολογητικά που μνημονεύονται στο Καταστατικό ως προαπαιτούμενα για την εγγραφή μέλους είναι επαρκή και για την κρίση του δικαστηρίου, που καλείται να αποφανθεί, αν καλώς απορρίφθηκε η σχετική αίτηση από το αρμόδιο όργανο του σωματείου.

3198/1990 ΣτΕ (ΟΛΟΜ)⁸²

Δημοσιογράφοι. Διατάξεις προβλέπουσες ότι η συμμετοχή των δημοσιογράφων στην οικεία επαγγελματική ένωση είναι υποχρεωτική και αποτελεί το μόνο μέσο αποδείξεως της δημοσιογραφικής ιδιότητας αντίκειται στο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και της ελεύθερης αναπτύξεως της προσωπικότητας.

⁸⁰ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁸¹ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁸² http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

3199/1990 ΣτΕ (ΟΛΟΜ)⁸³

Φορολογία εισοδήματος .Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες. Δημοσιογράφοι .Υποχρεωτική συμμετοχή αυτών στην οικεία επαγγελματική ένωση ,προκειμένου να μειωθεί το φορολογητέο τους εισόδημα ,κρίνεται αντισυνταγματική .

12061/1988 ΕφΑθ⁸⁴

ΕΣΗΕΑ-εγγραφή μέλους: Μη αντισυνταγματικός όρος του καταστατικού κατά του οποίου δεν είναι δυνατή η εγγραφή μέλους που έχει υπερβεί το 40ο έτος της ηλικίας του. Εξαίρεση. Η ΕΣΑΤ δεν αποτελεί αναγνωρισμένη ένωση συντακτών ημερησίων εφημερίδων. Η είσοδος μέλους σε σωματείο διέπεται από το νόμο που ισχύει κατά το χρόνο της πραγματοποιήσεώς της. Μη καταχρηστική η άρνηση της ΕΣΗΕΑ να εγγράψει ως μέλος δημοσιογράφο που έχει υπερβεί το 40ο έτος από μόνη την εγγραφή άλλων ως τακτικών μελών που είχαν συμπληρώσει το όριο αυτό ηλικίας.

2235/1979ΣΤΕ⁸⁵

Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Αντίκειται στο Σύνταγμα η υποχρεωτική συμμετοχή σε Κινηγητικό Σύλλογο σαν προϋπόθεση χορηγήσεως αδείας θήρας.

1394/1977ΑΠ⁸⁶

Δημοσιογραφικές επαγγελματικές οργανώσεις. Άκυρη κάθε διάταξη καταστατικού τους που θέτει προϋποθέσεις εγγραφής μελών πέραν των οριζομένων στο ΝΔ 1004/1971. Οι σχετικές διατάξεις του νομοθετήματος αυτού δεν αντίκεινται στη συνταγματικά προστατευόμενη αρχή της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι. Άκυρες οι διατάξεις του καταστατικού που θέτουν ως προϋπόθεση εγγραφής τη μη συμπλήρωση ορισμένου ορίου ηλικίας και την προσκόμιση πιστοποιητικού περί της καταστάσεως υγείας του υποψηφίου.

4079/1985 ΕφΑθ⁸⁷

⁸³ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁸⁴ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁸⁵ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁸⁶ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁸⁷ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

Απόρριψη αιτήσεως εγγραφής νέου μέλους .Παράνομη όταν το σωματείο κατέχει 'εν τοις πράγμασι' μονοπωλιακή θέση .Δικαίωμα του υποψήφιου μέλους να ζητήσει την καταδίκη του σωματείου σε δήλωση βουλήσεως .

755/1986 ΕφΠειρ⁸⁸

Αποχώρηση μελών σωματείου .Το δικαίωμα αποχώρησης υπάρχει και όταν ακόμη αυτή έχει ως αποτέλεσμα την διάλυση του σωματείου λόγω μείωσης των μελών του σε λιγότερα από δέκα .Αυτοδίκαιη διάλυση σωματείου ,αδιαφόρως του λόφου μείωσης των μελών του .Η σημείωση της διάλυσης σωματείου στο βιβλίο σωματείων δεν αποτελεί όρο συστατικό της διαλύσεως σε αντίθεση με την εγγραφή αυτού .Μη αναβίωση σωματείου λόγω δια της επιστροφής των αποχωρησάντων μελών του .

1643/1987 ΕιρΑθ⁸⁹

Διαγραφή μέλους συνδικαλιστικής οργάνωσης λόγω αυτόβουλης διακοπής της απασχόλησής του στην επιχείρηση ή στον επαγγελματικό κλάδο .Αποχή από την εργασία οφειλόμενη στην διακοπή της λειτουργίας της επιχείρησης ή σε νόμιμη συνδικαλιστική άδεια δεν αποτελεί αυτόβουλη διακοπή .Δεκτή λόγω πιθανολογήσεως η αίτηση αναστολής εκτέλεσης απόφασης που ακύρωσε την εκλογή μισθωτού σε συνδικαλιστικά όργανα με το αιτιολογικό ότι είχαν πάψει να είναι μέλη της συνδικαλιστικής οργάνωσης λόγω διακοπής της εργασίας τους .

13073/1987 ΜΠρΑθ⁹⁰

Συλλογικές συμβάσεις .Αντικείμενο αυτών η διένεξη μεταξύ οργανώσεων εργοδοτών και οργανώσεων μισθωτών όσον αφορά τους όρους τις συνθήκες η αμοιβή εργασίας .Η ιδιότητα μέλους ή όχι συνδικαλιστικής οργάνωσης δεν αποτελεί αντικείμενο ΣΣΕ .Διάταξη ΣΣΕ ,που ορίζει ότι θεωρείται αυτόματα μέλος του σωματείου Σταθμαρχοελεγκτών το προσωπικό που προάγεται στο βαθμό του Σταθμαρχοελεγκτή ,η δε ΕΑΣ υποχρεούται να παρακρατεί την καθορισμένη από το σωματείο ,συνδρομή ,αντισυνταγματική και άκυρη .

⁸⁸ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁸⁹ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁹⁰ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

2063/1988 ΣτΕ⁹¹

δημοσιογράφοι .Με την εγγραφή στην οικεία επαγγελματική ένωση αποκτάται η δημοσιογραφική ιδιότητα .Συντάκτης ο οποίος δεν είναι εγγεγραμμένος στην οικεία επαγγελματική ένωση δεν απολαύει του ευεργετήματος της μείωσης των φορολογητέων αποδοχών ,διότι δεν αποδεικνύει νόμιμα τη δημοσιογραφική του ιδιότητα .Αντίθετη μειοψηφία :Αντισυνταγματική η διάταξη που προβλέπει την συμμετοχή στην οικεία επαγγελματική ένωση ως υποχρεωτική ως και εκείνη που προβλέπει ότι η μη συμμετοχή έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια του ευεργετήματος της μείωσης των φορολογητέων αποδοχών .Παραπομπή στην ολομέλεια .

62/1989 ΠΠρΣπάρτης⁹²

Αποβολή μέλους λόγω παραστάσεώς του άνευ αδείας ενώπιον του Δ.Σ. ανωτέρου οργάνου και συζητήσεως των σχέσεών του με το σωματείο. Αοριστία της κλήσεως του μέλους προς απολογία . ‘Ακυρη η απόφαση της γενικής συνελεύσεως του σωματείου που αποφάσισε τη διαγραφή του μέλους γιατί η παραπάνω ενέργεια του μέλους δεν έρχεται σε αντίθεση με ρητώς καθορισμένη στο καταστατικό περίπτωση αποβολής ούτε συνιστά δράση αντίθετη προς τους σκοπούς του σωματείου .Επίσης ακυρότητα της άνω αποφάσεως λόγω προσβολής της ισοτιμίας και της ίσης μεταχείρισης των μελών του σωματείου .

131/1979 ΠρΚορ⁹³

Νόμιμη η διάταξη καταστατικού που αποκλείει την εισαγωγή μελών που έχουν καταδικαστεί στο παρελθόν .

⁹¹ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁹² http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

⁹³ 131/1979 ΠρΚορ ΝοΒ 1979 ,σελ 1366

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Μετά τη σύστασή του το σωματείο (ή η απλή ένωση) δικαιούται να εξασφαλίσει τη λειτουργία του ,(πραγματοποίηση του σκοπού του) ,δρώντας με τρόπο που ελεύθερα θα επιλέξει .Άλλωστε θα ήταν ανώφελη μόνο η εξασφάλιση της ίδρυσης του χωρίς τις περαιτέρω ελευθερίες που του επιτρέπουν την επιλογή του τρόπου διοίκησης αλλά και εν τέλει ακόμα και την επιλογή διαλύσεως της ένωσης .⁹⁴

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΔΙΑΛΥΣΕΩΣ

Η διάλυση ενός σωματείου μπορεί να είναι είτε αναγκαστική είτε εκούσια (προβλεπόμενη στα 103 ,104 του ΑΚ).Η αναγκαστική μπορεί να γίνει μόνο με δικαστική απόφαση ενώ η εκούσια δεν την χρειάζεται .⁹⁵ Πάντως η όποια παράβαση νόμου δεν θα ήταν ορθό να επιφέρει πάντα και την διάλυση διότι ανάλογα με την βαρύτητά της μια άλλη κύρωση (και όχι η έσχατη) ίσως να πρέπει να επιβληθεί .

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Α) Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι τελεί υπό την ρητή επιφύλαξη νόμου (τυπικοί ,διατάγματα ,κ.λ.π.) .Το περιεχόμενο τους όμως δεν μπορεί να δυσχεραίνει σε υπερβολικό βαθμό την άσκηση του δικαιώματος .Οι ενώσεις πρέπει να λειτουργούν μέσα στα πλαίσια του *ius cogens* ,είναι δεκτός ο έλεγχος νομιμότητας του σκοπού καθώς και νομοθετικές ρυθμίσεις που δίνουν στη διοίκηση δικαίωμα εποπτείας της λειτουργίας τους φτάνει να μην υπερβαίνουν τα συνταγματικά όρια .

Β) Η άσκηση του δικαιώματος δεν μπορεί να εξαρτηθεί από προηγούμενη άδεια (διοικητική ,νομοθετική ,δικαστική) .⁹⁶

⁹⁴ Βλ./Σπυρόπουλος Ερμηνεία του άρθρου 12§1-3 ,σε Κασιμάτη Γ./Μαυριά Κ. 2^η εκδ

⁹⁵ Βλ Σπυρόπουλο Ερμηνεία του άρθρου 12§1-3 ,σε Κασιμάτη Γ./Μαυριά Κ. 2^η εκδ ,σελ.39 που υποστηρίζει ότι στην περίπτωση του άρθρου 104§2 η διάλυση πρέπει να γίνεται με δικαστική απόφαση

⁹⁶ Βλ Σπυρόπουλο Ερμηνεία του άρθρου 12§1-3 ,σε Κασιμάτη Γ./Μαυριά Κ. 2^η εκδ ,σελ.36 (Δεν αποτελεί άδεια η δικαστική απόφαση και οι λοιπές διατυπώσεις που προβλέπει ο ΑΚ)

ΤΥΠΟΣ

Ο τύπος έχει ασχοληθεί εκτενώς με την έννοια του συνεταιρίζεσθαι .Παραθέτονται ενδεικτικά δημοσιεύματα .

«Προς ένα νέο πολιτικό παράδειγμα»⁹⁷

Του ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ*

Στη συνταγματική θεωρία ο όρος «συμμετοχική δημοκρατία» παραπέμπει σε άμεσες ή συμμετοχικές μορφές άσκησης της δημοκρατίας, πέρα από τους θεσμούς της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Υπό την έννοια αυτή στους θεσμούς της συμμετοχικής δημοκρατίας περιλαμβάνονται, ιδίως, τα δημοψηφίσματα με πρωτοβουλία των πολιτών και αντικείμενο την κατάργηση νόμου, η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία, το δικαίωμα συμμετοχής σε πολιτικά κόμματα και συνδικάτα, η ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, η συμμετοχή των εργαζομένων στη διαχείριση των επιχειρήσεων («οικονομική δημοκρατία»), οι διάφορες μορφές συμμετοχής των πολιτών στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και στη διοικητική διαδικασία. Μιλώντας, λοιπόν, για συμμετοχή στο συνταγματικό δίκαιο (βλ. άρθρο 5 §1 Συντ.) εννοούμε θεσμούς και διαδικασίες τυποποιημένους από το Σύνταγμα ή την κοινή νομοθεσία, που εμβάλλονται στο αντιπροσωπευτικό σύστημα, πραγματώνοντας στον έναν ή τον άλλο βαθμό, ένα αντιπροσωπευτικο-συμμετοχικό μοντέλο διακυβέρνησης. Σημαντικά στοιχεία της συμμετοχικής δημοκρατίας, όπως το καταργητικό δημοψήφισμα με πρωτοβουλία πολιτών και η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία, έχουν μείνει έξω από το ελληνικό συνταγματικό δίκαιο και δεν μπορούν να εισαχθούν στην έννομή μας τάξη παρά μόνο με συνταγματική αναθεώρηση. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας και της ελεύθερης δράσης των οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης (βλ. άρθρο 102 §4 Συντ.) μπορούν βέβαια να αναπτυχθούν νέες μορφές συμμετοχής των πολιτών, όπως αυτές που έχουν δοκιμαστεί τα τελευταία χρόνια στη Γαλλία και την Ιταλία (π.χ. συμμετοχικός δημοτικός προϋπολογισμός, παραχώρηση εξουσιών νομικής φύσης στις μη-κυβερνητικές οργανώσεις σε ζητήματα διοίκησης των τοπικών υποθέσεων κ.λπ.). Από την άποψη του θετέου συνταγματικού ή κοινού δικαίου, η συζήτηση στην Ελλάδα για τη συμμετοχική δημοκρατία βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο -ήδη όμως υπάρχει ένα πληθωρικό συγκριτικό υλικό στο οποίο θα μπορούσε να στηριχθεί. Η σύγχρονη προβληματική όμως της συμμετοχικής δημοκρατίας -στην οποία αναφέρθηκε πρόσφατα ο

⁹⁷ Ελευθεροτυπία (09/02/2004)

Γιώργος Παπανδρέου- δεν εξαντλείται σε αυτήν τη συνταγματική ή θεσμική συζήτηση, αλλά πηγαίνει πιο πέρα, στην αναζήτηση ενός νέου πολιτικού παραδείγματος το οποίο θα διέπεται από «άλλες» λογικές και μεθόδους σε σχέση με την παραδοσιακή άσκηση της πολιτικής.

Αυτό που υπαινίσσεται μάλλον ο νέος αρχηγός του ΠΑΣΟΚ είναι ότι η πολιτική δεν μπορεί να αναχθεί στη μοναχική δραστηριότητα ενός leader και του «περιβάλλοντός» του που θα αποφασίζουν αυτογνωμόνως, αποκομμένοι από την πραγματικότητα της καθημερινής ζωής των ανθρώπων και των προβλημάτων της. Η πολιτική είναι πολύ περισσότερο προετοιμασία παρά απόφαση. Και η προετοιμασία της πολιτικής απόφασης δεν είναι υπόθεση ενός μόνο ή λίγων, αλλά πολλών, προϊόν διαβούλευσης μέσα στο κόμμα και έξω από αυτό, στην οποία θα συμμετέχουν όλοι όσοι έχουν κάτι να πουν στα δημόσια ζητήματα. Αυτή είναι η λογική του «ανοιχτού» κόμματος, την οποία σκιαγράφησε στο ομώνυμο βιβλίο του ο Ευάγγ. Βενιζέλος, η λογική ενός μαζικού, δημοκρατικού, αποκεντρωμένου και εξωστρεφούς κόμματος που θα επενδύει στην «ηλεκτρονική δημοκρατία» για να οργανώνει νέες μορφές συμμετοχής των πολιτών, και θα βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία και διάλογο με τα συνδικάτα, τα κοινωνικά κινήματα και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Χωρίς να απαρνείται όμως το θεμελιώδη λόγο της ύπαρξής του, που είναι να προτείνει στην κοινωνία τη δική του συνθετική εκδοχή περί του γενικού συμφέροντος. Η μετάβαση λοιπόν στο νέο πολιτικό παράδειγμα της συμμετοχικής δημοκρατίας προϋποθέτει πριν από όλα την αναδιοργάνωση της «μορφής κόμμα», την αναχαίτιση των ολιγαρχικών και αυταρχικών τάσεων που ελλοχεύουν γενετικά σε κάθε κόμμα. Ειδικότερα δε σε ό,τι αφορά το ΠΑΣΟΚ, μετά την ολιγαρχική και σχεδόν φατριαστική διοίκηση του κόμματος από την «εκσυγχρονιστική» ηγετική ομάδα, αυτό πρέπει να είναι το πρώτο καθήκον του νέου αρχηγού του, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα των εκλογών της 7ης Μαρτίου.

* Επίκουρος καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Η ελπίδα της επανάστασης⁹⁸

Στις 9 του περασμένου Γενάρη, πέθανε ο Νορμπέρτο Μπόμπιο, ο πιο σημαντικός πολιτικός φιλόσοφος της μεταπολεμικής Ιταλίας. Παρουσιάζουμε στη συνέχεια ένα άρθρο του Μπόμπιο, που είχε δημοσιευθεί στην εφημερίδα «La Stampa» στις 9 Ιουνίου του 1989.

⁹⁸ Ελευθεροτυπία 09/02/2004

Η καταστροφή του ιστορικού κομμουνισμού είναι κυριολεκτικά μπροστά στα μάτια όλων μας: του κομμουνισμού ως παγκόσμιου κινήματος που γεννήθηκε από τη ρωσική επανάσταση, ως κινήματος χειραφέτησης των φτωχών, των καταπιεζόμενων, των «απόκληρων της γης». Είναι αναμφισβήτητη η χρεοκοπία της επανάστασης, η οποία εμπνεύστηκε από την κομμουνιστική ιδεολογία, που γινόταν αντιληπτή ως η ιδεολογία του ριζικού μετασχηματισμού μιας άδικης και καταπιεστικής κοινωνίας σε μια εντελώς διαφορετική ελεύθερη και δίκαιη κοινωνία. Ο πρωτόγνωρα δραματικός χαρακτήρας των γεγονότων αυτών των ημερών δεν έγκειται στο γεγονός ότι επήλθε η κρίση ενός καθεστώτος ή η ήττα μιας μεγάλης ακαταμάχητης δύναμης. Αποκαλύφθηκε όμως, με μορφή που φαίνεται αμετάστροφη, ή ολική αντιστροφή μιας ουτοπίας, της πιο μεγάλης πολιτικής ουτοπίας της ιστορίας (δεν μιλώ για τις θρησκευτικές ουτοπίες) στο ακριβώς αντίθετό της: μιας ουτοπίας που γοήτευσε για έναν τουλάχιστον αιώνα φιλοσόφους, συγγραφείς και ποιητές, συγκλόνησε πελώριες μάζες απόκληρων ωθώντας τες στη βίαιη δράση, οδήγησε ανθρώπους με υψηλό ηθικό αίσθημα να θυσιάσουν τη ζωή τους, να αντιμετωπίσουν φυλακές, εξορίες, στρατόπεδα εξόντωσης, υποκίνησε μια αδάμαστη δύναμη όχι μόνον υλική αλλά και πνευματική, που φάνηκε σε τόσες περιστάσεις ακαταμάχητη, από τον Κόκκινο Στρατό στη Ρωσία ως τη Μεγάλη Πορεία του Μάο, από την κατάκτηση της εξουσίας από μια ομάδα αποφασισμένων ανθρώπων στην Κούβα ως την απέλπιδα πάλη του βιετναμικού λαού ενάντια στον πιο ισχυρό στρατό του κόσμου. Σε ένα νεανικό γραπτό ο Μαρξ είχε ορίσει τον κομμουνισμό ως τη «λύση του αινίγματος της ιστορίας».

Καμιά από τις ιδεώδεις πολιτείες που περιέγραψαν οι φιλόσοφοι δεν προτάθηκε ποτέ ως ένα μοντέλο προς εφαρμογή. Ο Πλάτωνας γνώριζε ότι εκείνη η ιδεώδης πολιτεία, για την οποία είχε μιλήσει με τους φίλους του, δεν επρόκειτο να υπάρξει σε κανέναν τόπο της γης, αλλά ήταν αληθινή μόνον, όπως λέει ο Γλαύκων στον Σωκράτη, «στους λόγους μας».

Συνέβη όμως έτσι ώστε η πρώτη ουτοπία που προσπάθησε να μπει στην ιστορία, να περάσει από το βασίλειο των «λόγων» σε εκείνο των πραγμάτων, όχι μόνο να μην επαληθευτεί αλλά να αντιστραφεί στις χώρες όπου δοκιμάστηκε σε κάτι που έμοιαζε όλο και περισσότερο με τις αρνητικές ουτοπίες, που υπήρχαν και αυτές μέχρι τότε μόνον στα λόγια (ας σκεφτούμε το μυθιστόρημα του Οργουελ). Η καλύτερη απόδειξη της χρεοκοπίας έγκειται στο γεγονός ότι όλοι εκείνοι που εξεγέρθηκαν περιοδικά αυτά τα χρόνια και μερδιάτερη ενεργητικότητα αυτές τις μέρες ζητούν ακριβώς την αναγνώριση εκείνων των δικαιωμάτων ελευθερίας που αποτελούν την πρώτη προϋπόθεση της δημοκρατίας: όχι, προσέξτε, της προοδευτικής ή

λαϊκής δημοκρατίας (ή, όπως αλλιώς αποκλήθηκε, για να διακριθεί από τις δημοκρατίες μας και για να εξαρθεί η ανωτερότητά της), αλλά ακριβώς της δημοκρατίας που δεν ξέρω πως αλλιώς να ονομάσω αν όχι «φιλελεύθερη», της δημοκρατίας που αναδύθηκε και εδραιώθηκε μέσα από την αργή και επίπονη κατάκτηση ορισμένων θεμελιωδών ελευθεριών. Αναφέρομαι ιδιαίτερα στις τέσσερις μεγάλες ελευθερίες των συγχρόνων, την προσωπική ελευθερία, δηλαδή το δικαίωμα να μην μας συλλαμβάνουν αυθαίρετα και να μας δικάζουν με βάση σαφώς προσδιορισμένους ποινικούς και δικονομικούς νόμους, την ελευθερία του τύπου και της γνώμης, την ελευθερία του συναθροίζεσθαι, που την είδαμε να κατακτιέται ειρηνικά και να αμφισβητείται στην πλατεία Τιεν-Αν-Μεν, και τέλος αυτήν που είναι πιο δύσκολο να κατακτηθεί, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι από την οποία γεννιούνται τα ελεύθερα συνδικάτα και τα ελεύθερα κόμματα και μαζί με αυτά η πλουραλιστική κοινωνία χωρίς την οποία δεν υπάρχει δημοκρατία (...)

Η κατάκτηση των ελευθεριών των συγχρόνων -εφόσον υποθέσουμε ότι είναι δυνατή και στο βαθμό που είναι δυνατή- δεν μπορεί να είναι για τις χώρες της αντεστραμμένης ουτοπίας παρά μόνον το σημείο αφετηρίας. Για να πάνε πού; Θέτω αυτό το ερώτημα επειδή δεν αρκεί να θεμελιώσουμε το φιλελεύθερο και δημοκρατικό κράτος δικαίου για να επιλύσουμε τα προβλήματα από τα οποία γεννήθηκε, στο κίνημα του προλεταριάτου των χωρών που είχαν αρχίσει με τρόπο άγριο τη διαδικασία της εκβιομηχάνισης και έπειτα μεταξύ των φτωχών χωρικών του Τρίτου Κόσμου, η «ελπίδα της επανάστασης». Σε έναν κόσμο που σημαδεύεται από τρομερές αδικίες, όπως είναι ο κόσμος στον οποίο είναι καταδικασμένοι να ζουν οι φτωχοί, οι απόκληροι, αυτοί που έχουν συνθλιβεί από απρόσιτες και φαινομενικά αμετάβλητες μεγάλες οικονομικές δυνάμεις, από τις οποίες εξαρτώνται σχεδόν πάντα οι πολιτικές εξουσίες, ακόμη και οι τυπικά δημοκρατικές, το να σκεφτόμαστε ότι η ελπίδα της επανάστασης έσβησε και τέλειωσε μόνο και μόνο επειδή η κομμουνιστική ουτοπία απέτυχε, σημαίνει ότι εθελοτυφλούμε. Είναι σε θέση οι δημοκρατίες που κυβερνούν τις πιο πλούσιες χώρες του κόσμου να επιλύσουν τα προβλήματα που ο κομμουνισμός δεν κατόρθωσε να επιλύσει; Αυτό είναι το πρόβλημα. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο είναι ανόητο να χαίρονται για την ήττα του κομμουνισμού και τρίβοντας τα χέρια τους από ικανοποίηση να λένε: «Εμείς πάντοτε το λέγαμε». Ω αφελείς, πιστεύετε ότι το τέλος του ιστορικού κομμουνισμού έθεσε τέρμα στην ανάγκη και στη δίψα για δικαιοσύνη; (...)

Οι νέοι έλληνες πολίτες⁹⁹

Όταν έφτασαν, πριν από 10-12 χρόνια, κάναμε ότι δεν βλέπαμε τη σκλαβιά τους. Μετά, δώσαμε κάτι «κάρτες παραμονής» που έληγαν πριν ισχύσουν. Και σήμερα, που έρχεται η ώρα να πολιτογραφηθούν, ανακαλύπτουμε ότι δεν ταιριάζει το ... DNA τους.

Όλες οι έρευνες που σχετίζονται με την αποδοχή των μεταναστών από την ελληνική κοινωνία -παρά την ανησυχητική αντιφατικότητα τους- οδηγούν σε ένα συμπέρασμα: Έτσι ή αλλιώς, συνυπάρχουμε και δεν μπορεί παρά να συνεχίσουμε να ζούμε μαζί τους.

Συνεπώς, όσο ταχύτερα ενταχθούν με πλήρη δικαιώματα στην πραγματικότητά μας (κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά) τόσο αρμονικότερο και παραγωγικότερο θα γίνει το κοινό μας μέλλον.

*Στην πρόσφατη (Νοέμβριος 2003) πανελλαδική δημοσκόπηση του ΕΚΕΜΕ (Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών), ο σκληρός πυρήνας της ξеноφοβίας και του ρατσισμού στην Ελλάδα φαίνεται ότι, αυτή την εποχή, περιορίζεται στο 22,1% του ημεδαπού πληθυσμού, στο ποσοστό δηλαδή εκείνων των συμπατριωτών μας που με κανέναν τρόπο δεν θα επιθυμούσαν την «ελληνοποίηση των αλλοδαπών που ζουν εδώ».

*Αντίθετα, το 11,49% ζητά την πολιτογράφιση των ξένων έναν χρόνο μετά την εγκατάστασή τους, το 33,4% έπειτα από 5 χρόνια, το 15,62% έπειτα από 10 χρόνια και ένα 4,03% ύστερα από 20 χρόνια παραμονής τους.

*Συνολικά, επομένως, το 64,54% των ελλήνων πολιτών έχει αντιληφθεί ότι αργά ή γρήγορα οι «μη Έλληνες το γένος» συμπολίτες μας πρέπει να αποκτήσουν όλα τα συνταγματικά τους δικαιώματα, ξεφεύγοντας οριστικά από το καθεστώς ομηρίας στο οποίο τους καταδικάζει η ταπεινωτική κάθε τόσο αναμέτρησή τους με τις πράσινες κάρτες και τα πράσινα άλογα της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής.

*Ανάλογα ενθαρρυντικά δεδομένα προκύπτουν και για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των αλλοδαπών ως προς την πολιτική τους δραστηριοποίηση (υπέρ, το 45,09%), τη δυνατότητα πρόσβασής τους σε ανώτατα αξιώματα (υπέρ, το 41,65%) και την εκπροσώπησή τους στο Κοινοβούλιο (υπέρ, το 36,94%). Το ενδιαφέρον είναι ότι τα παραπάνω ευρήματα-απόψεις των συμπολιτών μας είναι σαφώς πιο προωθημένα από τις επιλογές των ελληνικών κυβερνήσεων και του κράτους, όπως αυτές εκφράζονται στο πεδίο των θεσμών και των συμπεριφορών της πολιτείας.

⁹⁹ Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία (04/01/2004)

*Σύμφωνα με την τελευταία επίσημη απογραφή του πληθυσμού (ΕΣΥΕ, 18/3/2001), οι αλλοδαποί στην Ελλάδα αντιπροσωπεύουν το 7% του συνολικού πληθυσμού (κάπου 790.000 άνθρωποι) και αποτελούν το 11% της (καταγεγραμμένης τυπικά) εργατικής τάξης (στοιχεία του ΙΚΑ, Δεκέμβριος 2003), ενισχύοντας αποφασιστικά (ως το κατ' εξοχήν νεανικό και παραγωγικό τμήμα της κοινωνίας) τον όποιο δυναμισμό και τις οικονομικές επιδόσεις της χώρας - εξελίξεις που όλοι οι σοβαροί επιστημονικοί οργανισμοί έχουν μελετήσει και αποδεχθεί τα τελευταία χρόνια .

*Απ' αυτόν τον μεταναστευτικό πληθυσμό, το 41% ζει στην Ελλάδα 5 ή περισσότερα χρόνια, το 47% έχει έρθει πριν από 1 έως 5 χρόνια και μόνο το 12% έφτασε εδώ μέχρι πριν από έναν χρόνο.

Αυτή η εικόνα των μεταναστών στην Ελλάδα -και παρά τα απίθανα προβλήματα που υφίστανται με τις «άδειες παραμονής» και τον καθημερινό αγώνα για την επιβίωσή τους- δημιουργεί μια νέα πραγματικότητα, μια νέα δυναμική.

Η πρόθεσή τους να ζήσουν εδώ, μαζί μας, μια ισότιμη και αξιοπρεπή ζωή δεν είναι πλέον ένα θεωρητικό ενδεχόμενο. Όλο και περισσότεροι εκφράζονται ανοιχτά και οργανώνουν το μέλλον τους στην Ελλάδα, όπως ακριβώς συμβαίνει με όλα τα μεταναστευτικά ρεύματα στην ιστορία, όπως βεβαίως συνέβη και με τους χιλιάδες συμπατριώτες μας στην Αμερική, την Αυστραλία, τη Δυτική Ευρώπη και αλλού, τότε που υπήρξαμε κι εμείς... οι Αλβανοί της εποχής.

*Ήδη, σε έρευνα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και του ΕΚΚΕ, από τον Φεβρουάριο 2003, καταγράφεται ότι το 53,4% των αλλοδαπών εργαζομένων στο λεκανοπέδιο Αττικής επιθυμούν (και σε ένα σημαντικό ποσοστό διαθέτουν και τις κατά νόμο προϋποθέσεις) να παραμείνουν μόνιμα στην Ελλάδα, ως έλληνες πολίτες, ενώ ένα άλλο 17,6% δεν γνωρίζει αν και πότε θα γυρίσει στον τόπο καταγωγής του και συνεπώς κατά ένα μέρος προστίθεται στον εν δυνάμει πληθυσμό των «Άλλων» που το επόμενο διάστημα θα επιδιώξουν δικαίως να γίνουν ό,τι κι εμείς, ξεφεύγοντας δηλαδή από την ανασφαλή μοίρα του προλεταριάτου της δεύτερης κατηγορίας .

*Άλλωστε, όπως έχει προκύψει και από μελέτη του ίδιου του υπουργείου Εσωτερικών (Ιούλιος, 2001) ήδη το 58,4% των μεταναστών κατοικεί στη χώρα μας με τις οικογένειές τους -και σήμερα το ποσοστό αυτό θα έχει προφανώς αυξηθεί- πολλαπλασιάζοντας και βαθαινοντας έτσι τους δεσμούς των μεταναστών με την ελληνική κοινωνία, μέσω της εκπαίδευσης των παιδιών, της κοινωνικής ασφάλισης, της ένταξης στα δημοτολόγια, στο σύστημα υγείας κ.ο.κ. .

Μέτρο αποκλεισμού .

Ως τώρα, τη διαδικασία κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας τη γνωρίζαμε κυρίως από την ανάποδη. Δηλαδή ως νομική κατασκευή διαφοροποίησης και αποκλεισμού. Σε όλη τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου (αλλά και νωρίτερα) κυριάρχησαν νομοθεσίες και πρακτικές στέρησης της ιθαγένειας εναντίον χιλιάδων κομμουνιστών και μειονοτικών Τούρκων ή Σλαβομακεδόνων ελλήνων πολιτών -με το περίφημο άρθρο 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγενείας που μόλις το 1998 καταργήθηκε. Αυτές οι πληγές δεν έχουν ακόμα επουλωθεί. Το καθόλου αθώο μπλέξιμο με τις έννοιες «γένος» (ομογενής /αλλογενής) και «εντοπιότητα» (αλλοδαπός /ημεδαπός), συγκρότησε ένα περίπλοκο σύστημα για το ποιος τελικά διαθέτει το «προσόν να είναι Έλληνας», με κύριο στοιχείο την «καθαρότητα του αίματος» ή, έστω, την «καθαρότητα της εθνικής του συνείδησης»! Αυτή τη βαριά κληρονομιά (που εμφανώς ακυρώνει την ουσία του κράτους δικαίου) καλούμαστε να εγκαταλείψουμε σήμερα, ξεφεύγοντας οριστικά από τις «εθνικές σκοπιμότητες» που καθόριζαν τις πολιτικές πολιτογράφησης ανάλογα με τις επιδιώξεις είτε του «αλυτρωτισμού» (Βορειοηπειρώτες, Κωνσταντινοπολίτες, έλληνες πολίτες με ειδικό καθεστώς), είτε της «ενσωμάτωσης στη μητέρα πατρίδα» (παλιννοστούντες ομογενείς από τις τέως σοβιετικές χώρες, με εξαιρετικό καθεστώς ταχείας ελληνοποίησης) κ.λπ.

Στο Β' Μέρος του Συντάγματος του 2001 που αναφέρεται στα Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα υπάρχουν 18 αναφορές με καθολική ισχύ, για όλους δηλαδή τους ανθρώπους που ζουν στην ελληνική επικράτεια, όμως σε 8 περιπτώσεις ο συντακτικός νομοθέτης επιφυλάσσει την άσκηση συγκεκριμένων δικαιωμάτων αποκλειστικά στους έλληνες πολίτες. Η κατοχή της ελληνικής ιθαγένειας, λ.χ., εισάγεται ως ρήτρα στην προστασία του δικαιώματος στη συνάθροιση (άρθρο 11) και στο συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 12). Επομένως, σε μια προοπτική διεκδίκησης ουσιαστικού κράτους δικαίου οφείλουμε: πρώτον, να επεκτείνουμε τα ανθρώπινα και κοινωνικά δικαιώματα σε όσους αλλοδαπούς εντάσσονται στην ελληνική κοινωνία ως μετανάστες ή πρόσφυγες (χωρίς τα διαρκή καψώνια με τις άδειες παραμονής, τις επιχειρήσεις-σκούπα κ.λπ.) και, δεύτερον, να φύγουμε από τη λογική του «εθνικού αίματος» και της χρονοτριβής στο ζήτημα της κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας προς όσους επιθυμούν να την αποκτήσουν. Ειδικά, με την απλούστευση και την επιτάχυνση των πολιτογραφήσεων, πέρα από την προφανή ανανέωση της «γερασμένης» ελληνικής κοινωνίας, του ασφαλιστικού μας συστήματος κ.ο.κ. θα υπάρξει τεράστια εξοικονόμηση πόρων και δυναμικού από την παράλογη (και εξοντωτική για τους μετανάστες) συχνή διαδικασία ανανέωσης των αδειών παραμονής τους. Όπως εύστοχα μας θύμισε ο Βίκτωρας Νέτας, σε σχετικό άρθρο του

εναντίον των ξενόφοβων «υπερπατριωτών» («Ε», 4/11/2003), με βάση το πρώτο ελληνικό Σύνταγμα (της Τροιζήνας, 1827), ένας ξένος που ζούσε στη χώρα από ένα έως τρία χρόνια, μπορούσε -υπό ορισμένες απλές προϋποθέσεις- να πολιτογραφηθεί Έλληνας, ανεξάρτητα από το «εθνικό του DNA», δίχως τότε κανέναν να διανοηθεί ότι έτσι νοθεύεται η «καθαρότητα της φυλής». Δύο σχεδόν αιώνες μετά, στο ίδιο κράτος ο ξένος αντιμετωπίζεται με καχυποψία, και μόνο οι περίφημοι «παλιννοστούντες» από τον Πόντο πολιτογραφούνται μαζικά (κάπου 160.000, σύμφωνα με κυβερνητικές πηγές) με ειδικό νόμο (2790) και συνοπτικές διαδικασίες, που βεβαίως δικαιολογούνται και επιτρέπονται λόγω ομογένειας.

Έκτακτη νομοθεσία

*Το «αλλογενές», ωστόσο, μεταναστευτικό και το προσφυγικό ρεύμα μετά το 1990 προσλαμβάνεται ως «ιστορικό ατύχημα» από όλες τις ελληνικές κυβερνήσεις και το κράτος, και υπό την πίεση της μόνιμης και θορυβώδους σχετικής δημαγωγικής κινδυνολογίας μερίδων του πολιτικού κόσμου και των μέσων ενημέρωσης, αντιμετωπίζεται κατά καιρούς ως εθνική απειλή.

*Έτσι, ήδη από το 1993 (με το νόμο 2130) ο συνολικός χρόνος παραμονής του ξένου στην Ελλάδα -που ορίζεται ως απαραίτητη και πρώτη προϋπόθεση για να αποκτήσει το δικαίωμα υποβολής του αιτήματος της πολιτογράφησης του- από 8 χρόνια που ήταν, αυξάνεται στα 10 κατά την τελευταία 12ετία. Επίσης τα τρία χρόνια διαμονής στην Ελλάδα μετά την υποβολή της δήλωσης πολιτογράφησης αυξάνονται σε πέντε. Σ' αυτή τη στρατηγική αποτροπής των πολιτογραφήσεων έρχεται να προστεθεί μετά το 2001 και η υποχρέωση του «υποψήφιου Έλληνα» να καταθέτει μαζί με την αίτησή του και ένα παράβολο 500.000 δρχ., ώστε η όλη τελετουργία να αποκτήσει και έναν συμβολικό ταξικό χρωματισμό.

*Το πόσο «εξαιρετική» είναι η νομοθεσία για την ελληνική ιθαγένεια, συγκρινόμενη με τις υπόλοιπες διοικητικές διαδικασίες που διέπουν τις σχέσεις των ανθρώπων με το ελληνικό κράτος, φαίνεται εύγλωττα από μια εγκύκλιο του υπουργείου Εσωτερικών (Φ.32089/10641/26.5.1993), σύμφωνα με την οποία «η υποχρέωση που έχουν οι διοικητικές υπηρεσίες ν' απαντούν στους πολίτες μέσα στις προθεσμίες που προβλέπονται από το νόμο, δεν ισχύει όταν πρόκειται για υποθέσεις που αφορούν κτήση-αναγνώριση, απώλεια και ανάκτηση της ελληνικής ιθαγενείας».

*Αργότερα, με τον διαβόητο νόμο 2910/2001, περί «εισόδου, παραμονής αλλοδαπών και κτήσης ελληνικής ιθαγενείας με πολιτογράφηση» η συμπεριφορά του ελληνικού κράτους προς τους αλλοδαπούς οργανώνεται διαπνεύσιμη πάντοτε από την ίδια

«κατάσταση έκτακτης ανάγκης», η οποία αποτυπώνεται με σειρά εξαιρέσεων:

1. Εξαίρεση από την υποχρέωση απάντησης στα πρόσωπα που συναλλάσσονται γραπτώς με τη διοίκηση.
2. Εξαίρεση από οποιεσδήποτε δεσμευτικές για τη διοίκηση προθεσμίες.
3. Εξαίρεση από την υποχρέωση αιτιολογίας στις απαντήσεις στα πρόσωπα.
4. Μη υπαγωγή των πράξεων ή των παραλείψεων της διοίκησης στον έλεγχο των ελληνικών δικαστηρίων. Μια απλή ανάγνωση των άρθρων 58 έως 64 του 2910/2001 που αναφέρονται στη διαδικασία της πολιτογράφησης του αλλοδαπού (και όχι στη συνοπτική «ελληνοποίηση» του ομογενούς-παλινοστούντος, όπως αναφέραμε πιο πάνω), πείθει τον καθένα για το πόσο αρνητικό είναι το ελληνικό κράτος απέναντι στην προοπτική οριστικής ενσωμάτωσης των μεταναστών.

2. Μια ανοιχτή κοινωνία

3. Τα στάδια επεξεργασίας των αιτήσεων που έχουν επινοηθεί καθώς και τα εσκεμμένα αόριστα διατυπωμένα κριτήρια με βάση τα οποία θα αποφασιστεί η τύχη του αιτήματος πολιτογράφησης δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία. Αυτή η θεσμοποιημένη εχθρότητα εικονογραφείται και από τους αριθμούς πολιτογραφηθέντων αλλογενών-αλλοδαπών που παραθέτουμε στον σχετικό πίνακα: Πολιτογραφήσεις με το σταγονόμετρο, με επικράτηση μάλλον των κριτηρίων φυλετικής συγγένειας ή οικονομικής και κοινωνικής θέσης. Η μελέτη της ιστορίας της ελληνικής ιθαγένειας είναι στην πραγματικότητα η αποκρυπτογράφηση των βαθύτερων στρατηγικών αποκλεισμού και ενσωμάτωσης που στην εξέλιξή του υιοθέτησε το ελληνικό κράτος μέσα από ετερόκλητες και άτακτες κανονιστικές διατάξεις και διοικητικές πρακτικές. Σύμφωνα με τον Δ. Χριστόπουλο, «Η ιστορία της ελληνικής ιθαγένειας είναι η ίδια η συνείδηση της πολιτικής ιστορίας μας, οι περιπέτειες και τα πάθη της οποίας δεν αφήνουν πάντα το νου καθαρό. Δεν πρέπει λοιπόν να εκπλήσσει ότι η ιστορία της ιθαγένειας είναι δέσμια των θεμελιακών αφηγήσεων της ελληνικής εθνικής ιδεολογίας». Ωστόσο, η μακρά περίοδος κατά την οποία επικρατούσε η μυθολογία του «ανάδελφου και διαρκώς απειλούμενου έθνους» μας έχει εκ των πραγμάτων ξεπεραστεί. Και αν παραμένει και εκπέμπεται από ορισμένους θυλάκους μισαλλοδοξίας που κρύβονται πίσω από τη ρητορική του «μεγαλείου της φυλής» και την «ιδιοπροσωπεία μας», δεν μπορεί να εμποδίσει την πρόοδο. Με τα σημερινά κοινωνικά, οικονομικά και δημογραφικά δεδομένα (που αναπτύξαμε στην αρχή του κειμένου) όλα δείχνουν ότι το πολιτειακό δόγμα της ιθαγένειας, όπως στενόμυαλα το

διαχειρίστηκε το ελληνικό κράτος, κλείνει τον ιστορικό του κύκλο και αρχίζει να βαδίζει προς την αντικατάστασή του από ένα άλλο νέο που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας. Μιας κοινωνίας που διαρκώς αλλάζει αναζητώντας μια ανοιχτή, προοδευτική και ευρωπαϊκή προοπτική, δίχως φρούρια, νέα απαρτχάιντ και κάλπικους σκοταδιστικούς «πολέμους πολιτισμών και θρησκειών».

Η «Aegean» απέλυσε συνδικαλίστρια¹⁰⁰

Μπορεί να απασχολεί 1.300 εργαζόμενους αλλά δεν ανέχεται τη συγκρότηση και λειτουργία επιχειρησιακού σωματείου. Πρόκειται για την αεροπορική εταιρεία «Aegean» η οποία απέλυσε τη Σωτηρία Βέργου, εκ των ιδρυτικών μελών τού υπό σύσταση σωματείου. Μάλιστα οι εκπρόσωποι της εταιρείας αποχώρησαν από την τριμερή συνάντηση που διοργανώθηκε στο υπουργείο Εργασίας, με σκοπό τη διευθέτηση της διαφοράς και την εφαρμογή του... Συντάγματος (σ.σ.: ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι). Τη συμπεριφορά που «θυμίζει Μεσαίωνα» καταγγέλλει η ΓΣΕΕ, ενώ η Ομοσπονδία Προσωπικού Αεροπορικών Μεταφορών διαβεβαιώνει ότι «θα συνεχίσουμε τη δημιουργική συνδικαλιστική δράση για ένα μαζικό και διεκδικητικό σωματείο στην Aegean Airlines».

Προσφυγές για οικοπεδοποίηση¹⁰¹

Ως αντισυνταγματικό και παράνομο προσβάλλεται το Προεδρικό Διάταγμα που καθορίζει τις ζώνες προστασίας των ορεινών όγκων της χερσονήσου Λαυρεωτικής στην Αττική.

Δεκάδες προσφυγές από συνεταιρισμούς, ιδιοκτήτες εκτάσεων και φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν κατατεθεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας, με τις οποίες ζητείται να ακυρωθεί το Διάταγμα που προστατεύει τους ορεινούς όγκους, τις δασικές εκτάσεις, τους αρχαιολογικούς χώρους, αλλά και την κτηματική περιφέρεια της Λαυρεωτικής. Σύμφωνα με όσα υποστηρίζονται στις προσφυγές, το επίμαχο Διάταγμα παραβιάζει τις συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές της προστασίας της ιδιοκτησίας και της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, ενώ οι ζώνες προστασίας δεν καθορίστηκαν σύμφωνα με το χωροταξικό συνδυασμό που απαιτεί το Σύνταγμα. Δεν υπογράφεται από όλους τους συναρμόδιους υπουργούς Γεωργίας και

¹⁰⁰ Ελευθεροτυπία (02/08/2003)

¹⁰¹ Ελευθεροτυπία (07/05/2003)

Πολιτισμού, αλλά μόνο από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Επίσης, αναφέρεται ότι διατάξεις του Διατάγματος έχουν κακώς υπαγάγει καλλιεργήσιμες εκτάσεις στους ορεινούς όγκους, όπως είναι η περιοχή της «Μερέντας», και δεν έχει ζητηθεί η γνώμη των δημοτικών συμβουλίων των δήμων που υπάγονται στην περιοχή της Λαυρεωτικής, όπως προβλέπει η νομοθεσία.

Πυρηνική λυκοφιλία¹⁰²

Αντί για βόμβες η Αμερική προτιμά τις συνομιλίες στην περίπτωση της Β. Κορέας.

Του ΔΙΑΜΑΝΤΗ Α. ΣΕΪΤΑΝΙΔΗ

Η ελληνική παροιμία «χέρι που δεν μπορείς να το δαγκώσεις, φίλησέ το» έχει μετατραπεί σε δόγμα εξωτερικής πολιτικής για τη σημερινή ηγεσία των ΗΠΑ. Ο Λευκός Οίκος εκτίμησε ότι μπορεί να δαγκώσει το Ιράκ, κι αυτό έκανε. Με τη Βόρεια Κορέα, όμως, η οποία έχει παραδεχθεί με τον πιο επίσημο τρόπο ότι έχει αναπτύξει πυρηνικά όπλα και έχει ομολογήσει ότι παραβίασε και τη σχετική διεθνή Συνθήκη του 1994, η Ουάσιγκτον δεν ξεκίνησε βουβαραδισμούς, αλλά... συνομιλίες. Αυτή είναι μια καλή αρχή για να κατανοήσει ο μέσος πολίτης του κόσμου πώς αντιλαμβάνεται η σημερινή μόνη υπερδύναμη του πλανήτη έννοιες όπως «διεθνές δίκαιο». Με κινέζικες πλάτες

Η μεσολάβηση της Κίνας στην έναρξη των σχετικών διαπραγματεύσεων ήταν καθοριστική. Είναι πιθανό, συνεπώς, οι τριμερείς συνομιλίες (ΗΠΑ, Κίνα, Βόρεια Κορέα) σχετικά με το πυρηνικό πρόγραμμα της τελευταίας να ξεκινήσουν ακόμα και μέσα στην ερχόμενη εβδομάδα. Πρόκειται για έναν συμβιβασμό ανάμεσα στην αρχική αμερικανική θέση για πολυμερείς διαπραγματεύσεις και στην πρόταση της Βόρειας Κορέας για αυστηρά διμερείς συζητήσεις Ουάσιγκτον- Πιονγιάνγκ. Εκ μέρους των ΗΠΑ θα λάβει μέρος το πρόσωπο που ξεκίνησε τη νέα περίοδο έντασης στις σχέσεις των δυο χωρών, ο αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών Τζέιμς Κέλι. Ικανοποίηση Ρωσίας. Ο αρμόδιος για την περιοχή της Άπω Ανατολής και του Ειρηνικού είχε επισκεφθεί την Πιονγιάνγκ τον Οκτώβριο του 2002 και αμέσως μετά είχε κατηγορήσει την κυβέρνηση της Β. Κορέας για ανάπτυξη του πυρηνικού της προγράμματος, κάτι που η τελευταία παραδέχθηκε. Ο Κέλι θα είναι τώρα επικεφαλής των διαπραγματεύσεων εκ μέρους των ΗΠΑ. Από την άλλη, ο επικεφαλής του ΚΕΔΟ, δηλαδή του διεθνούς κονσόρτσιουμ που κατασκευάζει δυο πυρηνικούς αντιδραστήρες στη Βόρεια Κορέα, Τσαρλς Κάτμαν, άφησε

¹⁰² Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία (20/04/2003)

ένα περιθώριο έναρξης των διαπραγματεύσεων μέχρι την εβδομάδα μετά το Πάσχα.

Στην πραγματικότητα, οι ΗΠΑ ζήτησαν επίμονα πολυμερείς διαπραγματεύσεις, ώστε να επιτευχθεί ένα αποτέλεσμα που θα συνυπογράφεται απ' όσο το δυνατόν περισσότερους παράγοντες διαμόρφωσης πολιτικής στην περιοχή της Άπω Ανατολής. Η Ουάσιγκτον είχε ζητήσει τη συμμετοχή στις συζητήσεις της Νότιας Κορέας, της Ιαπωνίας και της Κίνας, ενώ η Ρωσία εξέφρασε την ικανοποίησή της για την επικείμενη έναρξη των συνομιλιών, προσθέτοντας ότι, αν χρειαστεί, κι εκείνη θα μπορούσε να λάβει μέρος αφού «μια σύγκρουση στην κορεατική χερσόνησο δεν θα είναι καθόλου προς το συμφέρον της Ρωσίας», όπως παραδέχθηκε ο υφυπουργός Εξωτερικών Αλεξάντερ Λοσιούκοφ. Ο εθνικός σύμβουλος για θέματα ασφαλείας της Νότιας Κορέας Ρα Τζονγκ Ιλ, πάντως, δήλωσε ότι η κυβέρνηση της Β. Κορέας εξαναγκάστηκε να εγκαταλείψει την αρχική της αδιαλλαξία και να προσέλθει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, μετά την αμερικανική επιτυχία στον πόλεμο εναντίον του Ιράκ. Πρώτη καταδίκη. Μπορεί η Ουάσιγκτον να μην ενδιαφέρεται καθόλου, ωστόσο οι ενεργοί πολίτες σημείωσαν ότι η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ καταδίκασε την Τετάρτη πρώτη φορά τη Β. Κορέα με ψήφους 28 υπέρ, 14 αποχές και 10 κατά, για τις «σοβαρές, συστηματικές και διαδεδομένες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Η απόφαση καταδικάζει «τους σοβαρούς και πανταχού παρόντες περιορισμούς στην ελευθερία της σκέψης, της ανεξιθρησκείας, της γνώμης, της έκφρασης, του συναθροίζεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, στην πρόσβαση των πολιτών στην πληροφόρηση και τους περιορισμούς που επιβάλλονται στους πολίτες που επιθυμούν να μετακινηθούν ελεύθερα εντός της χώρας ή να πάνε στο εξωτερικό».

Συνάντηση ΗΠΑ, Κίνας, Β. Κορέας για λύση της κρίσης¹⁰³ ΣΕΟΥΛ

Αμερικανοί, Κινέζοι και Βορειοκορεάτες αξιωματούχοι θα συναντηθούν την ερχόμενη εβδομάδα στο Πεκίνο επιχειρώντας ένα πρώτο βήμα σε μια προσπάθεια επίλυσης της κρίσης που βρίσκεται σε εξέλιξη το τελευταίο εξάμηνο σχετικά με το πυρηνικό πρόγραμμα της Πιονγιάνγκ.

Η συνάντηση αυτή μοιάζει να αποτελεί μια συμβιβαστική λύση ανάμεσα στην αμερικανική πρόταση για πολυμερείς διαπραγματεύσεις και στη βορειοκορεατική επιμονή για αυστηρά διμερείς συνομιλίες με

¹⁰³ Ελευθεροτυπία (17 / 04 / 2003)

την Ουάσιγκτον. Ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών, Κόλιν Πάουελ, δήλωσε ότι η ταχεία επίτευξη του στόχου της στρατιωτικής επιχείρησης των ΗΠΑ στο Ιράκ μπορεί να επηρέασε την αλλαγή στάσης της Βόρειας Κορέας που αποφάσισε να κάνει ένα άνοιγμα, ακολουθώντας τη διπλωματική οδό. Ο Αμερικανός αντιπρόσωπος που θα λάβει μέρος στη συνάντηση του Πεκίνου θα είναι ο αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών, αρμόδιος για την περιοχή της Άπω Ανατολής και του Ειρηνικού, Τζέιμς Κέλι. Επίσκεψη του κυρίου Κέλι τον περασμένο Οκτώβριο στην Πιονγιάνγκ είχε αποτελέσει τον καταλύτη στην κρίση, καθώς είχε κατηγορήσει τη Βόρεια Κορέα πως συνεχίζει μυστικά την ανάπτυξη του πυρηνικού της προγράμματος, κατά παράβαση της συνθήκης του 1994 που επιτάσσει το πάγωμά του. Εν τω μεταξύ, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών καταδίκασε χθες για πρώτη φορά τη Βόρεια Κορέα με 28 ψήφους υπέρ, 14 αποχές και 10 ψήφους κατά, για τις «σοβαρές, συστηματικές και διαδεδομένες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Η απόφαση που παρουσιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ και ψηφίστηκε χθες καταδικάζει «τους σοβαρούς και πανταχού παρόντες περιορισμούς στην ελευθερία της σκέψης, της ανεξίθρησκείας, της γνώμης, της έκφρασης, του συναθροίζεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, στην πρόσβαση των πολιτών στην πληροφόρηση και τους περιορισμούς που επιβάλλονται στους πολίτες που επιθυμούν να μετακινηθούν ελεύθερα εντός της χώρας ή να μεταβούν στο εξωτερικό». Σημειώνεται ότι η Νότια Κορέα που εκπροσωπείτο στην αίθουσα δεν έλαβε μέρος στην ψηφοφορία.

«15» προς Αγκυρα: Από Κύπρο, ο δρόμος σας¹⁰⁴

ΦΕΡΧΟΪΓΚΕΝ: Περιπλοκή, αν δεν υπάρξει λύση το φθινόπωρο του 2004

ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ

Του ΚΩΣΤΑ ΜΟΣΧΟΝΑ

Η Αγκυρα έγινε δέκτης αυστηρών μηνυμάτων από την πλευρά των Βρυξελλών κατά το χθεσινό συμβούλιο σύνδεσης Ε.Ε. - Τουρκίας, που συνήλθε χθες στο Λουξεμβούργο. Μηνύματα που αφορούν την επίλυση του Κυπριακού και την εκπλήρωση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης από την Τουρκία.

Στη συνέντευξη Τύπου που πραγματοποιήθηκε μετά το πέρας των εργασιών, στην οποία συμμετείχαν ο αναπληρωτής υπουργός

---

¹⁰⁴Ελευθεροτυπία (16 /04 /2003)

Εξωτερικών Τάσος Γιαννίτσης, ο Τούρκος υπουργός Εξωτερικών Αμπντουλάχ Γκιουλ και ο αρμόδιος για τη διεύρυνση επίτροπος Γκίντερ Φερχόγκεν, ο τελευταίος φρόντισε να ξεκαθαρίσει τι περιμένει η Ε.Ε. από την Τουρκία. Ο Γερμανός επίτροπος ξεκίνησε από την ένταξη της Κύπρου, βάζοντας τα πράγματα στη θέση τους. Η ένταξη της Κύπρου, είπε, δεν αποτελεί εμπόδιο για την εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό. Εάν, όμως, πρόσθεσε, δεν έχει λυθεί το Κυπριακό μέχρι το φθινόπωρο του 2004, τότε η κατάσταση θα περιπλακεί... Η αναφορά στο φθινόπωρο 2004 δεν ήταν τυχαία. Η Τουρκία γνωρίζει ότι το αίτημά της για έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων, το οποίο θα εξετασθεί από τους «15» στα τέλη του 2004, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την έκθεση που θα υποβάλει λίγο πριν η Επιτροπή. Μια διαιώνιση του Κυπριακού θα αυξήσει τις πιθανότητες να είναι αρνητική για την Τουρκία η έκθεση της Επιτροπής. «Στενεύουν»...

Το δεύτερο μήνυμα προς την Τουρκία έχει σχέση με την εκπλήρωση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης, ιδίως των πολιτικών. Ο Γκίντερ Φερχόγκεν προειδοποίησε ότι «τα χρονικά περιθώρια αρχίζουν και στενεύουν» και ζήτησε από την Άγκυρα την ολοκλήρωση του νομοθετικού πλαισίου εντός του 2003, ώστε να είναι ορατά τα αποτελέσματα στην πράξη και να μπορέσει να τα αποτυπώσει στην έκθεση του φθινοπώρου 2004 η Επιτροπή. Στην κοινή θέση των «15» υπογραμμίζεται ότι υπάρχουν ακόμη σοβαρές εκκρεμότητες, απόδειξη οι πολυάριθμες καταγγελίες, και πως πρέπει να συνεχιστούν οι προσπάθειες για την εξάλειψη των βασανιστηρίων επί κρατουμένων, τον αστικό έλεγχο επί του στρατιωτικού σώματος, τη δυνατότητα πλήρους άσκησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ιδίως όσον αφορά την ελευθερία έκφρασης του γραπτού Τύπου και των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, την ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι και την ελευθερία της θρησκείας. Ο Γκιουλ δήλωσε από την πλευρά του ότι η Τουρκία είναι αποφασισμένη να συνεχίσει την προσπάθεια εκδημοκρατισμού και υποσχέθηκε επιτάχυνση των διαδικασιών.

«Εθελοντικά στα σωματεία»¹⁰⁵

ΣτΕ: Παράνομη η υποχρεωτική συμμετοχή σε ενώσεις δασκάλων – καθηγητών

Παράνομη κρίθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας διάταξη προεδρικού διατάγματος, που υποχρεώνει τους δασκάλους και τους

¹⁰⁵ Ελευθεροτυπία (31 / 12 / 2002)

καθηγητές να είναι μέλη συνδικαλιστικών οργανώσεων εκπαιδευτικών, προκειμένου να μπορούν να εκλεγούν στα υπηρεσιακά συμβούλια του εκπαιδευτικού προσωπικού.

Το ανώτατο δικαστήριο επισημαίνει στο πρακτικό του (υπ' αριθμ. 634/2002) ότι η ελευθερία τού συνεταιρίζεσθαι που κατοχυρώνει το άρθρο 12 του Συντάγματος περιλαμβάνει το δικαίωμα κάθε πολίτη να ιδρύει και να μετέχει σε σωματείο, ενώ το άρθρο 8 κατοχυρώνει την ελευθερία να μη μετέχει καθόλου σε σωματείο. Αποκλείει, δηλαδή, το Σύνταγμα τον εξαναγκασμό του Έλληνα πολίτη να προχωρήσει σε ίδρυση σωματείου ή να μετέχει σε αυτό. Κατά συνέπεια, αποφάνθηκαν οι δικαστές, η διάταξη του προεδρικού διατάγματος που εξαρτά το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στα υπηρεσιακά συμβούλια των δασκάλων και των καθηγητών από τη συμμετοχή τους σε συνδικαλιστικές οργανώσεις δεν είναι νόμιμη και πρέπει να διαγραφεί.

Παραβίαση δικαιωμάτων¹⁰⁶

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδίκασε για άλλη μία φορά χθες την Τουρκία για παραβίαση του δικαιώματος στην ελευθερία του συναθροίζεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, με την απόφαση που έλαβε το 1994 για τη διάλυση του φιλοκουρδικού Κόμματος της Δημοκρατίας (DEP). Η διάλυση του DEP είχε σαν αποτέλεσμα την καταδίκη των επτά από τους δεκατρείς βουλευτές του σε βαριές ποινές φυλάκισης.

Τι αλλάζει το δεύτερο αντιτρομοκρατικό πακέτο¹⁰⁷

**ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ η ψήφιση του νέου νόμου από τη Βουλή
Της ΒΑΝΑΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ**

Το δεύτερο νομοθετικό βήμα της κυβέρνησης για την πάταξη της τρομοκρατίας αποτελεί ο νέος αντιτρομοκρατικός νόμος, που ουσιαστικά θωρακίζει τον νόμο Σταθόπουλου.

Η θέσπιση των νέων ρυθμίσεων που έχουν ήδη δρομολογηθεί υπαγορεύεται από την ανάγκη να εναρμονιστεί η νομοθεσία μας στο κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο στο οποίο αποφάσισαν να κινηθούν οι 15 στις Βρυξέλλες, με στόχο την ενιαία αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Το πακέτο μέτρων, που αποτελεί συνέχεια των πολυσυζητημένων ρυθμίσεων του Μ. Σταθόπουλου -πρέπει να ψηφιστεί από τη Βουλή

¹⁰⁶ Ελευθεροτυπία (11 / 12 / 2002)

¹⁰⁷ Ελευθεροτυπία (13 / 09 / 2002)

μέχρι το τέλος του έτους- είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς επιχειρεί να δώσει απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα ποιοι θα θεωρούνται από εδώ και στο εξής τρομοκράτες και ποιοι όχι. Για τη νομική κοινότητα, ο προσδιορισμός της έννοιας της τρομοκρατίας αποτελεί αγκάθι, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος να «βαπτιστούν» τρομοκράτες και αυτοί που ασκούν συνταγματικά τους δικαιώματα. Άλλωστε, γι' αυτό δεν είχε επιχειρηθεί μέχρι τώρα η οριοθέτηση της έννοιας. Ο υπουργός Δικαιοσύνης, Φ. Πετσάλνικος, με χθεσινή ανακοίνωσή του αποκλείει την καταχρηστική εφαρμογή του νόμου αφού, όπως αναφέρει, θα προσδιορίζονται με ακρίβεια και σαφήνεια τα στοιχεία που συνιστούν τον ορισμό των τρομοκρατικών πράξεων. Σύμφωνα με την απόφαση - πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για να θεωρηθεί μια πράξη τρομοκρατική θα πρέπει να τελείται από πρόθεση, να είναι δυνατό να προσβάλει χώρα ή διεθνή οργανισμό και να αποσκοπεί στο σοβαρό εκφοβισμό του πληθυσμού ή την καταστροφή ή τη σοβαρή αποσταθεροποίηση των θεμελιωδών πολιτικών, συνταγματικών, οικονομικών ή κοινωνικών δομών μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού. Το νομοθέτημα θα προσδιορίζει και ποιοι δεν μπορεί να θεωρηθούν τρομοκράτες με γνώμονα όσα αποφασίστηκαν στις Βρυξέλλες. Έτσι, δεν είναι τρομοκράτες όσοι:

- Ενεργούν προς όφελος της διαφύλαξης ή αποκατάστασης των δημοκρατικών αξιών, όπως π.χ. ήταν η περίπτωση ορισμένων κρατών
- μελών στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ή ο αγώνας εναντίον της χούντας. Ασκούν το νόμιμο δικαίωμά τους να εκφέρουν τη γνώμη τους, ακόμη και αν κατά την άσκηση αυτού του δικαιώματος διαπράττουν αδικήματα .Μετέχουν σε κινήσεις, διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις κατά της παγκοσμιοποίησης και εκείνοι που παίρνουν μέρος σε πολιτικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις (θεμελιώδες δικαίωμα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι).

Να σημειωθεί ότι σε ειδική δήλωση του Συμβουλίου Υπουργών, αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι «η απόφαση πλαίσιο για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας καλύπτει πράξεις οι οποίες θεωρούνται από όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. ως σοβαρές παραβιάσεις των ποινικών τους νόμων, πράξεις που διεπράχθησαν από άτομα των οποίων οι στόχοι αποτελούν απειλή για τις δημοκρατικές κοινωνίες που σέβονται τον κανόνα δικαίου και τον πολιτισμό στον οποίο βασίζονται οι κοινωνίες αυτές». Το ίδιο νομοθέτημα θα καθορίζει και το πλαίσιο των ποινικών κυρώσεων για τους τρομοκράτες. Έτσι, για πρώτη φορά διαχωρίζεται ως προς την ποινική μεταχείριση του ο αρχηγός μιας τρομοκρατικής ομάδας από τα απλά μέλη, καθώς θα περιλαμβάνεται άρθρο για το διευθύνοντα τρομοκρατικής ομάδας, ο οποίος θα τιμωρείται αυστηρότερα .Ειδική ρύθμιση θα θεσμοθετηθεί

για την επιβολή μεγαλύτερων ποινών σε όσους διευκολύνουν και συνδράμουν τρομοκρατικές οργανώσεις με παροχή υλικών μέσων ή τη διάθεση κεφαλαίων ή την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Ο νέος αντιτρομοκρατικός νόμος ρυθμίζει και το σημαντικό θέμα της παραγραφής. Οι αλλαγές στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αφορούν, όπως διευκρίνισε και ο κ. Πετσάλνικος, όσες τρομοκρατικές ενέργειες εκδηλωθούν μετά την ψήφιση του σχετικού νόμου. Και αυτό διότι δεν μπορεί να εφαρμοστεί αναδρομικά ο νόμος. Έτσι, η παραγραφή για τα μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων δεν θα είναι τα 20 χρόνια, που ισχύει σήμερα για τα κακούργηματα, αλλά επιμηκώνεται στα 30 χρόνια.

2,8 δισ. άνθρωποι ζουν με 2 δολάρια την ημέρα¹⁰⁸

Ανάμεσα στις 73 χώρες -δηλαδή το 80% του παγκοσμίου πληθυσμού- για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, οι περισσότερες, συγκεκριμένα 48, έχουν δει τις ανισότητες να αυξάνονται τα τελευταία 50 χρόνια, σε 16 δεν έχει σημειωθεί αλλαγή, ενώ μόνο σε εννέα -ποσοστό 4% του πληθυσμού- οι ανισότητες έχουν μειωθεί.

Δίκοπο μαχαίρι η έκθεση του ΟΗΕ για την παγκόσμια ανάπτυξη, που φέτος θίγει την «ξεχασμένη» διάσταση της πολιτικής ανάπτυξης, καθώς συμπορεύονται η αισιοδοξία της προόδου με την απελπισία της καθυστέρησής της και την ανισότητα να παραμένει το ακανθώδες θέμα:

το πλουσιότερο 1% του παγκόσμιου πληθυσμού έχει το ετήσιο εισόδημα του 57% των φτωχότερων ανθρώπων, ενώ μόνο στο πλουσιότερο 10% του αμερικανικού πληθυσμού αντιστοιχεί το εισόδημα του 43% των εξαθλιωμένων του κόσμου. 2,8 δισ. άνθρωποι ζουν με λιγότερα από δύο δολάρια τη μέρα, ενώ 1,2 δισ. ανθρώπων διαβιούν με λιγότερο και από ένα δολάριο. Συγκεκριμένα ανάμεσα στις 73 χώρες -δηλαδή το 80% του παγκοσμίου πληθυσμού- για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, οι περισσότερες, συγκεκριμένα 48, έχουν δει τις ανισότητες να αυξάνονται τα τελευταία 50 χρόνια, σε 16 δεν έχει σημειωθεί αλλαγή, ενώ μόνο σε εννέα -ποσοστό 4% του πληθυσμού- οι ανισότητες έχουν μειωθεί. Σύμφωνα με την έκθεση «η εμφάνιση της δημοκρατίας σε έναν κατακερματισμένο κόσμο»: ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Θεωρητικά ο κόσμος είναι πιο δημοκρατικός από ποτέ καθώς 140 από τις σχεδόν 200 χώρες του κόσμου έχουν τώρα πολυκομματικά συστήματα. Στην πραγματικότητα όμως μόνον 82 χώρες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 57% του παγκόσμιου

¹⁰⁸ Ελευθεροτυπία (25 / 07 / 2002)

πληθυσμού είναι πλήρως δημοκρατικές με τις εγγυήσεις που αυτό το πολίτευμα συνεπάγεται, ενώ σε 106 χώρες οι ατομικές και πολιτικές ελευθερίες περιορίζονται ακόμα σε μεγαλύτερο βαθμό. Αλλά και από αυτές τις 81 χώρες που εκδημοκρατίστηκαν τα τελευταία χρόνια του περασμένου αιώνα μόνο 47 λειτουργούν με πλήρη δημοκρατικό τρόπο.

* Αυξήθηκαν δραματικά από 90 σε 150 οι χώρες που κύρωσαν βασικές συνθήκες για τα ανθρώπινα, πολιτικά δικαιώματα και κοινωνικές ελευθερίες. Ωστόσο, 106 χώρες ακόμη περιορίζουν βασικές πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες, 51 χώρες δεν έχουν κυρώσει ακόμη τη σύμβαση για την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και 31 δεν έχουν κυρώσει τη σύμβαση για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις.

* Σε 125 χώρες με το 62% του παγκόσμιου πληθυσμού υπάρχει ελευθερία ή μερική ελευθερία του Τύπου, ενώ υπερδιπλασιάστηκε την τελευταία 25ετία η κυκλοφορία των καθημερινών εφημερίδων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι υπόλοιπες 61 χώρες όμως, το 38% του κόσμου, δεν έχουν ελευθερία στον Τύπο, ενώ πέρσι σκοτώθηκαν στο καθήκον 37 δημοσιογράφοι, φυλακίστηκαν 118 και περισσότεροι από 600 δημοσιογράφοι ή δημοσιογραφικοί οργανισμοί δέχθηκαν επιθέσεις και εκφοβισμούς.

* Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις αυξήθηκαν θεαματικά τα τελευταία χρόνια από 1.000 το 1914 σε 37.000 σήμερα. Η αποχή από την άλλη πλευρά αυξήθηκε από 4% το 1960 σε 49% το 2000 στις ΗΠΑ και από 22% το 1992 σε 41% το 2001 στο Ηνωμένο Βασίλειο.

ΦΤΩΧΕΙΑ Το ποσοστό των εξαθλιωμένων παγκοσμίως έπεσε από 29% το 1990 σε 23% το 1999. Αλλά θα χρειαστούν τουλάχιστον 130 χρόνια με τους σημερινούς ρυθμούς για να απαλλαγεί ο πλανήτης από την πείνα. Παράλληλα, το πλουσιότερο 5% του κόσμου έχει εισόδημα 114 φορές μεγαλύτερο από αυτό του φτωχότερου 5%.

* Πολλές χώρες, κυρίως στη Νοτιοανατολική Ασία σημείωσαν ουσιαστική ανάπτυξη την τελευταία δεκαετία. Ταυτόχρονα οι συνέπειες της οικονομικής μετάβασης ήταν οδυνηρές για τις χώρες στην Ανατολική - Κεντρική Ευρώπη και την πρώην Σοβιετική Ένωση. Περισσότερες από 60 χώρες έχουν χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα σήμερα από αυτό που είχαν πριν το 1990.

* Εξάλειψη της πείνας και της εξαθλίωσης, πρόσβαση σε πόσιμο νερό - υγειονομικές παροχές - εκπαίδευση, ισότητα, περιορισμός της παιδικής θνησιμότητας - βελτίωση της μητρικής υγείας, είναι οι αναπτυξιακοί στόχοι του οργανισμού για τη νέα χιλιετία. Με τους σημερινούς ρυθμούς μόνο 55 χώρες -το 23% του παγκοσμίου πληθυσμού πρόκειται να πετύχουν τουλάχιστον τα $\frac{3}{4}$ αυτών και 33 χώρες -το 26% του παγκοσμίου πληθυσμού (οι 24 χώρες είναι στην υποσαχάρια Αφρική) αποτυγχάνουν στους περισσότερους καθώς για την επίτευξη των στόχων αυτών χρειάζεται τουλάχιστον η διπλάσια

χρηματοδότηση από αυτήν που διαθέτει σήμερα ο οργανισμός...

* «Εξαιρετικά επίκαιρο και βαρυσήμαντο κείμενο» χαρακτηρίζει την έκθεση το Παρατηρητήριο Διεθνών Οργανισμών και Παγκοσμιοποίησης και προτείνει στο υπουργείο Εξωτερικών ή το υπουργείο Ανάπτυξης τη μετάφρασή του στα ελληνικά, ώστε να αξιοποιηθεί από φορείς και ιδρύματα της χώρας.

«Και οι αλλοδαποί πρέπει να φτιάχνουν σωματεία»¹⁰⁹

...ΔΙΟΤΙ οι αλλοδαποί κατά το εθνικό μας Δίκαιο δεν δύνανται να συστήνουν σωματεία. Διότι παραθέτει τις προτάσεις του για το πώς μπορεί αυτό να αλλάξει, αφού πρόκειται -όπως ο ίδιος λέει- για καλυμμένο ρατσισμό του Δικαίου μας. Είναι ο δικηγόρος Αγαμέμνων Τάτσης, νομικός σύμβουλος του Ιδρύματος Ανδρέα Παπανδρέου.

Ποιο είναι το ισχύον νομικό καθεστώς;

«Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, της ελευθερίας σύμπραξης πλειόνων πολιτών για την επίτευξη κοινού σκοπού αποτελεί ένα από τα δομικά θεμέλια της δημοκρατικής οργάνωσης μιας πολιτείας. Η εξειδίκευση της γενικής αυτής ελευθερίας λαμβάνει πολλές μορφές στη σύγχρονη κοινωνία, οι οποίες λίγο ή πολύ θεωρούνται αυτονόητες παραδοχές. Στο εθνικό μας Δίκαιο το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται κατά πανηγυρικό τρόπο στο αρ. 12 του Συντάγματος, καθώς και από την ιδιαίτερα τυπικής ισχύος ενσωμάτωση στο εθνικό Δίκαιο κύρωση της «συμβάσεως της Ρώμης». Σε επίπεδο κοινωνικής δράσης το δικαίωμα αυτό προσδιορίζεται από τη συνταγματικά προστατευόμενη ελευθερία της συμμετοχής σε σωματεία. Το δικαίωμα αυτό οφείλει η Πολιτεία να το αναγνωρίζει, την δε άσκησή του να προστατεύει χωρίς καμία διάκριση με βάση το θρήσκευμα, τη φυλή, την εθνικότητα κ.λπ. (αρ. 5 παρ. 2 Συντάγματος). Ειδικά δε για το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, η Σύμβαση της Ρώμης επιτάσσει ότι δεν είναι δυνατή καμία διάκριση από την εσωτερική έννομη τάξη, όσον αφορά το δικαίωμα στους αλλοδαπούς να συστήνουν σωματεία». Ποιος νόμος αποτελεί εμπόδιο;

«Οι αλλοδαποί κατά το εθνικό μας δίκαιο δεν δύνανται να συστήνουν σωματεία. Η διάταξη του αρ. 106 Εισαγωγικού Νόμου του ΑΚ (106 ΕισΝΑΚ) είναι προς τούτο απαγορευτική: «Όσοι διοικούν σωματεία πρέπει να είναι Έλληνες πολίτες. Προκειμένου για σωματείο στο οποίο, εξαιτίας του σκοπού του, μετέχουν αναγκαστικά και αλλοδαποί, μπορεί να επιτραπεί, με διάταγμα που υπόκειται σε ανάκληση, η συμμετοχή στο διοικητικό συμβούλιο και αλλοδαπών σε ίσο αριθμό με τους Έλληνες». Έρχεται να εκφράσει μια παρωχημένη εθνοκεντρική

¹⁰⁹ Ελευθεροτυπία (01 / 06 / 2002)

αντίληψη για το κράτος, σε μια περίοδο ιδιαίτερα ταραγμένη (1946), όπου η ανάγκη προστασίας της κυρίαρχης ιδεολογίας του ανασυγκροτούμενου μεταπολεμικού κράτους έθετε τις συλλογικές ενώσεις προσώπων κάτω από έναν αυστηρό κρατικό έλεγχο, ιδίως δε σωματεία που εκ της φύσεώς τους περιελάμβαναν και αλλοδαπούς». Ποια λύση προτείνετε; «Η συγκεκριμένη διάταξη του ΕισΝΑΚ αποτελεί ένα οπισθοδρομικό κατάλοιπο μιας εποχής που έχει παρέλθει. Η χώρα μας οφείλει να προσφέρει σε όσους επέλεξαν -εκόντες και άκοντες- να ζήσουν κοντά μας, πλήρη αστικά δικαιώματα. Οφείλουμε να προστατεύσουμε ως ευνομούμενη κοινωνία το δικαίωμα του αλλοδαπού στη συλλογική ζωή και δράση. Θα αποτελούσε μία σημαντική πρωτοβουλία προς την κατεύθυνση της πλήρους ενσωμάτωσης στο εσωτερικό μας Δίκαιο, μία νομοθετική παρέμβαση του υπουργείου Δικαιοσύνης και του υπουργείου Εξωτερικών, που θα τροποποιούσε το συγκεκριμένο άρθρο του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα».

Δίχως «Στέγη» δίχως νόμο;¹¹⁰

Υπέρμετρη χρήση βίας εναντίον αλλοδαπών κι εθνικών μειονοτήτων .

Πανευρωπαϊκή πρακτική πλέον η ξενόφοβη έως ρατσισμού κακομεταχείριση που μεταφράζεται ως υπέρμετρη χρήση βίας σε βάρος αλλοδαπών ή μελών εθνικών μειονοτήτων από τις κρατικές αρχές, κάτι που επαναλαμβάνεται και στις φετινές διαπιστώσεις για την Ελλάδα, στην οποία καταλογίζονται και δύο φόντοι -ενός Αλβανού κι ενός Τσιγγάνου- από αστυνομικούς.

Παραβιάσεις και πρόσθετοι περιορισμοί στα δικαιώματα της ελευθερίας της έκφρασης, του συνεταιρίζεσθαι, της πρόσβασης σε έντιμη δίκη και του ασύλου, είναι το αποτέλεσμα των μέτρων που έλαβαν πολλές δυτικοευρωπαϊκές κυβερνήσεις στο όνομα της «εθνικής ασφάλειας» -11^{ης} Σεπτεμβρίου γαρ. Υπερβολική χρήση βίας από τα Σώματα Ασφαλείας διαπιστώθηκε στη διάρκεια των διαδηλώσεων κατά της παγκοσμιοποίησης σε Ιταλία (ένας νεκρός στη Γένοβα), Σουηδία (τρεις τραυματίες στο Γκέτεμποργκ) και Ισπανία. Ανήλικοι Βρετανοί στρατιώτες .

Η Βρετανία ήταν η μόνη χώρα που έστειλε ανηλίκους κάτω των 18 ετών στη στρατιωτική επέμβαση στο Αφγανιστάν, καθώς έχει 300.000 ανηλίκους στο στράτευμά της. Οι άμαχοι στο στόχαστρο: στο ανοιχτό πεδίο ακραίων παραβιάσεων στη σύρραξη Ρωσίας -

¹¹⁰ Ελευθεροτυπία (23 / 03 / 2002)

Τσετσενίας, στην κλιμάκωση των μαχών ανάμεσα στις ένοπλες δυνάμεις της ΠΓΔ Μακεδονίας και αλβανικών ενόπλων δυνάμεων με περισσότερες από 140.000 εκτοπίσεις μεταξύ Μαρτίου - Αυγούστου 2001 στα χωριά που περιήλθαν υπό αλβανικό έλεγχο. Στην Τουρκία, οι φυλακές «τύπου F» ή «λευκά κελιά» συνεχίζουν να αποτελούν κολαστήριο για χιλιάδες κρατούμενους.

Πράσινο φως για δικαστική συνεργασία Ε.Ε.-ΗΠΑ¹¹¹

Το «πράσινο φως» άναψαν οι υπουργοί Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ε.Ε., για τη δικαστική συνεργασία με τις ΗΠΑ και άλλες τρίτες χώρες, σε θέματα καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.

Όπως ανακοίνωσε ο Έλληνας υπουργός Δικαιοσύνης Φίλιππος Πετσάλνικος, οι υπουργοί επιβεβαίωσαν στις Βρυξέλλες τις πολιτικές κατευθύνσεις που συμφωνήθηκαν στο προηγούμενο συμβούλιο της Ισπανίας και εξουσιοδότησαν την ισπανική προεδρία να ξεκινήσει τις συζητήσεις με τις ΗΠΑ. Ο κ. Πετσάλνικος ζήτησε να προετοιμαστούν προσεκτικά τα θέματα συζήτησης με τις ΗΠΑ, υπογραμμίζοντας ιδιαίτερα την ανάγκη διασφάλισης της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το σεβασμό των συνταγματικών αρχών των κρατών-μελών. Η ελληνική πλευρά έδωσε έμφαση στην πολιτική κατά του οργανωμένου εγκλήματος και τάχθηκε υπέρ της λελογισμένης χρήσης των άρθρων 24 και 38 της Ευρωπαϊκής Συνθήκης για τη σύναψη συμβάσεων μεταξύ Ε.Ε. και τρίτων χωρών στη μάχη κατά των ναρκωτικών και της τρομοκρατίας. Το συμβούλιο ενέκρινε επίσης ομόφωνα το σχέδιο για την εκτέλεση των αποφάσεων δέσμευσης περιουσιακών ή αποδεικτικών στοιχείων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι εμποδίζονται τα κράτη - μέλη να εφαρμόζουν τους δικούς τους κανόνες για την ευθυδικία, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, του Τύπου και το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης.

Συζητήθηκε επίσης η πρόταση της Επιτροπής για την πάταξη των εγκλημάτων απάτης σε βάρος της κοινότητας, με τη δημιουργία του θεσμού του Ευρωπαϊκού Εισαγγελέα.

Μανωλάκος κατά Τριανταφυλλόπουλου για την ταυτότητα της ΕΣΗΕΑ¹¹²

¹¹¹ Ελευθεροτυπία (01 / 03 / 2002)

¹¹² Ελευθεροτυπία (23 / 02 / 2002)

Νέα διάσταση πήρε χθες η κόντρα του δημοσιογράφου Μάκη Τριανταφυλλόπουλου με τον πρόεδρο της ΕΣΗΕΑ Αριστείδη Μανωλάκο.

Με αφορμή δήλωση του Μ. Τριανταφυλλόπουλου στην προχθεσινή «Ζούγκλα» (στον «Alpha») ότι αν θεωρούνται δημοσιογράφοι «κάποιοι στην Πάτρα, στα Γιαννιτσία και αλλού που δουλεύουν σε γραφεία Τύπου και σχετίζονται με πολιτικούς και σκοτεινούς επιχειρηματίες, δεν θέλω να είμαι δημοσιογράφος, ούτε ν' ανήκω στην ΕΣΗΕΑ», σήμερα ο Αρ. Μανωλάκος τον κάλεσε να παραδώσει την ταυτότητά του. «Ουδείς μπορεί να παραβιάσει τη συνταγματική αρχή του συνεταιρίζεσθαι και να υποχρεώσει κάποιον να ανήκει σε σωματείο στο οποίο δεν θέλει να μετέχει. Δεν θα επικαλεστώ άλλους λόγους για την αφαίρεση της ιδιότητάς σας ως μέλους της ΕΣΗΕΑ, γιατί αυτοί ανήκουν στην πειθαρχική αρμοδιότητα των οργάνων του σωματείου μας, όπως π.χ. ότι έχετε συγκροτήσει εμπορική εταιρεία και ενεργείτε στα ΜΜΕ ως εργολάβος επικοινωνίας, ούτε το γεγονός ότι την ώρα που η Ένωση και ο πρόεδρός της έχουν εγείρει δημοσίως το μείζον πρόβλημα διαπλοκής της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας με την ιδιοκτησία των ΜΜΕ, αντί να υπερασπιστείτε το σωματείο σας και τον πρόεδρό του, συνεργείτε στην υπονόμηση και στη διαβολή τους, προβάλλοντας τα ψεύδη ως πληροφορίες», αναφέρει μεταξύ άλλων στην ανακοίνωσή του ο πρόεδρος της ΕΣΗΕΑ .

«Η ανακοίνωση αυτή οδηγεί το δημοσιογράφο σε εξόντωση», απάντησε αργότερα ο Μ. Τριανταφυλλόπουλος και πρόσθεσε: «Αυτά είναι απίστευτα πράγματα. Περίμενα επαίνους και εισέπραξα αυτή την επιστολή. Για την ταυτότητα, το είπα σε στιγμή εκνευρισμού, αναφερόμενος σε συναδέλφους της Πάτρας. Δεν βλέπω το λόγο να την παραδώσω. Επικαλούμενος την εντιμότητα του Αρ. Μανωλάκου, εφόσον με θεωρεί σκουπίδι και όχι δημοσιογράφο, εάν θέλει να μου αφαιρέσει την ταυτότητα, να το κάνει σήμερα κιόλας». Όσο για τις κατηγορίες περί εταιρείας, απάντησε ότι είναι μια εταιρεία «που έχω φτιάξει με τον πατέρα μου για να αμείβονται οι συνεργάτες μου».

Συγχωνεύσεις και δικαιώματα¹¹³

Παρά το παράδειγμα της ΕΤΕ με την Alpha, οι ενοποιήσεις των επιχειρήσεων προχωρούν πιο εύκολα. Αντίθετα, οι συγχωνεύσεις των συλλόγων εργαζομένων και η ενότητα των συνδικάτων φαίνεται ότι προσκρούουν ακόμη και στα δικαστήρια. Εργαζόμενη στην πρώην Ιονική Τράπεζα επιχείρησε, μετά την εξαγορά της επιχείρησης από την

¹¹³ Ελευθεροτυπία (26 / 01 / 2002)

Πίστewος και τη συγκρότηση της Alpha Bank, να εγγραφεί στο Σύλλογο της νέας τράπεζας, αλλά οι... συνάδελφοί της το αρνήθηκαν. Η ίδια κατέφυγε στη Δικαιοσύνη, αλλά δεν έγινε δεκτό το αίτημά της με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Ευτυχώς, με νέα προσφυγή, η συνδικαλίστρια Εμυ Τζίβα δικαιώθηκε δικαστικά και έτσι δύναται να μετάσχει στις αρχαιρεσίες που θα πραγματοποιηθούν το επόμενο διάστημα στο Σύλλογο της Alpha. Αλλά συνδικαλισμός και διεκδίκηση δικαιωμάτων δεν γίνεται με δικαστικές εντολές. Πόσο μάλιστα όταν ούτε όλοι οι δικαστές ομνοούν στο ότι το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, που προβλέπεται στο Σύνταγμα, πρέπει να ασκείται ελεύθερα.

Καταναγκαστικός-υπονομευτικός συνδικαλισμός¹¹⁴

Η εργοδοσία δίνει εντολή στους εργαζομένους να παραβρεθούν σε... συνδικαλιστική συγκέντρωση.

Για σήμερα το βράδυ, στο ξενοδοχείο «Αστήρ» στην Πάτρα, ο Σύλλογος Προσωπικού της Alpha Bank έχει προγραμματίσει συγκέντρωση με ομιλητές τον πρόεδρο του συλλόγου Α. Γκιάτη, αλλά και τον αναπληρωτή γενικό διευθυντή Δ. Μαντζούνη. Και καλά να μιλάει σε συνδικαλιστική διαδικασία ο εκπρόσωπος του εργοδότη. Αλλά η Περιφερειακή Διεύθυνση Πελοποννήσου της Τράπεζας, δηλαδή οι κ.κ. Α. Σταθόπουλος και Δ. Σταυρόπουλος, με ηλεκτρονική επιστολή (e-mail) να απευθύνεται στους διευθυντές των καταστημάτων Αχαΐας, Ηλείας, Κιάτου και Ξυλόκαστρου και να τους ζητεί να «ενημερώσετε το προσωπικό του καταστήματός σας για την σπουδαιότητα της εν λόγω συγκεντρώσεως» είναι τουλάχιστον πρωτοφανές.

Και αν αυτό δεν είναι εργοδοτικός συνδικαλισμός και βίαιη εξώθηση του προσωπικού, διά του διευθυντικού δικαιώματος, σε συμμετοχή σε σωματεία (δηλαδή παραβίαση του Συντάγματος που προβλέπει ελευθερία τού συνεταιρίζεσθαι), τότε τι είναι; Μήπως καταναγκαστικός ...συνδικαλισμός; Αλλά με τέτοιες ενέργειες τόσο της διοίκησης της Τράπεζας όσο και του Συλλόγου Προσωπικού υπονομεύεται και η συγχώνευση της Εθνικής Τράπεζας με την Alpha Bank.

Νομοθετικές αλλαγές λόγω ευρωτρομονόμου¹¹⁵

Της ΒΑΝΑΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

¹¹⁴ Ελευθεροτυπία (19 / 12 / 2002)

¹¹⁵ Ελευθεροτυπία (14 / 12 / 2001)

Μικρής έκτασης αλλαγές στη νομοθεσία μας εν όψει του νέου ευρωτρομονόμου αλλά και του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης προανήγγειλε ο υπουργός Δικαιοσύνης Φ. Πετσάλνικος.

Στις τροποποιήσεις θα περιληφθεί νέος ορισμός για την τρομοκρατία (πρέπει να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του 2002), θα υπάρξει ειδική νομοθετική μέριμνα για την προστασία των θυμάτων τρομοκρατικών ενεργειών, καθώς και αλλαγές στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας -με αφορμή το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης- που πρέπει να έχουν γίνει μέχρι το 2003.

Ο κ. Πετσάλνικος ανέφερε ότι το ποινικό μας δίκαιο είναι το πληρέστερο σε σχέση με τα αντίστοιχα των ευρωπαϊκών χωρών και ότι ήδη όλα τα αδικήματα για τα οποία προβλέπεται η έκδοση του ευρωπαϊκού εντάλματος καλύπτονται από τη νομοθεσία μας. Σήμερα αναμένεται να κυρωθεί από τη σύνοδο κορυφής στο Λάεκεν η απόφαση πλαίσιο για το ένταλμα σύλληψης. Σύμφωνα με αυτήν, υποχρεωτικά το ένταλμα δεν θα εκτελείται εάν :Το αδίκημα καλύπτεται από αμνηστία. Ο καταζητούμενος έχει δικαστεί για τις ίδιες πράξεις από ένα κράτος μέλος. Σε περίπτωση καταδίκης η ποινή πρέπει να έχει εκτιθεί ή να εκτίεται ή να μην μπορεί πλέον να εκτιθεί σ.σ.: λόγω παραγραφής). Ο καταζητούμενος δεν μπορεί να θεωρηθεί ποινικά υπεύθυνος λόγω ηλικίας .Η προαιρετική άρνηση Προαιρετικώς μια χώρα μπορεί να αρνηθεί την έκδοση του εντάλματος όταν αφορά αδικήματα τα οποία: Διαπράχθηκαν εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στο έδαφος του κράτους από το οποίο ζητείται η εκτέλεση του εντάλματος (αρχή της εδαφικότητας). Δεν επιτρέπεται η δίωξη από τη νομοθεσία του κράτους μέλους εκτέλεσης. Η ελληνική πλευρά, όπως τόνισε ο κ. Πετσάλνικος, επέμεινε στην κατοχύρωση των δικαιωμάτων του εκζητούμενου. Έτσι στην απόφαση-πλαίσιο: Γίνεται ειδική αναφορά στο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και στις αρχές του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ ορίζεται ρητώς ότι δεν μπορεί να εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης εφόσον αντικειμενικά στοιχεία δείχνουν ότι εκδίδεται «προς το σκοπό της δίωξης ή τιμωρίας προσώπου λόγω του φύλου, της φυλής, της θρησκείας, της εθνοτικής καταγωγής, της εθνικότητας, της γλώσσας, των πολιτικών φρονημάτων ή του γενετήσιου προσανατολισμού τους». Προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη δεν εμποδίζονται να εφαρμόζουν τους συνταγματικούς τους κανόνες σε σχέση με την ευθυδικία, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, την ελευθερία του Τύπου και την ελευθερία της έκφρασης σε άλλα μέσα. Ορίζεται ότι κανένας άνθρωπος δεν πρέπει να απομακρύνεται, να απελαύνεται ή να εκδίδεται σε κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί

η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή ποινή.

Εκτός τρομοκρατίας, τα αδικήματα γνώμης, διαδηλώσεις,
καταλήψεις¹¹⁶

Της ΒΑΝΑΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ο νέος ευρωτρομονόμος είναι πλέον γεγονός και ο υπουργός Δικαιοσύνης Φ. Πετσάλνικος εκφράζει την πλήρη ικανοποίησή του, διότι όλες οι προτάσεις της χώρας μας, προκειμένου να διασφαλιστούν τα ατομικά δικαιώματα, υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο Υπουργών των 15 της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα: Στην απόφαση-πλαίσιο γίνεται ειδική μνεία ότι καμία από τις διατάξεις δεν μπορεί να ερμηνευθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε «να περιορίζει ή να καταργεί θεμελιώδη δικαιώματα ή ελευθερίες, όπως το δικαίωμα της απεργίας και οι ελευθερίες του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι ή της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένου και τους δικαιώματος κάθε προσώπου να ιδρύει με άλλους συνδικαλιστικές ενώσεις και να προσχωρεί σε αυτές για την υπεράσπιση των συμφερόντων του, και του δικαιώματος διαδήλωσης». Σε ειδική δήλωση του Συμβουλίου Υπουργών προβλέπεται ότι «η απόφαση-πλαίσιο καλύπτει πράξεις, οι οποίες θεωρούνται από όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. σοβαρές παραβιάσεις των ποινικών τους νόμων, πράξεις που διεπράχθησαν από άτομα των οποίων οι στόχοι αποτελούν απειλή για τις δημοκρατικές κοινωνίες που σέβονται τον κανόνα δικαίου και τον πολιτισμό στον οποίο βασίζονται οι κοινωνίες αυτές». Διευκρινίζεται, όμως, ότι δεν μπορεί να θεωρηθούν τρομοκρατικές πράξεις οι ενέργειες «προς όφελος της διαφύλαξης ή αποκατάστασης των δημοκρατικών αυτών αξιών», όπως οι αντιστασιακές ενέργειες στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ή ο αγώνας κατά της χούντας. Επίσης, δεν μπορεί να κατηγορηθούν ως τρομοκράτες πρόσωπα «που ασκούν το νόμιμο δικαίωμά τους να εκφέρουν τη γνώμη τους ακόμη και αν κατά την άσκηση αυτού του δικαιώματος διαπράττουν αδικήματα». Έτσι, δεν χαρακτηρίζονται τρομοκρατικές οι πράξεις στη διάρκεια διαμαρτυριών και διαδηλώσεων κατά της παγκοσμιοποίησης. Για να θεωρηθεί μια εγκληματική συμπεριφορά τρομοκρατική, θα πρέπει να τελείται εκ προθέσεως, να είναι δυνατό να προσβάλει χώρα ή διεθνή οργανισμό και να αποσκοπεί στον σοβαρό εκφοβισμό του πληθυσμού ή την καταστροφή ή τη σοβαρή αποσταθεροποίηση των θεμελιωδών, συνταγματικών, οικονομικών ή κοινωνικών δομών μιας χώρας. Μπλόκο Ιταλίας. Όσον αφορά το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, μετά

¹¹⁶ Ελευθεροτυπία (8 / 12 / 2001)

την επιμονή της Ιταλίας να περιληφθούν στον κατάλογο των αδικημάτων 6 εγκλήματα, το Συμβούλιο Υπουργών δεν κατέληξε σε απόφαση. Συμφώνησε, πάντως, να αρχίσει η εφαρμογή του νέου θεσμού από την 1^η Ιανουαρίου 2004 και όχι την 1^η Ιανουαρίου 2003, όπως αρχικά είχε προβλεφθεί.

Σημίτης: Ελληνικός στρατός στο Αφγανιστάν αν έρθει ο καιρός¹¹⁷

«Αν έρθει ο καιρός και τεθεί θέμα ανθρωπιστικής βοήθειας, θα πράξουμε το καθήκον μας». Με την αποστροφή αυτή ο Κ. Σημίτης απάντησε στο ερώτημα αν η κυβέρνηση προτίθεται να στείλει ελληνικά στρατεύματα στο Αφγανιστάν.

Ο Κ. Σημίτης δήλωσε από του βήματος πως στον αγώνα για την καταστολή της τρομοκρατίας «συμπαρατασσόμαστε με τους εταίρους μας στην Ε.Ε., τους συμμάχους μας στο ΝΑΤΟ, στηρίζουμε τις προσπάθειες των ΗΠΑ». Κι αυτό γιατί «ο αποκλειστικός στόχος των εξελίξεων των τελευταίων εβδομάδων δεν είναι ενέργεια αντεκδίκησης, σύγκρουση πολιτισμών ή θρησκειών. Είναι αγώνας κατά της αυθαιρεσίας, της μισαλλοδοξίας, του φανατισμού, που δεν νοιάζεται για ανθρώπινες ζωές και αξίες. Είναι αγώνας κατά της κοινωνίας της ανασφάλειας και της παραίτησης, που επιτρέπει μια νοοτροπία ολοκληρωτισμού». Σε ό,τι αφορά τη συζήτηση στο πλαίσιο της Ε.Ε. για την έννοια του ορισμού της τρομοκρατίας και για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, είπε πως η θέση της ελληνικής κυβέρνησης είναι «αφ' ενός να εξασφαλίσουμε την προστασία των πολιτών ως ύψιστο αγαθό και όρο άσκησης των ελευθεριών του και αφ' ετέρου να διασφαλίσουμε ότι δεν θα καταργηθούν ή περιοριστούν θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, όπως του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι και βεβαίως της έκφρασης. Στην έννοια της τρομοκρατίας δεν μπορούν να ενταχθούν δραστηριότητες όπως οι συνδικαλιστικές ή οι διαδηλώσεις και διαμαρτυρίες». «Δεν θέλουμε την Ένωση», πρόσθεσε, «ούτε φρούριο ούτε ξέφραγο αμπέλι». Ο πρωθυπουργός χαρακτήρισε σημαντική εξέλιξη στις διεθνείς σχέσεις την προσέγγιση Ουάσιγκτον-Μόσχας, ενώ εξέφρασε την αντίθεση της κυβέρνησης σε πρωτοβουλίες που καλλιεργούν τυχαίες διαιρέσεις στο εσωτερικό της Ένωσης, εννοώντας προφανώς το δείπνο Μπλερ. Ο πρωθυπουργός διαβεβαίωσε πως οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 θα τελεστούν με απόλυτη ασφάλεια. Τέλος, δήλωσε πως στην επικείμενη διακυβερνητική διάσκεψη η Ελλάδα θα στηρίζει τη θέση

---

¹¹⁷ Ελευθεροτυπία (20 / 11 / 2001)

περί αναγκαιότητας προώθησης της θαρραλέας πολιτικής ολοκλήρωσης της Ένωσης.

Και ελληνικές προσθήκες για ευρωτρομοκρατία¹¹⁸

Συγκεκριμένες προτάσεις για τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπέβαλε η Ελλάδα στο συμβούλιο υπουργών Δικαιοσύνης που επεξεργάζεται δέσμη ευρωπαϊκών μέτρων για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Για το ακανθώδες θέμα του ορισμού της έννοιας της τρομοκρατίας, υιοθετήθηκε η πρόταση της χώρας μας και προστέθηκε στο αρχικό κείμενο η λέξη «σοβαρή», δηλαδή, σκοπός της τρομοκρατίας θα πρέπει να είναι «η σοβαρή αποσταθεροποίηση ή καταστροφή των θεμελιωδών πολιτικών συνταγματικών, οικονομικών και κοινωνικών δομών μιας χώρας». Επίσης, όπως ανέφερε ο υπουργός Δικαιοσύνης Φ. Πετσάλνικος στο ραδιοφωνικό σταθμό «Σκάι», στο προοίμιο της απόφασης-πλαίσιο για την τρομοκρατία διατυπώνεται ρητά ότι καμιά από τις διατάξεις δεν μπορεί να ερμηνευτεί κατά τρόπο που να περιορίζει ή να καταργεί θεμελιώδη δικαιώματα ή ελευθερίες, όπως η ελευθερία του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι ή της ελεύθερης έκφρασης γνώμης. Έτοιμο είναι και σχέδιο δήλωσης του συμβουλίου που κατοχυρώνει απόλυτα τα συνδικαλιστικά δικαιώματα .

ΚΚΕ: Παγκόσμιοι τρομοκράτες.

Αυτοί που σύρουν τη σημαία της αντιτρομοκρατικής πάλης είναι οι ίδιοι παγκόσμιοι τρομοκράτες, σχολίασε την προώθηση «ευρωπαϊκού νόμου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας» ο Γιάννης Νάκης, μέλος της Κ.Ε. του ΚΚΕ. Στόχος, υποστήριξε μιλώντας στο «Σκάι», είναι να τρομοκρατήσουν τη λαϊκή πάλη, να περιορίσουν τις διαδηλώσεις και να κάμψουν τους λαϊκούς αγώνες.

Οι ελευθερίες, θυσία στο βωμό του πολέμου¹¹⁹

Του MICHAEL RATNER*

Ζω μερικές εκατοντάδες μέτρα από το Παγκόσμιο Εμπορικό Κέντρο. Είδα την έκρηξη στο βόρειο πύργο και το δεύτερο πλήγμα στο νότιο πύργο. Είδα τα κτίρια να καταρρέουν. Τα μέλη της οικογένειάς μου μόλις που γλίτωσαν. Στο σχολείο του γιου μου, ένας νεαρός μαθητής έχασε τον πατέρα του και ο καθηγητής της γυμναστικής τους είναι νεκρός. Όλοι θέλουμε να αποφύγουμε μελλοντικές επιθέσεις.

¹¹⁸ Ελευθεροτυπία (20 / 11 / 2001)

¹¹⁹ LE – MONDE (18 / 11 / 2001)

Όμως, ο στρατιωτικός, οικονομικός, νομικός, πολιτικός και διπλωματικός πόλεμος, που διεξάγεται από την αμερικανική κυβέρνηση, χρησιμεύει ως πρόσχημα για να υπονομεύσει τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα δικαιώματα. «Πρέπει να προσεγγίζουμε διαφορετικά τις δημόσιες ελευθερίες σε καιρό πολέμου», εξηγεί ο ρεπουμπλικάνος γερουσιαστής Τρεντ Λοτ. «Θα γνωρίσουμε τους μεγαλύτερους περιορισμούς της ιστορίας μας στις ελευθερίες μας», υπερθεματίζει η Σάντρα Ντέι Ο' Κόννορ, δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ (1). Στην πραγματικότητα, η κυβέρνηση μόλις δημιούργησε μια υπουργική θέση για την «υπεράσπιση του εθνικού εδάφους» (Home land Defense Office).

Η κυβέρνηση Μπους επεξεργάστηκε ένα τριμερές σχέδιο για να εξαλείψει την τρομοκρατία στο εθνικό έδαφος: εκτός από τη δημιουργία του Γραφείου για την υπεράσπιση του εδάφους και τις χιλιάδες τρέχουσες ανακρίσεις και συλλήψεις, το Κογκρέσο ψήφισε ελευθεροκτόνες διατάξεις. Το Γραφείο για την υπεράσπιση του εδάφους, το οποίο δημιουργήθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 2001, είναι το πρώτο μέρος του σχεδίου και έχει ως αποστολή να συγκεντρώνει τις πληροφορίες, να συντονίζει τις προσπάθειες και να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη και για τη δράση κατά της τρομοκρατίας. Δεν γνωρίζουμε ακόμη τις λεπτομέρειες της λειτουργίας του, αλλά βασίζεται σε μια τέτοια συγκέντρωση κατασταλακτικών οργάνων του κράτους που θα μπορούσε να γίνει μια υπερυψηλή κατασκοπεία δίνοντας στις ένοπλες δυνάμεις εντυπωσιακές αστυνομικές εξουσίες. Δεύτερο μέρος του σχεδίου είναι η εισαγωγή μιας νέας ρύθμισης από τον υπουργό Δικαιοσύνης, Τζον Ασκροφτ, η οποία επιτρέπει, χωρίς απόδειξη ούτε κατηγορία, την προσωρινή κράτηση κάθε ατόμου που δεν είναι αμερικανός πολίτης (alien) (2) για ένα «λογικό διάστημα», δηλαδή για μήνες ή ακόμη περισσότερο. Μέσα στη σπουδή του, το Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών (FBI) επιδόθηκε σε μαζικές επιχειρήσεις συλλήψεων και ανακρίσεων υπόπτων για τους οποίους υπήρχε η υποψία ότι διατηρούσαν σχέσεις με τρομοκράτες. Μέχρι σήμερα, έχουν συλληφθεί περισσότερα από 950 άτομα, σχεδόν όλοι μη αμερικανοί πολίτες με ανατολική καταγωγή. Πολλοί κρατήθηκαν για μέρες χωρίς να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο και χωρίς να γνωρίζουν τις κατηγορίες που είχαν διατυπωθεί εναντίον τους. Στην πλειονότητά τους, βρίσκονται ακόμη υπό κράτηση (3).

Στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν υπάρχει καμία απόδειξη για ενδεχόμενη ανάμειξή τους στις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Ορισμένα άτομα συνελήφθησαν μόνο για το λόγο ότι προέρχονταν από χώρες όπως το Πακιστάν. Πολλοί κακοποιήθηκαν. Όπως αυτός ο εικοσάχρονος πακιστανός φοιτητής, ο οποίος συνελήφθη μέσα στο

λεωφορείο που τον μετέφερε στο πανεπιστήμιο, κρατήθηκε για μία θεώρηση που είχε λήξει και ξυλοκοπήθηκε άγρια από τρεις λευκούς κρατούμενους οι οποίοι απείλησαν τη ζωή του αποκαλώντας τον «Μπιν Λάντεν». Το FBI διεξάγει έρευνα για οργανώσεις που υποτίθεται ότι συνδέονται με την τρομοκρατία, όπως η φιλειρηνική ομάδα Women in Black (Γυναίκες στα Μαύρα), η οποία αγωνίζεται κατά της βίας στο Ισραήλ και τα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη. Κατά τη διάρκεια αυτής της έρευνας, το FBI απείλησε να φυλακίσει όσους θα αρνούσαν να του παράσχουν πληροφορίες γι' αυτή την ομάδα. Όπως είπε ένας από αυτούς, «αν το FBI δεν ξέρει ή δεν θέλει να διακρίνει τις οργανώσεις που διαδίδουν το μίσος και την τρομοκρατία από τους αγωνιστές της ειρήνης που αγωνίζονται ενάντια σε όλες τις μορφές τρομοκρατίας, τότε βρισκόμαστε σε μεγάλο κίνδυνο (4)». Όπως ακριβώς η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (CIA), το FBI έχει δείξει σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας του ότι δεν αρκούσαν να καταδιώκει τους εγκληματίες, αλλά αναγορευόταν σε θεματοφύλακα της επίσημης ιδεολογίας.

Όλοι όσοι αντιτάχθηκαν κάποια στιγμή στην πολιτική του κράτους -αγωνιστές των πολιτικών δικαιωμάτων, διαδηλωτές κατά του πολέμου του Βιετνάμ, αντιτιθέμενοι στους πολέμους της εποχής Ρίγκαν ή ακόμη πολιτιστικοί αντιφρονούντες- έγιναν στόχοι επιχειρήσεων αποσταθεροποίησης από το FBI. Στο μεταξύ, στο τρίτο μέρος του σχεδίου, τα δύο σώματα του Κογκρέσου ψήφισαν έναν αντιτρομοκρατικό νόμο με ευρύτατο πεδίο εφαρμογής, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 26 Οκτωβρίου (5). Παρά την αντίθεση μιας συμμαχίας από εκατόν είκοσι οργανώσεις όλων των τάσεων, οι οποίες συσπειρώθηκαν για την προστασία των πολιτικών ελευθεριών (Coalition to Protect Political Freedom), αυτό το κείμενο δεν υπέστη παρά ασήμαντες τροποποιήσεις, ενώ οι πιο ανησυχητικές διατάξεις του παραμένουν αμετάβλητες. Ο νέος νόμος αμφισβητεί σε σημαντικό βαθμό το νομικό καθεστώς και τα δικαιώματα όσων δεν είναι αμερικανοί.

Η αντιτρομοκρατική νομοθεσία, ενισχυμένη ήδη από την τρομοκρατική επίθεση που είχαν προκαλέσει μέλη της άκρας δεξιάς στην Οκλαχόμα Σίτι το 1995, εξουσιοδοτούσε το κράτος να προβαίνει στη σύλληψη, την κράτηση ή την απέλαση μη αμερικανών πολιτών με βάση κατηγορίες που κρατούνταν μυστικές. Ούτε το υπόδικο άτομο ούτε ο δικηγόρος του μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στο φάκελό του. Ο νέος νόμος προβλέπει «την υποχρεωτική κράτηση» κάθε μη αμερικανού πολίτη τον οποίο ο υπουργός Δικαιοσύνης θα έχει χαρακτηρίσει «ύποπτο τρομοκράτη»: Κάθε άτομο που περιγράφεται έτσι κινδυνεύει με ακαθόριστο χρόνο φυλάκισης χωρίς πραγματικό δικαίωμα νομικής προσφυγής. Στο παρελθόν, η «προληπτική

κράτηση» είχε θεωρηθεί αντισυνταγματική (6). Τι είναι τρομοκρατική οργάνωση;

Ο προηγούμενος νόμος επέτρεπε να απελαύνονται μη αμερικανοί πολίτες που υποστήριζαν την τρομοκρατική δραστηριότητα. Με το νέο νόμο, θα μπορούν να απελαύνονται για κάθε «σχέση», όποια και αν είναι αυτή, σε «μια τρομοκρατική οργάνωση». Παρά τα φαινόμενα, αυτή η διάταξη κλονίζει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, που εγγράφεται στο Σύνταγμα. Η ίδια η έννοια της τρομοκρατικής οργάνωσης είναι τόσο ευρεία και ασαφής που μπορεί να περιλαμβάνει απελευθερωτικά κινήματα όπως το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο (ANC) ή ομάδες όπως ο Ιρλανδικός Ρεπουμπλικανικός Στρατός (IRA). Κάθε μη αμερικανός πολίτης που δίνει βοήθεια σ' αυτό το είδος οργάνωσης, ή υποστηρίζει υλικά το πολιτικό μήνυμά της, θα μπορούσε να φυλακιστεί επ' αόριστον. Στοιχείο-κλειδί της νέας νομοθεσίας είναι η διεύρυνση των τηλεφωνικών παρακολουθήσεων. Πριν από τις 11 Σεπτεμβρίου, αυτές οι παρακολουθήσεις ρυθμιζόνταν αυστηρά και δεν επιτρέπονταν παρά σε περίπτωση υπόνοιας για διάπραξη αδικήματος. Η παρακολούθηση, την οποία διέταζε ο δικαστής, έπρεπε να περιορίζεται χρονικά, σ' έναν ορισμένο αριθμό τηλεφωνικών συσκευών και είδη συνομιλίας (7). Μια εξαίρεση σ' αυτούς τους αυστηρούς κανόνες εισήχθη το 1978 για να επιτρέψει στην κυβέρνηση να προχωρήσει σε παρακολουθήσεις στο πλαίσιο επιχειρήσεων πληροφοριών οι οποίες αφορούσαν ξένες κυβερνήσεις ή τρομοκρατικές οργανώσεις (8). Ένα μυστικό δικαστήριο θεσπίστηκε για να επιτρέψει αυτές τις παρακολουθήσεις που δεν δικαιολογούνταν από αποδείξεις εγκληματικών ενεργειών. Αποτελείται από ομοσπονδιακούς δικαστές, οι οποίοι είναι ήδη διορισμένοι ισόβια, αλλά έχουν επιλεγεί ειδικά από το υπουργείο Δικαιοσύνης για να συνεδριάζουν κεκλεισμένων των θυρών στις υποθέσεις κατασκοπείας. Η δικαιοδοσία του δικαστηρίου διευρύνθηκε για να επιτρέπει στο FBI να διεξάγει μυστικές έρευνες σε γραφεία και ιδιωτικές κατοικίες ή να εξασφαλίζει εμπιστευτικές πληροφορίες, τραπεζικές ή άλλες. Στην πραγματικότητα, το δικαστήριο δεν ήταν πλέον παρά ένα τμήμα καταχώρισης αιτήσεων από υπηρεσίες κατασκοπείας. Κατά τη διάρκεια των είκοσι τριών χρόνων της ύπαρξής του, έδωσε άδεια για περισσότερες από 10.000 παρακολουθήσεις και δεν απέρριψε ποτέ αίτηση που υποβλήθηκε από τις υπηρεσίες πληροφοριών (9). Με το νέο νόμο, θα έχει τη δικαιοδοσία να επιτρέπει παρακολουθήσεις και μυστικές έρευνες για αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου. Το FBI θα μπορεί έτσι να παραβιάζει τις συνταγματικές προστατευτικές διατάξεις.

Για παράδειγμα, ο νόμος θα επιτρέπει να δίνεται άδεια για παρακολουθήσεις σε κάθε τηλέφωνο ή υπολογιστή που

χρησιμοποιείται από έναν ύποπτο. Η ανάγνωση ηλεκτρονικών ταχυδρομείων θα επιτρέπεται πριν ακόμη τα λάβει ο παραλήπτης (10). Χιλιάδες συνομιλίες, οι οποίες δεν έχουν καμία σχέση με τον ύποπτο, θα παρακολουθούνται ή θα διαβάζονται. Το κείμενο προβλέπει επίσης διεύρυνση των δυνατοτήτων έρευνας και διώξεων: τη χρησιμοποίηση μυστικών πρακτόρων για να διεισδύουν σε οργανώσεις, μεγαλύτερες ποινές φυλάκισης, την εφ' όρου ζωής επιτήρηση ορισμένων κρατούμενων οι οποίοι έχουν εκτίσει την ποινή τους, διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της θανατικής ποινής και παράταση των προθεσμιών παραγραφής για τη δίωξη εγκληματιών (11). Ο νέος νόμος ενθαρρύνει την κατάδοση ποινικοποιώντας κάθε άτομο που δεν έχει γνωστοποιήσει στο FBI μια «λογική υποψία» για κάποιον ο οποίος είναι έτοιμος να διαπράξει μια τρομοκρατική ενέργεια. Η διατύπωση αυτού του άρθρου είναι τόσο ασαφής που επιτρέπει να ασκείται δίωξη σε κάθε άτομο, όσο αθώο κι αν είναι, το οποίο έχει μια οποιαδήποτε σχέση με ένα άτομο ύποπτο για τρομοκρατία. Με λίγα λόγια, η νέα νομοθεσία αποτελεί μία από τις πιο ευρείες επιθέσεις κατά των ελευθεριών στις ΗΠΑ εδώ και πάνω από μισό αιώνα. Πιθανότατα δεν θα προσφέρει καμία επιπλέον ασφάλεια στους Αμερικανούς, αλλά θα τους καταστήσει λιγότερο ελεύθερους. «'Η με μας ή με τους τρομοκράτες»

Σ' όλα αυτά προστίθεται η έρπουσα λογοκρισία. «Οι άνθρωποι πρέπει να προσέχουν αυτά που λένε και αυτά που κάνουν», προειδοποίησε στις αρχές Οκτωβρίου ο εκπρόσωπος του Λευκού Οίκου, Αρι Φλέισερ (12). Όπως εξήγησε ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών στις 20 Σεπτεμβρίου, «ή είσαστε με μας ή είσαστε με τους τρομοκράτες». Η αμφισβήτηση των πρακτικών και των πολιτικών του κράτους έγινε αντιπατριωτική πράξη. Οι διαφωνούντες που αρνούνται τις εκκλήσεις για πόλεμο, ή αυτοί που προσπαθούν να εξετάσουν τα υπολανθάνοντα αίτια της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, δεν έχουν κανένα δικαίωμα λόγου και συχνά στιγματίζονται αν τυχόν πάρουν το λόγο. Απόδειξη είναι αυτό που συνέβη όταν η συγγραφέας Σούζαν Σόνταγκ αμφισβήτησε την ιδέα σύμφωνα με την οποία η επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ήταν ένα πλήγμα «κατά του πολιτισμού και της ελευθερίας». Θεωρούσε μάλλον ότι αυτή η επιχείρηση ήταν η συνέπεια «ορισμένων ενεργειών και ιδιαίτερων συμμαχιών των Ηνωμένων Πολιτειών, της αυτοαποκαλούμενης παγκόσμιας υπερδύναμης». Τις μέρες που ακολούθησαν, κατηγορήθηκε ότι είναι «ηθικά βραδύνους» και ότι αποτελεί τμήμα «των ανθρώπων που μισούν την Αμερική (13)». Η νεοϋορκέζικη ταμπλόιντ εφημερίδα The Daily News περιέγραψε όλους όσοι προσπαθούσαν να δουν τα πράγματα πιο καθαρά, μ' αυτά τα λόγια: «Βλαστάρια της δεκαετίας του '60, ριζοσπάστες μουσουλμάνοι, ακραίο τμήμα της άκρας αριστεράς,

οργισμένοι τρελοί (...) που μόνο ο εχθρός μπορεί να συμπαθεί (14)».

Η αυτολογοκρισία των μέσων ενημέρωσης, ακόμη και των οργανώσεων της κεντροαριστεράς, επίσης οργιάζει. Ένας ραδιοφωνικός σταθμός, ο KMEL 106,1 FM στο Σαν Φρανσίσκο, απέλυσε τον Ντέιβι Ντ. Κουκ, ένα γνωστό δημοσιογράφο ο οποίος είχε πάρει συνέντευξη από το μοναδικό μέλος του Κογκρέσου που ψήφισε κατά του πολέμου, τη βουλευτή των Δημοκρατικών από την Καλιφόρνια, Μπάρμπαρα Λι. Οι τηλεοράσεις δεν καλύπτουν συχνά τις αντιπολεμικές διαδηλώσεις και, για μια φιλειρηνική διαδήλωση η οποία, ωστόσο, απαιτούσε την παραπομπή στη δικαιοσύνη των δραστών των επιθέσεων, η εφημερίδα *The New York Times* είχε τίτλο: «Διαδηλωτές ζητούν ειρήνη με τους τρομοκράτες (15)». Δεν επιτρέπεται πλέον να ασκείται κριτική στους αμερικανούς ηγέτες, ακόμη και όταν η κριτική δεν έχει καμία σχέση με τον πόλεμο. Έτσι, δύο μεγάλες οικολογικές οργανώσεις, το Σιέρα Κλαμπ και το Συμβούλιο για την υπεράσπιση των εθνικών πόρων (*National Resources Defense Council*), απέσυραν τη διαφήμισή τους, η οποία διαμαρτυρόταν για την περιβαλλοντική πολιτική του προέδρου. Μάλιστα, η μία από αυτές αφαίρεσε από το δικτυακό τόπο της στο Ιντερνετ μία επίθεση κατά της πολιτικής του δημάρχου της Νέας Υόρκης Ρούντολφ Τζουλιάνι, αντικαθιστώντας την με ένα μήνυμα υποστήριξης.

Επιπλέον, ειδησεογραφικοί όμιλοι, μεταξύ των οποίων οι *The New York Times*, προτίμησαν να μη δημοσιεύσουν τα αποτελέσματα της ανακαταμέτρησης των ψήφων που πραγματοποιήθηκε με δική τους μέριμνα στη Φλόριντα, μια διαφιλονικούμενη πολιτεία στις τελευταίες προεδρικές εκλογές, φοβούμενοι ότι μια τέτοια πληροφορία θα αμφισβητούσε τη νομιμότητα του προέδρου Τζορτζ Μπους. Η επίσημη λογοκρισία, από την πλευρά της, είναι ολοένα και πιο αποκάλυπτη. Ο πρόεδρος Μπους ανακοίνωσε μάλιστα, πριν το αναιρέσει μερικές μέρες αργότερα, ότι θα περιόριζε δραστικά την ενημέρωση των μελών του Κογκρέσου για στρατιωτικά θέματα και ζητήματα πληροφοριών. Σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, ο Λευκός Οίκος θα είχε όλες τις εξουσίες, μια προοπτική επικίνδυνη όσο αντισυνταγματική. Σήμερα, κανένας δεν γνωρίζει αν οι πληροφορίες που διαβιβάζονται στο νομοθέτη είναι πλήρεις. Ο τύπος δεν έχει εξασφαλίσει το δικαίωμα να συνοδεύει τα αμερικανικά στρατεύματα στο εξωτερικό. Όμως, η πιο αξιοσημείωτη πράξη λογοκρισίας ήταν το αίτημα που απηύθυνε ο Λευκός Οίκος στα πέντε μεγάλα τηλεοπτικά κανάλια να μη μεταδίδουν τις δηλώσεις του Οσάμα Μπιν Λάντεν και των συνεργατών του. Τα μηνύματά τους, εξήγησαν οι αρχές, περιελάμβαναν μυστικούς κώδικες. Επιπλέον, πρόσθεσαν, ο Λευκός Οίκος δεν ήθελε να δημοσιοποιείται

μια προπαγάνδα που ζητά τη δολοφονία Αμερικανών. Αυτά τα δύο επιχειρήματα δεν έχουν κανένα νόημα. Οι δηλώσεις του Μπιν Λάντεν είναι προσιτές σ' ολόκληρο τον κόσμο, και η μετάδοσή τους στις ΗΠΑ θα έπρεπε κανονικά να ενισχύει και όχι να αποδυναμώνει τη λαϊκή υποστήριξη στον πόλεμο. Όσον αφορά τους μυστικούς κώδικες, το κράτος παραδέχεται ότι δεν έχει βρει κανένα. Ωστόσο, τα αμερικανικά κανάλια υποτάχθηκαν στις επιθυμίες της κυβέρνησης. Οι Ηνωμένες Πολιτείες υπερηφανεύονταν πάντοτε για τα συνταγματικά δικαιώματά τους: ελευθερία του λόγου και ελευθερία του τύπου, που είναι ιδιαίτερα σημαντικές σε καιρό πολέμου, όταν μία έντονη δημόσια συζήτηση γίνεται ουσιαστική για τη δημοκρατία. Δεν είναι σπάνιο κυβερνήσεις να εφαρμόζουν δρακόντειες αστυνομικές λύσεις σε περιόδους οξείας κρίσης. Αυτό έχει ήδη συμβεί στις Ηνωμένες Πολιτείες και αλλού. Όμως, η ιστορία διδάσκει ότι οι στιγμές υστερίας, πολέμου και αστάθειας είναι περίοδοι που δεν πρέπει κατ' εξοχήν να εισάγονται νέοι νόμοι οι οποίοι περιορίζουν τις ελευθερίες και παραχωρούν ακόμη μεγαλύτερες εξουσίες στο κράτος και τα κατασταλτικά όργανά του.

* Δικηγόρος, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια, Νέα Υόρκη, και αντιπρόεδρος του Κέντρου για τα Συνταγματικά Δικαιώματα (Center for Constitutional Rights), μία οργάνωση για την υπεράσπιση των πολιτικών και συνταγματικών δικαιωμάτων, με έδρα τη Νέα Υόρκη. (1) Βλέπε The Washington Post, Ουάσιγκτον, 14 Σεπτεμβρίου 2001, και The New York Times, Νέα Υόρκη, 29 Σεπτεμβρίου 2001. (2) Στον αμερικανικό νόμο, χρησιμοποιείται ο όρος alien για να δηλώνει κάθε μη αμερικανό πολίτη, είτε πρόκειται για μόνιμους κατοίκους, είτε για φοιτητές ή τουρίστες. (3) Σύμφωνα με τη The Washington Post της 22ας Οκτωβρίου, το FBI εκνευρίστηκε με τη σιωπή των φερόμενων ως συνενόχων του Μπιν Λάντεν σε σημείο που σκεφτόταν να «χρησιμοποιήσει ναρκωτικά ή μέσα πίεσης», ή ακόμη να τους «εκδώσει σε συμμαχικές χώρες όπου οι υπηρεσίες ασφαλείας εφαρμόζουν απειλές κατά των οικογενειών ή καταφεύγουν στα βασανιστήρια». (4) Βλέπε Ronnie Gilbert, FBI Investigation of Women in Black, 4 Οκτωβρίου 2001, στο δικτυακό τόπο www.-labournet.net/world/0110/wmnbk1.html (5) Σύμφωνα με τους πράκτορες του FBI, τους εισαγγελείς και τον υπουργό Δικαιοσύνης, Τζον Ασκροφτ, αυτός ο νόμος θα έχει ως πρώτη συνέπεια να αυξηθεί «σε πολύ σημαντικό βαθμό» ο αριθμός των ατόμων που κρατούνται (περίπου 1.000 τη στιγμή της ψηφοφορίας). (6) Ένας ύποπτος δεν μπορούσε να κρατηθεί παρά έπειτα από ακρόαση σε δικαστήριο και εφόσον θεωρούνταν επικίνδυνος για την κοινότητα ή ύποπτος να διαφύγει. (7) Αυτοί οι περιορισμοί βασίζονται στην τέταρτη τροπολογία του αμερικανικού Συντάγματος, η οποία

απαγορεύει έρευνες ή κατασχέσεις χωρίς δικαστική άδεια. Σύμφωνα με το νόμο, οι παρακολουθήσεις θεωρούνται κατάσχεση συνομιλίας.

(8) Foreign Intelligence Surveillance Act (1978).

(9) Βλέπε Patrick S. Poole, Secret Court: the Foreign Intelligence Surveillance Court, στο δικτυακό τόπο <http://fly.hiwaay.net/~pspoole/fiscshort.html>

(10) Ο νέος νόμος επιτρέπει τη χρησιμοποίηση συστημάτων όπως η «Σαρκοφάγος», η οποία μπορεί να παρακολουθεί όλα τα ηλεκτρονικά ταχυδρομεία που περνούν μέσα από μια υπηρεσία του Ιντερνετ.

(11) Μένει να μάθουμε πόσο χρόνο η κυβέρνηση θα διατηρήσει αυτές τις εξουσίες. Ορισμένοι θα ήθελαν να εισάγουν μια διάταξη η οποία θα προέβλεπε την αυτόματη παύση αυτών των εξουσιών σε πέντε χρόνια.

Η κυβέρνηση Μπους θα ήθελε να δει αυτές τις εξουσίες να παρατείνονται επ' αόριστον.(12) Βλέπε το κύριο άρθρο της Los Angeles Times, 2 Οκτωβρίου 2001 .(13) Βλέπε το άρθρο της Celestine Bohlen στη The New York Times, 29 Σεπτεμβρίου 2001.

(14) 5 Οκτωβρίου 2001. Να προσθέσουμε ότι ο δήμαρχος της Νέας Υόρκης αρνήθηκε μια επιταγή 10 εκατομμυρίων δολαρίων από το

σαουδάραβα πρίγκιπα Ουαλίντ Μπιν Ταλάλ, επειδή είχε τολμήσει να πει ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα έπρεπε να επανεξετάσουν την πολιτική τους στην ισραηλο-παλαιστινιακή σύγκρουση.

(15) The New York Times, 30 Σεπτεμβρίου 2001.

Ζητούνται ηθικοί κανόνες¹²⁰

ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΣΗ ΓΙΑΛΚΕΤΣΗ

Ό,τι είναι τεχνικά δυνατό δεν είναι πάντοτε και ηθικά επιτρεπτό. Ποιους κανόνες θέτει η ηθική για να αναχαιτίσει την παντοδυναμία της τεχνικής; Στο ερώτημα απαντά ο γάλλος φιλόσοφος Πολ Ρικέρ.

Με τις ανακαλύψεις της επιστήμης και τις εφαρμογές της τεχνικής ο άνθρωπος διεύρυνε σημαντικά τα όρια του δυνατού. Ωστόσο, ό,τι είναι τεχνικά δυνατό δεν είναι και ηθικά επιτρεπτό. Πώς μπορούμε να βρούμε το όριο; Πώς μπορούμε να προσδιορίσουμε τους φραγμούς που θέτει η ηθική στην παντοδυναμία της τεχνικής; Σύμφωνα με το γάλλο φιλόσοφο Πολ Ρικέρ, χρειάζεται να επιστρέψουμε στις βασικές αρχές της αριστοτελικής ηθικής και ιδιαίτερα στη «φρόνηση» και στη «μεσότητα». Χρειάζεται επίσης να συμπληρώσουμε τον Αριστοτέλη με τον Καντ, ο οποίος έλεγε: «Πράττε έτσι ώστε ο κανόνας από τον οποίο εμπνέεται η δράση σου να μπορεί να ισχύσει ταυτόχρονα ως αρχή μιας καθολικής νομοθεσίας».

¹²⁰ ART και Θεάματα (10 /06 /2001)

Το κείμενο που ακολουθεί είναι εκτενές απόσπασμα συνέντευξης που έδωσε ο Πολ Ρικέρ στην ιταλική κρατική τηλεόραση.

-Τα δυτικά κράτη συναντούν όλο και μεγαλύτερες δυσκολίες να νομοθετήσουν για ζητήματα ηθικής. Φαίνεται ότι στη μη θρησκευτική κουλτούρα δεν υπάρχει πλέον κάποιος θεσμός ο οποίος να διαθέτει τέτοιο κύρος, ώστε να νομιμοποιεί έναν περιορισμό ή μια απαγόρευση. Ποιος είναι, εκτός από το θετικό δίκαιο και τους ισχύοντες νόμους, ο ηθικός κανόνας που μας επιβάλλει να μην κάνουμε κάτι, το οποίο ωστόσο από τεχνική άποψη είναι δυνατό; «Νομίζω ότι είναι η καντιανή αρχή να μη μεταχειριζόμαστε τον άλλον ως μέσο, αλλά να τον αντιμετωπίζουμε πάντοτε ως σκοπό. Η ιδέα ότι ο άνθρωπος είναι σκοπός καθαυτός προϋποθέτει ότι αυτός είναι ένα μοναδικό και αναντικατάστατο άτομο, επειδή αν υπήρχαν δύο απολύτως όμοια όντα -κι ερχόμαστε έτσι στο πρόβλημα της κλωνοποίησης- θα χρησιμοποιούσαν το ένα από αυτά ως μέσο. Για καθέναν που θα γινόταν σεβαστός ως σκοπός, θα υπήρχε ένας άλλος που θα αντιμετωπιζόταν ως μέσο. Νομίζω ωστόσο ότι ο λόγος για τον οποίο δεν είναι θεμιτό, για παράδειγμα, να φτιάξουμε ένα ακριβές αντίγραφο με τη μέθοδο της κλωνοποίησης είναι το ότι δύο υπάρξεις που θα ήταν απολύτως όμοιες, θα ήταν αντικαταστάσιμες. Και αν γίνουν αντικαταστάσιμες, μπορούν να αντιμετωπιστούν ως μέσα. Επομένως, η ιδέα του σκοπού καθαυτού προϋποθέτει την ιδέα του αντικαταστατού, της μοναδικότητας».

Η υπόθεση του Γαλιλαίου είναι ακόμη μια προειδοποίηση ενάντια σε παλαιούς και νέους φανατισμούς, αλλά ορισμένες φορές έχει κανείς την εντύπωση ότι η αναφορά στην άδικη καταδίκη του είναι μόνον ένα άλλοθι για να υποστηριχθεί, στο όνομα του κέρδους ή της φήμης, μια δίχως όρια ελευθερία πειραματισμού. Εξάλλου, πολλές βιολογικές έρευνες οδήγησαν, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και τυχαία, σε ανακαλύψεις ωφέλιμες για την ανθρωπότητα. Σε ποιον ανήκει το δικαίωμα να αποφασίζει και σύμφωνα με ποια κριτήρια; «Μια πρώτη παρατήρηση είναι τούτη: κανείς δεν μπορεί να αποφασίζει από μόνος του, ακόμη και όταν βρίσκεται μπροστά σε ένα πρόβλημα που τον αφορά πολύ προσωπικά, όπως είναι λ.χ. η παροχή βοήθειας σε ένα θνήσκοντα. Ποτέ δεν είμαστε χωρίς φίλους. Ο καθένας μας είναι ένας μικροοργανισμός σε ένα κύτταρο συζήτησης. Θα σας πω ότι εντυπωσιάστηκα από την ανάγνωση του βιβλίου «Η αρχή της ευθύνης» του μεγάλου στοχαστή Χανς Γιόνας, ο τίτλος του οποίου είναι μια απάντηση στην «Αρχή της ελπίδας» του Ερνεστ Μπλοχ. Ο Γιόνας λέει ότι, αν όχι ένας κανόνας, σίγουρα ένας οδηγός για τη δράση είναι να σκεφτόμαστε πάντοτε το χειρότερο. Ποια είναι η χειρότερη χρήση που θα μπορούσε να γίνει στην απόφασή μου; Το ζητούμενο δεν είναι να προβλέψουμε το χειρότερο, αλλά να το

προλάβουμε. Νομίζω ότι σε κάθε περίπτωση πρέπει να αναρωτιόμαστε ποια είναι η χειρότερη χρήση που θα μπορούσε να γίνει στην απόφαση που καλούμαστε να πάρουμε».

- Αναφερθήκατε πιο πριν στη «φρόνηση» και στη «μεσότητα» του Αριστοτέλη ως κριτήριο από το οποίο πρέπει να εμπνέεται η συμπεριφορά μας σε έναν κόσμο ο οποίος δεν δεσμεύεται πλέον από τα ταμπού της θρησκείας ή της παράδοσης. Με την έκφραση της «μεσότητας» εννοούν εκείνο το δύσκολο σημείο ισορροπίας στο οποίο τοποθετείται η πιο σωστή και πιο σοφή απόφαση, αλλά εννοούν και το συνήθη συμβιβασμό μεταξύ συγκρουόμενων ιδιαίτερων συμφερόντων, ομάδων και συντεχνιών. Ποια είναι η γνώμη σας; «Υπάρχουν σίγουρα συμφέροντα και είναι εύλογο αυτά τα συμφέροντα να διεκδικούν να αναγνωριστούν ως δικαιώματα. Αλλά ορισμένες φορές ένα συμφέρον μπορεί να μεταμφιεστεί προκειμένου να πάρει τη μορφή ενός δικαιώματος και τότε καθήκον της συζήτησης θα είναι και να αποκαλύψει τα υποτιθέμενα δικαιώματα που κρύβουν συμφέροντα, όπως είναι λ.χ. τα συμφέροντα των μεγάλων επιχειρήσεων που νοιάζονται αποκλειστικά για την πώληση των προϊόντων τους. Γι' αυτό υπερασπίζομαι ενεργητικά το θεσμό της «Επιτροπής Ηθικής», επειδή ακριβώς συγκεντρώνει διαφορετικές ειδικές γνώσεις, ευαισθησίες, κουλτούρες, πνευματικότητες, δηλαδή ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα αυτού που είμαστε σε μια πλουραλιστική κοινωνία, πέρα και πάνω από την αντιπροσώπευση καθαρών ιδιαίτερων συμφερόντων». Θα ήθελα να θέσω ένα τελευταίο ερώτημα για την πρόοδο. Γνωρίζουμε τι είναι η πρόοδος στις επιστήμες, αλλά είμαστε σε θέση να ορίσουμε την πρόοδο στην ηθική σφαίρα; Μπορούμε να πούμε ότι ένας πολιτισμός είναι πιο προχωρημένος από έναν άλλο από ηθική άποψη; Ή μήπως οι αξίες είναι όλες σχετικές και επομένως σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατό να υποστηρίξουμε ότι ένας λαός είναι πιο προοδευμένος από έναν άλλο; «Βρίσκω αυτό το ερώτημα εξαιρετικά δύσκολο, επειδή και εδώ υπάρχει ένα πρόβλημα της «μεσότητας» που πρέπει να βρούμε μέσα από τη συζήτηση. Υπάρχουν δύο ακραίες τοποθετήσεις. Η μία, στην οποία δεν πιστεύουμε πλέον πολύ, είναι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της εποχής του Διαφωτισμού, το ιδεώδες μιας εκπαίδευσης του ανθρωπίνου γένους, το οποίο υπέστη σε αυτόν τον τρομερό 20ό αιώνα μια τρομακτική διάψευση με τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, το Αουσβιτς, τα γκουλάγκ. Αντιληφθήκαμε ότι οι πιο πολιτισμένοι λαοί μπορούν να διαπράξουν βαρβαρότητες με την πιο τρομερή μορφή, που είναι τα βασανιστήρια -επειδή το να βασανίζεις κάποιον είναι χειρότερο και από το να τον σκοτώνεις- η ταπείνωση του αυτοσεβασμού του άλλου. Αυτός είναι ο 20ός αιώνας. Πιστεύω από την άλλη μεριά ότι, παρ' όλα αυτά, υπήρξαν

οικουμενικές κατακτήσεις, όπως είναι η ελευθερία της έκφρασης, η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, η ελευθερία του τύπου. Αλλά το παράδοξο είναι ότι αυτά τα οικουμενικά επιτεύγματα δεν αναγνωρίστηκαν από άλλους πολιτισμούς. Βρισκόμαστε δηλαδή μπροστά σε αυτήν την παράξενη κατάσταση να έχουμε οικουμενικής αξίας επιτεύγματα που είναι μόνο τοπικά αναγνωρισμένα. Φαίνεται μια αντίφαση, αλλά η ανακάλυψη ενός οικουμενικού επιτεύγματος, για παράδειγμα της ελευθερίας της έκφρασης, συνδέεται ταυτόχρονα με τόσα άλλα πράγματα του δυτικού κόσμου, όπως είναι π.χ. μια οικονομία της αγοράς, μια οικονομία του χρήματος που βασίζεται στην εκμετάλλευση, ώστε είναι εξαιρετικά δύσκολο να ξεχωρίσουμε το αυθεντικό οικουμενικό από τις μορφές με τις οποίες παρουσιάζεται. Δεν βρισκόμαστε ποτέ μπροστά σε ένα οικουμενικό γυμνό, το βρίσκουμε πάντα ντυμένο με τα ρούχα ενός τοπικού πολιτισμού. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Ευρώπη, με τη διπλή της προβολή προς την Ανατολή και προς τη Δύση, την Αμερική κ.λπ., έχει πράγματι γεννήσει οικουμενικά επιτεύγματα, τα οποία εξάλλου αναγράφονται στην οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων και προσυπογράφονται από όλα τα υπάρχοντα κράτη. Αλλά η επιβεβαίωση αυτών των δικαιωμάτων προορίζεται να παραμείνει μια απλή αξίωση, επειδή απλώνει τις ρίζες της σε ένα πεδίο που έχει πολύ συγκεκριμένα τοπικά χαρακτηριστικά, τον κόσμο του κεφαλαίου, τον κόσμο του χρήματος, του ακραίου ατομικισμού. Επομένως, μόνο με τη συζήτηση εμείς μπορούμε να καταδείξουμε ότι αυτά τα δικαιώματα είναι πραγματικά και όχι προσχηματικά οικουμενικά, αλλά αυτό που σήμερα λείπει, για να χρησιμοποιήσουμε τη γλώσσα της Χάνα Αρεντ, είναι ένας διεθνής χώρος συζήτησης. Βρισκόμαστε έτσι μπροστά σε αυτό το παράδοξο: μεγάλοι τομείς της ανθρωπότητας αναγνωρίζουν με μισόλογα ορισμένα δικαιώματα, όπως τα δικαιώματα του ανθρώπου, τα οποία παρ' όλο που γίνονται οικουμενικά αποδεκτά, δεν αποτελούν στοιχείο του ήθους τους, των βαθύτερων συνηθειών τους, αλλά τροφοδοτούν μόνο ρητορικές εξάρσεις στη διεθνή συζήτηση...».

Η γέννηση μιας νομικής μυθολογίας¹²¹

Της ANNE-CECILE ROBERT

Το κράτος δικαίου έγινε, με την πάροδο του χρόνου, η μονάδα μέτρησης της δημοκρατίας σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι διεθνείς οργανισμοί (Ηνωμένα Έθνη, Ευρωπαϊκή Ένωση, Παγκόσμια Τράπεζα...) προσφεύγουν κυρίως σε αυτό για να εκτιμήσουν την πρόοδο της πολιτικής μετάβασης στην Ανατολή ή στην Αφρική και να

¹²¹ Le – Monde (04 / 03 / 2001)

προσφέρουν τη βοήθειά τους με βάση την «εκπλήρωση ορισμένων όρων».

Το κράτος δικαίου αποτελεί τμήμα των κριτηρίων που ένα κράτος πρέπει να ικανοποιεί για να αποτελέσει μέρος της Ευρώπης των Δεκαπέντε και καλύπτει έναν ορισμένο αριθμό στοιχείων: ισοτιμία στις εκλογές, προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης, οικονομία της αγοράς «σε κατάσταση λειτουργίας»... Εφόσον ικανοποιούνται αυτά τα κριτήρια, ή περίπου ικανοποιούνται, η ενδιαφερόμενη χώρα μπαίνει στην πολύ εκλεκτή, αλλά όλο και πιο περιζήτητη, λίσχη των «σύγχρονων δημοκρατιών». Η έννοια του κράτους δικαίου, που γεννήθηκε στη Γερμανία στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, επιτρέπει να προφυλάσσεται η κοινωνία απέναντι στη συγκέντρωση και τις υπερβολές της εξουσίας. Νομικό πλαίσιο της ισχύος του κράτους, η έννοια αυτή επέτρεψε κυρίως να στηριχτεί η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων με την εγγραφή τους στα συνταγματικά κείμενα και τις διεθνείς συνθήκες. Ωστόσο, αυτή η έννοια δεν είναι ουδέτερη. Ξεκινώντας από τη δεκαετία του '80, της δόθηκε προοδευτικά μια νέα ιδεολογική σημασιодότηση: ταυτίστηκε με την ίδια την έννοια της δημοκρατίας από τους φιλοσόφους που επέκριναν τον ολοκληρωτισμό (Μπλαντίν Κριγκέλ, Αντρέ Γκλίξμαν...), και έγινε μια μυθική έννοια του πολιτικού διαλόγου. «Είναι ένα νέο δόγμα του κράτους δικαίου που σφυρηλατήθηκε», εκτιμά ο Ζακ Σεβαλιέ, καθηγητής του Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού Paris-Pantheon-Assas, «ένα δόγμα που, χειραφετούμενο ριζικά από τα δόγματα που είχαν κατασκευαστεί από τους νομικούς και από τις εκφράσεις του θετικού δικαίου, χρησιμοποιεί την έννοια του κράτους δικαίου για να προσδιορίσει και να χαρακτηρίσει έναν ιδιαίτερο τύπο κράτους, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην εδραίωση της νομιμότητάς του. Η έννοια του κράτους δικαίου δεν είναι, πράγματι, σε αυτή την προοπτική, ένα απλό εργαλείο ιστορικής ανάλυσης αλλά ένας ισχυρός ιδεολογικός φορέας: η εδραίωση του κράτους υποτίθεται ότι εξαρτάται από το βαθμό υποταγής του στο δίκαιο (1)».

Η φροντίδα να προστατευτούν οι πολιτικές ελευθερίες αρθρώνεται έτσι με μια ριζική κριτική του κράτους, το οποίο θεωρείται ύποπτο ως δυνητικός εχθρός των ελευθεριών. Από αυτή την άποψη, η άνοδος της ισχύος του κράτους δικαίου είναι το συνεπακόλουθο της ιδεολογικής νίκης της φιλελεύθερης φιλοσοφίας, της οποίας ο πολιτικός κλάδος αναπτύχθηκε στο χώρο που άνοιξε ο οικονομικός κλάδος του. Ο Ζακ Σεβαλιέ υπογραμμίζει ότι η προώθηση του κράτους δικαίου «εγγράφεται στο νέο ιδεολογικό «πνεύμα των καιρών», ως συνέπεια της κρίσης του κράτους προνοίας και σηματοδοτείται από την επιστροφή σε ισχύ του φιλελευθερισμού:

εξύμνηση της αγοράς, που θεωρείται ως το πιο αποτελεσματικό μέσο, το πιο ορθολογικό και το πιο δίκαιο για την εναρμόνιση των συμπεριφορών, αξιολόγηση της «κοινωνίας των πολιτών» στην οποία αποδίδονται όλες οι αρετές...».

Κατά συνέπεια το κράτος δικαίου θα επηρεάσει σημαντικά το χαρακτήρα των πολιτικών ισορροπιών καθώς και την παραδοσιακή αντίληψη του κράτους και της δημοκρατίας. Η νόμιμη φροντίδα για την προστασία των δημόσιων ελευθεριών θα οδηγήσει σε μια ενίσχυση του ρόλου του δικαίου στην κοινωνία και στην ενίσχυση του ρόλου του δικαστή που είναι επιφορτισμένος να κάνει σεβαστά τα θεμελιώδη δικαιώματα, σε βάρος του πολιτικού στοιχείου που έχει χάσει τη νομιμοποίησή του. Αν και αυτή η νόμιμη αρχή επιτρέπει να καταπολεμηθεί η πολιτική αυθαιρεσία, μπορεί πάντως να παρεκκλίνει προς μια αμφισβήτηση του πολιτικού στοιχείου ως τύπου έκφρασης του γενικού συμφέροντος ο οποίος υπόκειται στον έλεγχο της καθολικής ψηφοφορίας. Το κράτος δικαίου κατέληξε, για παράδειγμα, στον έλεγχο της συνταγματικότητας, που επιτρέπει στους δικαστές να αμφισβητούν ένα νόμο τον οποίο αποφάσισαν οι εκπρόσωποι του λαού. Μέχρι το 1958 η Γαλλία δυσπιστούσε απέναντι στον έλεγχο της αντισυνταγματικότητας στο όνομα της υπεροχής του νόμου. Αλλά οι υπερβολές του καθεστώτος του κοινοβουλευτικού καθεστώτος και η «δικτατορία» των πλειοψηφιών οδήγησαν στην αποδοχή του, ως καταφύγιου για την αντιπολίτευση (2).

Ακόμη και αν το γαλλικό Συνταγματικό Συμβούλιο επιφυλάχτηκε πάντοτε να υποχωρήσει στον πειρασμό της κυβέρνησης των δικαστών -αντίθετα με το Ανώτατο Δικαστήριο στις Ηνωμένες Πολιτείες, το οποίο, για παράδειγμα, καταπολέμησε το New Deal-, τα σύνορα του δικαίου και της πολιτικής είναι μερικές φορές συγκεχυμένα. Έτσι, το 1982, το Συμβούλιο ακύρωσε τον πρώτο νόμο εθνικοποίησης με το επιχείρημα ότι υποτιμούσε τη «δίκαιη και προκαταβολική αποζημίωση» που προβλέπεται με το άρθρο 17 της Διακήρυξης του 1789 για τις απαλλοτριούμενες ιδιοκτησίες. Και η πολεμική για τις αποφάσεις που αφορούν την ευθύνη του αρχηγού του κράτους στη Γαλλία είναι μια άλλη απόδειξη γι' αυτό. Μαγική νομιμότητα

Η όλο και συχνότερη έκκληση στο δίκαιο, που συμβολίζει η προώθηση του κράτους δικαίου, δεν πηγάζει, άραγε, από μια νομική μυθολογία που αγιοποιεί το δίκαιο; Αυτή θα ήταν η μετάφραση μιας ορισμένης αντικειμενικότητας, των αξιών που ενυπάρχουν στην «πραγματικότητα» και συνεπώς είναι αναμφισβήτητες. Ωστόσο, μολονότι η ύπαρξη υπερνομοθετικών αρχών, δηλαδή υπερσυνταγματικών, αναγνωρίζεται και πηγάζει από τη θεωρία του φυσικού δικαίου, οι φιλόσοφοι που την ανακάλυψαν το 17^ο και το 18^ο

αιώνα, επέμειναν στην ανάγκη για τα ανθρώπινα όντα -και κατά συνέπεια, στη δημοκρατία, για τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους- να μεταφράζουν αυτές τις αρχές σε κείμενα δικαίου και σε νόμους. Στην πραγματικότητα, οι κανόνες που τίθενται από το φυσικό δίκαιο είναι άπειροι και δεν μπορούν να εφαρμοστούν χωρίς να συγκεκριμενοποιηθούν. Έτσι, η θεμελιώδης αρχή της ισότητας των ανθρωπίνων όντων απαγορεύει το ρατσισμό, την ιεράρχηση ανάμεσα στις εθνικές ομάδες. Αλλά, συγκεκριμένα, ο τρόπος με τον οποίο γίνεται σεβαστή αυτή η θεμελιώδης, απαραβίαστη, σχεδόν ιερή, αρχή, απαιτεί επιλογές που μερικές φορές είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν: η διαμάχη για το νόμο Γκαϊσό προσφέρει ένα παράδειγμα, όπως και η στάση απέναντι στους πανεπιστημιακούς με τις αναθεωρητικές αντιλήψεις (σημείωση της ελληνικής έκδοσης: αναθεωρητικές αντιλήψεις για το Ολοκαύτωμα) -θα πρέπει να τους αποπέμψουμε; θα πρέπει να θεσπιστεί το έγκλημα παραποίησης της Ιστορίας;

Το ίδιο συμβαίνει με όλες τις αρχές που αναφέρονται στην ελευθερία. Για παράδειγμα, η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι παραβιάζεται εάν υποβάλουμε την ύπαρξη των ενώσεων σε έναν εκ των προτέρων έλεγχο από το δικαστή; Το 1971 το Συνταγματικό Συμβούλιο έκρινε ότι αυτό το καθεστώς προσβάλλει τις ελευθερίες: οι ενώσεις δεν υπόκεινται σε καμιά υποχρέωση δήλωσης ή έγκρισης, ακόμη και μπροστά σε έναν δικαστή.

Η ελευθερία της έκφρασης προσφέρει πολλαπλά παραδείγματα αυτών των ζητημάτων, ιδιαίτερα με την ανάπτυξη του Διαδικτύου... Εάν οι αρχές του φυσικού δικαίου προσφέρουν το απαραβίαστο και απαράγραπτο βάθος κάθε ελεύθερης και δημοκρατικής κοινωνίας, η ισχύς του δικαίου δεν είναι παρά η έκφραση των επιλογών της συλλογικότητας σε μία στιγμή της ιστορίας της. Εκφράζει την κατάσταση προόδου μιας κοινωνίας όσον αφορά τις ελευθερίες, αντανακλά την κοινωνική συναίνεση σε μια ορισμένη στιγμή για ένα ζήτημα. Όμως, το κράτος δικαίου προϋποθέτει ότι υπάρχει ένας «αντικειμενικός» προσδιορισμός των κανόνων του δικαίου, τους οποίους μπορούμε να εφαρμόσουμε αμέσως. Τείνει να υποκαταστήσει μία σχεδόν μαγική νομιμότητα με μία δημοκρατική νομιμότητα. Η ισχύς του δικαίου δεν νομιμοποιείται παρά στο βαθμό που υιοθετείται από τους εκπροσώπους του λαού ή από τον ίδιο το λαό μετά από μια πραγματική συζήτηση που επιτρέπει την αμφισβήτησή του και την εξέτασή του σε προοπτική. Ας θυμηθούμε, για παράδειγμα, τις μακρές συζητήσεις που συνόδευσαν τον προσδιορισμό των 17 άρθρων της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη της 26^{ης} Αυγούστου 1789. Η υπόθεση Πινοσέτ έδειξε αυτή τη σύγκρουση των νομιμοτήτων θέτοντας σε αμφισβήτηση τη συμφωνία που είχε πετύχει

η πολιτική τάξη της Χιλής για την τύχη του πρώην δικτάτορα. Ο συμβιβασμός, ο οποίος παραμέριζε τις διώξεις κατά του δικτάτορα, ήταν επίσης ο συμβιβασμός που επέτρεψε το τέλος της δικτατορίας. Η επίκληση ανώτερων αρχών δεν πρέπει να διακυβεύει τη συγκεκριμένη τύχη των ζωντανών. Η υπόθεση αυτή δείχνει πως το δίκαιο δεν πρέπει να λαμβάνεται μονοδιάστατα, να θεωρείται Βίβλος, έξω από τις ιδιαίτερες συνθήκες στις οποίες εντάσσεται. Είναι ακριβώς η αποστολή των νομίμων πολιτικών να λύνουν αυτές τις συγκρούσεις. Αυτό είναι ακριβώς το ζήτημα που τίθεται με τη δημιουργία ενός διεθνούς ποινικού δικαστηρίου (3). Αν και χαιρόμαστε να βλέπουμε να διώκονται οι δικτάτορες και οι βασανιστές, τίθεται το ερώτημα του περιεχομένου του δικαίου το οποίο θα εφαρμοστεί. Ποιος νομοθέτης θα παρέμβει για να το εκφράσει; Οι συμφωνίες στα Ηνωμένα Έθνη και οι διεθνείς συνθήκες που προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι γενικά κείμενα που θα πρέπει να ερμηνευτούν. Είδαμε τις ΗΠΑ να προσπαθούν να επιτεθούν στη Γαλλία στο έδαφος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκτιμώντας ότι η αρχή του κοσμικού κράτους οδηγεί σε μια διάκριση έναντι των Εκκλησιών, ιδιαίτερα της Εκκλησίας της «Σαϊεντολογίας». Θα δούμε, άραγε, έναν πρώην πρόεδρο της Δημοκρατίας να παραπέμπεται στο διεθνές ποινικό δικαστήριο λόγω των πυρηνικών δοκιμών στον Ειρηνικό Ωκεανό; Η Ευρώπη εκφράζει ήδη αποκλίσεις νομολογίας ανάμεσα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και τα εθνικά συνταγματικά δικαστήρια σε πολλά ζητήματα, που αφορούν κυρίως το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, τον προσδιορισμό των πράξεων των κυβερνήσεων που καλύπτονται από το κρατικό απόρρητο, την πατρότητα...

Το κράτος δικαίου επιβεβαιώνει έτσι μια διαδικαστική όψη της δημοκρατίας χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες ασκείται. Η δημοκρατία περιορίζεται σε ένα θεσμικό σκελετό και στην αναγνώριση των δικαιωμάτων. Η αναφορά στην οικονομία της αγοράς που γίνεται από τους διεθνείς οργανισμούς θυμίζει ότι η ελευθερία, με την έννοια του κράτους δικαίου, δεν έχει καμία σχέση με την κοινωνική δικαιοσύνη ή την κατανομή των αγαθών.

Πρόκειται για έναν περιορισμό της σκέψης τον οποίο αποδοκιμάζει ο αμερικανός φιλόσοφος Μάικλ Ουάλτσερ, για τον οποίο η κατανομή των αγαθών βρίσκεται στην καρδιά του ζητήματος της δημοκρατίας (4). Πρόκειται ουσιαστικά για υπόθεση νομικών δικαιωμάτων και μηχανισμών. Εξ ου και ο μετασχηματισμός των περισσότερων κοινωνικών διεκδικήσεων σε διεκδικήσεις δικαιωμάτων. Με τον τρόπο αυτό, το κράτος δικαίου απομακρύνεται από κάθε

προβληματισμό για μια «πραγματική» ή «κοινωνική» δημοκρατία και αφήνει ανεκμετάλλευτο το χώρο των πολιτών. Ο πολίτης, ο κοινωνικός δεσμός, αφήνονται στην αυτοοργάνωση της κοινωνίας των πολιτών, σε χώρες που πολύ συχνά δεν έχουν πολιτική παράδοση ή δημοκρατική κουλτούρα. Το κράτος δικαίου επιτρέπει λοιπόν να έχουμε ταυτόχρονα τη δημοκρατική μετάβαση και την πιο μεγάλη οικονομική και κοινωνική αγριότητα, όπως, για παράδειγμα, στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, με τη Ρωσία και την Πολωνία επικεφαλής (5). Μέσω της παγκοσμιοποίησης το κράτος δικαίου τείνει να γίνει ο μοναδικός ορισμός της δημοκρατίας (6).

(1) «Les doctrines de l' Etat de droit», Les Cahiers francais, La Documentation francaise, Παρίσι, τεύχος 228, Οκτώβριος-Νοέμβριος 1998.

(2) Βλέπε Francis Hamon και Celine Wiener, La Loi sous surveillance, Odile Jacob, Παρίσι, 1999.

(3) Βλέπε Monique Chemillier-Gendreau, «Η οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Le Monde diplomatique - «Κ.Ε.», 13-12-1998.

(4) Βλέπε Le Monde της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1997.

(5) Βλέπε Alain Gresh, «Μια δημοκρατία που διαρκεί» Le Monde diplomatique - «Κ.Ε.», 17-9-2000.

(6) Βλέπε Hubert Vedrine, «Refonder la politique étrangere francaise», Le Monde diplomatique, Νοέμβριος 2000.

Τρομακτικότερος από τους τρομοκράτες¹²²

ΛΟΝΔΙΝΟ

Ως ισχυρό όπλο ενάντια στη βία διεθνώς διαφημίζει το νέο τρομονόμο της η βρετανική κυβέρνηση, την ώρα που οι αντίπαλοί της επιμένουν ότι... τρομακτικό είναι να συνειδητοποιήσουμε πως θα είναι στο εξής παράνομο να διοχετεύσει κανείς πληροφορίες στο Ιντερνετ ή να φορέσει ένα μπλουζάκι με ανατρεπτικό μήνυμα.

Ο νέος αντιτρομοκρατικός νόμος, που τίθεται σε εφαρμογή στις 19 Φεβρουαρίου, κατοχυρώνει το δικαίωμα της Βρετανίας να θεωρεί εκτός νόμου οργανώσεις που ευθύνονται για πράξεις βίας στην πατρίδα τους ή στο εξωτερικό και να καταστέλλουν τη δράση εκείνων που χρηματοδοτούν ή συντελούν στη στελέχωση τρομοκρατικών οργανώσεων.

Οι εν δυνάμει στόχοι αντιδρούν ήδη έντονα. Ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων των ζώων διαμαρτύρονται επίσης, λέγοντας

¹²² Ελευθεροτυπία (13 / 02 / 2001)

χαρακτηριστικά ότι κάποιος που θα ελευθερώσει για παράδειγμα ένα λαγωνικό που προορίζεται για πειραματόζωο θα έχει λιγότερα δικαιώματα από έναν δολοφόνο .Πιέσεις .Κυβερνήσεις έχουν ήδη ασκήσει πιέσεις στη Βρετανία να χαρακτηρίσει εκτός νόμου συγκεκριμένες οργανώσεις, μεταξύ των οποίων οι Τίγρεις Ταμίλ, το Ισλαμικό Κίνημα Αντίστασης, τη Χαμάς, αλλά και το Κουρδικό Κόμμα Εργατών, το PKK .Από την πλευρά του το Λονδίνο διατηρεί την επιφύλαξή του, ανακοινώνοντας ότι για την ώρα δεν έχει αποφασίσει ποιες είναι οι οργανώσεις και τα κινήματα που θα χαρακτηριστούν εκτός νόμου .Τονίζει επίσης ότι ο νέος νόμος δημιουργήθηκε για να κλείσει τις τρύπες που άφησε ο εν ισχύ αντιτρομοκρατικός νόμος του 1974, που δημιουργήθηκε με αφορμή τη δολοφονία 19 ατόμων στο Μπίρμιγχαμ από τον Ιρλανδικό Δημοκρατικό Στρατό .Σήμερα, σε αντίθεση με ό,τι ισχύει στις Ηνωμένες Πολιτείες, η Βρετανία δεν τηρεί λίστα με τις ξένες οργανώσεις που η δράση τους απαγορεύεται στο έδαφός της και οι επικριτές της την κατηγορούν, περιγράφοντάς της ως παράδεισο για τις ξένες τρομοκρατικές οργανώσεις .Με το νέο νόμο, θεωρείται ότι οι τρομοκρατικές αυτές οργανώσεις θα έχουν να αντιμετωπίσουν ένα αβέβαιο μέλλον στη Βρετανία, η κυβέρνηση της οποίας έχει δεχτεί σκληρή κριτική. Η Σρι Λάνκα έχει ζητήσει από τη Βρετανία να θέσει εκτός νόμου τους Τίγρεις Ταμίλ, ενώ και η Αίγυπτος έχει διατυπώσει αντίστοιχο αίτημα για την Ισλαμική Οργάνωση, που ευθύνεται για τη βομβιστική επίθεση στο Λούξορ το 1997, στην οποία έχασαν τη ζωή τους 58 αλλοδαποί τουρίστες .Αντιδράσεις .Όταν τεθεί σε ισχύ ο καινούργιος νόμος, «η βρετανική κυβέρνηση μπορεί να δεχτεί ισχυρές πιέσεις για να «κάνει να σιωπήσουν» διαφωνούντες από το εξωτερικό που έχουν τη βάση τους στη Βρετανία» .Είναι επίσης χαρακτηριστική η αντίδραση ισλαμιστή ακτιβιστή, που δηλώνει ότι δεν καταλαβαίνει γιατί το να συγκεντρώνεις πόρους υπέρ του Ισραήλ είναι νόμιμο, ενώ κηρύσσεται παράνομο το να μαζεύεις χρήματα για να στηρίξεις τους μουσουλμάνους του Κασμίρ ή τους Παλαιστίνιους. Το να φορέσει κάποιος ένα μπλουζάκι που υποστηρίζει εκτός νόμου οργάνωση, ή να συμμετέχει σε συνάντηση ύποπτων για τρομοκρατικές πράξεις, συνιστά οπωσδήποτε αδίκημα, με βάση το νέο τρομονόμο. Η Διεθνής Αμνηστία θεωρεί ότι ο νόμος μπορεί να περιορίσει το δικαίωμα του λόγου και του συνεταιρίζεσθαι και να έρθει σε αντίθεση με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Μάλιστα ο ορισμός της τρομοκρατίας είναι τόσο «ασαφώς διατυπωμένος, που μπορεί να διευρυνθεί και να συμπεριλάβει υποστηρικτές των δικαιωμάτων των ζώων -γιατί όχι- ή αντιπυρηνικών εκστρατειών», επισημαίνει η Διεθνής Αμνηστία. «Υστερία»

Ένας ύποπτος για τρομοκρατική πράξη μπορεί να συλληφθεί χωρίς ένταλμα και να τεθεί υπό κράτηση ακόμη και για μία εβδομάδα πριν του απαγγελθεί οποιαδήποτε κατηγορία. Δεν είναι επίσης τυχαίο που ο νόμος αυτός «ανοίγει» τον όρο τρομοκρατία για να χωρέσει από τη θρησκευτικά και ιδεολογικά υποκινούμενη βία μέχρι πράξεις όπως το «σπάσιμο» συστημάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Προσφέρονται αίμα, δέρμα, σπέρμα,...¹²³

Του ΓΙΑΝΝΗ Π. ΤΖΑΝΝΕΤΑΚΟΥ

Πριν από μία βδομάδα προδημοσιεύτηκε σ' εφημερίδα περίληψη έκθεσης, την οποία είχε συντάξει η Ευρασττυνομία (Eurropol) και αφορούσε το οργανωμένο έγκλημα. Και τη «συμπεριφορά» κάθε χώρας-μέλους της Ε.Ε. Στον όρο οργανωμένο έγκλημα περιλαμβάνονται τα ναρκωτικά, η πορνεία, η διακίνηση λαθρομεταναστών κατ' επάγγελμα, η λαθρεμπορία σιγαρέτων, όπλων κ.λπ., το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Αυτή η ευρωπαϊκή υπηρεσία «βαθμολόγησε» την απόδοση κάθε εθνικής αστυνομίας. Η χώρα μας δεν λαμβάνει προβιβάσιμο βαθμό στην καταπολέμηση αυτών των σύγχρονης και πολύπλοκης μορφής εγκλημάτων. Τα οποία εν πολλοίς διαπράττονται από πολυεθνικές συμμορίες με τεχνοκρατική δομή και με αξιοποίηση προωθημένων επιστημονικών μεθόδων. Κατά τα τελευταία χρόνια κομπορρημονούμε εγχωρίως ότι έχουμε επιτύχει θαύματα σε επίπεδο αστυνόμευσης. Δυστυχώς, η Eurropol δεν συμφωνεί με την εκτίμησή μας. Η αλήθεια ως συνήθως βρίσκεται στη μέση. Είναι εμφανές ότι το καθημερινό μικροέγκλημα έχει περιοριστεί. Στο οργανωμένο φαίνεται πως πάσχουμε, αφού δεν έχουμε επιτύχει το ίδιο επίπεδο «ανάπτυξης» με τις έμπειρες συμμορίες. Διαρθρωτικές αλλαγές συντελούνται στην ΕΛ.ΑΣ. Πλην όμως δεν επαρκούν. Προφανώς, απαιτείται να προσαρμοστεί και η νομοθεσία στις νέες ανάγκες. Να παρασχεθούν οι δυνατότητες στις διωκτικές αρχές, ώστε να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τους στυγερούς εγκληματίες, οι οποίοι υποστηρίζονται επιτελικώς κατά αξιοθαύμαστο τρόπο.

Η κοινωνία μας πλέον «δεν έχει να κάνει» με τον κλέφτη, το μικροδιαρρήκτη, τον μπουκαδόρο, τον πορτοφολά κι άλλους φτωχοδιάβολους, οι οποίοι με ένα παράνομο σκαμπίλι ομολογούν και αδικήματα που καν δεν έχουν διαπράξει. Με βάση την εμπειρία άλλων χωρών, θα έπρεπε και εμείς να «εκσυγχρονίσουμε» τη νομοθεσία της, ώστε να παλέψουμε με περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας τις σύγχρονες μορφές της πολύπλοκης εγκληματικότητας. Αν με

¹²³ Ελευθεροτυπία (27 / 01 / 2001)

αξιοποίηση γενετικού υλικού εξαρθωνόταν πολυπρόσωπη αδίστακτη συμμορία, η οποία εισήγαγε και εμπορεύεται εξωφρενικές ποσότητες σκληρών ναρκωτικών, θα έπρεπε η κοινωνία να διστάσει να προβεί σε σύγκριση αυτού του υλικού, διότι αποτελεί απαραβίαστο προσωπικό δεδομένο;

Μήπως, δηλαδή, βρεθεί σε χέρια τρίτων και αποδειχθεί η πατρότητα τέκνου (γκάνγκστερ τεχθέντος) υπό συνθήκες κλεψιγαμίας; Ακραίο παράδειγμα, επιλεγέν επίτηδες, αλλά πρόσφορο, ώστε να «προσγειώσουμε» έναν διάλογο κωφών, ο οποίος διεξάγεται τις τελευταίες μέρες στη χώρα μας υπό ψυχωσικές συνθήκες, χωρίς ακόμα να έχουμε συμφωνήσει επί της ορολογίας. Οι μεν αναφέρονται σε ορισμένες (λελογισμένες) προσαρμογές στην ποινική νομοθεσία, προκειμένου ν' αντιμετωπιστεί το οργανωμένο έγκλημα. Οι δε καταγγέλλουν πως εξυφαίνεται ένας νέος τρομονόμος, ο οποίος θα αμφισβητεί -αν δεν καταλύει κιόλας- λαϊκές ελευθερίες, ατομικά δικαιώματα, πολιτικές κατακτήσεις και τα τοιαύτα. Και μάλιστα, όλες αυτές οι συμφορές θα επισυμβούν διότι το απαιτούν οι προστάτιδες δυνάμεις.

Τούτο το τελευταίο δεν χωνεύεται με τίποτα. Των Αγγλοαμερικανών είναι το πρόβλημα ή ημών; Εκείνοι έχουν εξευτελιστεί ως ολοκληρωτικώς ανίσχυροι να εξαρθρώσουν την εγκληματική συμμορία των διεστραμμένων δολοφόνων ή εμείς; Δεν συνιστά κραυγαλέα ανικανότητα, απαράδεκτη σε σύγχρονο κράτος; Εμείς δεν δίνουμε την εικόνα μιας παθητικής κοινωνίας, η οποία συλλέγει και σωρεύει πτώματα πολιτών της ή αλλοδαπών λειτουργών, οι οποίοι, πριν δολοφονηθούν, ζούσαν και εργάζονταν νομίμως στη χώρα μας, ακόμα κι αν ήσαν υπάλληλοι μυστικών υπηρεσιών; Επισήμως δεν είχαν διαπιστευτεί; Δεν είχαμε εγγυηθεί την ασφάλειά τους με βάση τα διεθνώς ισχύοντα θέσμια; Επιμένω στα προηγηθέντα, διότι στη λαϊκίστικη παραφιλολογία καφενειακού επιπέδου από πρόσωπα με διαταραγμένες φρένες υποστηριζόταν πως «καλά τούς έκαναν», όταν τα θύματα προέρχονταν από «αντιπαθείς» κατηγορίες. Διαθέτουμε βεβαρημένο παρελθόν επ' αυτού. Κανονικώς πρέπει ο καθένας μας να αισθάνεται εκτεθειμένος απέναντι στη συνείδησή του, διότι δεν αντέδρασε με οποιονδήποτε πρόσφορο τρόπο στα κρούσματα της απεχθούς τρομοκρατίας. Στις νομοθετικού περιεχομένου σκέψεις της κυβέρνησης, δεν περιλαμβάνεται η αμφισβήτηση των λαϊκών ελευθεριών και των ατομικών δικαιωμάτων, παρά τις εντεινόμενες θρηνωδίες ορισμένων προσώπων ή συλλογικών μορφωμάτων. Οι σχετικές κατακτήσεις κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα και τους συνάδοντες νόμους. Τα δικαιώματα του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι, του εκφράζειν ελευθέρως τις σκέψεις, του διαμορφώνειν την προσωπικότητα, του εργάζεσθαι, του μη

συλλαμβάνεσθαι άνευ δικαστικού εντάλματος κ.λπ. παραμένουν - ευλόγως- απαραβίαστα. Κατά ποια έννοια, όμως, εάν από δικαστές κριθούν ορισμένες ενδείξεις ενοχής ως αποχρώσεις, δεν θα επιτρέπεται η λήψη -έστω και βιαίως- από τον ύποπτο στοιχείων του DNA προς σύγκριση; Εντάξει, αυτά τα στοιχεία ας μη διοχετευθούν στα περίπτερα προς διάθεση. Να ευρεθεί τρόπος να παραμείνουν απόρρητα. Θα είμαστε σοβαρή κοινωνία εάν εξακολουθήσουμε να διστάζουμε, αν πρέπει να καταφύγουμε σε επιστημονικές μεθόδους διερεύνησης των φερομένων ως ενόχων; Μήπως πρέπει όσοι κατά τα ανωτέρω είμαστε «αδίστακτοι» να οργανώσουμε ένα κίνημα και να «προσφέρουμε» αρμοδίως αίμα, δέρμα, σπέρμα, σίελο, ιδρώτα, ούρα, νύχια, τρίχες κ.λπ., που θ' αποθηκευτούν ερμητικά και θ' αξιοποιηθούν μόνον όταν αδιαβλήτως θεωρηθούμε ύποπτοι διαπράξεως σοβαρού εγκλήματος; Και γιατί, παρακαλώ, δεν εκτιμώμεν την περίπτωση κατά την οποία θα αποδειχθεί περιτράνως η αθωότητά μας από τη σύγκριση αυτών των υλικών; Στο κάτω κάτω «καθαρός ουρανός αστραπές δεν φοβάται». Με ποια επιχειρήματα δικαιούμαστε να τηρούμε αρνητική ή επιφυλακτική στάση;

Φυσικά τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά και μονοδιάστατα. Μόλις την τελευταία περίοδο αναπτύσσεται προβληματισμός κατά πόσο είναι ορθό οι δολοφονίες ν' αποκαλούνται εκτελέσεις και οι φονιάδες εκτελεστές. Παράλληλα, εγείρεται αντίλογος στις σκέψεις ότι πρέπει νομοθετικώς να προβλέπεται ειδική και προνομιακή μεταχείριση σε όσους τολμήσουν να καταθέσουν χρήσιμα στοιχεία. Δεν πρέπει να λησμονούμε πως όταν οι δράστες προμελετημένων φόνων επικηρύσσονται, φυτρώνουν πρόθυμες δημοσιογραφικές γραφίδες, οι οποίες «καταγγέλλουν» ότι η συντεταγμένη πολιτεία αναζητεί ρουφιάνους και καταδότες. Αν είναι δυνατόν! Κι όμως! Ακόμα βαρύτερους φραστικούς χαρακτηρισμούς «απονέμουν», προληπτικώς και εκ των προτέρων, σε όσους συμμορίτες μεταμεληθούν και αποκαλύψουν, εν εγκλήμασι συντρόφους τους, αποβλέποντες σε ευνοϊκή μεταχείριση, η οποία ακόμη δεν έχει θεσπιστεί! Σχεδιάζεται όμως. Μήπως πρέπει ν' αποτραπεί η εισαγωγή της; Αδιανόητο φυσικά. Κι όμως υποστηρίζεται... Ομοίως αποδοκιμάζεται από τους «ευαίσθητους» η νομοθετική κάλυψη των τολμηρών πρακτόρων, οι οποίοι, διακινδυνεύοντας τη ζωή τους, θα επιχειρήσουν να διεισδύσουν στην εγκληματική συμμορία, ώστε να την εξουδετερώσουν «από τα μέσα». Πράγματι (και) εκ λόγων παραδόσεως ισχύει ένα «κούμπωμα» απέναντι στους αστυνομικούς υπαλλήλους. Ας μην εντρυφήσουμε στο δίκαιο και το άδικο του φαινομένου. Να τίθεται η Αστυνομία υπό τον έλεγχο της δικαστικής εξουσίας, όταν η έρευνα προσεγγίζει και κινείται σε χώρες ευαίσθητων δικαιωμάτων, εάν επιτρέπεται αυτός ο νεολογισμός. Κοντολογίς, το οργανωμένο έγκλημα, στο οποίο

εντάσσεται και η τρομοκρατία, ανθεί. Η κοινωνία αμέριμνη θα συλλέγει μαργαρίτες στους κάμπους;

Αναθεώρηση και δημόσιοι υπάλληλοι¹²⁴

Οι δημόσιοι υπάλληλοι αλλά σε πολλά σημεία και οι υπάλληλοι του ευρύτερου δημόσιου τομέα είναι μία μεγάλη κατηγορία πολιτών για την οποία η υπό εξέλιξη αναθεώρηση του Συντάγματος έχει ιδιαίτερη πρακτική σημασία.

Η επικέντρωση της προσοχής σε θέματα όπως η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας ή οι εγγυήσεις διαφάνειας δεν επέτρεψαν να αναδειχθούν ως τώρα οι τομές που επιφέρει η συζητούμενη αναθεώρηση του Συντάγματος στο νομικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων.

Η δέσμη των διατάξεων που τελούν υπό αναθεώρηση και αναφέρονται στους δημοσίους υπαλλήλους περιλαμβάνει τα άρθρα 12 παρ. 4 (για το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι), 22 παρ. 3 (για τη συλλογική αυτονομία και το δικαίωμα σύναψης συλλογικών συμβάσεων εργασίας), 29 παρ. 3 (για την κομματική δράση των δημοσίων υπαλλήλων), 56 παρ. 1 και 3 (για τα κωλύματα εκλογιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων ως βουλευτών) και 103 παρ. 3 (για τη συνταγματική κατοχύρωση της φιλοσοφίας και του πυρήνα του Ν. 2190/94 ως προς τις διαδικασίες και τα κριτήρια πρόσληψης στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα).

Η απαρίθμηση και μόνο των διατάξεων αυτών δείχνει το εύρος και τη σημασία των μεταβολών που επιφέρει η αναθεώρηση στο καθεστώς του δημοσίου υπαλλήλου. Κοινός δε παρονομαστής των νέων ρυθμίσεων είναι η επίταση της συνταγματικής προστασίας της θέσης του δημοσίου υπαλλήλου καθώς ενισχύονται τα δικαιώματά του για ομαδική δράση (άρθρο 12 παρ. 4), τα πολιτικά του δικαιώματα (άρθρα 29 παρ. 3 και 56 παρ. 1 και 3) αλλά και τα κοινωνικά του δικαιώματα και ιδίως το δικαίωμά του στη λεγόμενη συλλογική αυτονομία (άρθρο 22 παρ. 3). Απολύτως συναφής είναι και η θεσμική εγγύηση του άρθρου 103 παρ. 7 για την αξιοκρατική πρόσβαση στη δημόσια διοίκηση και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα που περιβάλλει το δικαίωμα κάθε πολίτη (με τις διευρύνσεις που κάνει το κοινοτικό δίκαιο) να προσλαμβάνεται εφόσον έχει τα νόμιμα προσόντα ως δημόσιος υπάλληλος.

Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι

Η ισχύουσα παράγραφος 4 του άρθρου 12 του Συντάγματος επιτρέπει στο νόμο να επιβάλλει χωρίς άλλες προϋποθέσεις

---

¹²⁴ Τα ΝΕΑ (04 / 10 / 2000)

περιορισμούς στο δικαίωμα των δημοσίων υπαλλήλων να συνεταιρίζονται. Με την αναθεώρηση και τη νέα νομοτεχνική κατάστρωση ο νόμος έχει απλώς την ευχέρεια να προβλέψει ειδικούς όρους άσκησης του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι από τους δημοσίους υπαλλήλους (και τους υπαλλήλους ΟΤΑ, ΝΠΔΔ και δημοσίων επιχειρήσεων) και αυτό μόνον για λόγους σχετικούς με την εθνική άμυνα και εθνική ασφάλεια της χώρας.

Το πόσο σημαντική είναι η διαφορά φαίνεται αν σκεφτεί κανείς πώς μπορούν να λειτουργήσουν οι συνταγματικές διατάξεις σε οριακές περιπτώσεις, όταν δηλαδή ο κοινός νομοθέτης επιδιώκει να παραβιάσει ή να καταστρατηγήσει το Σύνταγμα.

Η συλλογική αυτονομία

Με τη νέα παράγραφο 3 του άρθρου 22 προβλέπεται ότι με νόμο καθορίζονται τα σχετικά με τη σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας από τους δημοσίους υπαλλήλους, δηλαδή από τις νόμιμα συνεστημένες οργανώσεις τους.

Το ζήτημα έχει βέβαια ήδη ρυθμισθεί σε επίπεδο διεθνών συμβάσεων εργασίας (154 και 151) που κυρώθηκαν νομοθετικά (Ν. 2403 και 2405/96 αντίστοιχα) και σε επίπεδο κοινού νόμου (Ν. 2738/99), η ρύθμιση όμως αυτή συναντά ορισμένους σημαντικούς φραγμούς (σε σχέση π.χ. με το άρθρο 80 παρ. 1 του Συντάγματος που διέπει τα της εγγραφής μισθολογικών ρυθμίσεων στον προϋπολογισμό ή σε σχέση με την ανάγκη νομοθετικής κύρωσης των συλλογικών «συμφωνιών» και όχι συμβάσεων που συνάπτονται).

Με τη νέα λιτή αλλά σαφή ρύθμιση, που είναι ειδικότερη σε σχέση με το άρθρο 80 παρ. 1, αίρονται όλες αυτές οι ερμηνευτικές αμφιβολίες και τριβές και αποκτά πλήρη συνταγματική βάση το δικαίωμα της συλλογικής αυτονομίας των δημοσίων υπαλλήλων.

Η κομματική δραστηριότητα

Η παράγραφος 3 του άρθρου 29, όπως ισχύει, θέτει εκτός νόμιμης κομματικής δράσης μία μεγάλη ομάδα πολιτών που απασχολούνται στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να έχει μετατραπεί σε εικονική διάταξη που δεν εφαρμόζεται στην πράξη. Ο Υπαλληλικός Κώδικας επιχείρησε να ρυθμίσει το ζήτημα, δεν παύει όμως να είναι κοινός νόμος.

Με τη νέα διατύπωση της παρ. 3 του άρθρου 29 η απαγόρευση κάθε δράσης υπέρ ή κατά κόμματος περιορίζεται στους δικαστικούς λειτουργούς και στους υπηρετούντες στις Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας.

Για όλους τους άλλους, δηλαδή για τους δημοσίους υπαλλήλους, τους υπαλλήλους των ΟΤΑ, των άλλων ΝΠΔΔ, των δημοσίων ΝΠΔ, των δημοσίων επιχειρήσεων κ.λπ., η δραστηριότητα υπέρ ή κατά κόμματος απαγορεύεται μόνον κατά την άσκηση των καθηκόντων

τους και όχι εκτός αυτών. Σκοπός συνεπώς της διάταξης είναι να διαφυλαχθεί η αμεροληψία και η αντικειμενικότητα της δημόσιας διοίκησης σε σχέση με τον πολίτη και όχι ο περιορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων του υπαλλήλου.

Τα κωλύματα

Η ισχύουσα παράγραφος 1 του άρθρου 56 επιβάλλει σε περίπτωση παραίτησης δημοσίου υπαλλήλου κ.λπ. προκειμένου αυτός να μετάσχει στις εκλογές ως υποψήφιος βουλευτής την παραμονή του εκτός υπηρεσίας επί ένα τουλάχιστον έτος πριν αυτός επανέλθει.

Η διάταξη αυτή λειτούργησε ως έμμεση τιμωρία των οικογενειών των υπαλλήλων που στερούνται του εισοδήματός τους και των υπαλλήλων που ωθούνται σε αμφίβολες δραστηριότητες. Με την αναθεωρημένη διατύπωση της παρ. 1 του άρθρου 56 ο περιορισμός αυτός καταργείται.

Η ευρύτερα γνωστή παράγραφος 3 του άρθρου 56, όπως ισχύει, επιβάλλει κώλυμα εκλογιμότητας στους δημοσίους υπαλλήλους και στους υπαλλήλους του ευρύτερου δημόσιου τομέα σ' όποια εκλογική περιφέρεια υπηρέτησαν για περισσότερο από τρεις μήνες την τριετία πριν από τις εκλογές.

Για όσους, μάλιστα, κατέχουν θέσεις ευρύτερης τοπικής αρμοδιότητας (π.χ. υπάλληλοι κεντρικών υπηρεσιών υπουργείων), το κώλυμα εκτείνεται σ' όσες περιφέρειες εκτεινόταν και η αρμοδιότητα της αντίστοιχης υπηρεσίας, με εξαίρεση τους κατώτερους υπαλλήλους των κεντρικών υπηρεσιών και τους υποψήφιους βουλευτές επικρατείας.

Με τη νέα διατύπωση της παρ. 3 του άρθρου 56 το τοπικό κώλυμα περιορίζεται μόνο στους υπαλλήλους που κατέχουν θέση προϊσταμένου διεύθυνσης, όπως αυτή θα ορίζεται ειδικότερα στο νόμο, προκειμένου να υπαχθούν στον περιορισμό οι θέσεις με αποφασιστικές αρμοδιότητες και δυνατότητες πραγματικής επιρροής επί των εκλογών.

Αυτοί δε που έχουν ευρύτερη τοπική αρμοδιότητα εμπίπτουν στο κώλυμα μόνον εφόσον κατέχουν θέση προϊσταμένου γενικής διεύθυνσης (και πάλι όπως ειδικότερα ο νόμος ορίζει).

Σημασία όμως έχει και ο σαφής καθορισμός του κρίσιμου χρόνου. Με την αναθεωρημένη μορφή του άρθρου 56 παρ. 3 το κώλυμα ισχύει όταν ο υπάλληλος υπηρέτησε στην κρίσιμη θέση τους δεκαοκτώ μήνες πριν από τη λήξη της τετραετούς βουλευτικής περιόδου.

Είναι συνεπώς σαφές και σταθερό το χρονικό σημείο έναρξης του κωλύματος και δεν εξαρτάται από τυχόν πρόωρη διεξαγωγή των εκλογών.

Ο Ν. 2190/94

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η νέα παράγραφος 7 του άρθρου 103 με την οποία αποκτά συνταγματική ισχύ ο πυρήνας του Ν. 2190/94 ως προς τις διαδικασίες πρόσληψης (με διαγωνισμό ή αξιοκρατική επιλογή υπό τον έλεγχο του ΑΣΕΠ) των δημοσίων υπαλλήλων και των υπαλλήλων του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Πρόκειται για τη συνταγματική κατοχύρωση και την οριστικοποίηση μίας εγγύησης διαφάνειας και αξιοκρατίας που έχει πλέον δεχθεί και στηρίζει η ελληνική κοινωνία.

Με τη νέα ρύθμιση μια μελλοντική κοινοβουλευτική πλειοψηφία δεν μπορεί να ανατρέψει το σημαντικό θεσμικό κεκτημένο του Ν. 2190/94.

Ευρύτερη συναίνεση

Έχει τέλος μεγάλη σημασία το γεγονός πως όσες από τις διατάξεις αυτές συζητήθηκαν ήδη στην Επιτροπή Αναθεώρησης (άρθρα 12, 21, 29, 56) συγκέντρωσαν ευρύτερη αποδοχή και συναίνεση. Αυτό πιστεύω ότι δείχνει την πρακτική σημασία, αλλά και το κοινωνικό και πολιτικό εύρος της αναθεώρησης.

Ο Ευάγγελος Βενιζέλος είναι βουλευτής Θεσσαλονίκης και μέλος του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ γενικός εισηγητής της αναθεώρησης του Συντάγματος - καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

«Τροπική περεστρόικα»¹²⁵

Κουβανοί διαφωνούντες παρουσίασαν
πρόγραμμα αλλαγής
PAULO A. PARANAGUA

Η μετά τον Κάστρο εποχή έχει ήδη αρχίσει. Στην Αβάνα, η αντιπολίτευση σηκώνει κεφάλι και παίρνει ξανά την πολιτική πρωτοβουλία. Δύο γνωστοί διαφωνούντες, ο Ελισάρντο Σάντσεζ και ο Βλαντιμίρο Ρόκα δημοσιοποίησαν χθες ένα πρόγραμμα 36 - οικονομικών κυρίως - σημείων «προκειμένου να εξέλθει η Κούβα από την κρίση» και να δρομολογηθούν «οι αλλαγές που χρειάζεται».

Ελισάρντο Σάντσεζ: Πρόεδρος της Κουβανικής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Εθνικής Συμφιλίωσης.
Βλαντιμίρο Ρόκα: Συντονιστής του Todos Unidos (Όλοι Ενωμένοι) του κινήματος που βρίσκεται πίσω από τις νέες προτάσεις.

Περίπου δέκα μήνες έπειτα από το σφοδρό κύμα καταστολής που οδήγησε στις φυλακές 75 διαφωνούντες, η κουβανική αντιπολίτευση ξαναβρίσκει τη χαμένη ορμή της. Το πρόγραμμα Todos Unidos, που είναι βασισμένο στις συζητήσεις με περίπου 30.000 ανθρώπους, από τον Δεκέμβριο του 2002 έως τον Αύγουστο του 2003,

¹²⁵ Τα ΝΕΑ (11 / 02 / 2004)

παρουσιάστηκε χθες από τον Ρόκα στη διάρκεια συνέντευξης Τύπου στο σπίτι του, στην Αβάνα.

Παρ' όλο που η κυβέρνηση του Φιντέλ Κάστρο δεν παύει να περιγράφει τους διαφωνούντες, εξόριστους και μη, ως «αντεπαναστάτες» που θέλουν να επαναφέρουν το παλαιό καθεστώς, το Todos Unidos είναι μάλλον αριστερό - ένα είδος «τροπικής περεστρόικα». Ο Σάντσεσ και ο Ρόκα, πρώην πολιτικοί κρατούμενοι και οι ίδιοι, παίρνουν ως αφετηρία τις αρχές του σοσιαλιστικού Συντάγματος, όπως είχε κάνει και ο Οσβάλντο Πάγια με το Σχέδιο Βαρέλα, που ζητεί ένα δημοψήφισμα γύρω από τις προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις.

Χωρίς αποκλεισμούς

Ο Ρόκα είναι γιος του ιστορικού ηγέτη του κουβανικού κομμουνισμού, Μπλας Ρόκα, του ανθρώπου που είχε επιφορτισθεί με την κατάρτιση του Συντάγματος. Ο Σάντσεσ ήταν παλαιότερα καθηγητής μαρξισμού-λενινισμού στο Πανεπιστήμιο της Αβάνας. Και οι δύο τους συμβολίζουν την εξέλιξη των νοοτροπιών. Ο Ρόκα ζήτησε χθες τη συμμετοχή «χωρίς αποκλεισμούς» όλων των Κουβανών, «στο νησί, το εξωτερικό, ακόμα και στους κόλπους της κυβέρνησης». Κατηγόρησε το καθεστώς ότι εμποδίζει «με την ακαμψία του» τον λαό να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής του και φρενάρει κάθε προσωπική πρωτοβουλία. Επεσήμανε, τέλος, πως η κατάσταση των (περισσοτέρων από 300) πολιτικών κρατουμένων της Κούβας γίνεται κάθε ημέρα «ολοένα και πιο δύσκολη» - περίπου είκοσι βρίσκονται σε «κρίσιμη» κατάσταση.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΑΝΤΣΕΣ ΚΑΙ ΡΟΚΑ

«Θέλουμε να κάνουμε διάλογο με όλους»

Για ποιο λόγο έχουν οι προτάσεις σας ως αφετηρία το κουβανικό Σύνταγμα;

Βλαντιμίρο Ρόκα: Θέλουμε να δείξουμε ότι η κουβανική κυβέρνηση παραβιάζει το ίδιο της το Σύνταγμα, ότι πρόκειται για μία *de facto* εξουσία, στερούμενη νομιμότητας. Δεν θα υπάρξει αλλαγή στην Κούβα εάν δεν βρούμε μία γλώσσα κατανοήσιμη, ικανή να προκαλέσει μια λαϊκή κινητοποίηση και να ταρακουνήσει το καθεστώς.

Βλέπετε να χαράζει στην Κούβα μια μετάβαση προς τη δημοκρατία;

Ελισάρντο Σάντσεσ: Η Κούβα δεν θα αποτελέσει την εξαίρεση στον κανόνα του εκδημοκρατισμού στη Λατινική Αμερική ή αλλού. Το βασικό εμπόδιο σε έναν εθνικό διάλογο βρίσκεται στο υψηλότερο επίπεδο της κυβερνητικής ηγεσίας. Η συντριπτική πλειονότητα των Κουβανών επιθυμεί την εκσυγχρονιστική μεταρρύθμιση, χωρίς να υπάρξει οπισθοχώρηση στο κοινωνικό επίπεδο. Σχεδόν όλη η

ιντελιγκέντσια, η πολιτική και στρατιωτική τάξη, η νομενκλατούρα θέλουν την αλλαγή, ακόμα και αν κανείς δεν τολμά να το πει. Εκφράζουμε λοιπόν μια ελπίδα απόλυτα λογική σε ένα καθεστώς που διανύει το 46ο έτος του!

B.P.: Μία ειρηνική λύση προϋποθέτει μια διαπραγμάτευση. Είμαστε λοιπόν έτοιμοι να κάνουμε διάλογο με όλους, χωρίς καμία προκατάληψη.

Ελπίζετε λοιπόν να ευαισθητοποιήσετε ακόμα και τους οπαδούς του Κάστρο;

B.P.: Δεν αποκλείουμε κανέναν. Η έξοδος από την κρίση είναι υπόθεση όλων των Κουβανών και όχι μιας ομάδας που απαιτεί να υπαγορεύσει στην υπόλοιπη χώρα τι πρέπει να κάνει.

Τα βασικά σημεία του προγράμματος

* Καταβολή σε δολάρια μέρους του μισθού όσων εργάζονται σε εταιρείες ή υπηρεσίες που χρησιμοποιούν αυτό το νόμισμα.

* Ελευθερία του επιχειρείν.

* Ελεύθερη αγορά και πώληση οχημάτων, δυνατότητα χρησιμοποίησής τους για τις δημόσιες μεταφορές.

* Ελεύθερη είσοδος και έξοδος από τη χώρα για όλους τους Κουβανούς.

* Ελεύθερη πρόσβαση στο Ίντερνετ, την καλωδιακή και δορυφορική τηλεόραση, άρση του κρατικού μονοπωλίου στην ενημέρωση.

* Τέλος στη στρατιωτική θητεία, αποστρατιωτικοποίηση της κοινωνίας, εκσυγχρονισμός των ενόπλων δυνάμεων.

* Ελεύθερη επιλογή ακαδημαϊκής καριέρας, χωρίς διακρίσεις με βάση την πολιτική, τη θρησκεία ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

* Απο-πολιτικοποίηση της εκπαίδευσης, απαγόρευση της πολιτικής κατήχησης.

* Απελευθέρωση όλων των πολιτικών κρατουμένων.

* Κατάργηση της θανατικής ποινής, μεταρρύθμιση του ποινικού κώδικα.

* Ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι.

* Διαφάνεια όσον αφορά την οικονομική κατάσταση και το εξωτερικό χρέος.

* Πρόσβαση των Εκκλησιών στα ΜΜΕ.

**Ο Άρειος Πάγος θα αποφασίσει για την ονομασία
μουσουλμανικού σωματείου¹²⁶**

¹²⁶ Τα ΝΕΑ (03 / 11 /2003)

Η τύχη του σωματίου Τουρκική Ένωση Ξάνθης θα κριθεί τελικώς από την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, καθώς το αρμόδιο πολιτικό τμήμα του Ανωτάτου Δικαστηρίου απέφυγε να προχωρήσει σε οριστική απόφαση για τη νομιμότητα ή μη τής λειτουργίας του σωματίου.

Η διάλυση ή όχι της επίμαχης Ένωσης - που σχετίζεται άμεσα και με το θέμα του αυτοπροσδιορισμού των μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης - δίχασε τα μέλη του τμήματος, με αποτέλεσμα η υπόθεση να παραπεμφθεί στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου. Το Ανώτατο Δικαστήριο καλείται να κρίνει αν είναι νόμιμες ή όχι οι διατάξεις του καταστατικού τού σωματίου περί διαγραφής των μελών του, αλλά στο επίκεντρο της αντιδικίας βρίσκεται ο αυτοπροσδιορισμός του σωματίου ως «Τουρκική» και όχι ως «Μουσουλμανική Ένωση».

Το Πρωτοδικείο είχε κρίνει νόμιμη τη λειτουργία του μειονοτικού σωματίου, αλλά το Εφετείο Θράκης προχώρησε στη συνέχεια στη διάλυσή του, κρίνοντας παράνομες τις καταστατικές διατάξεις του. Αυτή η δικαστική διχογνωμία συνεχίζεται και στον Άρειο Πάγο, καθώς ο αρμόδιος εισηγητής, αρεοπαγίτης Ν. Κασσαβέτης, τάχθηκε με την πρωτόδικη απόφαση και άλλα μέλη του πολιτικού τμήματος με την απόφαση του Εφετείου. Ο εισηγητής, μάλιστα, επικαλέστηκε και προηγούμενη απόφαση του Αρείου Πάγου (προ τριετίας) που είχε κρίνει ότι η χρήση της ονομασίας «τουρκική ένωση» δεν μπορεί από μόνη της να θεωρηθεί επαρκής λόγος για τη διάλυση του σωματίου, γιατί «δεν αποδεικνύεται ότι η δραστηριότητά του εγκυμονεί κινδύνους για την εθνική και δημόσια ασφάλεια».

Στη διάσκεψη του τμήματος, ο εισηγητής επικαλέστηκε ακόμη και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σημειώνοντας το ενδεχόμενο προσφυγής από την πλευρά του σωματίου για παραβίαση του δικαιώματος τού συνεταιρίζεσθαι.

ΓΝΩΜΗ¹²⁷

**Ο λαβύρινθος του Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες
Ο συγγραφέας είδε αυτά που ήθελε να δει στην Κούβα του
Κάστρο**

Η κουβανέζικη επανάσταση προκάλεσε διαδοχικά ελπίδες και απογοήτευση, όπως η ρωσική. Στην αρχή, το ιδεώδες του Χοσέ Μαρτί

¹²⁷ Τα ΝΕΑ (14 / 05 / 2003)

(1853-1895) έμοιαζε να γίνεται πραγματικότητα, η δυνατότητα να οικοδομηθεί «η δική μας Αμερική» (τίτλος ενός μανιφέστου του Μαρτί), μια κοινωνία διαφορετική από την «άλλη Αμερική», πιο δίκαιη, πιο αξιοπρεπής, πιστή στην ισότητα και ελεύθερη.

Οι φιλελεύθερες συνειδήσεις δεν άργησαν να απογοητευθούν. Αλλά η αποτυχημένη εισβολή στον Κόλπο των Χοίρων και οι εμπορικές κυρώσεις των ΗΠΑ ανέλαβαν να διατηρήσουν τη φλόγα, παρά την πρόδηλη ευθυγράμμιση του Κάστρο προς τη Σοβιετική Ένωση και τις αποδείξεις πως όλες οι ελευθερίες καταπνίγονταν στο νησί: η ελευθερία της έκφρασης, της δημιουργίας, του συνεταιρίζεσθαι, του συνέρχεσθαι, της μετακίνησης, της κριτικής, του επιχειρείν, της εκλογής, της ένταξης σε πολιτικά κόμματα και της σεξουαλικής προτίμησης.

Για πολλούς Λατινοαμερικανούς διανοούμενους η ρήξη επήλθε με την υπόθεση Παντίγια, το 1971. Παρακολουθούμενος από τις μυστικές υπηρεσίες του καθεστώτος, ο ποιητής Εμπέρτο Παντίγια εξαναγκάστηκε σε μια αυτοκριτική - αντίγραφο των δικών της Μόσχας του 1930. Επιστολές διαμαρτυρίας υπέγραψαν, τον Απρίλιο του 1971, διανοούμενοι από τη Λατινική Αμερική και όλο τον κόσμο, όπως οι Χοσέ Εμίλιο Πατσέκο, Γκαμπριέλ Σαϊντ, Οκτάβιο Πας, Κάρλος Φουέντες, Χοσέ Ρεβουέλτας, Μάριο Βάργκας Γιόσα, Ζαν-Πολ Σαρτρ. Μια υπογραφή έλαμπε διά της απουσίας της, αυτή του συγγραφέα του βιβλίου «Εκατό Χρόνια Μοναξιάς».

Μερικά χρόνια αργότερα, το 1975, ο Γκαρσία Μάρκες δημοσίευε στην επιθεώρηση «Alternativa» της Μπογκοτά, υπό τον τίτλο «Η Κούβα από το Α ως το Ω», ένα ρεπορτάζ του, που ήταν όμως κάτι πολύ περισσότερο. Επρόκειτο για μια δήλωση απόλυτης πίστης στην κουβανέζικη επανάσταση και την ηρωική φυσιογνωμία του αρχηγού της: «Κάθε Κουβανός μοιάζει να σκέφτεται ότι, αν μια μέρα δεν έμενε στην Κούβα παρά μόνον αυτός, θα ήταν μόνος του ικανός, υπό την καθοδήγηση του Φιντέλ Κάστρο, να οδηγήσει την επανάσταση σε ένα καλό λιμάνι. Η ανακάλυψη αυτή υπήρξε για μένα, το λέω χωρίς περιστροφές, η πιο συγκινητική και η πιο αποφασιστική εμπειρία ολόκληρης της ζωής μου». Στην Κούβα, ο Μάρκες είδε επιτυχίες στην υγεία και την παιδεία και δεν είδε ούτε «ατομικά προνόμια» ούτε «αστυνομική καταπίεση ή διακρίσεις». Εντούτοις ήδη από το 1965 είχαν δημιουργηθεί εκεί στρατόπεδα συγκέντρωσης για τους ομοφυλοφίλους, τα «αντικοινωνικά» άτομα, τους πιστούς και τους διαφωνούντες.

Είδε αυτό που ήθελε να δει και κανένα από τα εγκλήματα και τις οπισθοδρομήσεις (προηγούμενες ή επόμενες) της κουβανέζικης επανάστασης δεν διατάραξε ποτέ την άποψή του. Οι πρώτες εκτελέσεις, οι μαζικές και μόνιμες φυλακίσεις για πολιτικούς λόγους, η

υποστήριξη της εισβολής στην Τσεχοσλοβακία, οι άνθρωποι που έφευγαν μαζικά από την Κούβα προσπαθώντας να φτάσουν στις ΗΠΑ με αυτοσχέδια πλεούμενα, ο πλήρης έλεγχος της ενημέρωσης, η λογοκρισία κάθε διαφωνούσας άποψης, η απαγόρευση βιβλίων ατέλειωτου αριθμού συγγραφέων, η απόλυτη εξουσία του Κάστρο επί 45 χρόνια, τα βασανιστήρια, οι περιπέτειες του «κουβανέζικου διεθνισμού» στην Αγκόλα, τη Μοζαμβίκη, το Κονγκό και την Αιθιοπία, που άφησαν πίσω τους εκατοντάδες χιλιάδες νεκρούς, ακρωτηριασμένους και εκτοπισμένους, όλα αυτά τα επεισόδια απουσιάζουν από τα χρονικά του Γκαρσία Μάρκες.

Μετά την καταδίκη, φέτος τον Μάρτιο, 78 διαφωνούντων σε ποινές κάθειρξης 12 έως 27 ετών και την εκτέλεση χωρίς καθυστέρηση τριών νέων που θέλησαν να ξεφύγουν από τον παράδεισο καταλαμβάνοντας ένα πλοίο, η Σούζαν Σόνταγκ επιτέθηκε στον Γκαρσία Μάρκες στην Έκθεση Βιβλίου της Μπογκοτά: «Είναι ο μεγάλος συγγραφέας αυτής της χώρας και τον θαυμάζω πολύ, αλλά είναι ασυγχώρητος που δεν άρθρωσε λόγο απέναντι στα τελευταία μέτρα του κουβανέζικου καθεστώτος». Στην απάντησή του, ο Γκαρσία Μάρκες φάνηκε να παίρνει κάποιες αόριστες αποστάσεις από τον Κάστρο. «Όσον αφορά τη θανατική ποινή, δεν έχω τίποτε να προσθέσω σε όσα έχω πει από πολύ καιρό: είμαι αντίθετος σε αυτή, όποια κι αν είναι τα κίνητρα, οι συνθήκες ή ο τόπος». Αλλά στη συνέχεια έσπευσε να πάρει αποστάσεις από... τις αποστάσεις του: «Ορισμένα μέσα ενημέρωσης, μεταξύ των οποίων το CNN, παραποιούν την απάντησή μου στη Σούζαν Σόνταγκ, ώστε να φαίνεται πως αντιτίθεμαι στην κουβανέζικη επανάσταση». Και πρόσθεσε: «Δεν μπορώ να λογαριάσω τον αριθμό των κρατουμένων, των διαφωνούντων και των συνωμοτών τους οποίους έχω βοηθήσει, απολύτως σιωπηλά, να βγουν από τη φυλακή ή να φύγουν από την Κούβα τα είκοσι τελευταία χρόνια».

Δικαιούμαστε να αναρωτηθούμε γιατί ο Γκαρσία Μάρκες τους βοήθησε να φύγουν από την Κούβα, αν δεν θεωρούσε άδικη τη φυλάκισή τους. Και αν τη θεωρούσε άδικη (σε σημείο να στηρίζει την υπόθεσή τους), γιατί συνεχίζει να υποστηρίζει δημόσια ένα καθεστώς που διαπράττει τέτοιες αδικίες; Δεν θα ήταν πιο έντιμο να καταγγείλει δημόσια την άδικη φυλάκιση αυτών των ανθρώπων;

Ο δυϊσμός του ανθρώπου των γραμμάτων, στην ψυχή του οποίου συγχρωτίζονται η λογοτεχνική ιδιοφυΐα και ο ολοκληρωτισμός, είναι ένα βαθύ ηθικό μυστήριο. Ο Όργουελ έβλεπε σε αυτόν μια σχιζοφρένεια που πηγάζει, μεταξύ άλλων, από την εξασθένηση του πόθου της ελευθερίας μεταξύ των διανοουμένων και από μια ανησυχητική περιφρόνηση για την αντικειμενική αλήθεια, αλλά προσέθετε πως «κάθε συγγραφέας που υιοθετεί την ολοκληρωτική

άποψη, που αποδέχεται την πλαστογράφιση της πραγματικότητας και τους διωγμούς, αυτοκαταστρέφεται αμέσως».

Ο Ενρίκε Κράουζε είναι Μεξικανός ιστορικός, διευθυντής της επιθεώρησης «Letras Libres»

ΤΡΙΤΗ ΑΠΟΨΗ¹²⁸

Κράτος Δικαίου

Τρεις χαρακίες στη δημοκρατία που προκάλεσαν οι εξελίξεις

Οι σκέψεις που ακολουθούν έχουν γενική ισχύ. Στο φως, ωστόσο, πρόσφατων εξελίξεων αποκτούν ίσως μια πρόσθετη βαρύτητα και σημασία.

Η δημοκρατία μας έχει ανεπαισθήτως περάσει σε μια μεταχιμακή κατάσταση. Ενώ τα θεμέλιά της η λαϊκή κυριαρχία, η προστασία των δικαιωμάτων, η δυνατότητα παραγωγής αποφάσεων δεν αμφισβητούνται και δεν αφήνουν περιθώρια αμφισβήτησης, η καθημερινή λειτουργία της αναδίδει μια ολοένα και πιο έντονη κακοσμία, αν όχι οσμή αποσύνθεσης. Σε μικρό χρονικό διάστημα και με ελάχιστες αντιστάσεις μαζεύτηκαν πάνω από τον θεσμικό ορίζοντα τρία ιδιαιτέρως ανησυχητικά μαύρα σύννεφα: η απαξίωση θεμελίων του πολιτεύματος, η διαβολή προσώπων για να χτυπηθούν θεσμοί, η ποινικοποίηση ως εργαλείο «ανανέωσης» της πολιτικής ζωής. Και τα τρία θ' αφήσουν βαθιές χαρακίες στο σώμα της δημοκρατίας μας, ακόμα και αν θέλω να πιστεύω: ακόμα και όταν διαλυθούν. Και στα τρία δεν θα έπρεπε, πολιτική τάξη και κοινωνικό σώμα, να είχαμε επιτρέψει να συγκεντρωθούν.

Ιδίως όσοι θέλουν να λέγονται ενεργοί πολίτες, δεν θα πρέπει να ξεχνούν ότι το πολίτευμά μας τους παρέχει, και με το παραπάνω, τα εργαλεία αντίδρασης: το γενικότερο πλαίσιο ρύθμισης των δικαιωμάτων, ο τρόπος προστασίας της προσωπικότητας του ατόμου, οι εγγυήσεις της προσωπικής ελευθερίας, συμμετοχής, έκφρασης και απόδοσης δικαιοσύνης με δυο λόγια, αυτό που ονομάζουμε Κράτος Δικαίου είναι στην Ελλάδα, ειδικότερα μετά την περυσινή συνταγματική μεταρρύθμιση, από τα πιο φιλελεύθερα διεθνώς. Και ας μη βιαστούν να πουν ορισμένοι ότι αυτό αποτελεί ένδειξη τυπικής μόνο δημοκρατίας, που δεν αντανakλά ούτε στην πραγματική λειτουργία του πολιτικού συστήματος, ούτε, το κυριότερο, στην ποιότητα της δημόσιας ζωής.

Γιατί οι ίδιοι άνθρωποι, η ίδια τάξη, που δεν αποκλείει την άντληση κομματικών οφελών από την έμμεση ανακίνηση πολιτειακού ζητήματος, που αφήνει τη «φρουτομανία» και στη συνέχεια τη «φρουτοαπαγόρευση» να διαποτίσουν το πολιτικό κλίμα, που

¹²⁸ Τα ΝΕΑ (25 / 02 / 2002)

πανικοβάλλεται γιατί καταλαβαίνει ότι δεν είχε πάρει έγκαιρα τα μέτρα της όταν η εκστρατεία σπίλωσης φθάνει στα υψηλότερα σκαλιά του κράτους, που «παίζει» με σκάνδαλα και σκανδαλογίες παρά τη γνώση ότι μπορεί έτσι να επιτρέψει να διαρραγεί ο κοινωνικός ιστός, είναι οι ίδιοι άνθρωποι, η ίδια τάξη, που είχε ψηφίσει χθες την αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου και της ανεμπόδιστης άσκησης των συνταγματικών δικαιωμάτων, την κατάργηση της θανατικής ποινής, την αυστηρότερη προστασία του απορρήτου, είχε συνταγματοποιήσει το δικαίωμα απάντησης και την υποχρέωση επανόρθωσης, καταργήσει τη δυνατότητα λήψης ατομικών διοικητικών μέτρων, προσπορίσει το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας, άρει τους εναπομείναντες περιορισμούς στο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, επιχειρήσει να εξορθολογίσει την αταίριαστη σχέση δημόσιας πληροφόρησης - ιδιωτικών συμφερόντων.

Δεν υπάρχει μεγαλύτερο καμπανάκι, αλλά και δεν γεννάται εντονότερη ανάγκη δράσης και εξήγησης για τον συνταγματολόγο, από τη στιγμή που θα διαπιστώσει ότι οι θεσμοί άλλο λένε κι άλλο είναι, αλλιώς είναι σχεδιασμένοι να λειτουργήσουν κι αλλιώς λειτουργούν. Την παρούσα στιγμή οφείλουμε να πούμε ότι το Κράτος Δικαίου είναι θεσπισμένο στην Ελλάδα αλλά δεν λειτουργεί σύμφωνα με τις προδιαγραφές του. Και μπορούμε, όχι ως Κασσάνδρες αλλά ως μέτοχοι, να πούμε τι δεν είναι το Κράτος Δικαίου: δεν είναι υποταγή στην ευκολία της αντίδρασης στα πάντα, δεν είναι άσκηση δήθεν ελευθερίας εις βάρος των θεσμών και της αλήθειας, δεν είναι αντικατάσταση της έρευνας με τις φήμες και της ενημέρωσης με το κουτσομπολιό, δεν είναι καταδίκη πριν από τη δίκη. Γιατί κανένα Κράτος δεν μπορεί ν' αντέξει την ισοπέδωση από τον ίδιο του τον εαυτό.

Ο δικηγόρος Κώστας Β. Μποτόπουλος είναι διδάκτωρ του Συνταγματικού Δικαίου .

Κλείνουν τα «παράθυρα»¹²⁹

ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΜΕΤΑΚΛΗΤΑ ΓΙΑ ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΜΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ

Πεπονής: Ανίσχυρος ο Συνήγορος του Πολίτη

ΑΔΕΔΥ: Διαφωνεί μόνο με την άρση της μονιμότητας

Κυβέρνηση και αντιπολίτευση με τις προτάσεις για αναθεώρηση του Συντάγματος συμφωνούν να κλείσουν οριστικώς και αμετακλήτως

¹²⁹ Τα ΝΕΑ (11 / 06 / 1997)

όλα τα «παράθυρα» για προσλήψεις και μονιμοποιήσεις υπαλλήλων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

ΕΤΣΙ η κάθε κυβέρνηση δεν θα βρεθεί ποτέ άλλοτε μπροστά σε πίεση ομάδων εργαζομένων, όπως αυτή που της ασκήθηκε πρόσφατα από εργαζομένους στην καθαριότητα, για τη μονιμοποίηση εκτάκτων υπαλλήλων η σύμβαση των οποίων συνεχώς ανανεωνόταν.

Η αντίστροφη μέτρηση της πελατειακής σχέσης πολίτη - κομμάτων και οι ομαδικές προσλήψεις υπαλλήλων το γνωστό βόλεμα των ημετέρων στον δημόσιο τομέα, κυρίως παραμονές εκλογών, άρχισε από την τελευταία κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου. Παρά την τρίχρονη εφαρμογή του νέου συστήματος προσλήψεων μέσω του ΑΣΕΠ, η καχυποψία του πολίτη, που απεγνωσμένα ζητεί μία θέση εργασίας, δεν έχει εξαλειφθεί τελείως. Ο δε υπουργός του ΠΑΣΟΚ, που εισηγήθηκε και υποστήριξε αδιάλλακτα τον θεσμό, ο κ. Αναστάσιος Πεπονής, «εισέπραξε», ιδιαίτερα στην τελευταία εκλογική αναμέτρηση, τη δυσαρέσκεια των εκλογέων που προσδοκούσαν να «αξιοποιήσουν» την ψήφο τους με μία θέση εργασίας στο Δημόσιο.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗΣΗ

Σήμερα, που οι εκλογές φαίνονται μακριά, τα δύο μεγάλα κόμματα συμπίπτουν στο να κλείσουν οριστικά το θέμα των προσλήψεων δεσμεύοντας εαυτούς και αλλήλους με ειδική πρόβλεψη που θα περιληφθεί στο Σύνταγμα. Η πρότασή τους έχει ήδη βρει υποστηρικτές τους ήδη εργαζομένους στο Δημόσιο, ενώ το ίδιο το ΑΣΕΠ μέσω του προέδρου κ. Μιχ. Παπαδάκη, επίτιμου αντιπροέδρου του Αρείου Πάγου, ζητεί τη συνταγματική κατοχύρωση της ανεξαρτησίας του οργάνου αλλά και την επέκταση του αντικειμενικού συστήματος προσλήψεων και σε τομείς, οι οποίοι σήμερα δεν καλύπτονται από τις ισχύουσες διατάξεις.

Για το θέμα, ο πρώτος λόγος, δικαίως, ανήκει στον πρώην υπουργό Προεδρίας και σήμερα βουλευτή του ΠΑΣΟΚ κ. Αναστάσιο Πεπονή, ο οποίος εκφράζει την ελπίδα του ότι και τα δύο κόμματα «θα συμφωνήσουν σε συνταγματική ρύθμιση που θα εγγυάται τη διάρκεια και σταθερότητα του νέου συστήματος και την ανεξαρτησία του ΑΣΕΠ».

«Οι προτάσεις του 1995 και των δύο κομμάτων για αναθεώρηση του Συντάγματος, είχαν περιλάβει ως αντικείμενο ρύθμισης και το σύστημα των προσλήψεων και διορισμών», τονίζει ο κ. Πεπονής. «Όμως», θεωρεί, «πληρέστερη και ριζοσπαστικότερη την πρόταση του ΠΑΣΟΚ». Γιατί «αναθέτει την εποπτεία και τον έλεγχο εφαρμογής του συστήματος σε ανεξάρτητη αρχή. Υπάγει στο νέο σύστημα όλον το δημόσιο τομέα, αποκλείει οι προσλήψεις για πρόσκαιρες (εποχικές κ.λπ.) ανάγκες να λειτουργούν ως "παράθυρο" για κατάληψη θέσεων και προβλέπει την ακυρότητα κάθε διάταξης σε υπουργική απόφαση,

διάταγμα ή και νόμο, η οποία θα διασπούσε τη γενική αρχή. Επιτρέπει την εξαίρεση κατηγοριών, για τις οποίες ισχύουν άλλα ανάλογα συστήματα (π.χ. γιατρών ΕΣΥ, δικαστικών κλπ.)».

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΑΣΕΠ

Ο κ. Πεπονής, ωστόσο, δεν παραγνωρίζει τη σημασία να ανατεθεί σε μία ανεξάρτητη αρχή, που δεν υπόκειται σε κυβερνητικό έλεγχο, αρμοδιότητα με πολιτικές και κοινωνικές συνέπειες. Η ανάθεση τέτοιων αρμοδιοτήτων στο ΑΣΕΠ, σημειώνει, είναι «πλήρως δικαιολογημένη». Με τον νόμο που καθιέρωσε το ΑΣΕΠ «η κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου προχώρησε σε μία μετωπική ρήξη με νοσηρότητες που επί δεκαετίες υποβαθμίζουν την πολιτική ζωή της χώρας. Το αίτημα του νέου πολίτη να διεκδικήσει απασχόληση στον δημόσιο τομέα, είχε καταστεί εργαλείο εξαγοράς συνειδήσεων, ευτελισμού του πολίτη, κοινωνικών αδικιών και αναξιοκρατίας».

Και βέβαια η μεταρρύθμιση δεν ήταν διόλου εύκολη υπόθεση. «Πολίτες τους οποίους εμείς οι πολιτικοί τους είχαμε εξοικειώσει με αυτές τις μεθοδεύσεις», θα πει ο κ. Πεπονής, «παράγοντες που αντλούσαν την πολιτική και κοινωνική τους υπόσταση από μεσολαβητικούς ρόλους, διοικήσεις υπουργείων και οργανισμών με εξουσιαστική νοοτροπία, αντιδράσανε και κάποιοι ακόμα αντιδρούν».

ΝΑ ΚΑΤΟΧΥΡΩΘΕΙ

Στο επιβαρυνμένο παρελθόν του πολιτικού κόσμου στον τομέα των προσλήψεων αναφέρεται ο καθηγητής του Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, που διετέλεσε και μέλος του ΑΣΕΠ κ. Β. Σκουρής υποστηρίζοντας την ενίσχυση του θεσμού με συνταγματική κατοχύρωση. «Η αναγκαιότητα ενός ανεξάρτητου οργάνου με αποστολή την εφαρμογή ενός αδιάβλητου συστήματος προσλήψεων στο Δημόσιο είναι πλέον κοινός τόπος», αναφέρει ο κ. Σκουρής. Και προσθέτει: «Όλα ανεξαιρέτως τα θεσμικά όργανα της ελληνικής πολιτείας περιβάλλουν το ΑΣΕΠ με εμπιστοσύνη, οι βουλευτές έχουν αντιταχθεί με επιτυχία σε σποραδικές απόπειρες νόθευσης του συστήματος με τη μέθοδο των τροπολογιών σε νομοσχέδια, τα πολιτικά κόμματα έχουν καταθέσει όμοιες προτάσεις για τη συνταγματική καθιέρωση του Συμβουλίου στο πλαίσιο της συζητούμενης αναθεώρησης, η δε κοινή γνώμη στηρίζει τον θεσμό, κυρίως μετά τις θετικές εμπειρίες του θεσμού στον διαγωνισμό του 1995».

«ΑΝΙΣΧΥΡΟΣ ο Συνήγορος του Πολίτη όσο και ο ίδιος ο πολίτης», θα καταγγείλει ο πρώην υπουργός και βουλευτής του ΠΑΣΟΚ κ. Αναστάσιος Πεπονής, αμφισβητώντας εντόνως την αποτελεσματικότητα του απλού διαμεσολαβητικού του ρόλου, που έχει μεταξύ εκτελεστικής εξουσίας και πολίτη.

«Στην Ελλάδα ο πολίτης ταλαιπωρείται ή προσβάλλεται, κυρίως από λειτουργίες και μηχανισμούς εξουσίας και εξουσίασης, δηλαδή από δημόσιους και ιδιωτικούς», επισημαίνει ο κ. Πεπονής. «Τον ταλαιπωρούν χρονοβόρες διαδικασίες, διασταυρούμενες ή και συμπλεκόμενες αρμοδιότητες, παραπομπές από τον "αναρμόδιο" στον "αρμόδιο" ή στον "συναρμόδιο". Αυτές τις χρονοβόρες διαδικασίες, αλλά και τον κυκεώνα των αρμοδιοτήτων τις παράγουν κυβερνήσεις, βουλευτές, αλλά και δήμαρχοι».

Κατά τον κ. Πεπονή, αυτόν «τον ταλαιπωρούμενο ανώνυμο πολίτη ελάχιστα ή και διόλου δεν θα τον προστατεύσει ο εισαγόμενος "συνήγορός" του». Από την άλλη πλευρά, οι υποστηρικτές του Συνηγόρου προτείνουν την κατοχύρωση του θεσμού από το Σύνταγμα. Ο γενικός γραμματέας του υπουργείου Δημόσιας Διοίκησης, κ. Ανδρέας Λοβέρδος, υπεραμύνεται του θεσμού, θεωρώντας «τον Συνήγορο συμβολισμό του δημοκρατικού πολιτεύματος». Αποδίδει τις αντιδράσεις (για γκρίνιες και μεμψιμοιρίες κάνει λόγο) στον φόβο που προκαλεί ο Συνήγορος στους πολιτικούς, ενώ ενισχύεται το ενδιαφέρον των πολιτών για τον θεσμό.

«Επειδή ο Συνήγορος δεν έχει αρμοδιότητα να εκδίδει εκτελεστές πράξεις, αλλά απλώς να συμβουλεύει και να δίνει λύσεις στην ταλαιπωρία του πολίτη από το κράτος. Επειδή, δηλαδή, αποτελεί από τη φύση του στοιχείο ενός πολιτισμού διαλόγου και στηρίζεται στον κοινωνικό αντίκτυπο της μομφής, στην αποδοχή της κοινής γνώμης και συνεπώς στο αίσθημα ντροπής εκείνου του κρατικού υπαλλήλου που δημοσίως θα κατηγορείται για κακοδιοίκηση, ο Συνήγορος πρέπει να έχει τα εξής χαρακτηριστικά: να είναι ικανός, επικοινωνιακός και πρόσωπο κοινής αποδοχής», τονίζει ο κ. Λοβέρδος, υποστηρίζοντας ότι τελικώς η επιλογή του προσώπου πρέπει να γίνεται από τη Βουλή και αυτό να κατοχυρωθεί συνταγματικά.

ΤΗΝ ΕΓΚΡΙΣΗ του δημοσιοϋπαλληλικού κόσμου έχουν ήδη οι περισσότερες προτάσεις των κομμάτων για την αναθεώρηση των συνταγματικών διατάξεων που αναφέρονται στους δημοσίους υπαλλήλους, όπως προκύπτει από τις προτάσεις που υποβάλει η ΑΔΕΔΥ. Η οποία, από την άλλη πλευρά, προδικάζει τεράστιες αντιδράσεις στην περίπτωση που τεθεί θέμα άρσης της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων...

Η ΑΔΕΔΥ, λοιπόν, είναι κατηγορηματικά αντίθετη και θεωρεί απαράδεκτη «κάθε τυχόν ιδέα που θα φαλκιδεύει τη μονιμότητα, εν όλω ή εν μέρει». Και προτείνει:

* Να κατοχυρωθεί η λειτουργία του ΑΣΕΠ και ο «νόμος Πεπονής» για αδιάβλητες, αντικειμενικές προσλήψεις στο Δημόσιο, αλλά και το σύστημα της «μοριοποίησης» για τις υπηρεσιακές μεταβολές των υπαλλήλων (μεταθέσεις, αποσπάσεις, μετατάξεις).

* Να απαγορευθεί ρητά η μονιμοποίηση εκτάκτων, εποχικών κ.ά. υπαλλήλων.

* Να προβλεφθεί και κατοχυρωθεί ο θεσμός των συλλογικών διαπραγματεύσεων εργασίας, που ισχύει σήμερα στον ιδιωτικό τομέα.

* Να αρθούν οι περιορισμοί στο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι (ιδίως η απαγόρευση συμμετοχής και δράσης στους κόλπους πολιτικών κομμάτων), καθώς και η απαγόρευση στους δημοσίους υπαλλήλους να θέσουν υποψηφιότητα σε βουλευτικές εκλογές αν δεν παραιτηθούν έναν χρόνο νωρίτερα.

ΙΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

«Η εφαρμογή της αρχής της αξιοκρατίας πρέπει είναι αμιγής, ώστε να εμπεδωθεί στους Έλληνες πολίτες η πεποίθηση ότι οι επιλογές κατά τους διορισμούς σε όλες γενικώς τις περιπτώσεις είναι αποκλειστικός και μόνο αποτέλεσμα της εφαρμογής αυτής, και, συνεπώς, ότι όλοι οι πολίτες, ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθετήσεως, έχουν ίσες ευκαιρίες, υπό τη αυτονόητη προϋπόθεση ότι κινούνται μέσα στα όρια που διαγράφει ο καταστατικός χάρτης της χώρας». Αυτό ενστερνίζεται και διατρανώνει με κάθε τρόπο (προφορικός και γραπτώς στις ετήσιες εκθέσεις του ΑΣΕΠ) ο σημερινός πρόεδρος κ. Μιχάλης Παπαδάκης, επίτιμος αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου.

Σύνταγμα: σε θέση μάχης¹³⁰

Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ Ν.Δ.

Η ΕΚΛΟΓΗ του Προέδρου της Δημοκρατίας, χωρίς την παρεμβολή εκλογών, αποτελεί μία από τις κρισιμότερες νέες προτάσεις του ΠΑΣΟΚ που έχει προκαλέσει άλλωστε και ενδοκομματικούς τριγμούς, ενώ τόσο η πρόταση του κυβερνώντος κόμματος όσο και η πρόταση της Ν.Δ. έχουν ως βάση τις προτάσεις που είχαν καταρτισθεί κατά την προηγούμενη Βουλή.

Το θέμα της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας χωρίς την παρεμβολή εκλογών στην περίπτωση που δεν συγκεντρωθεί η αυξημένη πλειοψηφία, όπως προβλέπει το ισχύον Σύνταγμα έχει ήδη προκαλέσει σοβαρή πολιτική αντιπαράθεση κυβέρνησης - αντιπολίτευσης, καθώς η τελευταία κατηγορεί το ΠΑΣΟΚ πως με την πρότασή του μεταβάλλει τον Πρόεδρο σε κομματικό όργανο. Από την πλευρά του, το ΠΑΣΟΚ προτείνει την αναθεώρηση της σχετικής διάταξης χωρίς μέχρι στιγμής να έχει καταλήξει στον τρόπο και τη

¹³⁰ Τα ΝΕΑ (06 / 06 / 1997)

διαδικασία με την οποία θα γίνεται η εκλογή, αποκλείοντας τη διάλυση της Βουλής.

Και τα δύο κόμματα με τις προτάσεις τους κάνουν λόγο για βήμα εκσυγχρονισμού στους θεσμούς, με γνώμονα τις εμπειρίες της εικοσαετούς και πλέον εφορμογής του ισχύοντος Συντάγματος, καθώς και τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό πολιτικό επίπεδο και σε τομείς τεχνολογίας.

Και τα δύο κόμματα προσδοκούν σε μία ευρύτερη πολιτική συναίνεση, η οποία με εξαιρέσεις την εκλογή του Προέδρου (χαρακτηρίζεται και είναι μείζον πολιτικό ζήτημα) και τις αρμοδιότητες του Προέδρου (τις οποίες ενισχύει η Ν.Δ. με την πρότασή της να έχει ισότιμη γνώμη με την κυβέρνηση για την έκδοση πράξεων νομοθετικού περιεχομένου) μπορεί να επιτευχθεί αφού τα δύο κόμματα θέτουν προς συζήτηση ζητήματα ατομικών δικαιωμάτων, προστασίας του πολίτη, διαφάνειας στη Δημόσια Διοίκηση, λειτουργίας της Βουλής και της κυβέρνησης, κωλύματα εκλογιμότητας, διαφάνειας στη λειτουργία των ΜΜΕ, διεύρυνση των δικαιωμάτων των δημοσίων υπαλλήλων, τρόπου επιλογής της ηγεσίας των δικαστηρίων και αντιμετώπισης εθνικών θεμάτων.

Την πρόταση του ΠΑΣΟΚ υπογράφουν 96 βουλευτές όλων των τάσεων και στην αιτιολογική έκθεση τονίζεται, μεταξύ άλλων, ότι «η αναθεώρηση του Συντάγματος αποτελεί μία σπάνια και κορυφαία στιγμή για τον εκσυγχρονισμό όχι μόνο του κράτους, αλλά και της κοινωνίας. Η ανάληψη της αναθεωρητικής πρωτοβουλίας απαιτεί αίσθημα ευθύνης απέναντι στην Ιστορία, αφού η ανανέωση του θεσμικού εξοπλισμού της χώρας συνιστά προϋπόθεση για την αντιμετώπιση των μεγάλων προκλήσεων του επόμενου αιώνα».

Από τη Ν.Δ. για την αναθεώρηση μίλησε ο βουλευτής κ. Ιωάννης Βαρβιτσιώτης, ο οποίος τόνισε ότι «πρέπει να γίνει ένα εκσυγχρονιστικό βήμα εν όψει της χιλιετηρίδας που έρχεται». Πρόσθεσε ότι «το ισχύον Σύνταγμα είναι ένα καλό Σύνταγμα, αλλά δεν μπορεί να παραγνωρισθεί το γεγονός ότι συντάχθηκε και ψηφίστηκε κάτω από ορισμένες ιστορικές συγκυρίες, όπως ήταν η μετά τη δικτατορία περίοδος και η μη ένταξη της Ελλάδος στην ΕΟΚ».

ΤΟ ΠΑΣΟΚ με την πρότασή του ζητεί τη συνταγματική κατοχύρωση:

Συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως η εναλλακτική θητεία των αντιρρησιών συνείδησης, η προστασία δικαιωμάτων των μεταναστών, των πολιτών από βιοϊατρικούς πειραματισμούς, κατάργηση της θανατικής ποινής, προστασία του πολίτη από το ηλεκτρονικό φακέλωμα, προστασία του πολίτη από τα ΜΜΕ, απαγόρευση της χρήσης παράνομων αποδεικτικών μέσων, ενημέρωσης του πολίτη,

ελευθερία των δημοσίων υπαλλήλων να συνεταιρίζονται, υποχρέωσης της διοίκησης σε διαφάνεια έναντι του πολίτη.

Του Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου, του Συνηγόρου του Πολίτη και του Ανωτάτου Συμβουλίου Προσωπικού ως ανεξαρτήτων διοικητικών αρχών.

Διαφάνειας στις δαπάνες κομμάτων και βουλευτών.

Δικαιώματος επιστολικής ψήφου.

Αναλογικού συστήματος για την εκλογική αναμέτρηση.

Του πόθεν έσχες και για δικαστικούς λειτουργούς και της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών.

Της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και της διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας των ΟΤΑ.

Ακόμη προτείνεται να προβλεφθεί:

Η διαδικασία εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας χωρίς να μεσολαβεί διάλυση της Βουλής και νέες εκλογές.

Η δυνατότητα της Βουλής να διαπιστώνει την αδυναμία Πρωθυπουργού να ασκεί τα καθήκοντά του.

Ο τρόπος επιλογής της ηγεσίας των δικαστηρίων.

Η σύσταση Εθνικού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής, διακομματική σύνθεση και συμμετοχή εμπειρογνομόνων.

Αλλαγή του τρόπου ποινικής αντιμετώπισης μελών της κυβέρνησης.

Αλλαγές στην οργάνωση νομοθετικής λειτουργίας, με στόχο να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο τροπολογιών - προσθηκών που εισάγονται σε άσχετα νομοσχέδια ή καταλαμβάνουν εξ απήνης τη Βουλή.

Ρύθμιση της βασιλικής περιουσίας.

Η πρόταση της Ν.Δ. προβλέπει ρυθμίσεις για:

Προστασία της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας της τιμής και της υπόληψης του πολίτη.

Κατοχύρωση με δικαστικές εγγυήσεις επιβολής διοικητικών μέτρων.

Κατάργηση θανατικής ποινής.

Προστασία από το ηλεκτρονικό φακέλωμα.

Διαφάνεια και πληρόφορηση του πολίτη στις κρατικές δραστηριότητες.

Διακιώματα συνεταιρίζεσθαι των δημοσίων υπαλλήλων.

Ρύθμιση της λειτουργίας των ραδιοτηλεοπτικών μέσων και κατοχύρωση του ΕΣΡ.

Ίδρυση μη κρατικών Πανεπιστημίων.

Άμεση καταβολή τής αποζημίωσης για απαλλοτριώσεις.

Αύξηση του αριθμού βουλευτών Επικρατείας σε τριάντα.

Ψήφο στους Έλληνες του εξωτερικού.

Κώλυμα εκλογιμότητας νομαρχών και γενικών γραμματέων Περιφέρειας να πολιτευθούν στην ίδια περιφέρεια.

Επιτάχυνση διαδικασιών εργασιών ψήφισης νομοσχεδίων από τη Βουλή.

Ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Δικαίωμα του πολίτη να ζητήσει κατάσχεση της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου.

Ανάδειξη της Τραπέζης της Ελλάδος ως ανεξάρτητης διοικητικής αρχής.

Περιορισμός των δικαστών στα δικαιοδοτικά τους έργα.

Αλλαγή του τρόπου επιλογής της ηγεσίας της Δικαιοσύνης.

Ανεξαρτησία των διοικητικών αρχών ΕΣΡ, ΑΣΕΠ και συνηγόρου του πολίτη.

Σύσταση Κοινοβουλευτικών Επιτροπών με πρόταση μειοψηφίας.

Σύσταση Εθνικού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής.

ΕΕ: Ορισαν την τρομοκρατία, αλλά διαφώνησαν στο ένταλμα οι «15»¹³¹

ΤΗΣ ΓΩΓΩΣ ΖΑΒΒΟΥ

Οι «15» υπουργοί Εσωτερικών και Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέληξαν στον ορισμό της τρομοκρατίας. Δεν κατάφεραν όμως να συμφωνήσουν και στη θέσπιση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και έκδοσης, το οποίο -μεταξύ άλλων- προβλέπει και την έκδοση εθνικών υπηκόων προς τη χώρα όπου διέπραξαν το αδίκημα, μετά τις αντιρρήσεις που πρόβαλε η Ιταλία.

Ο υπουργός της κυβέρνησης Μπερλουσκόνι διατύπωσε επιφυλάξεις, με αποτέλεσμα να μείνει ανοικτό το «πακέτο» των μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και να παραπεμφθεί σε ανώτατο επίπεδο στη σύνοδο κορυφής των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων στο Λάακεν, που θα πραγματοποιηθεί στις 14 και 15 Δεκεμβρίου.

Το ιταλικό βέτο μπλοκάρησε την υιοθέτηση του μέτρου, αντιδρώντας στον μακροσκελή κατάλογο των αξιόποινων πράξεων, για τις οποίες προβλέπεται να έχει ισχύ το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης. Για τους Ιταλούς τα τριάντα αδικήματα πρέπει να περιοριστούν το πολύ σε έξι σοβαρά αδικήματα. Συγκεκριμένα, αντιτάχθηκαν και ζήτησαν τον αποκλεισμό των αδικημάτων της απάτης και της υπεξαίρεσης (φοροδιαφυγή), καθώς τόνισαν ότι τα

¹³¹ ΚΕΡΔΟΣ (09 / 12 / 2001)

επίμαχα αδικήματα τιμωρούνται με διαφορετικές ποινές σε διάφορες χώρες και επομένως δεν υπάρχει εναρμόνιση.

Ωστόσο και οι «14» υπόλοιπες χώρες συμφώνησαν με τον πίνακα των 30 αδικημάτων, τα οποία και χαρακτήρισαν ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα.

Πριν από τη στάση διαφωνίας που διατύπωσε την τελευταία στιγμή η Ιταλία, υπήρξε σύμπτωση απόψεων, καθώς και οι «15» συμφώνησαν να αρχίσει η εφαρμογή του νέου θεσμού, την 1η Ιανουαρίου 2004 και όχι ένα χρόνο νωρίτερα.

Όσον αφορά τον ορισμό της τρομοκρατίας και το τι αποτελεί τρομοκρατική ενέργεια, οι «15» αποδέχθηκαν τις θέσεις - αρχές της ελληνικής πλευράς για ανάγκη απόλυτου σεβασμού των ελευθεριών και των δικαιωμάτων των πολιτών. Στο προοίμιο της απόφασης - πλαισίου, τονίζεται, όπως δήλωσε ο υπουργός Δικαιοσύνης, Φ. Πετσάλνικος, ότι «η τρομοκρατία συνιστά μια από τις πιο σοβαρές παραβιάσεις των αρχών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου».

Ομόφωνα, οι «15» αποφάνθηκαν ότι χαρακτηρίζονται «τρομοκρατικά εγκλήματα» πράξεις οι οποίες από πρόθεση αποσκοπούν «στο σοβαρό εκφοβισμό του πληθυσμού ή καταστροφή ή αποσταθεροποίηση των θεμελιωδών πολιτικών, συνταγματικών, οικονομικών ή κοινωνικών δομών μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού», στην πρόκληση σημαντικών ζημιών σε κυβερνητικές ή δημόσιες εγκαταστάσεις, στη σοβαρή προσβολή κατά της σωματικής ακεραιότητας προσώπου, στη χρήση ή κατοχή πυροβόλων όπλων και καταλήγουν στην «απειλή τέλεσης των προαναφερόμενων πράξεων».

Οι «15», κατηγορηματικά απέκλεισαν από τον προσδιορισμό της τρομοκρατίας «θεμελιωδών δικαιωμάτων», όπως του δικαιώματος της συγκρότησης της απεργίας, των διαδηλώσεων, των ελευθεριών του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι ή της έκφρασης.

Όταν η δημοκρατία μπήκε στον γύψο...¹³²

Μαύρα χρόνια που όλοι απεύχονται να ζήσει κάποιος, με τα ξερονήσια να φυλακίζουν κάθε προοδευτική φωνή, τους καλλιτέχνες και πολιτικούς να αυτοεξορίζονται στο εξωτερικό και στην πατρίδα να επικρατεί σκότος και παραλογισμός Μηνύματα των εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης για την αποφράδα μέρα, που καταγράφεται στην σύγχρονη ιστορία της χώρας, όπου οι συνταγματάρχες ήρθαν στην εξουσία για 7 χρόνια. Μέρες μνήμης σαν την σημερινή δεν θα πρέπει να περάσουν απαρατήρητες ούτε να ξεθωριάζουν στον χρόνο

¹³² ΧΡΟΝΟΣ (21 / 04 / 2004)

και τις νεότερες γενιές. 37 χρόνια πέρασαν από την αποφράδα ημέρα της 21ης Απριλίου 1967, της Χούντας των συνταγματαρχών που σαν σήμερα κατέλυσαν κάθε έννοια της Δημοκρατίας, διέλυσαν τον κοινοβουλευτισμό, αποφασίζοντας και διατάζοντας την απαγόρευση συναθροίσεων των πολιτών άνω των 5 ατόμων, την απαγόρευση των συγκεντρώσεων σε κλειστούς χώρους, την κατοχή, εγκατάσταση, λειτουργία ραδιοφωνικών σταθμών και επέβαλλαν λογοκρισία στον Τύπο.

Καταλύθηκε το δικαίωμα του συναθροίζεσθαι ή συνεταιρίζεσθαι, την διάλυση των κοινοβουλευτικών κομμάτων, προσωρινή περίθαλψη κατ' οίκον προσώπων ενοικούντων που θα έπρεπε διαφορετικά να δηλωθούν στην αστυνομική αρχή και πολλά άλλα. Η Δημοκρατία μπήκε στον γύψο, πολλές εφημερίδες έκλεισαν, πολιτικοί και καλλιτέχνες έφυγαν στο εξωτερικό, οι αγωνιστές της Αριστεράς οδηγήθηκαν στα ξερονήσια". Το σύνθημα "Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών" ήταν το κυρίαρχο, όπου ο στρατός φιμώνοντας κάθε ελεύθερη και προοδευτική φωνή προσπάθησε να επιβληθεί, αναδεικνύοντας τα ανδρείκελά του τους Κόλλια, Παπαδόπουλο, Πατακό, Μαρκεζίνη, Ιωαννίδη, Μακαρέζο, Αγγελή, Μπονάνο και άλλους. Οι φωνές αντίστασης ήταν ελάχιστες. Κυρίως οι αγωνιστές της ΕΔΑ και του ΚΚΕ, που καταλήγουν στην Γυάρο, Μακρόνησο, Άγιο Ευστράτιο, Λέρο που γέμισαν κόσμο! Ιστορική στιγμή η απόπειρα δολοφονίας του δικτάτορα Γεώργιου Παπαδόπουλου από τον Αλέκο Παναγούλη. Η δίκη που ακολούθησε, απ όπου και η φωτογραφία αρχείου που δημοσιεύεται στην πρώτη σελίδα. Η ιστορική έκδοση του γερμανικού περιοδικού "Σπήγκελ" που μιλά για την χούντα στην Ελλάδα. Το πραξικόπημα των Απριλιανών θα αφήσει τα ίχνη του στην κυπριακή τραγωδία μέχρι να επιστρέψει η Δημοκρατία με την επιστροφή του Κων/νου Καραμανλή από την Γαλλία το 1974.

Το «ευρωπαϊκό χριστιανικό γκέτο»¹³³

* Μια Ευρώπη που απαλλάσσεται από τη χριστιανοφοβία και παύει να αρνείται τη χριστιανική κληρονομιά και ταυτότητά της, είναι μια Ευρώπη που αναγνωρίζει τον πλούτο που μπορεί να αποκτήσει η δημόσια συζήτηση από τη συνάντηση με τη χριστιανική διδασκαλία

J.H.H. WELLER

Ο όρος «ευρωπαϊκό χριστιανικό γκέτο» που χρησιμοποιώ στο βιβλίο μου *A Christian Europe* αποτελεί φυσικά μια πρόκληση, είναι όμως μια πρόκληση που έχει τις ρίζες της σε μια θλιβερή και

¹³³ Το ΒΗΜΑ (19 / 10 / 2003)

απογοητευτική πραγματικότητα. Οι εκδηλώσεις των εξωτερικών τειχών του γκέτο είναι ιδιαιτέρως εμφανείς και έχουν συζητηθεί πολύ. Αναφέρομαι στην άρνηση να συμπεριληφθεί στο προοίμιο του Χάρτη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έστω και μια σεμνή αναφορά στη θρησκευτική κληρονομιά της Ευρώπης. Στο τελευταίο σχέδιο Συντάγματος εξακολουθεί να μην υπάρχει αναφορά στη χριστιανική κληρονομιά της Ευρώπης - πέρα από μια γενική μνεία στη θρησκευτική κληρονομιά στριμωγμένη ανάμεσα στην πολιτιστική και στην ανθρωπιστική! Αυτό το γκέτο έχει εξωτερικά τείχη: την παράδοση του κοσμικού κράτους που επικρατεί σε ορισμένα κράτη-μέλη μας και αποτελεί αναντίρρητη απόρροια της *χριστιανοφοβίας* πολλών διανοουμένων του δημόσιου βίου. Έχει όμως και εσωτερικά τείχη, κατασκευασμένα από τους ίδιους τους χριστιανούς. Αυτό είναι ένα στοιχείο πολύ πιο εντυπωσιακό για μένα από την άρνηση των συνταγμάτων να κάνουν σαφή αναφορά στη χριστιανοσύνη. Μελετώ εδώ και περισσότερα από 25 χρόνια τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης. Παρά τον ρητώς καθολικό προσανατολισμό των ιδρυτών της ευρωπαϊκής οικοδόμησης, δεν γνωρίζω την ύπαρξη ούτε ενός σημαντικού έργου, σε οποιαδήποτε γλώσσα, που να διερευνά σε βάθος τη χριστιανική κληρονομιά και το χριστιανικό νόημα της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης.

«Η δημιουργία». Έργο του Μιχαήλ Αγγέλου στο Βατικανό. Ο χριστιανισμός υπήρξε πάντοτε πηγή έμπνευσης της ευρωπαϊκής τέχνης και συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας

Γράφοντας αυτό το βιβλίο για τη χριστιανική Ευρώπη πήρα από τη βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου μου 79 βιβλία που εκδόθηκαν τα τελευταία τρία χρόνια με θέμα το γενικό φαινόμενο της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης, αρκετά από αυτά γραμμένα από μελετητές που γνωρίζω ότι είναι δεδηλωμένοι χριστιανοί. Κανένας τους - μα κανένας! - δεν είχε ούτε μία νύξη στα περιεχόμενα για τον χριστιανισμό, για τις χριστιανικές αξίες. Δεν υπάρχει σοβαρή συζήτηση για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και το ευρωπαϊκό συνταγματικό πολίτευμα χωρίς αναφορά στον άγιο Γιούργκεν (Χάμπερμας) και τη νεοκαντιανή παράδοση. Σπανίως βλέπει όμως κανείς σε αυτή τη συζήτηση κάποια μνεία του Αγίου Αυγουστίνου ή της παράδοσης του Ακινάτη, για να μη μιλήσουμε για τη μεγαλειώδη Γένεση (1, α, 26-27): «Και εποίησε ο Θεός τον άνθρωπο κατ' εικόνα εαυτού. Κατ' εικόνα Θεού εποίησεν αυτόν. Αρσεν και θήλυ εποίησεν αυτούς».

* Το λάθος της ουδετερότητας

Έχω ρωτήσει πολλούς χριστιανούς φίλους και συναδέλφους σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες και εξάγω τρεις πιθανές ερμηνείες. Η πρώτη είναι μια περίεργη εσωτερικοποίηση της απατηλής

φιλοσοφικής και συνταγματικής συλλογιστικής των πλέον ακραίων μορφών κοσμικότητας, όπως εφαρμόζονται για παράδειγμα στη Γαλλία. Υπάρχει φυσικά εγγύηση της θρησκευτικής ελευθερίας, όπως επίσης (και ορθά) της ελευθερίας από τον θρησκευτικό εξαναγκασμό. Υπάρχει η αφελής πεποίθηση ότι για να είναι το κράτος επιμελώς κοσμικό πρέπει να ασκεί θρησκευτική ουδετερότητα. Αυτό είναι λάθος για δύο λόγους. Κατ' αρχήν δεν υπάρχει ουδέτερη θέση σε μια διπλή επιλογή. Το να απέχει το κράτος από κάθε είδους θρησκευτικό συμβολισμό δεν είναι περισσότερο ουδέτερο από το να ασπάζεται το κράτος κάποιες μορφές συμβολισμού. Η θρησκευτικότητα μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού και η θρησκευτική διάσταση του πολιτισμού είναι αντικειμενικά δεδομένα. Το να τα αρνείται κανείς δεν έχει καμία σχέση με την ουδετερότητα. Αποτελεί απλώς προνομιακή μεταχείριση του συμβολισμού του κράτους, της μιας κοσμοθεωρίας έναντι της άλλης.

Επιπλέον όταν αποδέχεται κανείς αυτή την άποψη για τη σχέση μεταξύ κράτους και θρησκείας σημαίνει ότι αποδέχεται επίσης έναν κοσμικό (του 18ου αιώνα) ορισμό του τι είναι η θρησκεία εν γένει και ο χριστιανισμός ειδικότερα. Είναι μια άποψη που απορρέει από το πνεύμα των δικαιωμάτων και αντιμετωπίζει τη θρησκεία ως ένα ιδιωτικό θέμα εξισώνοντας τη θρησκευτική ελευθερία με την ελευθερία του λόγου, των πεποιθήσεων και του συνεταιρίζεσθαι. Ως δικαιώματα μέσα σε μια κοσμική συνταγματική τάξη ίσως να υπάρχουν παραλληλισμοί ανάμεσά τους. Μπορεί όμως κανείς να δεχθεί τον περιορισμό του χριστιανισμού στη σφαίρα του ιδιωτικού από τις αρχές του κοσμικού κράτους; Μη με παρεξηγείτε, πιστεύω στη φιλελεύθερη συνταγματική τάξη με τις εγγυήσεις της για δημοκρατία και ελευθερία. Πιστεύω όμως σε μια σθεναρή και καθαρή θρησκευτική φωνή και άποψη στους δημόσιους χώρους, υπό την εγγύηση αυτής της ίδιας συνταγματικής και δημοκρατικής τάξης για την οποία όλοι νοιαζόμαστε.

* Το Σύνταγμα και η κληρονομιά

Μου φαίνεται ότι πολλοί χριστιανοί μελετητές έχουν μπερδέψει τις πειθαρχίες της συνταγματικής δημοκρατίας με μια ιδιωτική πειθαρχία θρησκευτικής σιωπής στη δημόσια σφαίρα. Χειρότερα: οι χριστιανοί μελετητές έχουν εσωτερικοποιήσει την αντίληψη ότι το να ενσωματώσουν τη χριστιανική σκέψη και τη χριστιανική διδασκαλία στους συλλογισμούς τους γύρω από το συνταγματικό δίκαιο, την πολιτική θεωρία, την κοινωνική επιστήμη αποτελεί προδοσία του ακαδημαϊκού κύρους τους, της αντικειμενικότητάς τους, των επιστημονικών διαπιστευτηρίων τους. Η χριστιανική κληρονομιά της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης δεν έχει διακηρυχθεί στο ευρωπαϊκό

Σύνταγμα επειδή δεν είχε διακηρυχθεί τα προηγούμενα χρόνια συζήτησης και αντιπαράθεσης γύρω από την Ευρώπη.

Μια άλλη ερμηνεία για αυτή την απουσία χριστιανικής ευαισθησίας είναι ο φόβος. Φόβος ότι σε μια ακαδημαϊκή κοινότητα που κυριαρχείται από μια πνευματική τάξη που κλίνει συχνά προς την Αριστερά ή την Κεντροαριστερά μια ενσωμάτωση της χριστιανικής ενόρασης (διαφορετική από τη μελέτη, με επιστημονικό τρόπο, θρησκευτικών φαινομένων) θα στιγμάτιζε τον μελετητή ως υστερούντα σε επιστημονική αντικειμενικότητα, ως μη «ελεύθερα σκεπτόμενο».

Τρίτον, και δεν μου αρέσει καθόλου που το λέω αυτό, υπάρχει άγνοια, καθαρή και απλή άγνοια. Πόσοι από τις τάξεις των διανοουμένων, ακόμη και των καθολικών, έχουν διαβάσει, έχουν μελετήσει, έχουν σκεφθεί τις διδασκαλίες, ας πούμε, της θητείας του σημερινού Πάπα - ο οποίος διακρίνεται από ασυνήθιστα βαθιά σκέψη - , τις εγκυκλίους, τις αποστολικές επιστολές κ.ο.κ. με την ίδια επιμέλεια με την οποία μελετούν τις τελευταίες προσφορές των κοσμικών διανοουμένων ειδώλων της γενιάς μας;

* Κοσμικότητα και θρησκευτικότητα

Κυρίως είναι απλώς γελοίο να μην αναγνωρίζεται ο χριστιανισμός ως ένα υπερβολικά σημαντικό στοιχείο στον καθορισμό τού τι εννοούμε ως ευρωπαϊκή ταυτότητα, στα καλά και στα κακά της, στην τέχνη και στη λογοτεχνία, στη μουσική και στη γλυπτική, ακόμη και στην πολιτική κουλτούρα μας. Ο χριστιανισμός υπήρξε ένα leitmotiv - έμπνευση αλλά και αντικείμενο εξέγερσης. Η ίδια η κοσμικότητα δεν έχει έννοια παρά μόνο μέσα στην αντίθεσή της με τη θρησκευτικότητα, η οποία στην Ευρώπη σημαίνει τον χριστιανισμό. Το να αρνείται κανείς αυτό το κεντρικό χριστιανικό στοιχείο στην ευρωπαϊκή ταυτότητα - και στη διαδικασία του σχεδιασμού ενός Συντάγματος - αποτελεί επίσης διαδικασία σχηματισμού μιας ταυτότητας, καθώς και άρνηση των σκοτεινότερων πλευρών της ευρωπαϊκής ιστορίας. Αποτελεί άρνηση ενός τμήματος του συλλογικού εαυτού.

* Η διδασκαλία του Πάπα

Μια χριστιανική Ευρώπη είναι αυτή που μπορεί να διδαχθεί από τις διδασκαλίες του χριστιανισμού. Ο χριστιανισμός σήμερα προσφέρει ενδιαφέρουσες «όψεις» στα θεμελιώδη ζητήματα της ίδιας της αυτογνωσίας μας και της κατανόησης εκ μέρους μας του τι είναι η Ευρώπη. Για παράδειγμα, η σχέση με τον άλλον, μέσα στην κοινωνία μας, πέρα από τα σύνορά μας, μέσα στην Ευρώπη και πέρα από την Ευρώπη, αποτελεί οπωσδήποτε την πιο σημαντική πρόκληση στην οποία προσπαθεί να ανταποκριθεί η ευρωπαϊκή ενσωμάτωση. Η «*Redemptoris Missio*» αποτελεί μια βαθιά δήλωση για το πώς πρέπει

να σκέπτεται κανείς, πώς να αντιλαμβάνεται μια σχέση με τον άλλον που να βασίζεται στον σεβασμό. Από τη μία πλευρά, θαρραλέα, αποφεύγει τον επιστημολογικό και ηθικό σχετικισμό της μετανεωτερικότητας δηλώνοντας αυτό το οποίο θεωρεί ότι αποτελεί την αλήθεια, δηλαδή την αλήθεια της. Ταυτοχρόνως στρέφεται με τον μεγαλύτερο σεβασμό προς εκείνους που δεν συμμερίζονται αυτή την αλήθεια.

Η αγορά είναι ένα άλλο θεμελιώδες ζήτημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ορισμένοι θα έλεγαν το *κατ' εξοχήν* θεμελιώδες ζήτημα. Το «*Centesimus Annus*» προσφέρει μία από τις βαθύτερες σκέψεις γύρω από τις αρετές των ελεύθερων αγορών αλλά και των κινδύνων τους για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Είναι μια σκέψη που ξεπερνά πολύ την επωδό της *αλληλεγγύης* που συναντά κανείς ασταμάτητα στη συζήτηση για την ευρωπαϊκή ενσωμάτωση. Η Ευρώπη δεν χρειάζεται να ασπαστεί τις διδασκαλίες της Εκκλησίας σε αυτό το θέμα. Γιατί όμως να τις αποκλείει από τη συζήτηση;

Ακόμη και στο επίμαχο θέμα της σεξουαλικότητας υπάρχει ένα συναρπαστικό μάθημα στη διδασκαλία του Ιωάννη-Παύλου Β'. Αυτό που είναι αξιοθαύμαστο στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται τη σεξουαλικότητα, είτε κανείς τον αποδέχεται είτε όχι, είναι η ηθική της προσφοράς από την οποία απορρέει. Σκεφθείτε πόσο μοναδικό είναι αυτό: ζούμε σε πολιτικά συστήματα που απαιτούν ελάχιστα ή και τίποτε εκ μέρους μας υπό την ιδιότητά μας ως πολιτών. Καταργούμε την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία στα περισσότερα κράτη-μέλη μας. Η φορολογία είναι ανάλογα προοδευτική, κάτι το οποίο σημαίνει ότι πολλοί δεν πληρώνουν καθόλου ή ελάχιστους φόρους. Η δημόσια κουλτούρα μας όμως βασίζεται στις παροχές, αυτά που το κράτος και η κοινωνία μέσω του κράτους μάς οφείλουν. Αυτά που παίρνουμε. Ακόμη και όταν σκεπτόμαστε τους φόρους μας, από τους οποίους πληρώνονται σημαντικά κοινωνικά προγράμματα, δεν σκεπτόμαστε την προσφορά. Σκεπτόμαστε ότι το κράτος παίρνει από εμάς. Πόσο αναζωογονητικό λοιπόν να σκεφθούμε μια ηθική προσφορά ως μέρος της κοινοτικής ζωής μας.

* Οι Τούρκοι και οι Εβραίοι

Μια χριστιανική Ευρώπη δεν σημαίνει μια Ευρώπη για χριστιανούς. Δεν σημαίνει επίσημη έγκριση ή έκκληση για κήρυξη του Ευαγγελίου. Δεν είναι αυτή η φύση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτός ο ρόλος ανήκει στην Εκκλησία (και στα μέλη της). Σημαίνει, όπως έχω εξηγήσει, μια Ευρώπη που απαλλάσσεται από τη χριστιανοφοβία και παύει να αρνείται τη χριστιανική κληρονομιά και ταυτότητά της, είναι μια Ευρώπη που αναγνωρίζει τον πλούτο που μπορεί να αποκτήσει η δημόσια συζήτηση από τη συνάντηση με τη χριστιανική διδασκαλία.

Αν έχω έναν φόβο, αυτός είναι ο εξής: ότι μια πολιτική κουλτούρα που αρνήθηκε τη σημασία, στον ευρωπαϊκό συμβολισμό και στον ευρωπαϊκό δημόσιο χώρο, της χριστιανικής κληρονομιάς δεν θα διστάσει να αρνηθεί επίσης τη σημασία άλλων θρησκειών σε αυτόν τον ίδιο δημόσιο χώρο. Είναι κατά κάποιον τρόπο κωμικό (ή ίσως τραγικό) να παρατηρείς εκείνους που είναι περισσότερο αντίθετοι σε κάθε αναφορά στη θρησκεία ή στον χριστιανισμό στο σχέδιο Συντάγματος, που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της αντίθεσης στην ένταξη της Τουρκίας στην Ένωση. Αποτελεί, κατά την ταπεινή μου άποψη, προσβολή για τον χριστιανισμό και τη διδασκαλία χάριτος και ανεκτικότητάς του να ισχυρίζεται κανείς ότι δεν υπάρχει χώρος στην Ευρώπη για ένα ευρωπαϊκό κράτος το οποίο τυχαίνει να μην είναι χριστιανικό. Μπορεί να υπάρχουν άλλοι καλοί λόγοι για να καθυστερήσει ή να απορριφθεί η τουρκική ένταξη, αυτός όμως δεν είναι.

Όσον αφορά τους εβραίους - τυγχάνει να είμαι ευσεβής εβραίος, γιος ραβίνου με ευρωπαϊκές ρίζες που πάνε πίσω εκατοντάδες χρόνια -, συχνά όλα αυτά τα χρόνια υπήρξαμε θύματα, ναι, των χριστιανών και του χριστιανισμού. Η χριστιανική κληρονομιά της Ευρώπης έχει και αυτή τις σκοτεινές πλευρές της. Γιατί όμως να νομίζει κανείς ότι οι εβραίοι ή οι μουσουλμάνοι θα ήθελαν να αρνηθούν το προφανές; Ότι είμαστε τόσο δειλοί που φοβόμαστε την αναγνώριση του κυρίαρχου πολιτισμού ως κυρίαρχου; Υπάρχουν ευρωπαίοι εβραίοι και ευρωπαίοι μουσουλμάνοι. Δεν είναι λιγότεροι Ευρωπαίοι επειδή είναι εβραίοι ή μουσουλμάνοι. Ζουν μέσα σε έναν πολιτισμό που είναι κυρίως χριστιανικός. Τι το τόσο περίπλοκο έχει αυτό;

Ο νέος αντιτρομοκρατικός νόμος¹³⁴

Τι προβλέπει το σχέδιο που ετοίμασε το υπουργείο Δικαιοσύνης για την πάταξη της τρομοκρατίας. Προς επίσπευση η ψήφισή του .

ΙΩΑΝΝΑ ΜΑΝΔΡΟΥ

Σε ετοιμότητα - και νομοθετική - η κυβέρνηση για την πάταξη της τρομοκρατίας, μιας και ήδη νέος αντιτρομοκρατικός νόμος είναι στα σκαριά, ενώ το αρμόδιο υπουργείο Δικαιοσύνης επεξεργάζεται ρυθμίσεις που θωρακίζουν συνολικά το νομοθετικό μας πλαίσιο και δίδουν λύσεις και στα ακανθώδη προβλήματα της παραγραφής των τρομοκρατικών ενεργειών για τις δεκαετίες του '70 και του '80, έτσι ώστε, μόλις οι διωκτικές αρχές έχουν αποτελέσματα, ο νόμος να

¹³⁴ Το ΒΗΜΑ (19 / 05 / 2002)

διευκολύνει τις συλλήψεις αλλά και να δρομολογήσει σε σωστή κατεύθυνση τις δικαστικές εξελίξεις στο θέμα της τρομοκρατίας. Με έναυσμα την αναγκαιότητα της προσαρμογής μας στο πλαίσιο της κοινής αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας που αποφασίστηκε από τους 15 στις Βρυξέλλες αλλά και τη δεδομένη βούληση της κυβέρνησης να ληφθούν μέτρα - και σε νομοθετικό πεδίο - για την πάταξη της τρομοκρατίας, οι νέες ρυθμίσεις, οι οποίες ήδη αποτελούν προϊόν ειδικής νομοπαρασκευαστικής επιτροπής του υπουργείου Δικαιοσύνης (προεδρεύεται από έμπειρο ανώτατο δικαστικό λειτουργό), ξεκαθαρίζουν το τοπίο και στρώνουν το χαλί για στοιχειοθέτηση δικογραφιών και δέσιμο των κατηγοριών σε υποθέσεις τρομοκρατίας. Το νέο πακέτο μέτρων - το πρώτο από τα τρία συνολικά που θα ακολουθήσουν - αποτελεί ουσιαστικά ενίσχυση και θωράκιση του προηγούμενου αντιτρομοκρατικού νόμου που ψηφίστηκε επί υπουργίας του κ. Μιχ. Σταθόπουλου και έθεσε για πρώτη φορά τις βάσεις για μια πλήρη αντιτρομοκρατική νομοθεσία.

Οι δολοφονίες του Τζορτζ Τσάντες και του Βαγγέλη Μάλλιου (στις φωτογραφίες στιγμιότυπα μετά τις δολοφονικές επιθέσεις) είναι μεταξύ εκείνων για τις οποίες αναζητείται νομική φόρμουλα ώστε να μην υπάρξει παραγραφή των αδικημάτων

Οι νέες διατάξεις που έχουν οριστικοποιηθεί είναι και σημαντικές και ουσιαστικές καθώς προσδιορίζουν με σαφήνεια - και αυτό είναι εξαιρετικά κρίσιμο και για ενδεχόμενες συλλήψεις στο μέλλον - το μείζονος σημασίας ζήτημα ποιοι είναι και κυρίως ποιοι δεν είναι τρομοκράτες. Και βέβαια προβλέπουν αυστηρότερες ποινές για τα μέλη των τρομοκρατικών οργανώσεων καθιερώνοντας χωριστή και βαρύτερη ποινική μεταχείριση για τους αρχηγούς των τρομοκρατών από τα απλά μέλη.

Αλλά ας δούμε τι προβλέπουν οι νέες διατάξεις, πώς ορίζουν και πώς διαχωρίζουν τον σκληρό πυρήνα της τρομοκρατίας από άλλες μορφές κινητοποιήσεων, ακόμη και αν η βία τις χαρακτηρίζει.

Έτσι, σύμφωνα με τις νέες ρυθμίσεις, δεν είναι τρομοκράτες και δεν υπάγονται στις ειδικές - αυστηρότερες - ρυθμίσεις της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας:

* Εκείνοι που μετέχουν σε κινητοποιήσεις κατά της παγκοσμιοποίησης.

* Εκείνοι που μετέχουν σε πολιτικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις και ασκούν το συνταγματικό τους δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι.

* Εκείνοι - ανάμεσά τους και οι εκπρόσωποι των ΜΜΕ - που εκφράζουν τη γνώμη τους (δημοσιεύουν, για παράδειγμα, μια προκήρυξη μιας τρομοκρατικής οργάνωσης) κάνοντας χρήση των

δικαιωμάτων τους στην ελευθεροτυπία και στην ελεύθερη έκφραση των απόψεών τους.

* Εκείνοι που ιδεολογικά είναι υποστηρικτές και συμπαθούντες - χωρίς όμως συγκεκριμένη δράση - της τρομοκρατίας (αν δηλαδή απλά δηλώνουν την υποστήριξή τους με λόγια, δίχως να κάνουν κάτι άλλο).

* Εκείνοι που εμπλέκονται σε βίαιες ενέργειες οι οποίες διώκονται ποινικά αλλά δεν συνιστούν πράξεις τρομοκρατίας. Για παράδειγμα, η κατοχή βομβών μολότοφ από νεαρούς σε μια κινητοποίηση για το Πολυτεχνείο.

Αντίθετα τρομοκράτες θεωρούνται και διώκονται με τις ειδικές διατάξεις της νομοθεσίας για το οργανωμένο έγκλημα (όπου περιλαμβάνεται πρωτίστως η τρομοκρατία) εκείνοι που με πράξεις βίας:

* Στρέφονται κατά κρατών και διεθνών οργανισμών.

* Ενεργούν από πρόθεση.

* Αποσκοπούν στον σοβαρό εκφοβισμό του πληθυσμού.

* Στοχεύουν στην καταστροφή και στη σοβαρή αποσταθεροποίηση των θεμελιωδών πολιτικών, συνταγματικών, οικονομικών και κοινωνικών δομών της χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού και

* βέβαια συγκροτούν ομάδα τουλάχιστον τριών ατόμων για τη διάπραξη των τρομοκρατικών ενεργειών.

Τα εγκλήματα των τρομοκρατών, σύμφωνα με τον νέο νόμο, τιμωρούνται αυστηρότερα από άλλες μορφές εγκληματικής δράσης και οι αρχηγοί των τρομοκρατικών ομάδων διώκονται και τιμωρούνται αυστηρότερα από τα απλά μέλη. Οι ρυθμίσεις του ήδη ισχύοντος αντιτρομοκρατικού νόμου για ειδικά δικαστήρια που θα δικάζουν τους τρομοκράτες και θα συγκροτούνται μόνον από επαγγελματίες δικαστές και όχι από ενόρκους, όπως ίσχυε ως πρόσφατα, εξασφαλίζουν, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις παραγόντων του υπουργείου Δικαιοσύνης, τα εχέγγυα ώστε σωστά να προσδιορίζονται οι έννοιες της τρομοκρατίας αλλά και ο χαρακτηρισμός των τρομοκρατών.

Οι νέες αντιτρομοκρατικές ρυθμίσεις αναμένεται σύντομα να προωθηθούν προς ψήφιση και να συμπληρώσουν την ισχύουσα νομοθεσία προσαρμόζοντάς την στις αποφάσεις των 15 στις Βρυξέλλες για ενιαίο πλαίσιο αντιτρομοκρατικής νομοθετικής πολιτικής σε όλες τις χώρες της Ένωσης.

Ωστόσο οι διατάξεις αυτές δεν είναι οι μόνες. Αλλά δύο «πακέτα» συμπληρώνουν, σύμφωνα με πληροφορίες, το αντιτρομοκρατικό νομοθετικό μας οπλοστάσιο, σε υλοποίηση των αποφάσεων της κυβέρνησης αλλά και των δεσμεύσεων του ίδιου του Πρωθυπουργού για αντιμετώπιση όλων των θεμάτων που σχετίζονται

με την τρομοκρατία. Το ένα πακέτο αφορά το θέμα της παραγραφής και το επόμενο τις ρυθμίσεις για το ενιαίο ένταλμα σύλληψης, το οποίο καταργεί ό,τι ξέραμε ως σήμερα για την έκδοση των τρομοκρατών. Αλλά γι' αυτό ακόμη η νομοπαρασκευή δεν έχει αρχίσει.

Λύση και στο θέμα της παραγραφής

* Δεν υπάρχει εμπόδιο για συλλήψεις, δηλώνουν κατηγορηματικά οι εισαγγελικοί λειτουργοί

Και ενώ ο νέος αντιτρομοκρατικός είναι έτοιμος, εκείνο που πραγματικά δημιουργεί πονοκέφαλο στην κυβέρνηση και δυσκολεύει τους αρμόδιους παράγοντες στο υπουργείο Δικαιοσύνης είναι το ακανθώδες θέμα της παραγραφής για τις δολοφονίες της 17N τη δεκαετία του '70 και στις αρχές της δεκαετίας του '80. Με δεδομένη τη συνταγματική απαγόρευση για αναδρομικότητα της ισχύουσας αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, οι τρομοκράτες που έδρασαν στο παρελθόν και αν ήθελε συλληφθούν, υπάρχει ορατός κίνδυνος να μείνουν ατιμώρητοι, μιας και η λήθη της παραγραφής έχει κάνει το θαύμα της.

Για την παραγραφή λοιπόν των τρομοκρατικών ενεργειών η κυβέρνηση αναζητεί λύσεις και ήδη ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή στο υπουργείο Δικαιοσύνης, που επεξεργάζεται αλλαγές στον Κώδικα της Ποινικής Δικονομίας, επιχειρεί να αντιμετωπίσει το μείζονος σημασίας πρόβλημα που έχει ήδη ανακύψει για τέσσερις δολοφονίες της 17N (είναι οι δολοφονίες του Ρίτσαρντ Γουέλς, του Βαγγέλη Μάλλιου, του Παντελή Πέτρου και του Τζορτζ Τσάντες) ενώ τείνει να λειτουργήσει ως καταλύτης σε όποιες μελλοντικές εξελίξεις στο θέμα της τρομοκρατίας.

Σύμφωνα με πληροφορίες, για την παραγραφή προτείνεται διπλή φόρμουλα. Λύση για το μέλλον και νομική κατασκευή για το παρελθόν.

Η λύση που προτείνεται για το μέλλον είναι συνταγματικά και ανεκτή και επιτρεπτή. Αφορά όσες τρομοκρατικές ενέργειες συμβούν μετά την ψήφιση του σχετικού νόμου, κάτι που απεύχονται οι πάντες... Δεν έχει σχέση με όσες ήδη έχουν γίνει. Η αναδρομικότητα του νόμου, που απαγορεύεται δίχως παρέκκλιση και δίχως εξαιρέσεις, δεν δίδει δυνατότητες για να αντιμετωπισθεί η ατιμωρησία για τους τρομοκράτες που έδρασαν πριν από 20 χρόνια.

Τι προτείνεται λοιπόν για το μέλλον; Ότι η παραγραφή για τους τρομοκράτες δεν θα είναι 20 χρόνια, που είναι σήμερα για τα κακουργήματα, αλλά 30 χρόνια.

«Μια τέτοια ρύθμιση» τονίζουν αρμοδίως από το υπουργείο Δικαιοσύνης «θα επιλύει στο εξής άπαξ διά παντός το πρόβλημα της παραγραφής των σχετικών με την τρομοκρατία αδικημάτων». Δεν αρκεί όμως για να καλύψει στο σύνολό του το θέμα της ενδεχόμενης

ατιμωρησίας των τρομοκρατών. Έτσι προτείνεται και πρόσθετη ρύθμιση που σχετίζεται με την αναστολή της παραγραφής. Πότε δηλαδή η παραγραφή αρχίζει και πότε σταματά. Για την αναστολή της παραγραφής προτείνεται να ισχύει επ' αόριστον. Τα εγκλήματα - κακουργήματα δηλαδή - των τρομοκρατών να μην παραγράφονται ποτέ. Ανάλογη ρύθμιση για σειρά άλλα αδικήματα ίσχυε στο παρελθόν αλλά καταργήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90 με νόμο επί υπουργίας του αείμνηστο Αθ. Κανελλόπουλου.

Αυτά για το μέλλον. Για το παρελθόν όμως; Εκεί τα πράγματα είναι και δύσκολα και ακόμη δεν έχουν ξεκαθαρίσει. Άλλωστε και ο ίδιος ο υπουργός Δικαιοσύνης κ. Φίλ. Πετσάλνικος με παλαιότερη δήλωσή του στο «Βήμα» είχε καταδείξει το μέγεθος του προβλήματος με τις παραγεγραμμένες τρομοκρατικές πράξεις: «Δυστυχώς» είχε πει «με το παρελθόν δεν γίνεται τίποτε».

Προς αποφυγήν ωστόσο του ενδεχομένου να εντοπιστούν μέλη της 17N αλλά μην μπορούν να συλληφθούν γιατί τα εγκλήματά τους θα είναι παραγεγραμμένα, έγκριτοι νομικοί έχουν καταστήσει σαφές στον υπουργό Δικαιοσύνης αλλά και σε αρμόδιους κυβερνητικούς παράγοντες πως μπορεί να βρεθεί νομική κατασκευή έτσι ώστε οι συλλήψεις να γίνουν. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται να αξιοποιηθούν οι ρυθμίσεις του αντιτρομοκρατικού νόμου (νόμου για το οργανωμένο έγκλημα) που ποινικοποιούν την ιδιότητα του μέλους σε μια τρομοκρατική οργάνωση δίχως να απαιτείται άλλη εγκληματική δράση.

Σύμφωνα με την πρόταση που φαίνεται να υιοθετείται αρμοδίως, τρομοκράτες που ενδεχομένως εντοπισθούν μπορεί να συλληφθούν και να δικαστούν, έστω και αν τα εγκλήματά τους έχουν παραγραφεί, με μόνο το δεδομένο ότι υπήρξαν μέλη τρομοκρατικής οργάνωσης καθώς το αδίκημά τους αυτό θεωρείται διαρκές και η παραγραφή του αρχίζει από την εξάρθρωση της οργάνωσης και όχι νωρίτερα.

Τι επιτυγχάνεται με μια τέτοια ρύθμιση; Καλύπτονται - όπως τονίζουν έγκριτοι νομικοί - κενά που δημιουργεί η παραγραφή για σημαντική κατηγορία τρομοκρατών. Εκείνους που έχουν δράσει στο παρελθόν (μετείχαν σε δολοφονίες ή ληστείες ή άλλες τρομοκρατικές πράξεις που όμως έχουν παραγραφεί ή κινδυνεύουν να παραγραφούν) αλλά συνέχισαν να είναι μέλη της οργάνωσης.

Δεν καλύπτει όμως εκείνους που μπορούν να αποδείξουν ότι μετά τα πρώτα χτυπήματα απεχώρησαν από την οργάνωση και έκτοτε ουδεμία ανάμειξη είχαν. Σε κάθε περίπτωση πάντως αρμόδιοι εισαγγελικοί λειτουργοί - εκείνοι που θα χειριστούν και τις σχετικές υποθέσεις αν οι διωκτικές αρχές φθάσουν σε εντοπισμό τρομοκρατών - τονίζουν με κάθε κατηγορηματικότητα πως η παραγραφή «δεν

εμποδίζει ούτε τις έρευνες ούτε και τις συλλήψεις». Άλλωστε, όπως σημειώνουν, «αν τα εγκλήματα έχουν παραγραφεί κρίνονται από το δικαστικό συμβούλιο...».

Τα νέα δικαιώματα¹³⁵

Η μεταλλασσόμενη πραγματικότητα και η ανάγκη για συνταγματικές ρυθμίσεις
ΞΕΝ. Ι. ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ

Το ζήτημα των «νέων» θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι ένα πολυσύνθετο θεωρητικό, δογματικό και πολιτικο-συνταγματικό πρόβλημα. Το θέμα αυτό βρίσκεται εξάλλου στο επίκεντρο της επιστημονικής συζήτησης που διεξάγεται με αφορμή την αναθεώρηση του Συντάγματος. Ως γνωστόν, μια από τις βασικές προτεινόμενες καινοτομίες στο πλαίσιο της αναθεώρησης του Συντάγματος είναι ο εμπλουτισμός του συνταγματικού καταλόγου των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα, μια σειρά από «νέα» δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην πληροφόρηση (έναντι και της δημόσιας διοίκησης), το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, η προστασία του προσώπου από βιοϊατρικούς πειραματισμούς, η προστασία του πλουραλισμού της πληροφόρησης, η αντίρρηση συνείδησης στη στρατιωτική υπηρεσία, φαίνεται ότι θα βρουν ρητή συνταγματική κατοχύρωση στο αναθεωρημένο συνταγματικό κείμενο. Το πρόσφατο βιβλίο του Χαράλαμπου Ανθόπουλου με τίτλο *Νέες διαστάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων*, στο οποίο ο συγγραφέας συγκεντρώνει οκτώ μελέτες του που στρέφονται γύρω από το θέμα των «νέων» δικαιωμάτων, συνοδευόμενες από επίκαιρα «εισαγωγικά σχόλια» τα οποία λαμβάνουν υπόψη και τις προτάσεις της Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος, αποτελεί μια σημαντική συμβολή στον ευρύτερο αυτόν συνταγματολογικό προβληματισμό.

Σύμφωνα με τον συγγραφέα, «η διάκριση μεταξύ "παλαιών" και "νέων" θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν έχει την κρίσιμη σημασία που συχνά αποδίδεται, αφού αυτά που εμφανίζονται ως "νέα" δικαιώματα είναι στην ουσία το αποτέλεσμα νέων επιχειρηματολογικών στρατηγικών που έχουν ως αφετηρία τα "καταγεγραμμένα" συνταγματικά δικαιώματα». Ωστόσο ο συγγραφέας δεν αρνείται τη χρησιμότητα της διεύρυνσης του συνταγματικού καταλόγου με «νέα» δικαιώματα. Μολονότι επιχειρεί να καταδείξει ότι ορισμένα από τα δικαιώματα αυτά, όπως το δικαίωμα σε μια πλουραλιστική πληροφόρηση, το δικαίωμα στην αντίρρηση συνείδησης στη

¹³⁵ Το ΒΗΜΑ (11 / 02 /2001)

στρατιωτική υπηρεσία, το δικαίωμα στη διά βίου εκπαίδευση, μπορούν να θεμελιωθούν στα υφιστάμενα συνταγματικά δικαιώματα, θεωρεί σκόπιμη και την τυπική συνταγματική επιβεβαίωσή τους. Αντιμετωπίζει μάλλον με θετικό πνεύμα την υπόθεση ενός «εκτενέστερου» συνταγματικού κειμένου, αν και είναι επιφυλακτικός απέναντι σε υπερβολικά λεπτομερείς και ανελαστικές διατυπώσεις. Για παράδειγμα, θεωρεί επιβεβλημένη τη ρητή συνταγματική κατοχύρωση των αρχών του πλουραλισμού και της διαφάνειας του πληροφοριακού συστήματος, κρίνει όμως ότι το πολυσυζητημένο θέμα του ασυμβιβάστου μεταξύ προμηθευτών του Δημοσίου και ιδιοκτητών μέσων μαζικής ενημέρωσης πρέπει να αφηθεί, τόσο ως προς το «εάν» όσο και ως προς το «πώς» της ρύθμισής του, στη διακριτική ευχέρεια του κοινού νομοθέτη.

Αξιολογεί ως ιδιαίτερα θετική τη συνταγματική κατοχύρωση της αρχής του κοινωνικού κράτους στο άρθρο 25§1 Συντ., επισημαίνοντας, με αφορμή το δικαίωμα για προστασία της υγείας, τη λειτουργία της ως συνταγματικού ορίου στην αποδυνάμωση των εγγυήσεων των κοινωνικών δικαιωμάτων. Αναδεικνύει, τέλος, για πρώτη φορά ίσως στην ελληνική βιβλιογραφία, τις «νέες» συνταγματικές προβληματικές της ελευθερίας τού συνεταιρίζεσθαι, με αφορμή το φαινόμενο του εθελοντισμού, επισημαίνοντας παράλληλα ότι ήταν πλέον ώριμο να εισαχθεί στο άρθρο 12 του Συντάγματος η αρχή της προώθησης του ρόλου των εθελοντικών και των άλλων μη κυβερνητικών οργανώσεων. Στο επίπεδο των μεθοδολογικών επιλογών πρέπει να επισημανθεί η πειστική εφαρμογή από τον συγγραφέα μιας μεθόδου ερμηνείας του Συντάγματος με βάση την οποία διευρύνονται τα περιεχόμενά του με γνώμονα την εξέλιξη της κοινής νομοθεσίας. Σίγουρα αυτή η μεθοδολογική επιλογή ταιριάζει στο αντικείμενο που ερευνά ο συγγραφέας και γι' αυτό άλλωστε βρίσκει στα θέματα αυτά προνομιακή εφαρμογή στη νομολογία των Συνταγματικών Δικαστηρίων, τα οποία, με την επίκληση των εξελίξεων στο επίπεδο της κοινής νομοθεσίας, μπορούν πιο εύκολα να προχωρήσουν σε μια δυναμική εφαρμογή των συνταγματικών κανόνων που αφορούν τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Τα συγκεκριμένα παραδείγματα αλληλοεπηρεασμού Συντάγματος και νόμου τα οποία χρησιμοποιεί ο Ανθόπουλος για να θεμελιώσει επιχειρηματολογικά τα «νέα» δικαιώματα αποδεικνύουν ότι είναι μονομερής και δεν ανταποκρίνεται πλήρως στην ελληνική συνταγματική πραγματικότητα η αντίληψη ότι ο δικαστής είναι ο κατ' εξοχήν «εγγυητής» των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Πράγματι συχνά το ελληνικό κοινοβούλιο ερμήνευσε πιο «επεκτατικά» το ισχύον Σύνταγμα από τον δικαστή και επέτρεψε την προστασία των

θεμελιωδών δικαιωμάτων σε μεγαλύτερο βαθμό από εκείνον που μπορούσε ή ήθελε ο δικαστής.

Ο κ. Ξενοφών Κοντιάδης είναι επίκουρος καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και επιστημονικός διευθυντής του Κέντρου Ευρωπαϊκού και Συνταγματικού Δικαίου.

Οι μαύρες μέρες του Χόλιγουντ¹³⁶

Μισόν αιώνα μετά το κυνήγι μαγισσών που εξαπέλυσε η Επιτροπή κατά των Αντιαμερικανικών Ενεργειών του διαβόητου γεροϋσιαστή Μακάρθι, ο Θ. Κακουριώτης αναφέρεται στα πρόσωπα και στα γεγονότα εκείνης της περιόδου αλλά και στις «εκκαθαριστικές επιχειρήσεις» που εγκαινίασε από την άλλη πλευρά ο ίδιος ο Στάλιν

Θ. ΚΑΚΟΥΡΙΩΤΗΣ

Έκλεισε κιόλας μισός αιώνας αφότου ανέβηκε στο πολιτικό στερέωμα των ΗΠΑ το λαμπρότερο αστέρι της πλέον επικίνδυνης περιόδου αντικομμουνιστικού πανικού στην ιστορία τους, ήγουν ο γραφικός λαϊκιστής αλλά και πολιτικό επιφανόμενο της ψυχροπολεμικής εποχής (που εγκαινίασε, εκών άκων, ο Χάρι Τρούμαν αναφωνήσας έμπλεος αγανακτήσεως: «*Βαρέθηκα πια να κανακεύω τους Σοβιετικούς*») γεροϋσιαστής *Τζόζεφ Μακάρθι*.

Ήδη όμως από το '60, κατά μια νηφαλιότερη εκτίμηση, ο γεροϋσιαστής υποκατηγοριοποιήθηκε πολιτικά ως εκφραστής μιας κατ' ουσίαν ψευδοσυντηρητικής εξέγερσης στην εποχή του «Great Red Scare» (η οποία ονοματίστηκε κακόσημα «μακαρθι-σμός», με την κατάληξή του να υποδηλοί μάλλον κάτι νοσηρό, π.χ. «τυμπανισμός», παρά κάτι πολιτικό, π.χ. σοσιαλισμός ή φασισμός) όταν οι ΗΠΑ ανησύχησαν σοβαρά από τη σοβιετική δραστηριότητα στην Ευρώπη, αλλά και στην ίδια τους τη χώρα, εξαιτίας της φιλοσοβιετικής και σε μια περίπτωση φιλοσταλινικής προπαγάνδας σε ταινίες του Χόλιγουντ, καθώς και της κατασκοπικής δράσης π.χ. του Alger Hiss, πρώην αξιωματούχου του υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, και ιδίως των ατομικών κατασκόπων (ζεύγος Rosenberg).

Καίτοι το όνομα του γεροϋσιαστή Μακάρθι παραπέμπει ευθέως στην Μπελ Επόκ του Ψυχρού Πολέμου, εν τούτοις αυτός είχε υιοθετήσει μεθόδους και στρατηγικές της περιβόητης HUAC, House on Un-American Activities Committee (Επιτροπή κατά των Αντιαμερικανικών Ενεργειών), που συστάθηκε από βουλευτές το 1938 για να πατάξει κάθε αντεθνική δραστηριότητα και, όταν και ο Ρίτσαρντ Νίξον έγινε επίλεκτο μέλος της, ασχολήθηκε περίφροντις

¹³⁶ Το ΒΗΜΑ (23 / 01 /2000)

ούσα και με το Χόλιγουντ, αφού η Εβδόμη Τέχνη ήταν τότε το σημαντικότερο ΜΜΕ και υπήρχε κίνδυνος διάβρωσής του από αριστερά ανατρεπτικά στοιχεία που έδιναν μια αρνητική εικόνα των ΗΠΑ προς τα έξω. Η εν λόγω επιτροπή, με πρόεδρο τον «Honorable» J. Parnell Thomas, που φυλακίστηκε αργότερα για οικονομικές ατασθαλίες, επέδειξε υπερβάλλοντα ζήλο, με αποτέλεσμα 324 άνθρωποι να απολυθούν αμέσως με τον χαφιεδικό εκβιασμό του «naming names» που επέβαλε αντισυνταγματικά η HUAC.

Ημέρες κρασιού και λουλουδιών

Το παρακάτω σενάριο (βασισμένο σε αληθινά γεγονότα) δεν έχει happy end, αφού αυτοί που σπλώθηκαν και διασύρθηκαν «έφυγαν» προτού αποκατασταθούν, το 1997, ενώ ένας καταδότης ζει και βασιλεύει και η Ακαδημία του Κινηματογράφου τον βράβευσε το 1999 για την προσφορά του στην τέχνη (η HUAC τον είχε επιβραβεύσει πολύ νωρίτερα). Έχει ωστόσο αισιόδοξη αρχή, αν κάνουμε αναδρομή στο 1939, όταν το Χόλιγουντ επιδεικνύει προσώρας μια δημοκρατική ευαισθησία και, πιάνοντας τον σφυγμό μιας Ευρώπης πιασμένης στη μέγγενη του φασισμού και του ναζισμού, δίνει την έξοχη πολιτική ταινία του Φρανκ Κάπρα «Mr. Smith goes to Washington», με θέμα τη διαφθορά στη Γερουσία και την πάταξή της από τον ιδεαλιστή και μέλος της Τζέιμς Στιούαρτ. Είναι η πρώτη φορά που θίγεται το θέμα της σήψης του πολιτικού κατεστημένου και όπου η τιμιότητα, όπως την εκφράζει εναργώς (αν και πολύ δύσκολα αυτή τεκμηριώνεται επαρκώς) η ρήση «honesty is the best policy», εν τέλει δικαιώνεται. Το έργο προκαλεί έντονες αντιδράσεις στους πολιτικούς αλλά και στον Τύπο. Σαν τον ήρωα της ταινίας του, ο Κάπρα δεν ορρωδεί, αν και δέχεται άνωθεν πιέσεις. Το φιλμ προτάθηκε για 11 Όσκαρ, ενώ κοινό και κριτικοί το αποθέωσαν. Πήρε μόνο βραβείο σεναρίου.

Όταν όμως οι ΗΠΑ έχουν μπει στον πόλεμο και επιθυμούν διακαώς σύσφιγξη σχέσεων με την ΕΣΣΔ, θα γυρισθεί το 1943 η ταινία του Μάικλ Κέρτιζ «Αποστολή στη Μόσχα», όπου ένα υπαρκτό πρόσωπο, ο πρέσβης των ΗΠΑ στη Μόσχα Τζόζεφ Ντέιβις, σχολιάζει θετικά τα επιτεύγματα της Σοβιετικής Ένωσης. Γίνεται όμως και απολογητής του σταλινισμού, δικαιολογεί τις εκκαθαρίσεις(!) και εκφράζει τον θαυμασμό του προς τον δημόσιο κατήγορο Βισίνσκι για την άφογη διεξαγωγή των δικών και το ρηξικέλευθο των νομικών μεθόδων του! Δικαιολογεί ακόμη το σύμφωνο μη επιθέσεως μεταξύ Φον Ρίμπεντροπ και Μολότοφ και δίνει ευκαιρία παρέμβασης της HUAC αφού εν τω μεταξύ ο Ρούζβελτ και μαζί του η δημοκρατική κουλτούρα του New Deal, αυτό το προ-λουθεριανό αμερικανικό όνειρο με τις «τέσσερις ελευθερίες», έχουν πλέον αποδημήσει εις Κύριον.

Όντως λίγο μετά θα αρχίσει το κυνήγι των ερυθρών μαγισσών, αλλά όχι προτού βγουν λίγα ακόμη φιλοσοβιετικά φιλμ το '43 και το

'44, όπως «Το αστέρι του Βορρά» του Μάιλστοουν, «Το τραγούδι της Ρωσίας» του Ράτοφ, η «Νηοπομπή στο Μούρμανσκ» και οι «Μέρες δόξας» του Ζακ Τουρνέρ.

Ως εδώ, όμως, γιατί, ενώ στον πόλεμο το Χόλιγουντ όφειλε να εκφράσει συμπάθεια στον δοκιμαζόμενο σύμμαχο σοβιετικό λαό, τώρα πρέπει να διασώσει την υπόληψή του αρχίζοντας μια σειρά αντισοβιετικές ταινίες. Από το «Σιδηρούν Παραπέτασμα» το 1948 ως το βλακώδες «Big Jim McLain» το 1952, όπου ο Τζον Γουέιν εξαρθώνει δίκτυο κατασκόπων στη Χαβάη. Και από τα «Πράσινα μπερέ», με τον ίδιο ως βιετκονγκοφάγο, ως τον «θρυλικό» Ράμπο (1-3) του Σταλόνε.

Και όμως σε αυτά τα εφιαλτικά συγκείμενα, τα τέλη του '40, θα κατατεθεί από τον Τζόζεφ Λόουζι η αλληγορία του «Το αγόρι με τα πράσινα μαλλιά», μια χαμηλή αλλά ευκρινώς ακουόμενη φωνή κατά της δαιμονοποίησης του «αλλιώτικου» (του un-american) και της τότε επικρατούσης υστερίας.

Οι Δέκα του Χόλιγουντ

Υπήρξε όντως κίνδυνος διάβρωσης της υγείας του Χόλιγουντ από την επάρατο νόσο της Αριστεράς; Αστειεύεστε; Θα το επέτρεπαν ποτέ οι Metro, Warner, Fox, Columbia, Universal, RKO; Ο Σαμ Γκόλντμουν ήταν σαφής: «Αν θες να στείλεις "μήνυμα", χρησιμοποίησε τη Western Union». Απλώς το '30 κάποιοι χολιγουντιανοί έγιναν μέλη του CP. Απογοητεύθηκαν όμως και άφησαν το κόμμα. Το πρόβλημα δεν ήταν τώρα απλώς να ομολογήσουν αλλά και να καταδώσουν συντρόφους.

Το 1947 πολλοί θα σπύσουν να καταθέσουν τα αντικομμουνιστικά φρονήματά τους ως σώφρονα και ουδόλως ασύμφορη επένδυση όταν κλητευθούν από τη HUAC 41 μάρτυρες, εκ των οποίων το ένα τρίτο γίνεται ασμένως χαφιέδες. Ενδεικτικά, Αντολφ Μανζού, Γκάρι Κούπερ, Ρόμπερτ Τέιλορ και Γουόλτ Ντίσνεϊ. Σε συνεδρίαση της HUAC καταθέτει ο τελευταίος: «Κύριε Ντίσνεϊ, νομίζετε ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι ένα πολιτικό κόμμα;». «Όχι, κύριε, πιστεύω ότι είναι ένα αντιαμερικανικό... πράγμα». «Οι ταινίες σας πήγαν και στη Ρωσία;». «Όχι. Έστειλα μόνο "Τα τρία μικρά γουρουνάκια", αλλά μου τα γύρισαν πίσω γιατί, λέει, δεν εξυπηρετούσαν τους σκοπούς τους».

Δεκαεννέα κλητευθέντες όμως αρνούνται να πουν αν ανήκαν ποτέ στο κόμμα, δεν λένε «σερ» και επικαλούνται την Τροπολογία 1 του Συντάγματος των ΗΠΑ, που κατοχυρώνει το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και του συνεταιρίζεσθαι. Οι 11 θα ερωτηθούν αν είναι μέλη του ΚΚΑ, αλλά ο ένας, ο Μπρεχτ, θα αφήσει τη «Μαχαγκόνι» (να πέφτει) κατευθυνόμενος ανατολικά της Εδέμ. Μένουν οι ιστορικοί 10: Ντάλτον Τράμπο, Αλμπερτ Μαλτζ, Λέστερ

Κόουλ, Τζον Λόσον, Αλβα Μπέσι, Σάμιουελ Ορνιτζ, Ρινγκ Λάρντνερ, Εντ Ντμίτρικ, Αντριαν Σκοτ και Χέρμπερτ Μπίμπερμαν.

Η λίστα θα μακρύνει με τον Ρόσεν, δεδηλωμένο κομμουνιστή, τον Ριτ και τον Τσάπλιν, που θα γελοιοποιήσει από οθόνης τη HUAC ως «Ένας βασιλιάς στη Νέα Υόρκη» ο οποίος κατηγορείται ως φιλοκομμουνιστής. Κάποια μάνικα θα βρεθεί μέσα στην αίθουσα των ανακρίσεων και ο «Σαρλό» θα «ξεπλύνει» τα μέλη της επιτροπής που γλιστρώντας βγαίνουν αλλόφρονες από την αίθουσα.

Αυτά στην ταινία. Στην πραγματικότητα οι 10 θα καταδικαστούν ως ένοχοι απείθειας προς το Κογκρέσο, ως μη συνεργάσιμοι αφού δεν ομολογούν ούτε καρφώνουν, με φυλάκιση ενός έτους. Ο ηθοποιός Στέρλινγκ Χέιντεν θα λυγίσει και θα καταδώσει. Αμέσως μετά όμως θα αποκηρύξει την πράξη του και τα θύματά του θα τον συγχωρέσουν. Αργότερα θα τον συγχωρέσουν και οι ανά τον κόσμο σινεφίλ για την υπέροχη ερμηνεία του στο «SOS Πεντάγωνο καλεί Μόσχα», όπου ως παρανοϊκός αμερικανός στρατηγός κατατρύχεται από έμμονες ιδέες μήπως οι Ρώσοι εισβάλουν στις ΗΠΑ και οι αγνές Αμερικανίδες αναγκαστούν να ενώσουν τα... υγρά τους με τα μολυσμένα υγρά των Σοβιέτ.

Οι χολιγουντιανοί φιλελεύθεροι

Μια ομάδα φιλελευθέρων ηθοποιών, σκηνοθετών κ.ά., με επικεφαλής τον Χάμφρεϊ Μπόγκαρτ, είχαν ταχθεί αλληλέγγυοι προς τους Δέκα και πήγαν στην Ουάσιγκτον για συμπαράσταση. Εκεί όλως περιέργως ξενίζονται από την «προκλητική συμπεριφορά» τους απέναντι στη HUAC και γι' αυτό και αποφασίζουν να τους εγκαταλείψουν στη μοίρα τους. Το περιοδικό «Photoplay» θα φιλοξενήσει άρθρο του Μπόγκαρτ με τον καθησυχαστικό τίτλο «I'm no communist», όπου ομολογεί ότι ενήργησε «σαν ανόητος, παρορμητικός Αμερικανός». Η στάση των «συμπαραστατών» των 10 εξηγείται μόνο αν ληφθεί υπόψη ότι ανάμεσά τους παρεισέφησε ο Ρόναλντ Ρέιγκαν (ως φιλελεύθερος και αυτός!), ο οποίος τους έπεισε για τους κινδύνους που διέτρεχε η καριέρα τους και εκείνοι ομολόγησαν με συντριβή ότι υπήρξαν θύματα κομμουνιστικής πλεκτάνης.

Κοιτάζοντας πίσω χωρίς νοσταλγία

Υπάρχουν υπόνοιες που τείνουν να γίνουν βεβαιότητα ότι το χαφιεδιλίκι, ως οιονεί ελιξίριον, μακραίνει τη ζωή. Όντως ο Ηλίας Καζάν πέρασε τα 90. Αλλά ο Άρθουρ Μίλερ τού είχε πει ότι θα λυπάται ισοβίως γι' αυτά που έκανε ως χαφιές. Ίσως εδώ η μακροβιότητα συνέχει ως κόστος και ένα υπολανθάνον μακρομαρτύριο, μια εν ζωή κόλαση, αφού και ο Καζάν ομολόγησε πως «υπάρχει κάτι το σιχαμερό στο να καταδίδεις». Ομοίως ο «συνεργάσιμος» Ντμίτρικ ήταν πρόπερσι 89, όταν αποποιήθηκε

πρόσκληση στον «εορτασμό της χρυσής επετείου» από την έναρξη των ακροάσεων της HUAC (1947) με πλήρη αποκατάσταση των θυμάτων της, αφού είχε ήδη «αυτοαποκατασταθεί».

Πριν από μισό αιώνα η Αμερική, πάσχουσα ήδη από το Σύνδρομο της Κίνας (από το οποίο συνήλθε μόλις το '71, χάρη στον υπεράνω πάσης υποψίας αντικομμουνιστή Νίξον, τα ταξίδια του, το πινγκ πονγκ και φυσικά το κοινό μίσος Κίνας και ΗΠΑ προς την ΕΣΣΔ), τσίριζε σαν υστερική γυναικούλα στη θέα ενός σχεδόν ψόφιου ποντικού, του Κομμουνιστικού Κόμματος ΗΠΑ, ενός κόμματος εξ αντικειμένου εσωστρεφούς και ουσιαστικά εν διαλύσει, στο οποίο είχαν κάποτε ενταχθεί κάποιοι χολιγουντιανοί μέσα στην απόγνωσή τους στο μεγάλο κραχ της δεκαετίας του '30.

Τα αποδεικτικά στοιχεία-καταπέλτες της HUAC για την «κομμουνιστική διείσδυση» στο Χόλιγουντ ήταν τα χαμογελαστά παιδάκια στο φιλμ «Το τραγούδι της Ρωσίας» ή οι ρώσοι λιμενεργάτες που υποδέχονταν τα φέροντα στην ΕΣΣΔ βοήθεια αμερικανικά εμπορικά πλοία προσφωνώντας τους ναύτες τους «tonarich» (σύντροφε) στη «Νηοπομπή στο Μούρμανσκ».

Μένει βέβαια το φιλοσταλινικό «Αποστολή στη Μόσχα», σε μια εποχή όμως που η οιουδήποτε είδους σύγκριση μεταξύ του καλοκάγαθου «θείου Τζο» και του αιμοσταγούς Χίτλερ θα αποτελούσε έγκλημα καθοσιώσεως. Η εξομοίωση καθυστέρησε σκοπίμως. Άλλωστε για το γύρισμα της ταινίας δόθηκε από τον ίδιο τον Λευκό Οίκο η έγκριση. Διανύαμε την εποχή που, όταν οι ναζιστές ρωτούσαν την αιχμάλωτη Ζόγια στην ομώνυμη ταινία «πού είναι ο Στάλιν;» και αυτή απαντούσε υπερήφανα και ατάραχη, με όλα τα φριχτά βασανιστήρια που είχε περάσει, «ο σύντροφος Στάλιν βρίσκεται στο πόστο του», οι αίθουσες των σινεμά εσειόντο από τα χειροκροτήματα. Ήταν ακόμη η εποχή που το σουζέ «Θα σε πάρω να φύγουμε» παρωδήθηκε ως «Θα σε πάρω να φύγουμε μακριά στη Ρωσία/που ο κόσμος ελεύτερος έχει λαο-κρατία» και όπου ουδείς γνώριζε για τη δολοφονία του χαρισματικού Sergei Kiron από τον Στάλιν και τη NKVD για να βρεθεί το πρόσχημα για τις «εκκαθαριστικές επιχειρήσεις», με τη θέσπιση δρακόντειων νόμων πάταξης του πολιτικού εγκλήματος που εγκαινίασε ο ίδιος ο Στάλιν!

Το τέλος της ιδεολογίας;

Το μοιραίο όμως ατύχημα που υπέστη η Ιστορία ήταν ότι η αντικομμουνιστική σταυροφορία των HUAC, Μακάρθι και Σία (όχι η CIA αλλά το μυστικό πρόγραμμα Cointelpro, νοσηρο-παρανοϊκό αλλά αποδοτικό πρόγραμμα των Μακάρθι και Χούβερ για τη διαρκή παρενόχληση των προοδευτικών δυνάμεων) έπληξε την αριστερά και τη φιλελεύθερη παράταξη. Η όποια αντίδραση κατά του Ψυχρού Πολέμου επικολλούσε στο κούτελο του αμφισβητία την ταμπέλα του

κομμουνιστή ή συνοδοιπόρου. (Θυμηθείτε και την ελληνική απλή εξίσωση: ειρηνιστής= κομμουνιστής;) Ο κόκκινος μπαμπούλας λειτούργησε ως ανασταλτικός παράγων ενάντια σε κάθε πρόοδο, σε κάθε παραγωγή καινούργιων ιδεών, αφού μόνο δύο άκρως συντηρητικά συννόματα κόμματα των ΗΠΑ εναλλάσσονταν στην εξουσία και η ιδέα μιας αλτερνατίβας (έστω και ενός μπλερτσερικού τύπου τρίτου δρόμου) ήταν αδιανόητη, όπως αδιανόητη ήταν και η όποια απόπειρα κριτικής της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, ιδίως μετά την ήττα του προοδευτικού υποψηφίου για την προεδρία Henry Wallace το 1948, γεγονός που νοηματοδότησε μια μακρά περίοδο ιδεολογικής χειμερίας νάρκης. Αυτός ο ιδεολογικός λήθαρχος της ηγέτιδας του ελεύθερου κόσμου (the leaders of the free world) καθώς και εκείνος του αντιπάλου δέους της συνέιχαν και ένα βαρύ τίμημα πληρωτέο επί τη εμφανίσει από όλους τους εξαρτημένους (από πελατειακές σχέσεις) λαούς-δορυφόρους και των δύο, ανατολικούς, δυτικούς κτλ. Ιδιαίτερα οι ΗΠΑ έτρεφαν εκ παραδόσεως τα πιο στοργικά αισθήματα για όλους τους ανά τον πλανήτη χασάπηδες-δικτάτορες. Αλλά και η ΕΣΣΔ ακολούθησε εφόσον το έκρινε σκόπιμο το παράδειγμά τους, αφού ανέκαθεν είχε την ευγενή φιλοδοξία να φθάσει και αυτή σε λίγα χρόνια τα υψηλά στάνταρντ των κακών ΗΠΑ (όπως έλεγε χαριτολογών ο Μπομπ Κένεντι). Δεν πρόκαμε όμως λόγω διαλύσεώς της εις τα εξ ων συνετέθη. Ή μάλλον πρόλαβε η γελτσινική εκτρογένεια που έφθασε σε ακόμη πιο υψηλά στάνταρντ «προνοιακού» τύπου, όπως λ.χ. μαφιόζικους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς προσφοράς εργασίας, όπως η παιδοπορνεία, το εμπόριο ναρκωτικών κ.ά.

Οι «Νύχτες Μόσχας» είναι υπέροχες αλλά μόνο οδικώς. Κατά τα άλλα, είναι εφιάλτης.

Ο κ. Θάνος Κακουριώτης είναι καθηγητής Γλωσσολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Οι «δίκες»¹³⁷

Με τις σκηνοθετημένες «δίκες» του 1936 κ.ε., ο Στάλιν «αποκεφάλισε» τα περισσότερα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚ. ΕΣΣΔ

ΜΑΡΙΟΣ ΠΛΩΡΙΤΗΣ

ΜΟΝΟ μωροί, εθελότυφλοι και υποκριτές μπορεί να «ελπίζουν» ακόμα πως η επικείμενη δίκη του Αμντουλλάχ Οτσαλάν θα είναι «τίμια και δίκαιη». Οι εικόνες του ντοπαρισμένου ηγέτη των Κούρδων, οι «ομολογίες» και οι «ικεσίες» του που διατυμπανίζουν τα

¹³⁷ Το ΒΗΜΑ (07 / 03 / 1999)

τουρκικά ΜΜΕ («*Μετανοώ, μη με κρεμάσετε, θα σας πω τα πάντα*»), βοούν κιόλας για την εντιμότητα και τη δικαιοκρισία των δικαστών του.

Όπως σημείωνα την περ. Κυριακή, η «δίκη» του προμηνύεται πως θ' αποδειχθεί ομογάλακτη αδερφή των διαβόητων σταλινικών «δικών» του 1936 κ.ε., κατά των πρωταγωνιστών της Οκτωβριανής Επανάστασης.

Αξίζει, λοιπόν, να θυμηθούμε τις δίκες εκείνες, και τις «μεθοδολογικές» ομοιότητές τους με την τωρινή.

ΤΟΤΕ μέσα της δεκαετίας του 1930 ο Στάλιν είχε καταφέρει να κυριαρχήσει στο ΚΚ. ΕΣΣΔ και στο κράτος, έχοντας υποχείριά του τον κομματικό-κρατικό μηχανισμό, τη μυστική αστυνομία (Νικαβεντέ) και τον Κόκκινο Στρατό. Ωστόσο, η απολυταρχία του δεν ήταν, ακόμα, απόλυτη: βέβαια, ο Λένιν είχε πεθάνει πριν δέκα χρόνια και ο Τρότσκι βρισκόταν εξόριστος στο Μεξικό. Οι άλλοι, όμως; Ο καχύποπτος Γεωργιανός φοβόταν πως οι κορυφαίοι της Κεντρικής Επιτροπής και του Πολιτικού Γραφείου μπορεί ν' αμφισβητούσαν τη μονοκρατορία του, αφού μάλιστα μερικοί απ' αυτούς διαφωνούσαν με κάποια μέτρα και μεθόδους του. Όπως ο σαιξπηρικός Ριχάρδος Γ', θ' αναρωτιόταν κι ο Ιωσήφ Βησσαριόνοβιτς: «*Όμως θα 'χουμε / μόνο μια μέρα αυτά τα μεγαλεία; / ή θα βαστήξουνε πολύ να τα χαρούμε;*» Η όπως ο άλλος σφετεριστής-δολοφόνος, ο Μάκβεθ: «*Έτσι όπως είμαι (βασιλιάς) τίποτα δεν είμαι, αν δεν / έχω, όπως είμαι, ασφάλεια*»¹.

Για να 'χει, λοιπόν, «ασφάλεια», για να χαρεί απερίσπαστος τα «μεγαλεία» του, «έπρεπε» να εξαφανίσει κάθε εμπόδιο, ν' αφανίσει κάθε πιθανόν αμφισβητία ή διεκδικητή της εξουσίας του.

«*Αρχή στην πάσα συμφορά*» έγινε με τη δολοφονία του μέλους του Π.Γ. *Κίροφ* (1.12.1934), από κάποιον ανισόρροπο Νικολάγεφ που, αργότερα, αποδείχθηκε πως ήταν «βαλτός» της Νικαβεντέ. Στη δίκη του, ο δράστης «ομολόγησε» (η πρώτη «ομολογία») πως είχε σκοτώσει τον Κίροφ κατ' εντολή κάποιων «παράνομων κέντρων», που συνδέονταν με τον Τρότσκι και τον Ζηνόβιεφ, και που σκόπευαν να δολοφονήσουν και τον ίδιο τον Στάλιν.

Ο Νικολάγεφ δικάστηκε κι εκτελέστηκε αλλά ο Στάλιν βρήκε την ευκαιρία (δηλαδή, την χάλκευσε) για να ρίξει τις ευθύνες της δολοφονίας και των «συνωμοσιών» στους «απείθαρχους» συντρόφους του, και να εξαπολύσει τερατώδη και ανελέητο διωγμό των «τρομοκρατών». (Η «τρομοκρατία» των κάθε είδους «άτακτων» στάθηκε πάντα το αγαπημένο πρόσχημα για την κρατική τρομοκρατία όπως σήμερα, στην Τουρκία, και όχι μόνο).

Ο Ζηνόβιεφ και μαζί του ο *Κάμενεφ* (μέλη, κι οι δυο, της Κεντρικής Επιτροπής) κι εκατοντάδες άλλοι δικάστηκαν και καταδικάστηκαν σε πολύχρονες φυλακίσεις (Ιανουάριος 1935). Αλλά,

αυτό, ήταν το «προσφάι» μόνο, για τον σταλινικό Λεβιάθαν. Η ανθρωποβόρα μηχανή είχε μπει μπροστά και τίποτα δεν την σταματούσε. Ενάμιση χρόνο αργότερα (Αύγουστος 1936), άρχισαν οι μεγάλες «δίκες», που στόχος τους ήταν όχι μόνο να εξοντωθούν φυσικά οι ιστορικοί αρχηγοί της Επανάστασης του 1917, αλλά και να ατιμασθούν ηθικά και πολιτικά, σαν προδότες της χώρας και του κόμματος.

Η μέθοδος γι' αυτόν τον άγιο σκοπό ήταν πασίγνωστη: *«Με εκλεπτυσμένες μεθόδους βασανισμού (σωματικά βασανιστήρια, χρήση παραισθησιογόνων, απειλές για τις οικογένειές τους, πολιτικές και ιδεολογικές πιέσεις)»* οι συν-οικοδόμοι εκείνοι της ΕΣΣΔ *«ομολογούσαν (στους ανακριτές, στο δικαστήριο, στην παγκόσμια κοινή γνώμη) πως ήταν πράκτορες της χιτλερικής Γκεστάπο ή και των μυστικών υπηρεσιών της Ιαπωνίας) και πως προετοίμαζαν δολοφονίες μελών του Πολιτικού Γραφείου!»* Άλλωστε, τα βασανιστήρια καθιερώθηκαν επίσημα από το 1937, αν και εφαρμόζονταν «ανεπίσημα» από πολύ νωρίτερα. Στο πολύκροτο 20ό Συνέδριο, ο Χρουστσόφ διάβασε κείμενο της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚ. ΕΣΣΔ που *«εξηγεί ότι η εφαρμογή σωματικών πιέσεων (τι ευφημισμός!) είχε επιτραπεί από το 1937, με την άδεια της Κ.Ε.»*... η οποία *«πιστεύει πως οι σωματικές πιέσεις αναγκαστικά πρέπει να εξακολουθήσουν να εφαρμόζονται κατ' εξαίρεση (;) στους πιο σεσημασμένους και αμετανόητους εχθρούς του λαού, σαν δικαιολογημένη και ταυτόχρονα ενδεικνύμενη μέθοδος»*².

Τι άλλο παρά «σεσημασμένοι και αμετανόητοι εχθροί του τουρκικού λαού» έχουν αναγορευθεί τώρα ο Οτσαλάν και οι Κούρδοι όλοι; Κι όσο για τις «σωματικές πιέσεις», ακόμα και το φιλοτουρκικότατο Στέιτ Ντηπάρτμεντ, στην πρόσφατη Έκθεσή του για τα ανθρώπινα δικαιώματα (26.2), παραδέχεται πως στην Τουρκία βασιλεύουν οι *«δολοφονίες κρατουμένων, τα βασανιστήρια από τις αρχές ασφαλείας, οι εξαφανίσεις, οι αυθαίρετες συλλήψεις και φυλακίσεις»* και τα τούτοις όμοια...

ΜΕ τις μεθόδους αυτές, ο Στάλιν αποδεκάτισε τους πρωτολάτες της Επανάστασης: ο Ζηνόβιεφ και ο Κάμενεφ εκτελέστηκαν το 1936, ενώ ο Τσόμσκι «αυτοκτόνησε». Το 1937, ήρθε η σειρά των Ζελένσκι, Κόροτκοφ, Ρακόβσκι, Σαπρόνοφ, Τσουμπάρ, ενώ ο Ορτζονικίτζε προτίμησε την αυτοκτονία. Ακόμα μεγαλύτερη ήταν η συγκομιδή του 1938: Μπουχάριν, Ράντεκ, Ρίκοφ, Ρουτζουτάκ, Σοκόλνικοφ, καθώς και Γιαροσλάβσκι και Σμιρνόφ, που «χάθηκαν» μυστηριωδώς. Και δυο χρόνια αργότερα, θα δολοφονηθεί ο Τρότσκι, στη μεξικάνικη εξορία του.

Έτσι, από τα 26 τακτικά μέλη της ΚΕ του 10ου Συνεδρίου (του τελευταίου όπου είχε πάρει μέρος ο Λένιν), τα 17 εκτελέστηκαν, δολοφονήθηκαν ή «αυτοκτόνησαν». Τον ίδιο καιρό, εκτελέστηκαν κι ο

υπεύθυνος της Νικαβεντέ *Γιάγκοντα*, κι ο αντικαταστάτης του *Εζόφ*. Αλλά ούτε ο Κόκκινος Στρατός γλίτωσε από το σταλινικό λεπίδι: εκτελέστηκαν σαν προδότες, πάντα οι στρατάρχες *Τουχατσέφσκι* και *Μπλύχερ* και, μαζί τους, πλήθος στρατηγού, ναύαρχοι κ.ά., καθώς και ξένοι κομμουνιστές ηγέτες (Ούγγροι, Πολωνοί, Βούλγαροι, Κινέζοι, Ινδοί...).

Και, φυσικά, δεν «ξεχάστηκαν» πάμπολλοι πνευματικοί άνθρωποι, όπως ο *Κνόριν*, διευθυντής του Ινστιτούτου Ιστορίας του ΚΚ, ο φιλόσοφος *Στεν*, ο βιολόγος *Βαβίλοφ*, οι γνωστοί συγγραφείς *Μάντελσταμ* και *Μπάμπελ*, ο ονομαστός σκηνοθέτης *Μεγιερχόλντ* κι αμέτρητοι άλλοι...

ΟΣΟ για τα βασανιστήρια και τις «ομολογίες» που έδωσαν και το έναυσμα γι' αυτό το άρθρο μερικά απ' τα θύματα της σταλινικής θηριωδίας πρόφτασαν να τα καταγγείλουν, λίγο πριν εκτελεσθούν σε ιδιωτικά γράμματα, φυσικά.

Ο Μπουχάριν που ο Λένιν τον χαρακτήριζε «ο πιο μεγάλος θεωρητικός μας, το αγαπημένο παιδί του κόμματος» και που, ύστερ' από φοβερά βασανιστήρια, ενοχοποίησε τον εαυτό του κι άλλους συντρόφους του έγραψε στη γυναίκα του:

«Αισθάνομαι πλήρη αδυναμία μπροστά σ' αυτή την καταχθόνια μηχανή που, χρησιμοποιώντας μεσαιωνικές μεθόδους, απόκτησε γιγάντια δύναμη και μπορεί και κατασκευάζει αλυσιδωτές συκοφαντίες, με θράσος και σιγουριά».

Ο Ρουτζουντάκ, που προαναφέραμε, είναι πιο συγκεκριμένος: *«Υπάρχει στη Νικαβεντέ ένα κέντρο... που αποσπά ομολογίες από αθώους και στήνει ψεύτικες δίκες: οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί για ανάκριση, είναι τέτοιες που οδηγούν τους ανθρώπους στο ψέμα και στην κατασυκοφάντηση άλλων ατόμων τελείως αθώων».* Και ο Εϊχε, αναπληρωματικό μέλος του Πολιτμπουρό, που εκτελέστηκε το 1940: *«Στις δήθεν ομολογίες μου, ούτε μια λέξη δεν γράφτηκε από μένα, εκτός από τις υπογραφές που μου απόσπασαν. Ομολόγησα ύστερα από βία που άσκησε πάνω μου ο ανακριτής, ο οποίος δεν σταμάτησε να με βασανίζει από τη στιγμή της σύλληψής μου...».* Κι έτσι, χιλιάδες άλλοι...

Περιττό να πούμε πως η ΕΣΣΔ όπως και η Τουρκία ήταν «δημοκρατία» και το Σύνταγμά της όπως και το της γείτονος διακήρυττε τον σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων, της ελευθερίας λόγου και Τύπου, συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι. Με τη μικρή επιφύλαξη, *«εφόσον συμβαδίζουν με τα συμφέροντα της εργατικής τάξης και έχουν για σκοπό την*

ενίσχυση του σοσιαλιστικού συστήματος». Μια μικρή λέξη, «εφόσον» τόσο μικρή, που να χωράει χιλιάδες εκτελεστικά αποσπάσματα, κολαστήρια, γκουλάγκ, γενοκτονίες...

Ένα ανάλογο «εφόσον» δεν σεβάστηκαν οι Κούρδοι «εθνοπροδότες», και δεν «συμβάδισαν με τα συμφέροντα της τουρκικής (και νέας) τάξης» και δεν συμβάλανε στην «ενίσχυση του τουρκικού δημοκρατικού συστήματος».

Τι άλλο τους πρέπει, λοιπόν, παρά η ατίμωση και η αγχόνη;

1. Ριχάρδος Γ', Πράξη Δ', σκηνή 2. Μάκβεθ, Πράξη Γ', σκηνή 1. Μεταφρ. Β. Ρώτα, Ικαρος. 2. Βλ. Jean Ellenstein, Ιστορία του σταλινικού φαινομένου. Μεταφρ. Ειρ. Λεβίδη, Θεμέλιο 1976, σελ. 126 επ. Του ίδιου, Ιστορία της ΕΣΣΔ, Θεμέλιο, 1976, том. Α', σελ. 378 επ. Από τα βιβλία αυτά έχουν παρθεί πολλά στοιχεία για τούτο το άρθρο.

Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου
Παράνομες οι καταλήψεις των δρόμων¹³⁸

Το ελληνικό κράτος υποχρεώνεται να αποζημιώνει τους θιγόμενους πολίτες

ΙΩANNA MANΔPOY

Η εποχή όπου το δίκιο του εργάτη είχε αναχθεί σε άγραφο, πλην ισχυρότατο νόμο, τον οποίον ουδείς και για κανένα λόγο δεν μπορούσε να παραβεί, φαίνεται ότι φθάνει στο τέλος της. Στο λυκαυγές ενός αιώνα που έρχεται και μιας πλημμυρίδας αλλαγών που είναι πλέον ορατές οι διεκδικήσεις των δίκαιων (ή υπερβολικών καμιά φορά) αιτημάτων επαγγελματικών κατηγοριών και εργαζομένων δεν είναι δυνατόν να ασκούνται με λογικές που τείνουν να είναι όχι απλά ξεπερασμένες αλλά και παράνομες!

Το παράνομον του πράγματος ίσως να μη συγκινούσε και τόσο τις διωκτικές αρχές αλλά και εκείνους που βρίσκουν ότι το κλείσιμο των δρόμων, ο αποκλεισμός εθνικών οδών και η ματαίωση κάθε οικονομικής δραστηριότητας στις πόλεις αλλά και στην ύπαιθρο είναι ο καλύτερος τρόπος πίεσης για την ικανοποίηση ποικιλώνυμων αιτημάτων αν το παράνομον δεν είχε και κόστος για το κράτος. Διότι, ως γνωστόν, οι πολίτες αλλά και το Δημόσιο αντιλαμβάνονται εναργέστερα την παρανομία όταν καλούνται να πληρώσουν γι' αυτήν! Και εδώ ίσως βρίσκεται η λύση του προβλήματος· ενός προβλήματος που έχει λάβει τέτοιες διαστάσεις που έχει καταστεί πλέον ο καθημερινός εφιάλτης για χιλιάδες εργαζομένους της πρωτεύουσας και το οποίο από καιρού εις καιρόν οδηγεί σε διχοτόμηση τη χώρα.

Υπάρχει τρόπος, θα αναρωτηθεί δικαίως κάποιος, να περιορισθεί η καθημερινή οδύσσεια των κατοίκων αυτής της πόλης

¹³⁸ Το ΒΗΜΑ (08 / 03 / 1998)

και να αποφεύγονται τα θλιβερά φαινόμενα οι εθνικοί δρόμοι να κλείνουν για ημέρες και η χώρα να θυμίζει κράτος σε εμπόλεμη κατάσταση; Η απάντηση έρχεται από το Λουξεμβούργο, από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο εξέδωσε πρόσφατα μια βαρυσήμαντη απόφαση, απόφαση που θέτει και τις αρμόδιες αρχές της χώρας μας προ των ευθυνών τους. Και σαν να μην έφθανε η απόφαση του ΔΕΚ που κρίνει ότι όποιος «κόβει» τη χώρα στα δύο και εμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία στους εθνικούς δρόμους παρανομεί και θα πληρώνει, πολίτες της Αθήνας, απελπισμένοι από το μαρτύριο που καθημερινά υφίστανται όταν το κέντρο της πόλης «καταλαμβάνεται» από εργαζομένους (συνήθως κάποιες εκατοντάδες), πήραν την τύχη στα χέρια τους!

Προσέφυγαν στα δικαστήρια και ζήτησαν αποζημιώσεις από το κράτος για τις ζημιές που τους προκάλεσαν πορείες, διαδηλώσεις και ό,τι συνήθως ακολουθεί (φθορές, καταστροφές, βανδαλισμοί από τους γνωστούς αγνώστους). Και ενώ ο δρόμος για τη δικαστική προστασία των πολιτών αυτής της πόλης άνοιξε, το Διοικητικό Πρωτοδικείο της Αθήνας (26ο Τμήμα) εξέδωσε ήδη απόφαση δικαίωσης ιδιώτη και καταδίκασε το κράτος με ένα σκεπτικό που είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Η δικαστική απόφαση την οποία θα «μιμηθούν» και άλλοι δικαστικοί σχηματισμοί των Διοικητικών Δικαστηρίων έκρινε ότι πρέπει να δοθεί αποζημίωση διότι κατ' εφαρμογήν των άρθρων 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού μας Κώδικα «διαπιστώνεται παράλειψη των οργάνων της δημοσίας τάξεως».

* Μέτρα από το υπουργείο Δημόσιας Τάξης

Ούτως έχοντων των πραγμάτων, διαφαίνεται κάποιο φως στο τούνελ της ανείπωτης ταλαιπωρίας που βιώνουν σχεδόν κάθε ημέρα χιλιάδες εργαζόμενοι σε αυτή την πόλη όταν τα πάντα παραλύουν από τη διαδήλωση πενήντα ή εκατό ανθρώπων που κλείνουν τους δρόμους διαμαρτυρόμενοι για το δίκαιο αιτημάτων τους. Το υπουργείο Δημόσιας Τάξης, σύμφωνα με πληροφορίες, έχει λάβει γνώση του περιεχομένου της πρόσφατης απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και ο υπουργός κ. Γ. Ρωμαίος αλλά και ο γενικός γραμματέας κ. Γ. Παπαδογιαννάκης φέρονται αποφασισμένοι να εναρμονισθούμε ως χώρα με όσα η απόφαση του ΔΕΚ επιτάσσει. «*Συμπορευόμεθα με την απόφαση*», δηλώνει προς «*Το Βήμα*» ο κ. Παπαδογιαννάκης, «*και τούτο καταδεικνύεται και από τις πρόσφατες κινητοποιήσεις των αγροτών, όταν η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Δημόσιας Τάξης έπραξε το παν ώστε να διευκολυνθεί η κυκλοφορία στους εθνικούς δρόμους αποστέλλοντας προς τούτο ισχυρότατες αστυνομικές δυνάμεις*».

Εκείνο όμως που προβληματίζει και αποτελεί χωρίς υπερβολή το μόνιμο «*άγχος*» της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου Δημόσιας

Τάξης είναι το πώς και με ποιους τρόπους θα αποτελέσει παρελθόν το καθημερινό «έμφραγμα» της πόλης από πορείες ολίγων ως συνήθως διαδηλωτών οι οποίοι παραλύουν την οικονομική δραστηριότητα και δημιουργούν φαινόμενα πανικού και «τρέλας» στους κατοίκους μιας πόλης που έτσι κι αλλιώς δεν φημίζεται για την ποιότητα ζωής που προσφέρει. Δύο συσκέψεις που πραγματοποιήθηκαν πρόσφατα (η μία στο Δημόσιας Τάξης και η άλλη στο ΥΠΕΧΩΔΕ) με τους αρμόδιους φορείς (ΓΣΕΕ κ.ά.) σε αυτό ακριβώς στόχευαν: στο πώς θα εξαλειφθεί το θλιβερό φαινόμενο της απονέκρωσης για ώρες της πόλης, χωρίς ωστόσο να παραβλάπτονται συνταγματικά δικαιώματα, όπως εκείνα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι.

Η αναζήτηση ποιότητας ζωής για τους κατοίκους της πρωτεύουσας αλλά και άλλων μεγάλων πόλεων είναι το ζητούμενο. Το υπουργείο Δημόσιας Τάξης μελετά, λοιπόν, μέτρα που θα συμβάλουν ώστε να τεθεί τάξη στο χάος που σήμερα επικρατεί.

Οι απεργίες της εβδομάδας

Οι πρώτες αντιδράσεις των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ για τις επικείμενες αλλαγές στο εργασιακό καθεστώς εκδηλώνονται αυτή την εβδομάδα στον ΟΣΕ. Συγκεκριμένα, αύριο Δευτέρα και την Τρίτη η Ομοσπονδία σιδηροδρομικών έχει προγραμματίσει στάσεις εργασίας σε όλες τις βάρδιες (από 03.00 ως 06.00, από 12.00 ως 15.00 και από 20.00 ως 22.00). Η Ομοσπονδία διαμαρτύρεται για την περικοπή δρομολογίων, την κατάργηση βαρδιών και υπερωριών και τη μη υλοποίηση βασικών όρων της τελευταίας σύμβασης. Την Τρίτη απεργούν και οι οικοδόμοι της χώρας, διεκδικώντας μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας του κλάδου και βελτίωση του συνταξιοδοτικού τους καθεστώτος.

Το σκεπτικό της απόφασης

Ας δούμε πώς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άνοιξε τους δρόμους για διαφορετική αντιμετώπιση εκείνων που αποφασίζουν να τους κλείνουν δημιουργώντας συνθήκες ομηρείας για ιδιώτες αλλά και για το κράτος. Η υπόθεση που απασχόλησε τους ευρωπαίους δικαστές ξεκίνησε από μια προσφυγή που κατέθεσε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η Επιτροπή στρεφόταν κατά της Γαλλικής Δημοκρατίας αξιώνοντας την καταδίκη της γιατί δεν είχε λάβει τα αναγκαία μέτρα ώστε να αποφευχθούν το κλείσιμο των δρόμων από γάλλους αγρότες και η παρεμπόδιση της κυκλοφορίας χιλιάδων πολιτών στις κεντρικές οδικές αρτηρίες της Γαλλίας. Μάλιστα η Επιτροπή είχε αναπτύξει στην πολυσέλιδη προσφυγή της ότι, παρά το γεγονός πως είχε επιστήσει την προσοχή στους αρμόδιους φορείς του γαλλικού κράτους να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο του κλεισίματος των δρόμων, ουσιαστικά τη στάση των γαλλικών αρχών

στις αγροτικές κινητοποιήσεις χαρακτηρίζε η απάθεια, η αδράνεια και η λεκτική καταδίκη.

Την προσφυγή της Επιτροπής, η οποία δικάστηκε τον περασμένο Ιούνιο η σχετική απόφαση εκδόθηκε τον Δεκέμβριο και κοινοποιήθηκε στη χώρα μας στις 15 Ιανουαρίου 1998, υποστήριξαν η Ισπανία αλλά και η Βρετανία και η Βόρειος Ιρλανδία, επικαλούμενες ως έννομο συμφέρον τι άλλο; την παρεμπόδιση διακίνησης προϊόντων τους στις χώρες της Ευρώπης λόγω του κλεισίματος των δρόμων από τους γάλλους αγρότες.

Η Γαλλία στο Δικαστήριο έδωσε μάχη για να αποφύγει την καταδίκη και το οικονομικό κόστος που συνεπάγεται. Εκπροσωπήθηκε από νομικούς οι οποίοι εργάζονται σε υψηλές θέσεις του υπουργείου Εξωτερικών και υπεραμύνθηκε της άποψης ότι έχει λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να μην παρεμποδίζεται η κυκλοφορία στο εθνικό και στο επαρχιακό της δίκτυο από κινητοποιήσεις (των αγροτών της εν προκειμένω) και ότι είχε θεσπίσει νόμο σύμφωνα με τον οποίο το γαλλικό κράτος έδιδε αποζημιώσεις σε όποιον αποδείκνυε ζημία από τις κινητοποιήσεις και το κλείσιμο των δρόμων. Παρ' όλα αυτά, όμως, το Δικαστήριο έκρινε ότι το κάθε κράτος - μέλος το οποίο είναι το μόνο αρμόδιο για την τήρηση της δημόσιας τάξης στην επικράτειά του δεν μπορεί να επικαλείται οτιδήποτε και να παραβιάζει στην πράξη βασικές διατάξεις της Συνθήκης, όπως το άρθρο 30 που επιβάλλει την ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων, υπηρεσιών και πολιτών ανάμεσα στις χώρες της Ένωσης.

Η Γαλλία, λοιπόν, έχασε τη δίκη και το ΔΕΚ άνοιξε νέους δρόμους για την αντιμετώπιση των κινητοποιήσεων. Για την ιστορία η απόφαση φέρει τον τίτλο «C-265/95. Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων κλπ. Εμπόδια οφειλόμενα σε ενέργειες ιδιωτών. Υποχρεώσεις των κρατών - μελών».

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ¹³⁹

Το κινεζικό σύνδρομο του Χονγκ Κονγκ

Αύριο τα μεσάνυχτα τελειώνει, μετά από 156 χρόνια, η βρετανική κυριαρχία και η νήσος παραδίδεται στην εξουσία του Πεκίνου

Δ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

«ΔΑΝΕΙΟΣ τόπος, δάνειος χρόνος». Η λιγόλογη τούτη φράση του κινέζου συγγραφέα Χαν Σου Γιν ορίζει τη μοίρα του Χονγκ Κονγκ. Αύριο τα μεσάνυχτα η κλεψύδρα (και μαζί της η βρετανική κυριαρχία)

¹³⁹ Το ΒΗΜΑ (29 / 06 / 1997)

τελειώνει ύστερα από 156 χρόνια. Η στιγμή είναι, κατά γενική ομολογία, ιστορική. Η Κίνα δεν έχει μόνο τη δυνατότητα να ξεπλύνει το όνειδος των *Πολέμων του Οπίου* του 19ου αιώνα, ένεκεν των οποίων υποχρεώθηκε μέσα από «άνισες», κατά την επίσημη άποψή της, «συμφωνίες» να παραχωρήσει το Χονγκ Κονγκ στη Βρετανία. Συγχρόνως αποκτά την ευκαιρία να επιβεβαιώσει, με τρόπο συμβολικό, το status της ως υπερδυνάμεως, και δη ενώπιον της διεθνούς κοινότητας, η οποία θα βρίσκεται σύσσωμη στο Χονγκ Κονγκ για την επίσημη τελετή.

Εν τούτοις η μετατροπή του Χονγκ Κονγκ από *Αποικία του Στέμματος* της Βρετανίας σε αυτόνομη *Ειδική Διοικητική Περιοχή* της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας πραγματοποιείται υπό συνθήκες έντασης και οι ελπίδες για μian ομαλή μετάβαση δεν σκιάζονται μόνο από τα νέφη των τροπικών βροχών που ξεσπούν αυτήν την εποχή στη Νοτιοανατολική Ασία. Η *Κοινή Σινοβρετανική Διακοίνωση* του 1984 όριζε ότι η κατάσταση στο Χονγκ Κονγκ θα παρέμενε κατ' ουσίαν αναλλοίωτη για 50 χρόνια, χάρη στη φόρμουλα «*ένα κράτος, δύο συστήματα*», στην οποία συμφώνησαν οι τότε ηγέτες των δύο χωρών Ντενγκ Χσιαοπίνγκ και Μάργκαρετ Θάτσερ. Οι κινέζοι όμως εκτιμούν ότι οι Βρετανοί τούς «*παραδίδουν*» το 1997 ένα Χονγκ Κονγκ πολύ διαφορετικό από το προ δεκαπενταετίας, έχοντας ενσπείρει σε αυτό στοιχεία αναταραχής.

Η αλλαγή κλίματος οφείλεται στην πολιτεία του τελευταίου βρετανού κυβερνήτη του Χονγκ Κονγκ, Κρις Πάτεν. Ο κ. Πάτεν, πρώην πρόεδρος του Συντηρητικού Κόμματος, φίλα προσκείμενος στον κ. Τζον Μέιτσορ, δεν επανεξελέγη στις βουλευτικές εκλογές του 1992. Ως αντάλλαγμα των καλών υπηρεσιών του ο βρετανός πρωθυπουργός τού επεφύλαξε το Χονγκ Κονγκ. Ο νέος κυβερνήτης έσπασε την παράδοση των προκατόχων του «*σινολόγων*» διπλωματών του Φόρεϊν Οφφισ, οι οποίοι είχαν ασκήσει τα δικαιώματα του κυβερνήτη της αποικίας, λαμβάνοντας υπόψη τις κινεζικές ευαισθησίες και επικαλούμενοι τις «*πολιτισμικές διαφορές*» μεταξύ των δύο χωρών σε θέματα άσκησης εξουσίας. Ο ασπρομάλλης πολιτικός με τα ρόδινα μάγουλα αποφάσισε να προωθήσει τον εκδημοκρατισμό του Χονγκ Κονγκ και, όταν το Πεκίνο δεν φάνηκε συνεργάσιμο, προχώρησε μόνος.

Ο κ. Πάτεν οργάνωσε εκλογές το 1995, τις πρώτες στην ιστορία της αποικίας, που έφεραν στην εξουσία εξηνταμελές Νομοθετικό Συμβούλιο και έδωσαν στους κατοίκους του Χονγκ Κονγκ μια γεύση άμεσης δημοκρατίας. Το Φόρεϊν Οφφισ ισχυρίζεται ότι η κίνηση «*είναι απολύτως συμβατή τόσο με την Κοινή Διακοίνωση όσο και με τον Βασικό Νόμο*», συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε και Ειδική Εξεταστική Επιτροπή επί θεμάτων Εξωτερικής Πολιτικής της Βουλής

των Κοινοτήτων, το 1994. Σύμφωνα με τους Βρετανούς, ο *Βασικός Νόμος* που θέσπισε η Κίνα το 1990 και αποτελεί ένα είδος «*μικρού Συντάγματος*», το οποίο θα διέπει το Χονγκ Κονγκ, «*υπόσχεται ότι ο αριθμός των άμεσα εκλεγόμενων μελών του Νομοθετικού Συμβουλίου θα μεγαλώνει 20 (εκ των 60) το 1997, 24 το 1999, 30 το 2007, με τη δυνατότητα απευθείας εκλογής για το σύνολο το 2007, εφόσον το αποφασίσει το ίδιο το Σώμα*».

Το Πεκίνο είχε όμως άλλη γνώμη και θεώρησε τις παραπάνω πρωτοβουλίες παράβαση των συμφωνηθέντων, ενώ ο φιλικός προς την Κίνα Τύπος του Χονγκ Κονγκ χαρακτήρισε τον κ. Πάτεν «*πόρνη χιλίων ετών*». Από την πλευρά του το Πεκίνο προχώρησε, παραβιάζοντας επίσης τα συμφωνηθέντα, στη σύσταση εξηνταμελούς *Προσωρινού Νομοθετικού Σώματος*, που θα αντικαταστήσει αμέσως μετά τα μεσάνυχτα της Δευτέρας το εκλεγέν το 1995 Νομοθετικό Συμβούλιο. Η Κίνα υπόσχεται εκλογές το 1998, αλλά η ατμόσφαιρα στο Χονγκ Κονγκ δεν είναι πλέον η ίδια. Η θεσμική «*ασυνέχεια*» μεταξύ των δύο νομοθετικών σωμάτων αμαυρώνει την αυριανή τελετή, ενώ ομάδες πίεσης και πολιτικοί σχηματισμοί, όπως το *Δημοκρατικό Κόμμα του Χονγκ Κονγκ*, διεκδικούν εκδημοκρατισμό και πιέζουν για ανεξαρτητοποίηση. Οι ηγέτες τους κάνουν δίαιτα πίνοντας μόνο νερό, προετοιμαζόμενοι για τις κινεζικές φυλακές. Αλλωστε διαφορετικό από το 1984 δεν είναι μόνο το Χονγκ Κονγκ αλλά και η Κίνα. «*Η σκιά της σφαγής στην πλατεία Τιανανμέν βαραίνει πάνω στο Χονγκ Κονγκ*», παραδέχονται κατ' ιδίαν δυτικοί διπλωμάτες.

Κοντολογίς η Κίνα παραλαμβάνει το Χονγκ Κονγκ «*με το κλειδί στο χέρι*», αλλά και με το κουτί της Πανδώρας μισάνοιχτο. Η κινεζική πλευρά δεν αποσιωπά ότι πρόθεσή της είναι να αποτελέσει το Χονγκ Κονγκ «*οικονομική πόλη*»: η επιχειρηματική ελευθερία δεν συνάδει, κατά την άποψή της, με ένα δυτικού τύπου πλέγμα ατομικών ελευθεριών. Βρετανικοί διπλωματικοί κύκλοι πάντως εμφανίζονται να απορούν με την κινεζική δυσπιστία, εκτιμώντας ότι ο εκδημοκρατισμός αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της προετοιμασίας του Χονγκ Κονγκ για την ανεξαρτητοποίησή του από τη Βρετανία. Οι επικριτές της στάσης αυτής επισημαίνουν ότι η Βρετανία επί των ημερών της δεν κυβέρνησε το Χονγκ Κονγκ με διαφορετικό πνεύμα από αυτό που διαπνέει το Πεκίνο. Γιατί δεν εισήχθησαν οι δημοκρατικές αλλαγές νωρίτερα; «*Οι αποικίες του στέμματος δεν ήταν ποτέ προορισμένες να λειτουργήσουν ως δημοκρατίες*», είναι η αποστομωτική απάντηση.

Τι μέλλει γενέσθαι όταν περάσει το Χονγκ Κονγκ από τους βρετανούς αποικιοκράτες με τα λευκά κοστούμια στα βλοσυρά κομματικά στελέχη του Πεκίνου; Οι Βρετανοί πιστεύουν ότι η Κίνα θα τηρήσει τα συμφωνηθέντα διότι αυτό είναι προς το συμφέρον της.

Άλλωστε η διεθνής κοινότητα θεωρεί το Χονγκ Κονγκ «πεδίο δοκιμής» για το Πεκίνο και παρακολουθεί τις εκεί εξελίξεις «με ένα μείγμα ανησυχίας και ελπίδας», σύμφωνα με την έκφραση της αμερικανίδας υπουργού Εξωτερικών, Μάντλιν Ολμπράιτ. Εν τούτοις, κατά γενική ομολογία, τα εξουσιαστικά ανακλαστικά της κινεζικής ηγεσίας (που έχει σχεδόν εξαλείψει τα διαφωνούντα στοιχεία στην ενδοχώρα) παραμένουν και το Πεκίνο έχει καταστήσει σαφές ότι το Χονγκ Κονγκ θα είναι εφεξής «εσωτερική υπόθεση» της Κίνας. Ποια η αντίδραση της Βρετανίας αν δεν τηρηθούν τα συμφωνηθέντα; Ομολογουμένως η Διακοίνωση του 1984 δεν προβλέπει κυρώσεις σε τέτοια περίπτωση και οι εποχές της «διπλωματίας των κανονιοφόρων», που ήταν στο απόγειό της την εποχή της κτήσης του Χονγκ Κονγκ, έχουν παρέλθει ανεπιστρεπті: «Ουδείς πρόκειται να κηρύξει πόλεμο στην Κίνα για χάρη του Χονγκ Κονγκ».

Βρετανικοί κύκλοι κρίνουν ότι τα τελευταία χρόνια εξέθεσαν στους συνομιλητές τους την κατάσταση στο Χονγκ Κονγκ και εισέπραξαν την κατανόησή τους για τις θέσεις τους. Τα αποτελέσματα φάνηκαν πρόσφατα στο G7 (με την προσθήκη της Ρωσίας) στο Ντένβερ των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο βρετανός πρωθυπουργός, Τόνι Μπλερ, μπορεί να μη βρήκε καρέκλα να καθίσει στη στρογγυλή τράπεζα του περασμένου Σαββάτου, αλλά η Βρετανία απέσπασε ειδική μνεία του Χονγκ Κονγκ στο τελικό ανακοινωθέν της Συνόδου, που κάνει λόγο για «ιστορική συγκυρία» και προσδοκά από το Πεκίνο «δημοκρατικές εκλογές το συντομότερο δυνατόν». Ερωτηθείς στη συνέντευξη Τύπου που ακολούθησε πώς θα αντιδράσει «αν τα πράγματα πάνε στραβά», απάντησε ότι «αυτό που πρέπει να κάνουμε είναι να κινητοποιήσουμε τις δυνάμεις της διεθνούς κοινής γνώμης».

Κοντολογίς οι συνέπειες για την Κίνα, αν οι εξελίξεις στο Χονγκ Κονγκ δεν βουν ομαλώς, θα είναι περισσότερο πολιτικές και οικονομικές και θα αφορούν τον βαθμό επιτυχούς εντάξεώς της στη διεθνή κοινότητα. Οι δε Κινέζοι θέλουν μέσω του Χονγκ Κονγκ να προετοιμάσουν το έδαφος για την προσάρτηση της Ταϊβάν (η οποία την περασμένη εβδομάδα, παρά τις αντίθετες αμερικανικές υποδείξεις, «σήκωσε» στον αέρα τα F-16 και τα Μιράζ 2000 της και πραγματοποίησε στρατιωτικές ασκήσεις με πραγματικά πυρά).

Τελικά, όπως γνωρίζουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι, οικονομική ανάπτυξη και πολιτικές ελευθερίες δεν συμβαδίζουν υποχρεωτικά στη Νοτιοανατολική Ασία όπως υποδεικνύει και το επιτυχημένο παράδειγμα της Σιγκαπούρης. Αλλά το Χονγκ Κονγκ είναι ειδική περίπτωση. Η ως αύριο τα μεσάνυχτα Αποικία του Στέμματος αναφέρεται παραδοσιακά ως «τρίποδο σκαμνί» με το ένα πόδι στο Χονγκ Κονγκ, το άλλο στο Πεκίνο και το τρίτο στο Λονδίνο και κατ' επέκταση πλέον στη Δύση. Αν το ένα από τα τρία πόδια ραγίσει, το

σκαμνί καταρρέει, γεγονός που γνωρίζουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, η οικονομική επιβίωση του Χονγκ Κονγκ εξαρτάται κυρίως από το αν θα διατηρηθεί κλίμα εμπιστοσύνης. Άλλωστε οι περισσότεροι από τους πολυμήχανους και επιχειρηματικά κατοίκους του είναι κινέζοι πρόσφυγες και έχουν ήδη εξασφαλίσει τη δυνατότητα μετοικεσίας σε άλλες χώρες, όπως η Αυστραλία, ο Καναδάς και η Βρετανία.

Τι λέει η sinoβρετανική συμφωνία του 1984. Πώς οι δύο χώρες έφθασαν στον ιστορικό συμβιβασμό

«Ένα κράτος, δύο συστήματα»

«ΑΓΚΑΘΙ στο πέλαμα του λέοντα» ήταν επί 156 χρόνια το Χονγκ Κονγκ στα μάτια του Πεκίνου. Η Κίνα θεωρούσε ατιμωτική την παραχώρηση του Χονγκ Κονγκ στη Μεγάλη Βρετανία ως συνέπεια της ήττας της στους *Πολέμους του Οπίου* του 19ου αιώνα. Η κτήση ολοκληρώθηκε σε τρεις φάσεις. Το *Royal Navy* ύψωσε τη βρετανική σημαία στο μικρό νησί στις 26 Ιανουαρίου του 1841· ακολούθησε η συμφωνία του Νανκίγκ το 1842. Το 1860, κατά την *Πρώτη Σύνοδο του Πεκίνου*, η Βρετανία απέκτησε μικρό τμήμα της απέναντι χερσονήσου Kowloon και το νησί Stonecutters, ενώ ακολούθησε μια δεύτερη σύνοδος το 1898, όταν οι Βρετανοί απέσπασαν από την Κίνα μια σύμβαση παραχώρησης μεγαλύτερου τμήματος της χερσονήσου και ενός νησιωτικού συμπλέγματος που ονομάζεται *New Territories*. Τα εδάφη αυτά αναλογούν στο 92% της επικράτειας του Χονγκ Κονγκ και η σύμβαση συμφωνήθηκε να λήξει σε 99 χρόνια δηλαδή το 1997.

Χωρίς τα παραχωρηθέντα εδάφη, το υπόλοιπο 8% που κατά τις δύο πρώτες συμφωνίες ανήκει ες αεί στην Βρετανία δεν είναι, όπως επισημαίνει το Φόρεϊν Οφφισ, «βιώσιμο». Εν γνώσει αυτού, η κ. Μάργκαρετ Θάτσερ πήρε εγκαίρως τον δρόμο προς το Πεκίνο. Η ημερομηνία δεν είναι τυχαία, καθώς το 1982 η «*Σιδηρά Κυρία*» είχε τον αέρα της νίκης στα Φόκλαντς στα πανιά της. Ήλπιζε να πείσει τους Κινέζους να αφήσουν το καθεστώς αναλλοίωτο, ώστε το Χονγκ Κονγκ να παραμείνει υπό βρετανική διοίκηση, με αντάλλαγμα την παραχώρηση στην Κίνα «*ονομαστικής κυριαρχίας*» επί των νήσων. Με επικεφαλής τον Ντενγκ Χσιαοπίνγκ, η κινεζική ηγεσία κατέστησε σαφές στην κ. Θάτσερ ότι είχε στον νου της μια εντελώς διαφορετική εξέλιξη: το Χονγκ Κονγκ θα επέστρεφε στην Κίνα, ακόμη και αν επρόκειτο να μείνει ένας έρημος βράχος. Άλλωστε, οι Κινέζοι έκριναν τις δύο πρώτες συμφωνίες «*άνισες*» και θεωρούσαν πως δεν τους δεσμεύουν, γεγονός που κοινοποιήθηκε επισήμως στον διεθνή Τύπο.

Ο Ντενγκ δεν εντυπωσιάστηκε από την περίφημη τσάντα της κ. Θάτσερ και εξοργίστηκε, λέγεται, από τα επιχειρήματά της. Αργότερα διέρρευσε στον Τύπο ότι ο κινέζος ηγέτης είχε ένα πτυελοδοχείο στο πλάι του στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Εν τούτοις, οι

συνομιλίες ήρθαν την εποχή του σταδιακού «ανοίγματος» της Κίνας στην ελεύθερη οικονομία και το Πεκίνο δεν ήθελε να ωθήσει τα πράγματα στα άκρα· ο ίδιος ο Ντενγκ είχε συστήσει στους επενδυτές που είχαν συμφέροντα στο Χονγκ Κονγκ «να μην ανησυχούν». Εξ ου και 27 μήνες αργότερα η *Κοινή Σινοβρετανική Διακοίνωση* του Δεκεμβρίου του 1984 κατέληξε σε έναν ευφυή συμβιβασμό, τον οποίο συνόψισε ο ίδιος ο Ντενγκ: «*Ένα κράτος, δύο συστήματα*».

Τι ορίζει η σινοβρετανική συμφωνία; Για πενήντα χρόνια «*το Χονγκ Κονγκ θα διατηρήσει υψηλό βαθμό αυτονομίας, με εξαίρεση την εξωτερική πολιτική και την άμυνα*». Θα έχει δική του κυβέρνηση «*αποτελούμενη από κατοίκους του και όχι από μετατιθέμενους κινέζους αξιωματούχους*». Θα διατηρήσει αναλλοίωτο το κοινωνικό και οικονομικό του σύστημα, καθώς και τον δικό του «*τρόπο ζωής*». Θα έχει δική του νομοθετική και δικαστική εξουσία, «*εντελώς ξεχωριστή και αυτόνομη*» από αυτήν της ηπειρωτικής Κίνας, καθώς και «*δικό του Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο*». Θα έχει ανεξάρτητο δημοσιονομικό σύστημα, δεν θα υπόκειται σε φόρους από την Κίνα και τα δημόσια κονδύλιά του δεν θα παραδίδονται στην Κίνα· τέλος, οι ατομικές ελευθερίες (έκφρασης, Τύπου, συνεταιρίζεσθαι κ.λπ.) θα τελούν υπό την εγγύηση νόμου. Κοντολογίς, ως το 2047 «*το Χονγκ Κονγκ θα διοικείται από τους κατοίκους του*».

Απειλείται το κοινωνικό κράτος στην Ευρώπη¹⁴⁰

Οι πλούσιοι πλουσιότεροι

ΣΤ. ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ

ΟΤΑΝ ΤΗΝ περασμένη Δευτέρα η διεύθυνση των εργοστασίων BMW στο Μόναχο εκλήθη να δικαιολογήσει την απόλυση 260 εργατοτεχνιτών της, η απάντηση της μεγάλης γερμανικής βιομηχανίας αυτοκινήτων ήταν κατηγορηματική: Η αύξηση της παραγωγής μας δεν καλύπτει τα (πρόσθετα) έξοδα του επιδόματος ανεργίας. Είχε προηγηθεί άρνηση της τοπικής κυβέρνησης της Βαυαρίας να επιδοτήσει από τα δικά της κονδύλια τους απολυμένους.

Η περίπτωση των 260 εργατών της BMW δεν είναι μοναδική. Πριν από λίγες εβδομάδες στη Γαλλία η φαρμακοβιομηχανία Luttege - Cardin περιέκοψε στο ήμισυ το βοηθητικό επίδομα που έδινε (από το 1935) στους κάτω των 22 ετών εργάτες και σε όλες ανεξαιρέτως τις γυναίκες υπαλλήλους. Ενωρίτερα, στη Δανία το κρατικό ίδρυμα κοινωνικών παροχών και υγείας ανακοίνωσε ότι από 15 Οκτωβρίου περιορίζονται κατά 30% τα επιδόματα τιμαριθμικής αύξησης των

¹⁴⁰ Το ΒΗΜΑ (08 / 09 / 1996)

αποδοχών 14 παραγωγικών κλάδων. Ανάλογες περικοπές ανακοινώνονται στη μία μετά την άλλη χώρες της Ευρώπης. Στη Σουηδία παραιτήθηκε στις αρχές Ιουνίου ο υπουργός Κοινωνικής Πρόνοιας διότι, όπως δήλωσε, ήταν υποχρεωμένος να κάνει «γερές περικοπές» στα κοινωνικά προγράμματα. Στην Ιταλία δύο κοινοβουλευτικές επιτροπές επεξεργάζονται προτάσεις «αναδιαρθρώσεως και αναθεωρήσεως» των κοινωνικών ασφαλίσεων αλλά οι συζητήσεις έφθασαν σε αδιέξοδο διότι, όπως ανακοινώθηκε, τα προτεινόμενα μέτρα είναι βέβαιο ότι θα απορριφθούν από τη Βουλή. Αλλά και στη Βρετανία, η οποία δεν έχει αποδεχθεί το Κοινωνικό Πρωτόκολλο της ΕΕ, ο Τύπος επικρίνει τους Εργατικούς γιατί «δεν τολμούν» να ανακοινώσουν την κοινωνική πολιτική τους επειδή, όπως έγραφαν προ ημερών οι «Financial Times», θα πρέπει να παραδεχτούν ότι είναι υποχρεωμένοι «να αποκηρύξουν την κοινωνική νομοθεσία που επέβαλε ευθύς μετά τον Πόλεμο μια Εργατική κυβέρνηση».

Το μήνυμα είναι αρκετά σαφές: αν δεν ληφθούν αμέσως συντονισμένα μέτρα για την παραπέρα οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης, το λεγόμενο κοινωνικό κράτος το καύχημα των πολιτικών της δεκαετίας του '60 θα καταρρεύσει.

Με τον τρόπο της, με βάση συγκεκριμένα στοιχεία, η Ευρωπαϊκή Ένωση κάνει μια δραματική προειδοποίηση στα μέλη της. Και τους υπογραμμίζει ότι το κοινωνικό κράτος πρέπει να διασωθεί, διότι δεν νοείται σήμερα ευημερία δίχως ανεπτυγμένες κοινωνικές παροχές. Το όραμα της ενωμένης Ευρώπης δεν είναι μια μικρή ή μεγάλη οικονομική πρόοδος και υψηλοί δείκτες παραγωγής. Είναι η πλήρης ανάπτυξη του ανθρώπου - πολίτη, η οποία θα είναι εμφανώς ελλιπής αν δεν του παρέχεται κοινωνική αρωγή πάσης φύσεως. Και αυτό, όπως μαρτυρεί η σημερινή εμπειρία, δεν μπορεί να επιτευχθεί αν δεν υπάρξει οικονομική ανάπτυξη. «Μόνο ένας υψηλός βαθμός απασχόλησης θα επιτρέψει την αντιμετώπιση των μεγάλων αναγκών για συντάξεις, υγειονομική περίθαλψη, αξιοπρεπή επιδόματα ανεργίας κλπ.».

Η Επιτροπή, όπως είναι φυσικό, δεν εισηγείται κάποια συγκεκριμένη μεθόδευση για την «κάλυψη του κοινωνικού ζητούμενου». Επισείει όμως μερικές από τις απειλές που έχει να αντιμετωπίσει η κάθε κοινωνική πολιτική: τον υπερπληθυσμό των ηλικιωμένων, τα συνεχώς μεταβαλλόμενα εργατικά πρότυπα, τη «ρέουσα οικογενειακή κατάσταση» του εργατικού δυναμικού και την προσπάθεια που καταβάλλουν οι χώρες της Ευρώπης για να ανταποκριθούν στις «διατάξεις» της νομισματικής ενοποίησης, που είναι ίσως η μεγαλύτερη «απειλή». Η προσπάθεια αυτή δυστυχώς δεν έχει αποδώσει μέχρι στιγμής τα αναμενόμενα επειδή, όπως

υποστηρίζουν στις Βρυξέλλες, δεν υπάρχει συντονισμός των σχετικών προγραμμάτων, δεν υπάρχει «συντονισμένη πολιτική για την αντιμετώπιση της διαδικασίας της νομισματικής ενοποίησης».

Είναι λοιπόν καταδικασμένος ο πολίτης της ενωμένης Ευρώπης να στερηθεί αυτά που οι γονείς του θεωρούσαν «κεκτημένα»; Όχι, απαντούν στις Βρυξέλλες αλλά υπό προϋποθέσεις. Και πρώτη η αλλαγή νοοτροπίας, ώστε να υπάρξει ευελιξία στην κοινωνική πολιτική, να προσαρμοστούν και αυτό δεν σημαίνει απαραίτητως εγκατάλειψη των κεκτημένων στις νέες οικονομικές και δημογραφικές συνθήκες τα κοινωνικά προγράμματα, να γίνουν οι κατάλληλες διαρθρωτικές αλλαγές με τη συνεργασία κράτους, εργαζομένων και εργοδοσίας κλπ. Απαιτείται μια εκ βάθρων «ανασύνθεση» του οικονομικού γίνεσθαι, που θα λάβει υπόψη της την καλπάζουσα παγκοσμιοποίηση της παραγωγής και του εμπορίου, που θα δώσει νέα κίνητρα για να εξασφαλίσει αναπροσαρμογή σε μια σειρά συστημάτων, αρχίζοντας από το αναπτυξιακό, το φορολογικό, το εκπαιδευτικό και προχωρώντας στον ρυθμό της ανταγωνιστικότητας, στον ρόλο της οικογένειας στη σημερινή κοινωνία κλπ.

Στις Βρυξέλλες έχουν λόγους να αισιοδοξούν ότι το «κοινωνικό κράτος» μπορεί να μη συνεχίσει να υπάρχει στη σημερινή του μορφή, αλλά ασφαλώς η κοινωνική κάλυψη στην πιο γενική της έννοια και στους πιο ευρείς στόχους της θα είναι παρούσα στην ενωμένη Ευρώπη καθώς αυτή εισέρχεται στον 21ο αιώνα. Και η αισιοδοξία αυτή στηρίζεται στο ότι «ο ευρωπαίος πολίτης έχει αρχίσει να αντιλαμβάνεται ότι η κατεύθυνση που καθορίζει η ΕΕ είναι ορθή, ότι αποδίδει και ότι απαιτείται ακόμη μεγαλύτερος συντονισμός και κοινή προσπάθεια.

Αυτό το γεγονός είναι η βάση της ελπίδας μας για την πορεία της ΕΕ», όπως είχε τονίσει μιλώντας στην Αθήνα τον περασμένο Ιούνιο ο πρόεδρος της Επιτροπής Ζακ Σαντέρ.

Η ΕΥΡΩΠΗ έχει διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στην ιστορία της ανθρωπότητας. Από τη βιομηχανική επανάσταση και μετά έχει ακολουθήσει ένα αναπτυξιακό μοντέλο που συνδυάζει την οικονομία της αγοράς με την αλληλεγγύη των μελών της κοινωνίας που εκφράζεται μέσα από τα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Αυτή η μέθοδος της συλλογικής οργάνωσης, γνωστή ως κοινωνική οικονομία της αγοράς, αποδείχθηκε ιδιαίτερα επιτυχημένη στα μεταπολεμικά χρόνια.

Ωστόσο η Ευρώπη διέρχεται σήμερα περίοδο βαθύτατων αλλαγών, οι οποίες θέτουν σημαντικές προκλήσεις για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες. Παρά το γεγονός ότι τα κράτη - μέλη στον μέσο όρο τους αποκομίζουν πλέον τα οφέλη της πρόσφατης οικονομικής ανάκαμψης, ύστερα από περίοδο μεγάλης ύφεσης, τα επίπεδα της ανεργίας σε όλη

την Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένουν εξαιρετικά υψηλά ενώ οι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης είναι ανεπαρκείς. Παράλληλα, η παγκοσμιοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων αποτελεί πρόκληση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα. Η εισαγωγή νέων τεχνολογιών και συστημάτων επικοινωνίας γενικά καθώς και η ανάπτυξη της κοινωνίας των πληροφοριών επιφέρουν διάφορες συνέπειες για όλους τους πολίτες. Επιπλέον, η χρηματοδότηση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας ασκεί ολοένα περισσότερες πιέσεις στους εθνικούς προϋπολογισμούς, ενώ η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός εξελίσσονται σε συνήθη φαινόμενα την ίδια στιγμή όπου οι δημογραφικές αλλαγές έχουν αντίκτυπο στην ίδια τη δομή των κοινωνιών μας.

Στη δεκαετία του '80 προβλήθηκε στην Ευρώπη η ιδέα της «κοινωνικής διάστασης» ως μέσο ενίσχυσης της συνοχής μεταξύ των κρατών - μελών. Το 1989 οι ευρωπαίοι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων των κρατών - μελών με εξαίρεση το Ηνωμένο Βασίλειο ενέκριναν «τον κοινωνικό χάρτη των βασικών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων». Στόχος της δήλωσης αυτής ήταν να εξασφαλίσει στους εργαζόμενους στην Ευρώπη ένα ελάχιστο επίπεδο κοινωνικής προστασίας με τη θέσπιση ανάλογων δεσμευτικών μέτρων. Με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ τον Φεβρουάριο του 1992, προστέθηκε ένα πρωτόκολλο σχετικά με την κοινωνική πολιτική. Το πρωτόκολλο αυτό το οποίο επίσης δεν έχει υπογράψει το Ηνωμένο Βασίλειο, που είναι γνωστό ως «συμφωνία για την κοινωνική πολιτική» ή Κοινωνικό Πρωτόκολλο, εξουσιοδοτεί τα κράτη - μέλη να λάβουν δεσμευτικές αποφάσεις σε ορισμένους τομείς. Στους τομείς των θεμάτων υγείας και ασφάλειας στον τόπο εργασίας, συνθηκών εργασίας, εκπαίδευσης των εργαζομένων, ισότητας ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες στην αγορά εργασίας και επαγγελματικής επανένταξης ανέργων ατόμων οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία. Σε άλλους τομείς της κοινωνικής πολιτικής απαιτείται η λήψη των αποφάσεων με ομοφωνία ενώ σε ορισμένους τομείς, όπως τα θέματα της αμοιβής, του δικαιώματος του συνδικαλιζέσθαι, της απεργίας και της ανταπεργίας των εργοδοτών, η λήψη των αποφάσεων παραμένει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών - μελών.

Οι ευθύνες των κρατών - μελών για την ανάπτυξη της κοινωνικής πολιτικής είναι μεγάλες. Οι αλλαγές που σημειώνονται λόγω της αυξανόμενης υπεργήρανσης του πληθυσμού, των μεταβαλλόμενων προτύπων εργασίας και των μεταβαλλόμενων δομών της οικογένειας σε συνδυασμό με τις δυσχέρειες που προκύπτουν από την προσπάθεια πραγματοποίησης της οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης της Ευρώπης διευρύνουν τις προκλήσεις που καλείται να

αντιμετωπίσει η Ένωση. Σύμφωνα με την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο αριθμός των ανέργων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (περισσότεροι από 17 εκατομμύρια) δείχνει ότι η πολιτική απασχόλησης και η οικονομική πολιτική στο σύνολό της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνική πολιτική. Σύμφωνα δε με την ίδια άποψη, μόνο ένας υψηλός βαθμός απασχόλησης μπορεί να οδηγήσει στην κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών για συντάξεις και υγειονομική περίθαλψη.

Σε αυτό το πλαίσιο τον Απρίλιο του 1995 η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση [COM(95) 134] με την οποία παρουσίασε ένα νέο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα κοινωνικής δράσης για την τριετία 1995-1997. Το πρόγραμμα αυτό αποτελεί το τρίτο και τελευταίο στάδιο της διαδικασίας που άρχισε το 1993 με την έκδοση της Λευκής Βίβλου για το μέλλον της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής και συνεχίστηκε το 1994 με την Πράσινη Βίβλο για την ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική.

Στο πρόγραμμα 1995-1997 επισημαίνεται ότι η κοινωνική πολιτική σήμερα δεν μπορεί να είναι στατική. Αντίθετα, πρέπει να παρουσιάζει ευελιξία λέξη - κλειδί πλέον για το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι και να προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες. Η δημιουργία θέσεων εργασίας παραμένει η κορυφαία προτεραιότητα. Βέβαια, αρμοδιότητα στον τομέα αυτόν έχουν κυρίως τα κράτη - μέλη. Η Επιτροπή όμως οφείλει να διευκολύνει τις αλλαγές που απαιτούνται, προκειμένου να δοθεί στις ευρωπαϊκές οικονομίες η δυνατότητα να ξεπεράσουν τις σοβαρές διαρθρωτικές τους ελλείψεις όπως τονίζεται στη Λευκή Βίβλο για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση και να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Για να ξεπεραστούν αυτές οι αδυναμίες πρέπει να προσαρμοστεί το σύνολο των συστημάτων απασχόλησης, περιλαμβανομένων των αλληλεπιδράσεων μεταξύ φορολογίας και κοινωνικών πολιτικών καθώς και μεταξύ βιομηχανικών, περιβαλλοντικών και περιφερειακών πολιτικών, στις νέες απαιτήσεις.

Η προσαρμογή δεν σημαίνει την απώλεια των κεκτημένων στον τομέα της κοινωνικής προστασίας, αλλά την εξεύρεση νέων τρόπων για την παροχή κινήτρων με στόχο την αλλαγή των προτύπων εργασίας, αναψυχής και οικογενειακών ρόλων, καθώς και την εξεύρεση κινήτρων για την ενεργό συμμετοχή στην πολιτική ζωή και στην αγορά εργασίας.

Για να πραγματοποιηθούν οι παραπάνω στόχοι θα πρέπει να τηρηθούν πιστά, όπως επισημαίνει η Επιτροπή, τα συμπεράσματα της Λευκής Βίβλου για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση, τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Εσεν καθώς και τα πρόσφατα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Φλωρεντίας (21 και 22 Ιουνίου 1996), όπου έγινε

εκτενής συζήτηση για το θέμα της ανάπτυξης και της απασχόλησης, επισημάνθηκε το अपαράδεκτα υψηλό επίπεδο ανεργίας και επιβεβαιώθηκε η απόλυτη προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί στην απασχόληση τόσο από την Ένωση όσο και από τα κράτη - μέλη της.

Πιο κοντά στον ευρωπαϊό πολίτη

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟ ενδιαφέρον παρουσίασε το Forum της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής που πραγματοποιήθηκε πρόσφατα στις Βρυξέλλες. Σχεδόν 2.000 εκπρόσωποι μη κυβερνητικών οργανώσεων και συνδικαλιστικών φορέων εργαζομένων και εργοδοτών από τα κράτη - μέλη της ΕΕ συγκεντρώθηκαν για να συζητήσουν το μέλλον της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής.

Η κοινωνική πολιτική βρίσκεται στο επίκεντρο της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Στα πλαίσια της συνάντησης του Forum της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής οι συζητήσεις κάλυψαν όλα τα βασικά κοινωνικά θέματα, με την εκδήλωση ιδιαίτερου ενδιαφέροντος από τους συμμετέχοντες σε τέτοιο βαθμό ώστε ο αρμόδιος επίτροπος Πάντρεγκ Φλιν δήλωσε ότι ένα ακόμη forum θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μετά το πέρας της Διακυβερνητικής του '96. Η αισιοδοξία είναι διάχυτη και ο στόχος ακόμη πιο μεγαλεπήβολος: η δημιουργία μόνιμου διαρθρωμένου πλαισίου ανταλλαγής απόψεων για το μοντέλο του κοινωνικού διαλόγου μεταξύ της Επιτροπής, των σωματείων των εργαζομένων και των εργοδοτικών οργανώσεων ένας διάλογος που έχει φτάσει πλέον σε θετικό επίπεδο μετά την ανακίνηση του θέματος από τον Ζακ Ντελόρ το 1985. Οι συνεχείς προσπάθειες της Επιτροπής για τη διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής αντάξιας των φιλοδοξιών της έχουν αρχίσει να αποδίδουν καρπούς.

Πολλές φορές παραγνωρίζεται το γεγονός ότι απόλυτος στόχος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης δεν είναι αυτή καθαυτή η οικονομική πρόοδος η οποία αποτελεί απλώς το μέσον για την επίτευξη της προσωπικής ανάπτυξης του κάθε πολίτη. Η σημερινή Ευρώπη δεν έχει ξεκάθαρη ταυτότητα, ενώ οι ρυθμίσεις της Συνθήκης του Μάαστριχ για την ιθαγένεια (ελεύθερη κυκλοφορία, δικαίωμα ψήφου και δικαίωμα εκλέγεσθαι σε ευρωπαϊκές και εθνικές εκλογές, δικαίωμα προσφυγής στον διαμεσολαβητή (ombudsman), διπλωματική και προξενική προστασία) δεν είναι αρκετές για να δημιουργήσουν τη διάθεση συμμετοχής και δέσμευσης στους πολίτες.

Ως εκ τούτου η Επιτροπή των Σοφών θεωρεί ότι το κλειδί βρίσκεται στη συμπερίληψη στη συνθήκη διατάξεων για ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, των οποίων η εφαρμογή θα υπόκειται στον έλεγχο του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Τα δικαιώματα αυτά θα περιλαμβάνουν την ισονομία με την παράλληλη απαγόρευση των διακρίσεων, την ισότητα μεταξύ ανδρών και

γυναικών, το δικαίωμα επιλογής επαγγέλματος και εκπαιδευτικού συστήματος, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, το δικαίωμα στην εκπαίδευση, στην εργασία, στην κοινωνική ασφάλιση, στην προστασία της οικογένειας κλπ. Επιπλέον, η Επιτροπή των Σοφών θεωρεί απαραίτητο να καθορισθεί το δικαίωμα σε έναν ελάχιστο μισθό για «τους ανθρώπους που, παρά τις προσπάθειές τους, αδυνατούν να βρουν αμειβόμενη εργασία και δεν έχουν άλλη πηγή εισοδήματος».

Οι διάσπαρτες στη συνθήκη διατάξεις που αφορούν θέματα κοινωνικής πολιτικής μαζί με το Κοινωνικό Πρωτόκολλο που έχει υπογραφεί από τα 14 κράτη - μέλη και έχει προσαρτηθεί στη Συνθήκη του Μάαστριχ θα μπορούσαν σε πρώτο στάδιο να συνενωθούν σε ένα κεφάλαιο της συνθήκης έτσι ώστε να καταστούν πιο προσιτές και κατανοητές και να αποκτήσουν μεγαλύτερη συνοχή. Ωστόσο κρίνεται απαραίτητο να δοθούν πιο στέρεες νομικές βάσεις για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ), με στόχο να διευρυνθούν οι αναφορές του σε μη κοινοτικά κείμενα, όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Μακροπρόθεσμα θα πρέπει να διευκρινισθούν τα θεμελιώδη δικαιώματα και να ενισχυθεί η προστασία τους, αποσαφηνίζοντας την εικόνα που έχει ο μέσος πολίτης για τις υποχρεώσεις του και τα δικαιώματά του.

Πρωταρχικό μέλημα η δημιουργία θέσεων εργασίας

Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ της ανεργίας παραμένει θέμα απόλυτης προτεραιότητας για την Ένωση και τα κράτη - μέλη της, σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Φλωρεντίας, του περασμένου Ιουνίου. Με βάση τη στρατηγική για την καταπολέμηση της ανεργίας που είχε συμφωνηθεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εσεν και άλλα κείμενα, όπως η Λευκή Βίβλος της Επιτροπής για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση και την πιο πρόσφατη ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Δράση για την απασχόληση στην Ευρώπη: Σύμφωνο εμπιστοσύνης», το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φλωρεντίας συζήτησε διεξοδικά τα θέματα της ανάπτυξης και απασχόλησης.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εσεν χάραξε νέα πορεία στον τομέα της απασχόλησης, ζητώντας από τα κράτη - μέλη να καταρτίσουν τις επιμέρους πολιτικές τους στη βάση πολυετών προγραμμάτων. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φλωρεντίας τα κράτη - μέλη συμφώνησαν ότι πρέπει να δοθεί νέα ώθηση στη στρατηγική της δημιουργίας θέσεων εργασίας και στην εφαρμογή της. Τα Όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι κυβερνήσεις, οι περιφερειακές και τοπικές αρχές καθώς και οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να λάβουν πρακτικά μέτρα για την ανάπτυξη και την απασχόληση στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης. Πρέπει συνεπώς να δημιουργηθεί

ένα μακροοικονομικό πλαίσιο που θα προωθεί την απασχόληση και θα αξιοποιεί πλήρως τις δυνατότητες που παρέχει η ενιαία αγορά. Παράλληλα θα πρέπει να επιταχυνθούν οι απαραίτητες προσαρμογές των αγορών εργασίας και να βελτιωθεί ο συντονισμός με τις υπόλοιπες πολιτικές της Ένωσης προς το συμφέρον της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Ο τρόπος πρακτικής εφαρμογής των προαναφερθέντων στόχων και αρχών είναι σημαντικό στοιχείο για την επίτευξη του γενικότερου στόχου της καταπολέμησης της ανεργίας. Στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή, με ανακοίνωσή της, έχει προτείνει τη σταδιακή εφαρμογή μιας διαδικασίας πολυμερούς επιτήρησης των συστημάτων απασχόλησης καθώς και την περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας για τη χάραξη πολιτικής στον τομέα αυτόν. Οι μηχανισμοί επιτήρησης και παρακολούθησης των τάσεων και των συστημάτων στον τομέα της απασχόλησης εμπλέκονται σε μια διαδικασία που περιλαμβάνει τη χάραξη ευρέων οικονομικών κατευθυντήριων γραμμών, την εκπόνηση εκθέσεων για την πρόοδο ορισμένων τομέων της απασχόλησης και την αξιολόγηση των επιπτώσεων των σχετικών προτάσεων της στις επιχειρήσεις και ιδιαίτερα στις ΜΜΕ.

Σημαντικός στόχος είναι, όπως προαναφέρθηκε, και η ενίσχυση της συνεργασίας, δηλαδή ο συνεχής συντονισμός και η ανάπτυξη στενότερης και καλύτερα δομημένης συνεργασίας τόσο ανάμεσα στην Επιτροπή, στα κράτη - μέλη και στους κοινωνικούς εταίρους όσο και μεταξύ των κρατών - μελών στον τομέα της απασχόλησης και της πολιτικής για την αγορά εργασίας. Στα πλαίσια αυτά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει τα ερευνητικά προγράμματα δράσης στον τομέα της απασχόλησης, την ενίσχυση του παρατηρητηρίου για την απασχόληση, τον κοινωνικό διάλογο και τη διεύρυνση των δυνατοτήτων διαβούλευσης με τις επιχειρήσεις. Θεωρεί επίσης ότι η Μόνιμη Επιτροπή Απασχόλησης, που συγκροτήθηκε από το Συμβούλιο το 1970, πρέπει να αποτελεί το κύριο θεσμικό φόρουμ που θα συγκεντρώνει το Συμβούλιο, τους κοινωνικούς εταίρους και την Επιτροπή για τη χάραξη της στρατηγικής της Ένωσης στον τομέα της απασχόλησης. Σημαντική είναι εξάλλου και δεν πρέπει να μειωθεί η σημασία της η ζωτική συνεισφορά του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και των άλλων διαρθρωτικών ταμείων για την προώθηση της απασχόλησης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη¹⁴¹

Στον απολογισμό του έργου του για το έτος 2000 αναφέρεται στο συνεταιρίζεσθαι ως εξής :

¹⁴¹ <http://www.synigoros.gr/annual00/E1.pdf>

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

Το δικαίωμα της σύστασης ενώσεων (δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, άρθρο 12 του Συντάγματος) απασχόλησε τον Συνήγορο του Πολίτη κυρίως στην αρνητική του μορφή, δηλαδή ως ελευθερία μη συμμετοχής σε ένωση. Επίσης, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε την ευκαιρία να προσεγγίσει τα όρια της ελευθερίας συμμετοχής στη διοίκηση μιας ένωσης.

Ελευθερία μη προσχώρησης σε ενώσεις και αποχώρησης από αυτές. Η υποχρεωτική εγγραφή σε επαγγελματικούς συλλόγους, τους οποίους ο νόμος περιβάλλει με τη νομική μορφή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δεν θεωρείται ότι προσβάλλει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, διότι αποσκοπεί στην οργάνωση ενός επαγγέλματος. Ωστόσο, τόσο η προσχώρηση όσο και η αποχώρηση από συγκεκριμένο επάγγελμα είναι θέμα της ελεύθερης επιλογής των ενδιαφερομένων και απορρέει από την κατοχύρωση της οικονομικής ελευθερίας (άρθρο 5, παρ.1 του Συντάγματος). Η υποχρέωση συμμετοχής στον οικείο επαγγελματικό σύλλογο καλύπτει μεν τους υποψηφίους να ασκήσουν το συγκεκριμένο επάγγελμα, όχι όμως όσους επιλέγουν άλλη απασχόληση. Αρνούμενοι να δεχθούν την εκούσια διαγραφή μελών τους, οι επαγγελματικοί σύλλογοι παραβλέπουν ότι η επιλογή αποσύνδεσης από το αντίστοιχο επάγγελμα συμπαρασύρει και την ιδιότητα του μέλους, όπως συνέβη στα παραδείγματα που ακολουθούν, για τα οποία ο Συνήγορος του Πολίτη κατέληξε σε εισήγηση νομοθετικής ρύθμισης.

Μη διαγραφή μηχανικού από το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ) Διπλωματούχος μηχανικός μεταλλείων-μεταλλουργών υπέβαλε αίτηση διαγραφής από μέλος του ΤΕΕ και από το Ταμείο Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτών δημοσίων έργων (ΤΣΜΕΔΕ), διότι δεν είχε ασκήσει ούτε είχε πρόθεση να ασκήσει στο μέλλον το επάγγελμα του μηχανικού. Το ΤΕΕ, κατά παράβαση του Κώδικα Διοικητικής διαδικασίας, παρέλειψε να απαντήσει στην αιτούσα. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε την παράλειψη και το ΤΕΕ προέβη σε απόρριψη του αιτήματος της ενδιαφερομένης, με την αιτιολογία ότι δεν υφίσταται ειδική ρύθμιση για την εκούσια αποχώρηση-διαγραφή μελών από το μητρώο του στις διατάξεις που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία του (Π. 27/1926 και Ν. 1486/1984).

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έχοντας και στο παρελθόν γίνει αποδέκτης σειράς αναφορών που σχετίζονται με το θέμα της διαγραφής μελών από τα μητρώα του ΤΕΕ, ως προϋπόθεση για την επακόλουθη διαγραφή αυτών και από το ΤΣΜΕΔΕ, και έχοντας ήδη προβεί στην έκδοση σχετικού πορίσματος (υπόθεση 4080/1999), απευθύνθηκε εκ νέου εγγράφως στο ΤΕΕ. Στο σχετικό της έγγραφο, η

Αρχή επισήμανε ότι η άρνηση διαγραφής μέλους παραβιάζει το συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα της ελευθερίας συμμετοχής σε σωματεία και σε άλλους συλλογικούς φορείς της επιλογής του πολίτη, καθώς και της δυνατότητας ελεύθερης αποχώρησης μελών από αυτό (άρθρο 12 του Συντάγματος, ΣτΕ 2540/1999). Εν τω μεταξύ η αιτούσα υπέβαλε αίτηση ακύρωσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας για την απόρριψη του αιτήματός της, με συνέπεια να διακόψει ο Συνήγορος του Πολίτη την έρευνα του λόγω εκκρεμοδικίας (άρθρο 3, παρ.3 του Ν. 2477/1997) (υπόθεση 8525/2000).

Υποχρεωτική εγγραφή πτυχιούχων χημείας στην Ένωση Ελλήνων Χημικών

Η Ένωση Ελλήνων Χημικών (ΕΕΧ) απέρριψε το αίτημα μελών της να προβεί σε διαγραφή τους και εξακολούθησε να τους καταλογίζει τις οφειλόμενες ετήσιες συνδρομές. Ο Ν. 1804/1988 προβλέπει ότι ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και επαγγελματικός σύλλογος, η ΕΕΧ εγγράφει υποχρεωτικά ως μέλη τους πτυχιούχους τμημάτων χημείας των ΑΕΙ, παρέχοντάς τους αποκλειστικά, σύμφωνα με το άρθρο 5, παρ. 1 του Συντάγματος, τη δυνατότητα να ασκούν το επάγγελμα του χημικού. Ο νόμος δεν διευκρινίζει σαφώς το καθεστώς διαγραφής, την περίπτωση αναστολής της ιδιότητας του μέλους, όταν εκφράζεται ανάλογη επιθυμία από μέλος λόγω μη ενασχόλησής του με το επάγγελμα του χημικού. Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι δεν είναι αναγκαία στην περίπτωση αυτή η ύπαρξη ρητών διατάξεων περί αποχώρησης, διαγραφής αναστολής της ιδιότητας του μέλους της ΕΕΧ. Το γεγονός ότι κάποιος έχει απλώς λάβει πτυχίο χημικού δεν συνεπάγεται αυτομάτως ότι επέλεξε να ασκήσει το αντίστοιχο επάγγελμα. Εφόσον η εγγραφή καθίσταται υποχρεωτική για τους συγκεκριμένους πτυχιούχους, χωρίς να απαιτείται να έχουν και αντίστοιχη επαγγελματική απασχόληση, τίθεται ζήτημα συνταγματικότητας της σχετικής διάταξης, όσον αφορά την (αρνητική) ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα στην παιδεία και στην επιστημονική έρευνα (άρθρα 12 και 16 του Συντάγματος). Η ΕΕΧ απάντησε στον Συνήγορο του Πολίτη ότι μελετά το ενδεχόμενο να εισηγηθεί νομοθετική πρόβλεψη των περιπτώσεων διαγραφής αναστολής της ιδιότητας μέλους της. Πρόσθεσε, ωστόσο, ότι δεν συμφωνεί με την αμφισβίτηση της συνταγματικότητας της υποχρεωτικής εγγραφής των πτυχιούχων χημικών. Ο Συνήγορος του Πολίτη απηύθυνε πόρισμα στο Υπουργείο Ανάπτυξης, εμμένοντας στις αρχικές του θέσεις. Ο αρμόδιος Υφυπουργός ανταποκρίθηκε, ζητώντας από την ΕΕΧ να εισηγηθεί αντίστοιχη νομοθετική συμπλήρωση των καταστατικών της διατάξεων (υποθέσεις 4157/2000, 13786/2000).

Περιορισμοί συμμετοχής σε ενώσεις

Προβληματικός είναι ο καθορισμός των ορίων των περιορισμών συμμετοχής που επιβάλλει ο καταστατικά προβλεπόμενος σκοπός ενώσεων προσώπων, οι οποίες έχουν οργανωθεί με τη μορφή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, διότι τους έχει ανατεθεί δημοσίου δικαίου σκοπός, όπως στην περίπτωση που ακολουθεί.

Περιορισμός συμμετοχής στον Σύνδεσμο Εφέδρων Αξιωματικών λόγω ηλικίας στον Συνήγορο του Πολίτη κατατέθηκε αναφορά μέλους του Συνδέσμου Εφέδρων Αξιωματικών Νομού Αθηνών (ΣΕΑΝ Αθηνών), το οποίο διαμαρτυρήθηκε για την παράλειψη της αρμόδιας διεύθυνσης του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας να ασκήσει την αρμοδιότητα της διοικητικής εποπτείας επί των συνδέσμων εφέδρων αξιωματικών και της οικείας Ανώτατης Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Εφέδρων Αξιωματικών (ΑΠΟΕΑ). Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του, η παράλειψη αφορούσε την παράνομη συμμετοχή προσώπων στη διοίκηση και τη λειτουργία των ενώσεων αυτών, καθώς και στις αρχαιρεσίες ανάδειξης των οικείων οργάνων διοίκησης. Τα πρόσωπα αυτά, λόγω υπέρβασης του νόμιμου ορίου ηλικίας, είχαν προ πολλού αυτοδικαίως αποβάλει την ιδιότητα του εφέδρου και άρα την ιδιότητα του μέλους στις αντίστοιχες ενώσεις Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1301/1982, ο οποίος ιδρύει τις προαναφερθείσες ενώσεις εφέδρων ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ), για να εκλεγεί κάποιος μέλος του διοικητικού συμβουλίου ενός ΣΕΑΝ ή της ΑΠΟΕΑ απαιτείται οπωσδήποτε να έχει την ιδιότητα του μέλους κάποιου συνδέσμου, δηλαδή του εφέδρου σε εφεδρεία αξιωματικού των Ενόπλων Δυνάμεων. Έφεδροι, οίτινες απελάθησαν και ενεγράφησαν εις τα στελέχη της εφεδρείας διαγράφονται συνεπεία καταλήψεως των υπό του διά τον βαθμόν των προβλεπομένου υπό του περί Ιεραρχίας και Προαγωγών Νόμου ορίου ηλικίας δια του νομίμου εν ενεργεία αξιωματικού (Ν. 1400/1973).

Ο δε Ν. 2439/1996 (Ιεραρχία και εξέλιξη των μονίμων αξιωματικών των Ενόπλων δυνάμεων και άλλες διατάξεις) προβλέπει αναλυτικά τα όρια ηλικίας για την αποστράτευση των μόνιμων αξιωματικών που αντιστοιχούν σε κάθε βαθμό. Το σχετικό όριο ηλικίας για τους ανθυπολοχαγούς, υπολοχαγούς, λοχαγούς και ταγματάρχες, βαθμος τον οποίο συνήθως φέρουν τα μέλη των ΣΕΑΝ είναι 53, 53, 54 και 55 χρόνια αντίστοιχα.

Εν όψει των ρυθμίσεων αυτών, ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε δειγματοληπτικά τη σύνθεση των οργάνων διοίκησης της ΑΠΟΕΑ και του ΣΕΑΝ Αθηνών και διαπίστωσε ότι τα περισσότερα μέλη θα έπρεπε να έχουν διαγραφεί προ πολλού.

Ε Τ Η Σ Ι Α Ε Κ Θ Ε Σ Η 2 0 0 0

Από τις τάξεις των εφέδρων, δεδομένου ότι η ηλικία τους κυμαινόταν μεταξύ των 55 και 90 ετών.

Στο πλαίσιο της έρευνας του αυτής ο Συνήγορος του Πολίτη είχε εκτενή συνεργασία με την αρμόδια διεύθυνση του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για την εποπτεία των ΝΠΔΔ αυτών.

Στο μεταξύ, όμως, οι διοικήσεις της ΑΠΟΕΑ και του ΣΕΑΝ Αθηνών γνωστοποίησαν με έγγραφό τους στον Συνήγορο του Πολίτη ότι η νομιμότητα της εκλογής τους αποτελούσε πλέον αντικείμενο δίκης που εκκρεμούσε ενώπιον του διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών. Το δικαστήριο αυτό έκρινε εν τέλει, σε αντίθετη κατεύθυνση από τον Συνήγορο του Πολίτη, ότι στο πλαίσιο των ρυθμίσεων του ιδρυτικού νόμου για τις ενώσεις εφέδρων η έννοια του εφέδρου εν εφεδρεία είναι διαφορετική από αυτή που περιέχεται στις διατάξεις του Ν. 1400/1973, στον βαθμό που, κατά την άποψη του δικαστηρίου, στην πρώτη περίπτωση οι ενώσεις διακονούν την ψυχική ενότητα όλων όσων διετέλεσαν έφεδροι, άρα και των υπέργηρων, ενώ στη δεύτερη, η ρύθμιση του νόμου συνδέει τη διαγραφή από τις τάξεις των εφέδρων με το αξιόμαχο των συγκεκριμένων προσώπων.

Ωστόσο, κατά την άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη, η διάκριση αυτή δεν φαίνεται να βρίσκει έρεισμα στις κείμενες διατάξεις, καθώς οι σκοποί δημοσίου δικαίου που εξυπηρετεί. η ύπαρξη αυτών των ενώσεων, όπως αυτοί αναφέρονται στις ίδιες τις ιδρυτικές τους διατάξεις, συνδέουν ευθέως τη λειτουργία των ενώσεων με τη διασφαλισή του αξιόμαχου των μελών τους, μέσω της επαφής τους με το στράτευμα.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, εν όψει της δικαστικής αυτής απόφασης και του γεγονότος ότι αυτό προσβλήθηκε με το ένδικο μέσον της έφεσης ενώπιον του διοικητικού Εφετείου Αθηνών, ο Συνήγορος του Πολίτη διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της υπόθεσης .

Ασχέτως, ωστόσο, με την έκβαση της παραπάνω δικαστικής διαμάχης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το πρόβλημα ανακύπτει λόγω του υβριδικού χαρακτήρα των ενώσεων αυτών, οι οποίες αφενός φέρουν χαρακτηριστική. σωματειακή οργάνωση, στην οποία συμμετέχει κάθε ενδιαφερόμενος έφεδρος αξιωματικός στο πλαίσιο του συνταγματικού δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι, αφετέρου όμως επιδιώκουν δημόσιους σκοπούς που συνδέονται με το μείζον δημόσιο αγαθό την εθνική άμυνα. Η διπλή αυτή φύση, σε συνδυασμό με την αύξουσα αδιαφορία των μελών των ενώσεων (από περίπου 14.000 μέλη μόλις τα 82 προσήλθαν στις τελευταίες αρχαιρεσίες), τείνει να δημιουργεί εντάσεις μεταξύ όσων μελών έχουν παραμείνει ενεργά και φαίνεται να έχει στην πράξη απονευρώσει την επιδίωξη των σκοπών που εξαγγέλλει ο σχετικός νόμος (υπόθεση 5581/2000).

ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ¹⁴² Αθήνα, 8 Μαΐου 2003

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Απειλή απέλασης Αλβανού δημοσιογράφου & υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων .Η Διεθνής Αμνηστία, με χθεσινή επιστολή της προς τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης κ. Μιχάλη Χρυσοχοϊδη, εξέφρασε την ανησυχία της για τον κ. Γκαζμέντ Καπλάνι, Αλβανό υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δημοσιογράφο, ο οποίος διατρέχει κίνδυνο απέλασης .Ο Γκαζμέντ Καπλάνι ήρθε στην Ελλάδα το 1991 και αυτή τη στιγμή εκπονεί στο Πάντειο Πανεπιστήμιο τη διδακτορική του διατριβή, για την οποία έχει λάβει κρατική υποτροφία. Είναι Πρόεδρος του Στεκιού Αλβανών Μεταναστών και γνωστός ακτιβιστής σε θέματα ρατσισμού και μεταναστών.

Στις 26 Φεβρουαρίου 2002, ο κ. Καπλάνι υπέβαλε στις αρχές την αίτησή του, συνοδευόμενη από όλα τα δικαιολογητικά, προκειμένου να ανανεωθεί η άδεια παραμονής του. Μετά την πάροδο ενός έτους, η αίτησή του απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι ο κ. Καπλάνι αποτελεί «κίνδυνο για τη Δημόσια Τάξη και την Εθνική Ασφάλεια». Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε συνέντευξή του στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία της 3ης Μαΐου 2003, δήλωσε ότι δεν είναι σε θέση να παρέμβει στην υπόθεση, αλλά πρόσθεσε ότι «από την αρχή είχαμε διαπιστώσει την αντισυνταγματικότητα των σχετικών διατάξεων που έδιναν την ευκαιρία στις αστυνομικές αρχές, επικαλούμενες αόριστους λόγους τάξεως και εθνικής ασφάλειας, να αυθαιρετούν σε βάρος αλλοδαπών».

«Η αόριστη και ατεκμηρίωτη απόφαση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης να αρνηθεί την ανανέωση της άδειας παραμονής του κ. Καπλάνι, με την αιτιολογία ότι αποτελεί κίνδυνο για την ‘εθνική ασφάλεια’, προκαλεί σοβαρές ανησυχίες σχετικά με τον αυθαίρετο χαρακτήρα της», δήλωσε η Διεθνής Αμνηστία. Επιπλέον, σοβαρή ανησυχία προκαλεί στη Διεθνή Αμνηστία το γεγονός ότι, αν εκτελεστεί αυτή η απόφαση, ο Γκαζμέντ Καπλάνι θα έχει χαρακτηριστεί «κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια», με ενδεχομένως σοβαρές συνέπειες για το μέλλον του, χωρίς όμως να του δίνεται η δυνατότητα να αμφισβητήσει αυτήν την κατηγορία .Δύο εβδομάδες μετά την απόρριψη της αίτησης ανανέωσης της άδειας παραμονής του, στις 15 Μαρτίου 2003, αστυνομικοί συνέλαβαν, χωρίς ένταλμα αρχής, τον κ. Καπλάνι και τον έθεσαν υπό κράτηση στην Κρατική Ασφάλεια με την αιτιολογία ότι οδηγούσε ανασφάλιστο μοτοποδήλατο το 1997. Η Διεθνής Αμνηστία πιστεύει ότι αυτό το περιστατικό, σε συνδυασμό

¹⁴² http://www.bulls.gr/read_op.php?m=1,6&oid=372

με παλαιότερη επίθεση που είχε δεχτεί ο κ. Καπλάνι από Έλληνα βουλευτή για τη δήλωσή του, «το μέλλον της Ευρώπης είναι πολυπολιτισμικό και η ομοιογένεια των κρατών που ξέραμε δεν ισχύει πλέον», δημιουργούν την εντύπωση ότι τα μέτρα εναντίον του κ. Καπλάνι λαμβάνονται εξαιτίας των διακηρυγμένων απόψεών του και των δραστηριοτήτων του υπέρ των μεταναστών. «Καλούμε τις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απολαμβάνουν το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και του συνεταιρίζεσθαι χωρίς φόβο ή εκφοβισμό», κατέληξε η Διεθνής Αμνηστία.

Προσφυγές για οικοπεδοποίηση¹⁴³

Ως αντισυνταγματικό και παράνομο προσβάλλεται το Προεδρικό Διάταγμα που καθορίζει τις ζώνες προστασίας των ορεινών όγκων της χερσονήσου Λαυρεωτικής στην Αττική.

Δεκάδες προσφυγές από συνεταιρισμούς, ιδιοκτήτες εκτάσεων και φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν κατατεθεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας, με τις οποίες ζητείται να ακυρωθεί το Διάταγμα που προστατεύει τους ορεινούς όγκους, τις δασικές εκτάσεις, τους αρχαιολογικούς χώρους, αλλά και την κτηματική περιφέρεια της Λαυρεωτικής. Σύμφωνα με όσα υποστηρίζονται στις προσφυγές, το επίμαχο Διάταγμα παραβιάζει τις συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές της προστασίας της ιδιοκτησίας και της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, ενώ οι ζώνες προστασίας δεν καθορίστηκαν σύμφωνα με το χωροταξικό συνδυασμό που απαιτεί το Σύνταγμα. Δεν υπογράφεται από όλους τους συναρμόδιους υπουργούς Γεωργίας και Πολιτισμού, αλλά μόνο από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Επίσης, αναφέρεται ότι διατάξεις του Διατάγματος έχουν κακώς υπαγάγει καλλιεργήσιμες εκτάσεις στους ορεινούς όγκους, όπως είναι η περιοχή της "Μερέντας", και δεν έχει ζητηθεί η γνώμη των δημοτικών συμβουλίων των δήμων που υπάγονται στην περιοχή της Λαυρεωτικής, όπως προβλέπει η νομοθεσία.

Μοναχοί και Σωματεία - Εταιρείες¹⁴⁴

¹⁴³ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (07 / 05 / 2003)

¹⁴⁴ http://www.parembasis.gr/1999/99_12_12.htm

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ του κ. Αναστασίου Μαρίνου ,το οποίο δημοσιεύθηκε στο Περιοδικό "Εκκλησία" (Οκτώβριος 1999)

Κατά το κανονικό δίκαιο της Εκκλησίας, οι Μονές, αλλά και οι μοναχοί δεν μπορούν να συνιστούν Σωματεία και Εταιρείες, δηλαδή δεν έχουν το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι ούτε του δικαιοπρακτείν. Μερικοί, όμως, ισχυρίζονται ότι οι μοναχοί και Ιερομόναχοι, ως Έλληνες πολίτες, έχουν αυτό το δικαίωμα. Στο θέμα αυτό ο κ. Αναστάσιος Μαρίνος γράφει:

“Ο επιχώριος Αρχιερέυς είναι αρμόδιος να διενεργεί δια διαπραχθέντα υπό μοναχών κανονικά παραπτώματα. Είναι δε πολύ πιθανόν ένα κανονικό παράπτωμα να συνάπτεται προς την υπό του μοναχού διενεργουμένην οικονομικήν διαχείρισιν της μονής ή να αποτελεί παράπτωμα, αυτή καθ’ εαυτήν συγκεκριμένη οικονομική δραστηριότητα του μοναχού π.χ. άσκησις εμπορικής δραστηριότητος. Εις αυτήν την περίπτωσιν η διαχείρισις είναι μη νόμιμος διότι όταν ο νόμος ορίζει ότι ο επιχώριος Αρχιερέυς ελέγχει τη νομιμότητα της οικονομικής διαχειρίσεως εννοεί ότι η διαχείρισις δεν αρκεί να είναι νόμιμη “λογιστικώς” αλλά και εξ απόψεως πειθαρχικού δικαίου των μοναχών. Με άλλα λόγια εάν το ηγουμενοσυμβούλιον διεχειρίσθη μεν τα εισοδήματα της μονής κατά τρόπον σύμφωνον με τας αρχάς της λογιστικής και κατά τρόπον κερδοφόρον αποδόσαν πλήρη λογαριασμό και τοποθετήσαν τα χρήματα εις το Ταμείον της Μονής, πλην όμως η σχετική δραστηριότης ήταν ανεπίτρεπτη κατά τους ιερούς Κανόνας, π.χ. εγένοντο τοκογλυφικά υπέρ της Ιεράς Μονής δάνεια ή άσκησις εμπορίας, τότε η διαχείρισις δεν είναι νόμιμος και ο επιχώριος Αρχιερέυς οφείλει να διαπιστώσει, κατά την άσκησιν του ελέγχου, “μή νομιμότητα” της διαχειρίσεως”.

...“Υπό τα δεδομένα αυτά ο μοναχός δεν επιτρέπεται να συνιστά προσωπικές ή εταιρικές επιχειρήσεις, οι οποίες, ως εκ του προορισμού τους, αποβλέπουν εις το κέρδος έστω και εάν αυτό το κέρδος καταλήγει εις το ταμείον της Μονής και όχι εις τα θυλάκια των μοναχών.

Η κρίσις περί του εάν ορισμένη δραστηριότητα είναι, από την άποψη αυτή, ή όχι επιτετραμμένη εις τον μοναχόν πρέπει να είναι αυστηρή υπό την έννοιαν ότι εν αμφιβολία το τεκμήριον λειτουργεί κατά του επιτρεπτού της δραστηριότητος αυτής. Τα αυτά ισχύουν προκειμένου και περί συμμετοχής του μοναχού εις σωματείον ή περί της συγκροτήσεως σωματείου υπό μοναχών.

Και είναι πρόδηλον ότι ο επιχώριος Αρχιερέυς έχει αρμοδιότητα ελέγχου εν προκειμένω, διότι και δια το ζήτημα αυτό ο έλεγχος είναι έλεγχος νομιμότητος”.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

❖ Διεθνές σύμφωνο αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων¹⁴⁵. Εφαρμόστηκε το 1976 αν και είχε αναγνωρισθεί από το 1966. Αναγνωρίζει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας καθώς και το δικαίωμα της έκφρασης - περιλαμβανομένου του δικαιώματος της αναζήτησης, λήψης ή ανακοίνωσης πληροφοριών. Το Σύμφωνο ακόμα προβλέπει την απαγόρευση με νόμο κάθε προπαγάνδας για πόλεμο ή κάθε συνηγορία για εθνικό, φυλετικό ή θρησκευτικό μίσος που συνιστά υποκίνηση σε διακρίσεις, έχθρα ή βία. Αναγνωρίζεται επίσης το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ειρηνικά και το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι ελεύθερα.

❖ Οδηγία 2000/78/EK¹⁴⁶ του συμβουλίου της Ευρώπης της 27^{ης} Νοεμβρίου 2000 για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία η οποία εξεδόθει λαμβάνοντας υπόψιν ότι εκτός των άλλων δεν θίγει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και το δικαίωμα παντός να ιδρύσει, μαζί με άλλους, συνδικάτα και να εγγραφεί ως μέλος σε συνδικάτα για την προάσπιση των ιδίων συμφερόντων.

❖ Διεθνής Σύμβαση που κυρώθηκε με τον Ν. 2077/52 "Για το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και συνέρχεσθαι των γεωργικών εργατών"¹⁴⁷

❖ Διεθνής Σύμβαση Εργασίας 84 που κυρώθηκε 11 Ιουλίου 1947 :Για το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και την ρύθμιση των εργατικών διαφορών στα μη μητροπολιτικά εδάφη.¹⁴⁸

❖ Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Νομικό Καθεστώς των Μεταναστών Εργαζομένων¹⁴⁹. Στρασβούργο 24 / 11 / 1977 :

Άρθρο 28 - Άσκηση των δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι .Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος θα επιτρέπει σε μετανάστες εργαζόμενους το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι για την προστασία των οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων τους σύμφωνα με

¹⁴⁵ <http://www.human-rights.cy.net/index13.html>

¹⁴⁶ <http://clubs.pathfinder.gr/lesviakiomadaathinas/228775>

¹⁴⁷ <http://www.elinyae.gr/NOMOTH-NOMOL/WORLD/DSE.htm>

¹⁴⁸ <http://www.ypergka.gr/library/dse.php?i=all>

¹⁴⁹ http://www.coe.int/t/E/Social_Cohesion/migration/Documentation/Legal_texts/093%20-%20Greek%20version.pdf

τους όρους που προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία για τους δικούς τους υπηκόους.

❖ Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς το Συμβούλιο για την κατάσταση στο Ιράκ (2003/2178(INI))¹⁵⁰

1. 6 η προώθηση της σταδιακής αποδοχής από τους Ιρακινούς της αστικής και πολιτικής αρχής πρέπει να τεθεί υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών και με σαφή εντολή τους στη διαδικασία πολιτικής και οικονομικής μετάβασης του Ιράκ, όπου θα περιληφθεί και η έγκριση πολιτικής ατζέντας για την εκλογή συντακτικής συνέλευσης, κατά προτίμηση μέχρι τα τέλη του 2003· η συνέλευση αυτή θα επιφορτιστεί με την έγκριση νέου Συντάγματος για το Ιράκ ως ανεξάρτητου κράτους του οποίου η εδαφική κυριαρχία και ακεραιότητα θα επιβεβαιωθεί εντός των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων του και το οποίο πρέπει να παραμείνει ενωμένο στη βάση της ισότητας δικαιωμάτων όλων των ομάδων του πληθυσμού· στην εντολή της συντακτικής συνέλευσης πρέπει να περιληφθεί επίσης και η θέσπιση συνταγματικών κανόνων που θα διατυπώνουν τις οικονομικές αρχές της δημοκρατίας και του σεβασμού του ανθρώπου, ιδίως όσον αφορά τις εθνοτικές και θρησκευτικές διαφορές, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και την ελευθερία έκφρασης, καθώς και την ισότητα ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών·

NOMΟΘΕΣΙΑ

281/1914 «Περί σωματείων» Περίπτωσιν αναστολής της ισχύος του νόμου τούτου εν επιστρατεύσει βλ. εν ν. 677/1915.

Άρθρα 1 - 11. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Κοινά διατάξεις διά πάντα τα σωματεία.

***Κατηργήθησαν διά του άρθρ. 12 του Εισαγωγικού του Αστικού Κώδικος Α. Νόμου 2783/1941 .Ηδη ισχύουσιν αι περί Νομικών Προσώπων διατάξεις των άρθρων 61-107 του Αστικού Κώδικος.

Άρθρον 12. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

¹⁵⁰

<http://www3.europarl.eu.int/omk/omnsapir.so/pv2?LISTING=AfficheTout&PRG=CALDOC&FILE=20030924&TPV=PROV&LANGUE=EL#Title1>

Αλληλοβοηθητικά σωματεία

- Τα αλληλοβοηθητικά σωματεία ή ταμεία, αποτελούνται εκ μελών ανηκόντων εις την αυτήν ή συναφή επαγγελματικήν τάξιν και προτίθενται αποκλειστικώς ένα ή πλείονας των επομένων σκοπών: 1) Να παρέχουν εις τα μέλη ή και τας οικογενείας αυτών ιατρικήν περίθαλψιν ή και φάρμακα, εν περιπτώσει νόσου και τραυμάτων. 2) Να παρέχουν εις τα μέλη αυτών χρηματικά επιδόματα εις περιπτώσιν νόσου, τραυμάτων, προσκαίρου ανικανότητος προς εργασίαν, γεννήσεως τέκνου, ανεργίας, ασθενείας ή θανάς ζώων ή θεομηνίας. 3) Να καταβάλλουν τας δαπάνας της κηδείας των μελών. 4) Να παρέχουν χρηματικά βοηθήματα, είτε εφ' άπαξ, είτε υπό τύπον συντάξεως, εις μέλη ανίκανα προς εργασίαν ένεκα γήρατος, δυστυχήματος ή νόσου, ή εις οικογενείας αποβιωσάντων μελών. 5) Να παρέχουν δάνεια μέχρι ποσού 100 δραχμών το πολύ εις έκαστον μέλος, κατά τα διά Β.Δ/τος οριζόμενα. Διά τον σκοπόν τούτον δεν δύναται να διατίθενται κατ' έτος εν συνόλω πλέον του ενός πέμπτου των καθαρών εισοδημάτων των σωματείων.

("Επιτρέπεται η αναγνώρισις αλληλοβοηθητικών σωματείων και αν σύγκεινται εκ μελών μη ανηκόντων εις την αυτήν ή συναφή τάξιν, εφ' όσον τα σωματεία ταύτα συνεστήθησαν προ 10ετίας και ευρέθησαν λειτουργούντα κατά την έναρξιν της ισχύος του ν. 281 περί σωματείων").

***Η εντός () παρ. β', της περιπτ. 5 είχε προστεθή διά του άρθρ. 25 του Νόμ. 2151/1920, καταργηθέντος διά του Νόμ. 330/1976.

Άρθρον 13.

- Τα αλληλοβοηθητικά σωματεία δύνανται να συντελούν επίσης εις την ηθικήν, πνευματικήν και οικονομολογικήν μόρφωσιν της επαγγελματικής αυτών τάξεως, ή να βοηθούν τα μέλη προς απόκτησιν εργαλείων του επαγγέλματός των. Την τοιαύτην δαπάνην δι' εργαλεία οφείλουν να αναγράφουν εν τω ετησίω προϋπολογισμώ αυτών, καθορίζονται και τον τρόπον της καλύψεως αυτών. Το κεφάλαιον δεν δύναται να διατίθεται διά σκοπούς διαφόρους των εν τω άρθρω τούτω και τω προηγουμένω, πλην των εξόδων διοικήσεως και διαχειρίσεως.

Ο προϋπολογισμός συντάσσεται υπό της διοικήσεως του σωματείου και εγκρίνεται υπό της συνελεύσεως, υποβάλλεται δε εις την ανωτέραν εποπτικήν αρχήν εντός μηνός το πολύ από της ενάρξεως εκάστου διαχειριστικού έτους.

Άρθρον 14.

- Περίθαλψις, επίδομα, σύνταξις και παν χρηματικόν χορήγημα, οφειλόμενον παρ' αλληλοβοηθητικού σωματείου εις μέλος

αυτού, δεν δύναται να εκχωρηθή ή κατασχεθή, άκυρος δε αυτοδικαίως πάσα εκχώρησις ή κατάσχεσις.

Άρθρον 15.

- Αι προς αλληλοβοηθητικόν σωματείον επί ωρισμένω σκοπώ γενόμενοι δωρεαί και κληροδοτήματα μένουں χωρισμένα από το όλον κεφάλαιον, αι δε πρόσοδοι αι προερχόμενοι εξ αυτών διατίθενται αποκλειστικώς κατά τους υπό του διαθέτου ή δωρητού ορισθέντος όρους.

Κληρονομίαι, κληροδοσίαι και δωρεαί υπερβαίνουσι τας χιλίας δραχμάς, γίνονται δεκταί μόνον κατόπιν εγκρίσεως της κατά το άρθρ. 29 παρ. 3 εποπτικής των σωματείων αρχής, οι δε κληρονομίαι αυτοδικαίως με το ευεργέτημα της απογραφής.

Όταν το σωματείον περιέλθη υπό εκκαθάρισιν, αι δωρεαί, κληρονομίαι και κληροδοσίαι, περιέρχονται όπου ο διαθέτης ή ο δωρητής ή το καταστατικόν ώρισεν, εν ελλείψει δε τοιούτου ορισμού, αυτοδικαίως εις το "Ταμείον Προνοίας υπέρ των εργατών", τα του οποίου θέλει κανονίσει ειδικός νόμος.

Άρθρον 16.

- Τα κατά το άρθρ. 19 του ν. ΓπΠΑ' περί ταμείου μεταλλευτών του 1912 συνιστώμενα ταμεία αλληλοβοηθείας, διοικούνται κατά τας διατάξεις του εκδιδόμενου, επί τη βάσει του αυτού άρθρ. 19, Β.Δ/τος, είναι δε αυτοδικαίως ανεγνωρισμένα και καταχωρούνται εις το κατά το άρθρ. 29 του νόμου τούτου βιβλίον ανεγνωρισμένων σωματείων κατ' αίτησιν του υπουργείου της Εθνικής Οικονομίας.

Εις την διοίκησιν των κατά τον νόμ. ΙΣΚ' (3220) του 1907 ταμείων συντάξεων μετέχουν κατά το εν τρίτον τουλάχιστον οι μέτοχοι αυτών δι' αντιπροσώπων των εκλεγομένων υπό του υπουργού της Εθνικής Οικονομίας.

Η σύνταξις και πάσα τροποποίησις του καταστατικού των κατά τα προηγούμενα εδάφια ταμείων, υποβάλλεται εις προηγουμένην έγκρισιν του υπουργείου της Εθνικής Οικονομίας.

Άρθρον 17.

- Τα αλληλοβοηθητικά σωματεία δύναται να αποκτούν ή διατηρούν ακίνητον ιδιοκτησίαν μόνον προς εγκατάστασιν των γραφείων των, αιθουσών συνεδριάσεων και ομιλιών, βιβλιοθηκών, και εν γένει προς εκπλήρωσιν των σκοπών αυτών και κατόπιν ειδικής αδείας του υπουργείου της Εθνικής Οικονομίας.

Η παράβασις του άρθρου τούτου δεν επάγεται ακυρότητα της γενομένης δικαιοπραξίας, εφ' όσον προηγήθη η άδεια του υπουργείου.

Άρθρον 18.

- Ταμεία συντάξεων ή ασφαλειών κατά την διάταξιν του αριθ. γ' του άρθρ. 3 του ν.ΔΛ' (4030) περί πληρωμής των ημερομισθίων των εργατών και των μισθών των υπηρετών και υπαλλήλων, θεωρούνται ταμεία ιδρυόμενα και λειτουργούντα παρά των εργατών μιας επιχειρήσεως αποκλειστικώς και υπό τον όρον να είναι ανεγνωρισμένο συμφώνως προς τον νόμον τούτον.

Επίσης, ως ταμεία συντάξεων και ασφαλειών, κατά την διάταξιν του αριθ. γ' του αυτού άρθρου του εν τη προηγουμένη παραγράφω αναφερομένου νόμου, θεωρούνται τα ταμεία τα υπό τους όρους της προηγουμένης παραγράφου ιδρυόμενα και λειτουργούντα, διοικούμενα δε κατά τα 2/3 τουλάχιστον υπό των ιδίων εργατών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Επαγγελματικά σωματεία

Τα επαγγελματικά σωματεία αποκλειστικόν σκοπόν έχουν την μελέτην, την προστασίαν και την προαγωγήν των οικονομικών ή επαγγελματικών συμφερόντων των μελών αυτών, αποτελούνται δ' εκ μελών εξασκούντων συνήθως το αυτό ή συναφές βιομηχανικόν, εμπορικόν, γεωργικόν, ή άλλο οιονδήποτε επάγγελμα, ανεξαρτήτως φύλου.

Απαγορεύεται να μετέχωσιν εις εν και το αυτό σωματείον εργοδόται και εργάται ή ιδιοκτήται και μισθωτοί.

Ως εργάτης της γης θεωρείται, ο υπό οιονδήποτε τύπον διατελών εν συμβάσει εργασίας ή κολλητική σχέσει μετ' ιδιοκτήτου γης. Ο τελευταίος ούτος θεωρείται ως εργοδότης.

Εργάτης, μέλος εργατικού επαγγελματικού σωματείου, γενόμενος εργοδότης ή τραπείς εις άλλο επάγγελμα, αυτοδικαίως παύει να είναι μέλος του επαγγελματικού σωματείου.

"Εις τα επαγγελματικά σωματεία των σιδηροδρομικών, των τροχιοδρομικών, των του ηλεκτροφωτισμού, καθώς και του δι' αερίου φωτισμού, δεν δύνανται ν' ανήκωσιν εργάται ή υπάλληλοι, όσοι δι' οιονδήποτε λόγον απεμακρύνθησαν της υπηρεσίας των σιδηροδρόμων, τροχιοδρόμων, ηλεκτροφωτισμού και του δι' αερίου φωτισμού και εφ' όσον χρόνον παραμένουσιν εκτός της υπηρεσίας, εξαιρέσει των κανονικώς εξερχομένων αυτής λόγω συμπληρώσεως ορίου ηλικίας.

Παν μέλος ανήκον εις το σωματείον μιας των ως άνω κατηγοριών και απολυθέν της υπηρεσίας διαγράφεται από το μητρώον του οικείου σωματείου και επανεγγράφεται μόνον όταν επαναπροσληφθή εις αυτήν".

***Αι εντός "" διατάξεις προσετέθησαν, υπό του άρθρου μόνου του Ν.Δ. της 16/21 Οκτ. 1925.

Άρθρον 20.

- Τα επαγγελματικά σωματεία δεν δύνανται να εξασκούν επάγγελμα ή επιτήδευμα.

Δύνανται όμως: α) Να προβαίνουν εις αγοράς και να συνάπτουν συμβάσεις οιασδήποτε προς λειτουργίαν σχολείων ή εργαστηρίων μαθητευομένων. (β) Να ενεργούν, επί σκοπώ μεταπωλήσεως εις τα μέλη, ή εκμισθώσεως, ή δανεισμού εις αυτά, αγοράς πρώτων υλών, σπόρων, λιπασμάτων, ζώων, μηχανών, ή άλλων εργαλείων και ειδών χρησίμων διά την εξάσκησιν του επαγγέλματος των μελών. γ) Να αγοράζουν, τα προϊόντα του επαγγέλματος των μελών αυτών και να μεταπωλούν αυτά. δ) "Να αποκτούν ακίνητα, προς εγκατάστασιν των γραφείων των, αιθουσών συνεδριάσεων και ομιλιών, βιβλιοθηκών, επαγγελματικών σχολείων και εν γένει προς επίτευξιν τινός των σκοπών αυτών". ε) Να συνάπτουν ομαδικάς συμβάσεις εργασίας μετά προσώπων φυσικών ή νομικών ή μετ' αντιπροσώπων ομάδων, καθορίζουσας τους όρους της εργασίας του ετέρου των μελών, ήτοι προσλήψεως και αποβολής ή αποχωρήσεως εργατών, πληρωμής της αντιμισθίας αυτών, ωρών εργασίας κλπ.

***Το εδαφ. δ' αντικατεστάθη ως άνω διά του άρθρ. 4 Ν.Δ. 4361/1964.

Ως αντιπρόσωποι του σωματείου συμβάλλονται εν ή πλείονα μέλη, εντεταλμένα παρά της συνελεύσεως.

Απαγορεύεται η λήψις προμηθείας ή κέρδους κατά την ενέργειαν των εν παραγρ. 2 του άρθρου τούτου υπό στοιχ. α', β', γ' αναγραφόμενων πράξεων. Επίσης απαγορεύεται εις επαγγελματικά σωματεία να διανέμουν εις τα μέλη αυτών κέρδη υφ' οιονδήποτε μορφήν, προερχόμενα εκ πράξεων αυτών.

Τα επαγγελματικά σωματεία δύνανται επίσης να καταθέτωσι βιομηχανικά και εμπορικά σήματα διά την ατομικήν των μελών χρήσιν, συμφώνως προς τας διατάξεις του ν. ΒΡΝΣΤ' της 16 Φεβρ. 1893 περί προστασίας των βιομηχανικών και εμπορικών σημάτων. Η κυριότης των σημάτων ανήκει εις αυτά, επιτρέπεται δε η άνευ κέρδους τινός του σωματείου παραχώρησις της χρήσεως αυτών υπέρ των μελών, κατά τους όρους του καταστατικού, ή ιδιαιτέρου κανονισμού του σωματείου.

Αι εν τω άρθρω τούτω πράξεις, ενεργούμεναι υπό σωματείων, δεν θεωρούνται εμπορικά. Κρατούνται δε δι' αυτάς χωριστοί λογαριασμοί.

Εάν επαγγελματικόν τι σωματείων ιδρύση σχολείον επαγγελματικόν ή εργαστήριον μαθητευομένων, δύναται το υπουργείον της Εθνικής Οικονομίας να παρέχη εις αυτό, επί τω σκοπώ της λειτουργίας του σχολείου ή του εργαστηρίου, ετήσιον χρηματικόν βοήθημα, ή να διορίζη το διδάσκον προσωπικόν, εξ ημεδαπών ή αλλοδαπών, αναγραφόμενης της απαιτουμένης πιστώσεως εις τον ειδικόν προϋπολογισμόν του υπουργείου.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Πρβλ. και το άρθρ. 15 του ν. 2261 του 1920 περί μέσης εμπορικής εκπαίδευσης.

***Αι εντός () διατάξεις κατηργήθησαν υπό του άρθρ. 15 του ν. 2151.

Άρθρον 21.

- Τα υπό ανεγνωρισμένων επαγγελματικών σωματείων και ανεγνωρισμένων ενώσεων τοιούτων ιδρυόμενα αλληλοβοηθητικά ταμεία περιθάλψεων ή συντάξεων έχουν χωριστήν διαχείρισιν και αποτελούν ίδια νομικά πρόσωπα.

Δύναται όμως η διοίκησις αυτών ν' ανατίθηται διά του καταστατικού εις τα πρόσωπα τα διοικούντα το επαγγελματικόν σωματείον ή την ένωσιν τοιούτων. Μη ανεγνωρισμένα επαγγελματικά σωματεία και μη ανεγνωρισμένα ενώσεις τοιούτων, απαγορεύεται να ιδρύουν και διατηρούν αλληλοβοηθητικά ταμεία.

Άρθρον 22.

Τα ανεγνωρισμένα επαγγελματικά σωματεία δικαιούνται: α) Ν' αποστέλλουν τους κατά το άρθρ. 3 αριθ. ε' και ς' του ν. ΓπΑΒ' (3932) περί συστάσεως τμήματος εργασίας και Κοινωνικής Προνοίας αντιπροσώπους εις το Ανώτατον Συμβούλιον Εργασίας. β) Να εγκαλούν ενώπιον της οικείας αρχής διά των νομίμων αντιπροσώπων τους παραβάτας των εργατικών νόμων, των εκτελεστικών αυτών Β.Δ/των και των ειδικών κανονισμών. γ) Να ιδρύουν ελευθέρως γραφεία προμηθείας εργασίας και εργατών, και δωρεάν παροχή ιατρικών ή δικηγορικών συμβουλών.

Άρθρον 23.

Απαγορεύεται εις τους εργοδότης ή διευθυντάς ή πράκτορας ή άλλους υπαλλήλους πάσης επιχειρήσεως: α) Να παρακωλύουν εργάτας, υπαλλήλους ή άλλους μισθωτούς από του να συνιστούν επαγγελματικά σωματεία, να προσχωρούν εις τοιαύτα ή ν' ανήκουν εις πολιτικά κόμματα, δι' απολύσεως ή δι' απειλής απολύσεως εκ της εργασίας αυτών ή δι' άλλων αθεμίτων μέσων. β) Να εξαναγκάζουν, διά των αυτών μέσων, αυτούς εις σύστασιν επαγγελματικών σωματείων ή εις προσχώρησιν εις ωρισμένα τοιαύτα. γ) Να απαιτούν οπωσδήποτε από εργάτας γραπτήν δήλωσιν περί μη συμμετοχής ή αποχωρήσεως από τοιούτων σωματείων, ίνα μισθώσουν την εργασίαν των, ή ίνα εξακολουθήσουν διατελούντες μετ' αυτών εν συμβάσει εργασίας.

Άρθρον 24-25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Σωματεία άλλων σκοπών

***Κατηργήθησαν ως και τα άρθρα 1-11.

Άρθρον 26-28

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

**Αναγνώρισις, εποπτεία, διάλυσις
***Κατηργήθησαν ως και τα άρθρα 1-11.**

Άρθρον 29.

- Η εποπτεία των σωματείων αφορά αποκλειστικώς: α) την εφαρμογήν των διατάξεων του νόμου τούτου, β) την τήρησιν του καταστατικού αυτών, και γ) τον έλεγχον της ταμιακής διαχειρίσεως αυτών.

Η εποπτεία των σωματείων ανατίθεται, των μεν εργατικών είτε αλληλοβοηθητικών είτε επαγγελματικών, εις την αρμοδίαν επιθεώρησιν της Εργασίας, των δε λοιπών εις τας οικείας Νομαρχίας. Ο Νομάρχης αντικαθιστά εις την εποπτείαν των εργατικών σωματείων τον επιθεωρητήν ή τον επόπτην της εργασίας απόντα.

Ανωτέρα εποπτική αρχή, των μεν επαγγελματικών και αλληλοβοηθητικών σωματείων είναι το Υπουργείον (της Εθνικής Οικονομίας), των δε λοιπών το Υπουργείον εις την μέριμναν του οποίου υπάγεται ο κύριος σκοπός του σωματείου.

Κατά πάσης ενεργείας των κατά την δευτέραν παράγραφον δημοσίων υπαλλήλων επιτρέπεται προσφυγή ενώπιον του αρμοδίου υπουργού, ως ανωτέρας εποπτικής αρχής των σωματείων, αποφασίζοντος ανεκκλήτως.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Περί εποπτείας των εν τω εξωτερικώ σωματείων βλ. το άρθρο 1 του κωδικοποιημένου ν. 4952 περί οργανώσεως της κεντρικής πρεσβευτικής και προξενικής υπηρεσίας.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Βλ. ήδη αρμοδιότητα του υφυπουργείου Εργασίας.

Άρθρον 30.

Οι κατά το άρθρ. 29 εδ. 2 δημόσιοι υπάλληλοι προβαίνουν, συνεπεία διαταγής του αρμοδίου υπουργού, ενεργούντος είτε αυτεπαγγέλτως, είτε επί τη αιτήσει του ενός εικοστού τουλάχιστον των εκτελεσάντων τας υποχρεώσεις των μελών, εις εξέτασιν έγγραφον ή προφορικήν των διοικούντων, το σωματείων προσώπων ή άλλων μελών, ή εις έρευναν βιβλίων ή εις εξακρίβωσιν λογαριασμών, συντάσσοντες εκάστοτε έκθεσιν.

Δύνανται επίσης να παρίστανται εις συνελεύσεις και να εποπτεύουν εις την, κατά τον νόμον και το καταστατικόν, διεξαγωγήν αυτών.

Εις την περίπτωσιν της αιτήσεως του εικοστού των μελών οι ενεργούντες τον έλεγχον, εγκρίσει του υπουργού, δύνανται να προσλάβωσιν, ειδικόν λογιστικόν, η αμοινή του οποίου ορίζεται υπό της διαταξάσεως τον έλεγχον αρχής και καταβάλλεται υπό του σωματείου.

Άρθρον 31.

-***Αναφερόμενον εις την διάλυσιν σωματείου κατηργήθη διά του άρθρου 12 του Α.Ν. 2783/1941, αντικατασταθέν διά του άρθρου 105Αστ.Κώδικος.

Άρθρον 32.

Όταν βεβαιούται παράβασις των διατάξεων του καταστατικού του σωματείου ή ανωμαλία διοικητική ή διαχειριστική, η εποπτική αρχή δι' αποφάσεώς της, ανακοινουμένης προς τους διοικούντας το σωματείου, διατάσσει τα δέοντα προς εφαρμογήν του καταστατικού, ή αποκατάστασιν της τάξεως εν τη διοικήσει ή τη διαχειρίσει, τάσσουσα ωρισμένην προς τούτο προθεσμίαν. "Εάν η προθεσμία παρέλθη άπρακτος, εφαρμόζονται εφ' εκάστου των απειθούντων αι ποιναι του άρθρου 41".

Όταν βεβαιούται παράβασις δυναμένη να επισύρη ποινικήν καταδίωξιν,κατά τας διατάξεις του νόμου τούτου, ή σπουδαία διαχειριστική ανωμαλία ή χρηματική κατάχρησις, δυναμένη να επισύρη καταδίωξιν, κατά τας διατάξεις του κοινού Ποινικού Νόμου, η υπόθεσις παραπέμπεται εις την αρμοδιάν δικαστικήν αρχήν.

Όταν βεβαιούται παράβασις του νόμου τούτου, δυναμένη να επισύρη την διάλυσιν του σωματείου, η υπόθεσις παραπέμπεται πάντοτε εις το αρμόδιον υπουργείον.

***Η εντός "" διάταξις προσετέθη υπό του άρθρου 4 του ν. 1207/1918.

Άρθρον 33.

"Εις τας περιπτώσεις του άρθρου 32, ως τούτο ετροποποιήθη και συνεπληρώθη διά του άρθρου 4 του Ν. 1207/1918 η Ανωτέρα Εποπτική Αρχή δύναται να κηρύση έκπτωτον το Διοικητικόν Συμβούλιον και να διορίξη προσωρινήν Διοικητικήν ή Διαχειριστικήν Επιτροπήν ήτις εντός τασσομένης αυτή προθεσμίας, υποχρεούται να εκπληρώση τα ανατιθέμενα αυτή καθήκοντα και συγκαλέση την Γενικήν Συνέλευσιν προς εκλογήν Διοικητικού Συμβουλίου".

***Το άρθρο 33 ετροποποιήθη ως άνω διά του άρθρου 10 Ν.Δ. 643/1941.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Κατόπιν όμως του Α.Ν. 3127/1945 ως προς τα επαγγελματικά σωματεία δέον να ισχύη η παλαιά διάταξις του άρθρου 33 Νόμ. 281/1914 έχουσα ούτω: "Άρθρο 33. - Εις την περίπτωσιν της β' παραγράφου του προηγουμένου άρθρου, η ανωτέρα εποπτική αρχή δύναται να κηρύση έκπτωτον το συμβούλιον και να ορίξη και εγκαθιστά προσωρινήν διοικητικήν ή διαχειριστικήν επιτροπήν. Υποχρεούται όμως ταυτοχρόνως να συγκαλή έκτακτον συνέλευσιν προς εκλογήν διοικητικού συμβουλίου.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Διά του άρθρ. 1 Ν.Δ. 4361/1964 ωρίσθη ότι τα ανωτέρω άρθρ. 29, 30, 32 και 33 δεν έχουν εφαρμογή επί των επαγγελματικών Σωματείων.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Βλ. όμως και ερμηνευτική διάταξιν εν τέλει του Ν.Δ. 4361/1964 περί της εννοίας των διατάξεων τούτου, τεθείσαν διά της παρ. 1 του άρθρ. 13 Νόμ. 4464/1965.

***Κατηργήθησαν ως και τα άρθρα 1-11.

Άρθρον 38.

"Εις κατεπειγούσας περιστάσεις και ένεκεν λόγων δημοσίας τάξεως, δύναται να απαγγελθή διάλυσις σωματείου, υφισταμένου συμφώνως, προς τας διατάξεις του παρόντος νόμου, δι' αποφάσεως της ολομελείας του Νομικού Συμβουλίου, ως διοικητικού δικαστηρίου.

Η περί διαλύσεως πρότασις, περιέχουσα τους λόγους της διαλύσεως, υποβάλλεται εγγράφως τω ειρημένω συμβουλίω υπό του αρμοδίου υπουργείου, του νομάρχου ή του παρά πρωτοδίκους εισαγγελέως.

Το συμβούλιον, αποτελούμενον εκ πέντε τουλάχιστον μελών αυτού, συνεδριάζον δημοσία την επομένην της λήψεως της περί διαλύσεως προτάσεως, αποφαινεται επ' αυτής και απάντων των ενδιαφερομένων μελών.

Διά της αυτής αποφάσεως, της απαγγελούσης την διάλυσιν του σωματείου, ρυθμίζεται και η τύχη της περιουσίας του διαλυθέντος σωματείου.

Προκειμένης διαλύσεως επαγγελματικού σωματείου ή περί αυτής πρότασις εισάγεται μόνον παρά του αρμοδίου υπουργού.

Ο νομάρχης ή ο εισαγγελέως, εισάγοντες πρότασιν παρά τω συμβουλίω, παρίστανται ως εισηγηταί αυτής άνευ ψήφου.

Όταν ο εισάγων την πρότασιν είναι ο υπουργός, εκπροσωπείται ομοίως δι' ενός ανωτέρου υπαλλήλου του υπουργείου, οριζομένου υπ' αυτού.

Το παρόν άρθρον εφαρμόζεται και επί ενώσεων σωματείων, ισχύει δε διαρκούντος του παρόντος πολέμου και εξ μήνες μετ' αυτόν".

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Το άρθρον τούτο προστεθέν υπό του Ν.Δ. της 12/12 Ιαν. 1917 ετροποποιήθη ως άνω διά του άρθρου 7 του ν. 1207/1918.

Άρθρον 39.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Ποινικαί διατάξεις

Διοικηταί, ελεγκταί και εκκαθαρισταί σωματείου, εν γνώσει και εκ προθέσεως βεβαιούντες ψευδή γεγονότα περί της περιουσίας του, ή αποκρύπτοντες γεγονότα αφορώντα την κατάστασιν των ισολογισμών και της περιουσίας του εις εκθέσεις προς συνέλευσιν ή

ενώπιον πάσης αρχής, τιμωρούνται υπό του αρμοδίου πταισματοδικείου με πρόστιμον (έως (300) 1200 δραχμών) ή με κράτησιν ή με αμφοτέρας τας ποινάς, επί τη εγκλήσει της εποπτικής των σωματείων αρχής ή παντός έχοντος έννομονσυμφέρον, επιφυλασσομένων των περιπτώσεων εφ' ων προνοεί ο κοινός Ποινικός Νόμος και της αστικής αυτού ευθύνης.

Εν υποτροπή, διπλασιάζεται το ανώτατον όριον της ποινής.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Βλ. σχόλιον κατωτέρω εν άρθρ. 41.

Άρθρον 40.

Εν περιπτώσει διαλύσεως σωματείου, κατά το άρθρ. 31, επιβάλλεται χρηματική ποινή μέχρι (χιλίων) τετρακισχιλίων δραχμών και φυλάκισις μέχρι τριών μηνών ή η ετέρα των ποινών τούτων εις εκείνους, οίτινες, διατηρούντες ή ανασυνιστώντες το διαλυθέν σωματείου, προβαίνουν εκ προθέσεως εις την ενέργειαν πράξεων εξ εκείνων αίτινες έδωκαν αφορμήν προς διάλυσιν του σωματείου.

Πρόεδρος και γραμματεύς σωματείου ή άλλα μέλη της διοικήσεως, οίτινες συντάσσουν εν γνώσει και εκ προθέσεως πρακτικό, βεβαιούνται γεγονότα αλλοία των πράγματι λεχθέντων ή γενομένων εν συνεδριάσει ή συνελεύσει, εφ' όσον η τοιούτη αλλοίωσις κρίνεται έχουσα ουσιώδη επιρροήν επί των υποθέσεων του σωματείου, τιμωρείται με κράτησιν μέχρις 60 ημερών ή χρηματικήν ποινήν (μέχρι (300)1200 δραχμών) ή εις αμφοτέρας τας ποινάς, επιφυλασσομένης πάσης δεινοτέρας ποινής επί παραβάσει διατάξεων του Ποινικού Νόμου.

Η δίωξις επιτρέπεται μόνον κατ' έγκλησιν μελών του σωματείου αποτελούντων το εν εικοστόν του όλου αριθμού των μελών, των παραστάντων κατά την συζήτησιν και εκτελεσάντων τας υποχρεώσεις των.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Βλ. σχόλιον επομένου άρθρου.

Άρθρον 41.

«Επί τη εγκλήσει της εποπτικής των σωματείων αρχής ή παντός έχοντος έννομον συμφέρον, τιμωρούνται υπό του πλημμελειοδικείου με χρηματικήν ποινήν (μέχρι δραχμών (χιλίων) τετρακισχιλίων) ή φυλάκισιν μέχρι δύο

μηνών ή με αμφοτέρας τας ποινάς, του ημίσεος της χρηματικής ποινής κατατιθεμένου εις το ταμείον, του σωματείου κατά τα διά Β.Δ/τος ορισθησόμενα»: 1) Οι διοικηταί μη ανεγνωρισμένων σωματείων, ούτινος το καταστατικόν είναι συντεταγμένον, κατά παράβασιν διατάξεων του άρθρ. 2. 2) Οι μετέχοντες της διοικήσεως σωματείων κατά παράβασιν του άρθρ. 3 παρ. 3. 3) Οι διευθυνταί μεταλλευτικών επιχειρήσεων, οι παραβαίνοντες το άρθρ. 16. 4) Οι διοικηταί σωματείου ή ενώσεως, οι παραβαίνοντες το άρθρ. 11, 20 παρ. 4, 21, 25, 45 και 51 του νόμου τούτου. 5) Οι διοικηταί σωματείων, οι

παραβαίνοντες το άρθρ. 10, 13 παρ. 2 και παρ. 3, 15 και 47 του νόμου τούτου. 6) Οι παραβάται των άρθρ. 23, 36 παρ. 1 και 4, και 46 του νόμου τούτου. 7) Ο ταμίας διαλυθέντος σωματείου, ο παραβαίνων το άρθρ. 38 του νόμου τούτου.

Εν υποτροπή διπλασιάζεται το ανώτατον όριον της ποινής.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Η εντός «» πρώτη παράγραφος τίθεται ως ετροποποιήθη υπό του άρθρ. 5 του ν. 1207/1918.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Διά το μέτρον των χρηματικών ποινών βλ. άρθρ. 2 ν. 110/1945 και άρθρο 57 Ποιν. Κώδικος.

Άρθρον 42.

Η διάταξις του άρθρ. 202 του Ποινικού Νόμου εφαρμόζεται και διά τα κατά τον παρόντα νόμον ανεγνωρισμένα σωματεία. Ο καταδικασθείς κατά τας διατάξεις του άρθρου επί διαταράξει της ησυχίας και ευταξίας σωματείων ή των πράξεών του, καταδικάζεται εις στέρησιν επί εν έως πέντε έτη του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι εν τω σωματείω, ούτινος την ειρήνην διετάραξε.

Άρθρον 43.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Ειδικαί διατάξεις

Δύο ή πλείονα σωματεία επαγγελματικά, ή άλλων σκοπών, δύνανται να ενώνονται εις σύνδεσμον ή ένωσιν διά την επιδίωξιν των κοινών αυτών συμφερόντων, διατηρούντα την οικονομικήν και διοικητικήν αυτονομίαν των.

Αι τοιαύται ενώσεις δύνανται ν' αναγνωρίζονται, κατά τους όρους του νόμου τούτου, υποχρεούμενοι να δηλώνουν αρμοδίως τα ονόματα των αποτελούντων την διοίκησιν των σωματείων, τα οποία συγκροτούν αυτάς.

«Εις τας Γενικάς Συνελεύσεις (Συνέδρια κλπ.) τοιούτων Ενώσεων παντός βαθμού (Εργατικών Κέντρων, Ομοσπονδιών, Συνομοσπονδιών), έκαστον Σωματείων ή Ένωσις τούτων εκπροσωπείται και διαθέτει αριθμόν ψήφων ανάλογον προς τον αριθμόν των ψηφισάντων εκ των εκπληρωσάντων τας υποχρεώσεις των μελών αυτών. Η αναλογία αύτη αριθμού ψήφων οριζομένη υπό του Καταστατικού εκάστης των Ενώσεων, δέον να είναι του αυτού μέτρου δι' άπαντα τα εις εκάστην Ένωσιν ανήκοντα Σωματεία, και καθ' όλον τον αριθμόν των ψηφισάντων μελών, εν περιπτώσει δε κλάσματος, εφ' όσον τούτο υπερβαίνει το ήμισυ του αποτελούντος το μέτρον αριθμού θα λογίζεται πλήρης ο αριθμός αυτού.

Εν πάση περιπτώσει, αι ψήφοι εκάστου Σωματείου ή Ένώσεως τούτων εν τω συνόλω των δεν δύνανται να αποτελέσουν δύναμιν υπερβαίνουσαν το 1/10 του όλου αριθμού των ψήφων».

***Η παρ. 3 αντικατεστάθη ως άνω διά της παρ. 1 άρθρ. 5 Ν.Δ. 4361/1964 όπου και σχετική ερμηνευτική διάταξις δυνάμει του άρθρ. 4 παρ. 7 Νόμ. 4504/1966.

Αι ανεγνωρισμένοι ενώσεις έχουν τα αυτά δικαιώματα και τας αυτάς υποχρεώσεις, με τα απλά σωματεία κατά τας διατάξεις του νόμου τούτου.

Άρθρον 44

(Αι αναφοραί και αιτήσεις των ανεγνωρισμένων σωματείων ή ενώσεων προς τας διοικητικές και δικαστικές αρχάς συντάσσονται εφ' απλού χάρτου).

Η κατά το άρθρ. 18 παράγραφος τελευταία του νόμου τούτου κατάθεσις σήματος, είναι απηλλαγμένη του κατά τον ν. ΒΡΝΣΤ' της 10 Φεβρ. 1893 τέλους.

(Επίσης εφ' απλού χάρτου συντάσσονται πάντα τα πληρεξούσια, τα αντίγραφα, άλλα έγγραφα, τα δικόγραφα και αι αποφάσεις των εν τω νόμω τούτω αναφερομένων διαδικασιών).

Η μετά των αρχών αλληλογραφία των ανεγνωρισμένων σωματείων ή ενώσεων, διαβιβάζεται ατελώς.

Τα ανεγνωρισμένα σωματεία δεν υπόκεινται εις την πληρωμήν φόρου εισοδήματος.

Αι κατά το άρθρ. 15 δωρεαί αιτία θανάτου, κληρονομίαι και κληροδοσίαι, δεν υπόκεινται (εις το κατά τον νόμ. ΑΧΚΕ' της 30 Δεκ. 1887 τέλη, ουδέ) εις την φορολογίαν του άρθρ. 2 παραγρ. α' του ν. ΓΤ4Α' της 24 Οκτ. 1909 περί φορολογίας κληρονομιών, κληροδοσιών και αιτία θανάτου δωρεών.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:Αι ατέλειαί χαρτοσήμου κατηργήθησαν διά του άρθρ. 1 του Α.Ν. 413/1936 .

Άρθρον 45.

Αι πράξεις και τα έγγραφα τα προερχόμενα εκ μέρους σωματείου ανεγνωρισμένου, μνημονεύουν την ιδιότητα «ανεγνωρισμένον σωματείων», κάτωθεν του τίτλου αυτού. Σωματείων μη ανεγνωρισμένων δεν αποτελεί νομικόν πρόσωπον, ουδέ επιτρέπεται να παρίσταται ως ανεγνωρισμένον.

Άρθρον 46.

Απαγορεύεται η παρά προσώπου φυσικού ή νομικού άνευ δικαιώματος δολία χρήσις ή απομίμησις της επωνυμίας σωματείου ανεγνωρισμένου ή ενώσεως σωματείων ανεγνωρισμένης.

Άρθρον 47.

Τα σωματεία και οι ενώσεις τοιούτων υποχρεούνται να παρέχουν ακριβώς προς το αρμόδιον υπουργείον τας αιτουμένας πληροφορίας περί πράξεων, επιχειρηθεισών υπό της διοικήσεως αυτών.

Άρθρον 48.

Ο υπουργός της Εθνικής Οικονομίας καταθέτει κατά τριετίαν εις την Βουλήν έκθεσιν περί των εν τω Κράτει επαγγελματικών και αλληλοβοηθητικών οργανώσεων, μετά στατιστικών πινάκων.

Άρθρον 49.

Εις τας περιπτώσεις των άρθρ. 9, 34 και 40 δύνανται τα μέλη, τα αποτελούντα το εν εικοστόν, να διορίζωσι διά πληρεξουσίου συμβολαιογραφικού νόμιμον αντιπρόσωπον, εν ή πλείονα των μελών, προς διεξαγωγήν της διαδικασίας υπ' αυτού και εν ονόματι αυτού, ως τοιούτου.

Άρθρον 50.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Μεταβατικά και τελικά διατάξεις

Εντός τριών μηνών από της ενάρξεως της ισχύος του νόμου τούτου, παν λειτουργούν σωματείον, του οποίου το καταστατικόν δεν προσαρμόζεται προς τον νόμον τούτον, δύναται δι' αποφάσεως της συνελεύσεως αυτού, λαμβανομένης δι' απλής πλειοψηφίας των παρόντων μελών, μεταρρυθμίζον τα καταστατικόν του συμφώνως προς τας διατάξεις του νόμου τούτου, να ζητήσει την αναγνώρισιν αυτού κατά τους όρους του άρθρ. 26.

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Σχετικός ο Ν. 585/1915: ΝΟΜΟΣ 585 της 31 Δεκ. 1914/21 Ιαν. 1915 Περί παρατάσεως της κατά το άρθρ. 50 του νόμ. 281 περί Σωματείων διορίας.

Παρατείνεται επί δίμηνον η ως άνω προθεσμία και προβλέπεται η περαιτέρω παράτασις αυτής διά Β.Δ/τος. Βάσει της διατάξεως ταύτης εξεδόθη το Β.Δ. της 6/9 Μαρτ. 1915 δι' ου η προθεσμία, αύτη παρετάθη και αύθις μέχρι της 25 Απρ. 1915.

Άρθρον 51.

Εις σωματείον, υφιστάμενον προ της ισχύος του νόμου τούτου, εφ' όσον δεν συμμορφώνεται προς τας διατάξεις αυτού εντός της κατά το προηγούμενον άρθρον προθεσμίας, απαγορεύεται να προβάλλη ή οπωσδήποτε χρησιμοποιή έγκρισιν του καταστατικού του γενομένην προ της ισχύος του νόμου τούτου.

Άρθρον 52.

Παν σωματείον, λειτουργούν κατά την έναρξιν της ισχύος του νόμου ως επαγγελματικόν συγχρόνως και αλληλοβοηθητικόν, εφ' όσον μεν σύγκειται αποκλειστικώς εξ εργατών ή αποκλειστικώς εξ εργοδοτών, δι' αποφάσεως της συνελεύσεως αυτού, λαμβανομένης δι' απλής πλειοψηφίας των παρόντων μελών εντός τριών μηνών από της ενάρξεως της ισχύος του νόμου τούτου, δύναται να ειδικεύση τον σκοπόν του, ή, διοιρούν εις δύο το υπάρχον ταμείον αυτού, ν' ανασχηματισθή εις επαγγελματικόν σωματείον μετά ταμείου αλληλοβοηθείας, κατά τας διατάξεις του άρθρ. 20 του νόμου τούτου,

εφ' όσον δε σύγκειται εξ εργατών συνάμα και εργοδοτών, μετά την ισχύν του νόμου τούτου δύναται να λειτουργή μόνον ως αλληλοβοηθητικόν σωματείον και υποχρεούται να προσαρμόση το καταστατικόν προς τας διατάξεις του νόμου τούτου, άλλως εφαρμόζονται αι διατάξεις των άρθρ. 37 επ. και 49 επ. του νόμου τούτου. Δύναται όμως η συνέλευσις τοιούτου σωματείου, μέχρι της ενάρξεως της ισχύος του νόμου, ν' αποφασίση περί της διαλύσεως του σωματείου και της συστάσεως δύο ή πλειοτέρων σωματείων, συνιστομένων εκ μελών ανηκόντων εις την αυτήν επαγγελματικήν τάξιν και περί της εις τα νέα σωματεία διανομής της υπαρχούσης εταιρικής περιουσίας. Η συνέλευσις αυτήδεν έχει κύρος άνευ της προσκλήσεως της κατά το άρθρ. 29 παρ. 2 του νόμου τούτου εποπτικής αρχής, ήτις συντάσσει έκθεσιν περί των γενομένων κατά την συνέλευσιν και γνωμοδοτεί περί των κατ' αυτήν ζητημάτων. Εν περιπτώσει διαφωνίας περί την διανομήν αποφαινεται περί τούτης, τη αιτήσει της αυτής αρχής, το πρωτοδικείον, λαμβάνον υπ' όψει και την έκθεσιν αυτής.

Η διαδικασία γίνεται εφ' απλού χάρτου, πας δε ενδιαφερόμενος δύναται να παραστή κατά την συζήτησιν, γινομένην επί του πινακίου των αιτήσεων. Ουδέν τακτικόν ή έκτακτον μέσον χωρεί κατά της αποφάσεως. Εάν το τοιούτον σωματείον δεν συνέλθη εις συνέλευσιν εντός της ανωτέρω τασσομένης προθεσμίας, θεωρείται διαλελυμένον και εφαρμόζονται ως προς το ταμείον του αι διατάξεις του άρθρ. 48 του νόμου τούτου. Η διάταξη αυτή ισχύει και διά τας ενώσεις τοιούτων σωματείων.

Άρθρον 53

Μέχρι της εκδόσεως ειδικού νόμου περί συνεργατικών ενώσεων, τα ανεγνωρισμένα επαγγελματικά σωματεία δικαιούνται, κατόπιν ειδικής αδείας του αρμοδίου υπουργείου, να συνάπτουν ιδίω ονόματι συμβάσεις μετά του Δημοσίου, δήμων ή κοινοτήτων προς κατασκευήν έργων ή προμήθειαν προϊόντων.

Άρθρον 54.

Πάσα διάταξις αντικειμένη εις τον νόμον τούτον καταργείται από της ισχύος του παρόντος νόμου, ειδικώς δε καταργείται η παραγρ. 28 του άρθρ. 13 του Β.Δ/τος της 5 Δεκ. 1845 περί καθηκόντων των Νομαρχών και της υπηρεσίας αυτών.

Άρθρον 55.

Διά Β.Δ/των ορίζονται αι απαιτούμεναι προς εφαρμογήν του νόμου τούτου διατάξεις.

Άρθρον 56.

Ο νόμος ούτος τίθεται εις εφαρμογήν τρεις μήνας μετά την δημοσίευσιν αυτού εν τη Εφημερίδι της Κυβερνήσεως, η δε ισχύς του άρθρ. 22 άρχεται από 1ης Ιαν. 1915.

ΝΟΜΟΣ 2151 της 21 Μαρτ./6 Απρ.1920**Περί επαγγελματικών σωματείων.**

***Κατηργήθη διά του άρθρου 41 του Ν. 330/1976, πλην των κατωτέρω διατάξεων, των αναφερομένων εις τα αλληλοβοηθητικά σωματεία.

Άρθρον 12

1.

2. Επιφυλασσομένης της εφαρμογής της διατάξεως του αρθ. 6 εδάφ.3 του ν.281, επιτρέπεται όπως, εν περιπτώσει αποχωρήσεως μελών αλληλοβοηθητικού Σωματείου αποτελούντων τουλάχιστον το 1/2 του όλου αριθμού των μελών και ιδρύσεως παρ' αυτών εντός 2 μηνών ετέρου Σωματείου του αυτού σκοπού, διεκδικηθή παρά νέου Σωματείου, ανάλογον μέρος εκ του ενεργητικού του Ταμείου αλληλοβοηθείας εφ' όσον υπάρχει τοιούτον, βαρυνόμενον αναλόγως επίσης και διά των υποχρεώσεων αυτού. Το ως άνω μέρος του ενεργητικού επ' ουδεμίā προφάσει δύναται οποτεδήποτε να χρησιμοποιηθή δι' άλλους σκοπούς, πλήν των του αλληλοβοηθητικού Σωματείου.

3. Επαγγελματίαι εγγραφόμενοι μεταγενεστέρως εις υφιστάμενον επαγγελματικόν σωματείον δεν υποχρεούνται να καταβάλουν ουδέν πλέον της κατά το καταστατικόν ή άλλως ωρισμένης μηνιαίας καταβολής, αρχομένης από της ημέρας της εγγραφής, και του δι' άπαντα τα μέλη ωρισμένου τυχόν δικαιώματος εγγραφής, όπερ δεν δύναται να είναι ανώτερον των δρχ.20.

4. Αι αυταί διατάξεις ισχύουσι και διά την συμμετοχήν εις το ταμείον αλληλοβοηθείας, αφιεμένου εις το καταστατικόν να καθορίζη τον χρόνον αφ' ης ο μεταγενεστέρως συμμετέχων δικαιούται ν' απολαύση των δικαιωμάτων περιθάψεως κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο**ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ**

Οι διατάξεις 4 και 5 του άρθρου 12 αναφέρονται στις συνεταιριστικές οργανώσεις οι οποίες με την κρατούσα πλέον άποψη βρίσκονται έξω από το περιεχόμενο της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι ,ως ενώσεις κερδοσκοπικές .

Οι συνεταιρισμοί είναι αποτέλεσμα των οικονομικών και πολιτικών μεταβολών του 18^{ου} αιώνα και με μεγάλη δυσκολία έγιναν αποδεκτοί ¹⁵¹λειτουργούσαν δε πολύ πριν την νομική τους

¹⁵¹ Βλ. /Λιακόπουλος Α. «Ερμηνεία του άρθρου 12 παρ. 4 – 5 ,Σε Κασσιμάτη Γ. / Μαυριά Κ. ,ΕρμΣ ,2^η έκδ.σελ .4 επ.

θεσμοθέτηση .Στην Ελλάδα για πρώτη φορά έρχονται νόμιμα πια στο προσκήνιο με την ειδική συνταγματική ρύθμιση που προέβλεπε τη διαφοροποίησή τους από τις εμπορικές εταιρίες με το σύνταγμα του 1952 .

Εκούσιοι – Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί

Η παράγραφος 4 αναφέρεται στους αστικούς και γεωργικούς συνεταιρισμούς (ΝΠΙΔ) που αποτελούν εκούσιες κερδοσκοπικές ενώσεις ,(με σωματειακή εργάνωση) ,μέσω των οποίων τα μέλη αποβλέπουν στην οικονομική ,κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη .Αγροτικοί είναι αυτοί που τα μέλη τους είναι αγρότες και αστικοί όσοι δεν υπάγονται στην κατηγορία των αγροτικών .¹⁵²

Ως εταιρίες με μεταβλητό κεφάλαιο και αυτοδιοίκηση δεν πρέπει να συνδέονται με τις εμπορικές εταιρίες διότι το κέρδος που αποβλέπουν δεν νοείται μέσω ρυσοκίνδυνης δράσης αλλά με γνώμονα την αλληλοβοήθεια και αλληλεγγύη των μελών του .Δεν θα ήταν λογική η επιδίωξη κέρδους του συνεταιρισμού στις συναλλαγές που κάνει με τα μέλη του .¹⁵³

Η διάταξη αυτή κατοχυρώνει ένα ατομικό αλλά και ένα συλλογικό κοινωνικό δικαίωμα .Καθιερώνεται η αρχή της αυτοδιοίκησης των συνεταιρισμών ,(που τους προσφέρει δικαίωμα σύνταξης και τροποποίησης του καταστατικού τους καθώς και ελευθερία στον τρόπο διοίκησης και λειτουργίας) ,κάτω από την κρατική εποπτεία η οποία όμως δεν θα πρέπει να περιορίζει την οργάνωση ή τη λειτουργία τους σε υπέρμετρο βαθμό αλλά σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας .Το κράτος εκτός από την εποπτεία που ασκεί είναι υποχρεωμένο τόσο να προστατεύει όσο και να μεριμνά για την ανάπτυξη τους .¹⁵⁴

Η είσοδος και η έξοδος των μελών είναι ελεύθερη και όσον αφορά την πρώτη δεν πρέπει να διέπεται από διακρίσεις υπέρμετρες¹⁵⁵ αλλά από την αρχή της ισότητας .

Η παράγραφος 5 προβλέπει τη σύσταση αναγκαστικών συνεταιρισμών με νόμο και μόνο για τους λόγους που απαριθμούνται στην ίδια .Με άλλα λόγια ο κοινός νομοθέτης περιορίζεται στην με νόμο ίδρυση αναγκαστικών συνεταιρισμών είτε για εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας είτε δημόσιου ενδιαφέροντος είτε κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων ή άλλων πλουτοπαραγωγικών

¹⁵² Εκτός αν υπάρχει ειδική νομοθετική ρύθμιση για κάποιους επαγγελματικούς κλάδους .

¹⁵³ Βλ./Κιντής Σ. «Δίκαιο συνεταιρισμών» τεύχος Α΄3^η έκδοση σελ.44

¹⁵⁴ Βλ./Κιντής Σ. «Δίκαιο συνεταιρισμών» τεύχος Α΄3^η έκδοση σελ.67 (κρατική μέριμνα όχι με την έννοια της τακτικής οικονομικής ενίσχυσης)

¹⁵⁵ Βλ./Κιντής Σ. «Δίκαιο συνεταιρισμών» τεύχος Α΄3^η έκδοση σελ.34

πηγών εφόσον εξασφαλίζεται και η ίση μεταχείριση των συμμετεχόντων .

Και οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου διέπονται από τους νόμους που τους ιδρύουν ,επιπλέον εφαρμόζονται σ' αυτούς αναλόγως οι διατάξεις που ισχύουν για τους εκούσιους όταν παραπέμπουν σ' αυτές οι ειδικοί νόμοι .Δεν είναι γνήσιοι διότι δεν δημιουργούνται εκούσια ως εθελοντική ένωση προσώπων όπως επιτάσσει η έννοια του «συνεταιρισμού» .¹⁵⁶

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η γνωμοδότηση του κ.Αλιβιζάτου¹⁵⁷ για την προτεινόμενη προσθήκη εκκρεμούς νομοσχεδίου του Υπουργείου Ανάπτυξης στην παράγραφο 7 του άρθρου 5 του νόμου 1667/1986 .Σύμφωνα με τον κ.Αλιβιζάτο η εν λόγω προσθήκη περιορίζει την ελευθερία σύνταξης και τροποποίησης του καταστατικού των συνεταιρισμών και τους στερεί το ατομικό δικαίωμα αυτοδιοίκησης .Επιπροσθέτως όλες αυτές οι παραβιάσεις δεν εξυπηρετούν με κανένα τρόπο το δημόσιο συμφέρον .¹⁵⁸

NOMOLOGIA¹⁵⁹

2/2003ΑΕΔ

Αρση αμφισβήτησης μεταξύ διαφορετικής ερμηνείας νόμου από τα ανώτατα δικαστήρια. Νομιμοποίηση μόνο των διαδίκων σε μία από τις δίκες, κατά τις οποίες εκδόθηκαν οι αντικρουόμενες αποφάσεις. Αντίθετη μειοψηφία. Πότε υφίστανται αντικρουόμενες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου. Απαιτείται να αναφέρονται στο ίδιο νομικό ζήτημα βάσει των ιδίων νομικών διατάξεων. Συγκοινωνιακές επιχειρήσεις (ΣΕΠ). Ερμηνεία των διατάξεων των άρθρων 4 του Ν. 2078/1992 και 3 του Ν. 2175/1993 ως προς το ζήτημα της κτήσης νομικής προσωπικότητας, την ολοκλήρωση της διαδικασίας σύστασης και την απώλεια της νομικής προσωπικότητας από τις ΣΕΠ με την απόφαση 65/1998 του ΑΠ και των ιδίων διατάξεων ως προς το ζήτημα της εκκαθάρισης και της διαδικασίας διορισμού εκκαθαριστών των ΣΕΠ με τις αποφάσεις 4229/1995, 3818/1997, 2110/1998 και 2395/2001 του ΣΤΕ. Απορρίπτει την αίτηση.

¹⁵⁶ Βλ./Κιντής Σ. «Δίκαιο συνεταιρισμών» τεύχος Α'3^η έκδοση σελ.90

¹⁵⁷ Αλιβιζάτος Ν. «Η αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών και η ανάδειξη των διοικήσεων τους», Γνωμ. ΤοΣ 1998 ,σελ.295

¹⁵⁸ Βλ . και τη Γνωμ Μανιτάκης Α / Κορνηλάκης Π. «Η συνταγματικότητα της νομοθετικής κατάργησης του δικαιώματος συμμετοχής στο προϊόν εκκαθάρισης αγροτικού συνεταιρισμού» Αρμ. 1987 ,σελ385

¹⁵⁹ http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

483/2003ΑΠ

Αστικοί συνεταιρισμοί. Επιβολή έκτακτης εισφοράς στα μέλη του και κήρυξη εκτελεστού του σχετικού πίνακα εισφορών από το Ειρηνοδικείο. Οικοδομικοί συνεταιρισμοί και συνεταιρισμοί φαρμακοποιών επίσης διέπονται από τις διατάξεις των άρθρων 11 παρ. 1 και 17 παρ. 4 του Ν. 1667/1986. Αναιρεί την υπ' αρ. 4092/2001 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών λόγω παραβίασης των ανωτέρω διατάξεων. Ομοια η υπ' αρ. 484/2003 απόφαση του Αρείου Πάγου.

292/2003ΑΠ

Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Καθ' ύλην αρμόδιο όργανο και διαδικασία για την ανάδειξη των μελών του Δ.Σ. Το Δ.Σ. απαρτίζεται από τακτικά και αναπληρωματικά μέλη. Πότε αναλαμβάνουν τα αναπληρωματικά μέλη τις θέσεις των τακτικών. Εκλογή εποπτικού συμβουλίου. Αναιρείται η προσβαλλόμενη απόφαση επειδή έκρινε ότι η ανάδειξη των μελών του Δ.Σ. και του εποπτικού συμβουλίου γίνεται με το σύστημα της απλής αναλογικής και όχι με σχετική πλειοψηφία, όπως ορίζει σχετικά ο νόμος (αναιρεί την 7493/2001 ΕφΑθ).

1202/2003ΑΠ

Νομοθετικό πλαίσιο αστικής αποκατάστασης προσφύγων. Προϋποθέσεις κτήσης του δικαιώματος της κυριότητας επί του παραχωρηθέντος οικοπέδου και του ακινήτου που ανεγέρθη σε αυτό. Ειδικό καθεστώς που διέπει τα εμπράγματα δικαιώματα του αρχηγού της οικογένειας επί των ανωτέρω ακινήτων και των μελών της οικογένειάς του. Τα τελευταία έχουν το δικαίωμα της προσωπικής δουλείας της οικήσεως και ασκούν οιονεί νομή και όχι πλήρη νομή που άγει σε κυριότητα. Αναιρείται η προσβαλλόμενη απόφαση λόγω αντιφατικών αιτιολογιών, επειδή θεώρησε ότι τα μέλη της οικογένειας απέκτησαν νομή που άγει σε κυριότητα, ενώ αυτά δικαιούνται μόνον οικήσεως. (Αναιρεί την 567/2002 ΕφΘεσ).

893/2003ΣΤΕ

Αυθαίρετα. Η αίτηση ακύρωσης κατά της απόφασης της Επιτροπής Κρίσεως Αυθαιρέτων της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης σχετικά με την ανέγερση εγκατάστασης βιολογικού καθαρισμού σε ακίνητο, η οποία

εκδόθηκε κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας περί αυθαιρέτων, υπάγεται στην αρμοδιότητα του Διοικητικού Εφετείου και όχι του ΣτΕ. Παραπομπή τς υπόθεσης στο αρμόδιο Δικαστήριο.

183/2003ΣΤΕ

(ΑΡΜ 2003/1027) Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης (μ.σ.δ.) βάσει ν. 3044/2002. Υπό το κράτος του Συντάγματος 1975/86, οι ρυθμίσεις του θεσμού μ.σ.δ. των ν. 880/1979 και 2300/1995 είχαν κριθεί ως αντισυνταγματικές από το ΣτΕ (απόφ. ολ. 1071/1994 και ολ. 6070/1996), το οποίο και προσδιόρισε το πλαίσιο, εντός του οποίου θα έπρεπε να κινηθεί ο νομοθέτης, ως ακολούθως: α) Κατά τα άρθρα 24 παρ. 3, 5 και 6 και 117 παρ. 6 του Συντ., ο θεσμός μ.σ.δ. εισάγεται, αποκλειστικώς, ως μέθοδος αποζημίωσης του ιδιοκτήτη, του οποίου η ιδιοκτησία υφίσταται ουσιώδεις περιορισμούς για λόγους προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος. β) Κατά τα άρθρα 24 παρ. 1, 2 και 6 και 17 του Συντ., η θέσπιση και η διαφοροποίηση των όρων δόμησης των ακινήτων δεν επιτρέπεται να είναι περιστασιακή, αλλά να υπηρετεί τον ορθολογικό πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό προς την κατεύθυνση προστασίας του περιβάλλοντος και εξασφάλισης των καλύτερων δυνατών όρων διαβίωσης. γ) Η υπαγωγή του θεσμού της μ.σ.δ. στις ανωτέρω συνταγματικές ρυθμίσεις επιβάλλει την οριοθέτησή του αφενός με τον καθορισμό γνωστών, εκ των προτέρων, στους πολίτες ζωνών μεταφοράς του συντελεστή και αφετέρου τον προσδιορισμό των κριτηρίων επιλογής των ζωνών αυτών και δ) Η μεταφορά του σ.δ. επιτρέπεται στις ανωτέρω ζώνες μόνον από ακίνητα που βρίσκονται στον ίδιο Ο.Τ.Α. και μόνον κατ' εξαίρεση από ακίνητα ομόρου Ο.Τ.Α. Το άρθρο 17 παρ. 2 του Συντ., όπως ισχύει μετά την αναθεώρησή του, το 2001, επέτρεψε την κάλυψη του συνόλου των ρυμοτομικών απαλλοτριώσεων από το θεσμό μ.σ.δ. Το υπό επεξεργασία σχέδιο π.δ/τος δεν προτείνεται νομίμως προς έκδοση, διότι: α) Δεν καθορίζεται το ανώτατο ποσοστό στο οποίο είναι δυνατόν να ανέλθει ο σ.δ. που πραγματοποιείται στο ωφελούμενο ακίνητο. β) Δεν γίνεται διαφορισμός των ορίων του ποσοστού προσαύξησης αναλόγως των χρήσεων γης των περιοχών, ούτε ποσόστωση της προσαύξησης ανά κλιμάκιο σ.δ. και γ) Δεν καθορίζεται το ανώτατο ποσοστό του εμβαδού των δομήσιμων επιφανειών των Ζωνών Υποδοχής Συντελεστή (Ζ.Υ.Σ.). Σε περίπτωση διατύπωσης νέου Σχεδίου π.δ/τος, η Διοίκηση θα πρέπει να το διαβιβάσει προς το ΣτΕ, ακόμη και αν έχει συμμορφωθεί πλήρως προς τα εκτιθέμενα στο παρόν Πρακτικό Επεξεργασίας (μειοψ.). Η περίληψη αυτή ελήφθη από το περιοδικό "ΑΡΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ" εκδόσεως Δ.Σ. Θεσσαλονίκης.

1702/2003ΣΤΕ

Συμβούλιο της Επικρατείας. Αρμοδιότητα Τμημάτων. Αρμοδιότητα Α΄ Τμήματος για την επίλυση διαφορών από τη νομοθεσία για συνεταιρισμούς αποκαταστάσεων ακτημόνων αγροτών.

407/2002ΑΠ

Συνεταιρισμοί ανοικοδόμησης σταθμών και εγκαταστάσεων λεωφορείων υπεραστικών συγκοινωνιών. Γενική συνέλευση για την εκλογή διοικητικού και εποπτικού συμβουλίου. Ακυρη η συνέλευση, εφόσον δεν παραστάθηκε δικαστικός αντιπρόσωπος διορισμένος από τον προϊστάμενο του Πρωτοδικείου Αθηνών. Απορρίπτεται η αναίρεση που ασκήθηκε κατά της υπ' αρ. 4708/2000 απόφασης του Εφετείου Αθηνών.

110/2002ΑΠ

Δικονομία πολιτική. Αναιρετικοί λόγοι. Ελλειψη νόμιμης βάσης της αναιρεσίβλητης απόφασης. Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Νομική φύση αυτών. Αυτοί έχουν μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Αίτηση του συνεταιρισμού προς την Τράπεζα να μετατρέψει το λογαριασμό ύψεως σε λογαριασμό ταμειυτηρίου, ώστε να καταστεί αυτός έντοκος. Αρνηση της Τράπεζας να προβεί στη μετατροπή, επειδή ο συνεταιρισμό δεν της κοινοποίησε το τροποποιηθέν καταστατικό του που δηλώνει ότι έχει μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Αναίρεται η προσβαλλόμενη απόφαση λόγω αντιφατικής αιτιολογίας αναφορικά με την ύπαρξη ή μη του κερδοσκοπικού χαρακτήρα του συνεταιρισμού. (Αναιρεί την 5336/2000 ΕφΑθ).

86/2002ΑΠ(ΠΟΙΝ)

Υπεξαίρεση στην υπηρεσία. Στοιχειοθέτηση του εγκλήματος. Η διάταξη του άρθρου 258 περ. γ΄ του ΠΚ, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή της με το ν. 2721/1999, είναι επιεικέστερη της προϊσχυσάσης. Εννοια του όρου "ιδιαίτερα τεχνάσματα". Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος. Η έλλειψη αιτιολογίας ως λόγος αναίρεσης του παρεπεμπτικού βουλεύματος. Παραπομπή για το παραπάνω έγκλημα του κατηγορουμένου υπαλλήλου αγροτικού συνεταιρισμού, ο οποίος ιδιοποιήθηκε χρήματα του συνεταιρισμού. Περιστατικά. Ορθή και αιτιολογημένη η απόρριψη του αιτήματος για

διενέργεια περαιτέρω ανάκρισης. Απορρίπτεται η αναίρεση κατά το άρθρο 484 παρ. 1 στοιχ. β' και ε' του ΚΠοινΔ.

2185/2002ΣΤΕ

Αγροτική νομοθεσία. Η μεταβίβαση της κυριότητας προς τον οικείο ΟΤΑ των, μετά την οριστική εξόφληση της καθορισθείσης αξίας των ατομικών κλήρων και των κοινοχρήστων εκτάσεων κάθε αγροκτήματος, οιασδήποτε φύσεως κοινοχρήστων εκτάσεων και αδιαθέτων οικοπέδων, δεν έχει αποκαταστατικό χαρακτήρα, αλλά αποσκοπεί στην ενίσχυση του οικείου ΟΤΑ. Η παραχώρηση κοινοχρήστων εκτάσεων σε κτηνοτρόφους ή γεωργοκτηνοτρόφους για να ανεγερθούν σταβλικές εγκαταστάσεις, με απόφαση του οικείου Νομάρχη, δεν έχει αποκαταστατικό χαρακτήρα. Οι διαφορές που αναφύονται από τις ανωτέρω πράξεις υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΣτΕ ως ακυρωτικές διαφορές. Παραπομπή της υπόθεσης στο Δ' Τμήμα του ΣτΕ που είναι αρμόδιο.

4270/2002ΕΦΑΘ

(ΔΕΕ 2003/301) Συνεταιρισμοί. Σχέσεις συνεταιρισμού και συνεταίρου. Διέπονται καταρχήν από το καταστατικό που έχει συμβατικό χαρακτήρα. Αγωγή ακύρωσης από συνεταίρο απόφασης της διοίκησης ή συνελεύσεως. Ελέγχεται αν η απόφαση είναι έγκυρη κατά τις διατάξεις που ίσχυαν όταν αυτή ελήφθη και κατά το καταστατικό. Αμφισβήτηση κύρους πράξεων των άνω οργάνων ενός οικοδομικού συνεταιρισμού. Εφαρμογή των διατάξεων του αρ. 11 VI παρ. 1 και αρ. 6 παρ. 4 του ΠΔ 93/1987 και όχι του 101 ΑΚ ανεξάρτητα από το πότε ιδρύθηκε ο συνεταιρισμός και του εάν υποχρεούται ή μη σε τροποποίηση του καταστατικού. Οι διατάξεις του άνω ΠΔ έχουν άμεση εφαρμογή και δεν εξαρτώνται από τη βούληση των συνεταίρων. Η απόφαση της ΓΣ που είναι αντίθετη με το ΠΔ ή το καταστατικό είναι ακυρώσιμη και όχι άκυρη. Αρμόδιο το Μονομελές Πρωτοδικείο κατά την τακτική διαδικασία.

114/2002ΕΦΛΑΡ

(ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑ 2002/214) Υπάλληλοι αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων. Η πρόσληψη έκτακτου προσωπικού δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 12 μήνες. Ακυρη η πρόσληψη προσωπικού για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα ή για αόριστο χρόνο. Η σύμβαση δεν μπορεί να παραταθεί ή να μετατραπεί σε αορίστου χρόνου. Οι διατάξεις που αφορούν τις ομαδικές απολύσεις δεν έχουν εφαρμογή

στη σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου, εκτός αν η απόλυση γίνει πριν τη λήξη της διάρκειας της σύμβασης και για σπουδαίο λόγο, που δεν αφορούν το πρόσωπο του μισθωτού. Δικαιώματα του εργαζομένου επί άκυρης απόλυσης. Όταν η σύμβαση εργασίας είναι έγκυρη επιδικάζονται τόκοι υπερημερίας από το χρόνο που ήταν καταβλητέες οι αποδοχές. Όταν η σύμβαση εργασίας είναι άκυρη, ο μισθωτός τελεί σε απλή σχέση εργασίας με τον εργοδότη. Αξιώσεις του μισθωτού στην περίπτωση αυτή. Αιτιώδης αναγνώριση χρέους.

1511/2002ΜΠΡΤΡΙΚ

(ΕΠΙΣΚΕΜΠΔ 2003/238) Ακύρωση αποφάσεων Γ.Σ. σωματείων ή συνεταιρισμών. Υπάγονται στην εξαιρετική αρμοδιότητα του Μον. Πρωτ. Το ίδιο και η αίτηση αναστολής. Αγωγή ακύρωσης απόφασης Γ.Σ. αστικού συνεταιρισμού. Νομιμοποιούνται να την ασκήσουν συνεταίροι και τρίτοι, αρκεί να αποδείξουν έννομο συμφέρον. Οι συνεταίροι αρκεί να διαφώνησαν με την απόφαση. Αυτό γίνεται όταν παρέστησαν στη Γ.Σ. και εναντιώθηκαν στην απόφαση. Αν ο συνεταίρος παρέστη και δεν διαφώνησε είτε με αρνητική ψήφο είτε με άλλο τρόπο π.χ. αποχή από την ψηφοφορία, θεωρείται ότι συμφώνησε. Η απουσία από τη Γ.Σ. δεν σημαίνει συμφωνία. Αν αποδεχθεί εκ των υστέρων την απόφαση χάνει τη νομιμοποίησή του ως άνω. Ελλατωματική ψήφος σε Γ.Σ λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής. Ακύρωσή της, η οποία δεν επηρεάζει το κύρος της απόφασης, εκτός αν οι υπολειπόμενοι ψήφοι δεν συγκροτούν την απαιτούμενη πλειοψηφία. Αντιφαντικότητα στο καταστατικό αστικού συνεταιρισμού αν χαρακτηρίζει το συνεταιρισμό ως περιορισμένης ευθύνης χωρίς να διευκρινίζει το όριο ευθύνης των συνεταίρων. Το όριο ευθύνης δεν ταυτίζεται με την αξία της συνεταιρικής μερίδας. Αν δεν ορίζεται το ποσό της ευθύνης, αυτό καθορίζεται με ερμηνεία. Κενό στη σύμβαση. Αν κατά την ερμηνεία του καταστατικού δεν αναζητήθηκε η αληθινή βούληση με βάση την καλή πίστη δημιουργείται αναιρετικός λόγος. Στην ερμηνεία του καταστατικού πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το συμφέρον των τρίτων. Αρ. 11 παρ. 1 εδ. 3 Ν. 1667/1986. Η συμμετοχή των εταίρων στην έκτακτη εισφορά είναι ανάλογη προς τον αριθμό των συνεταιρικών τους μεριδίων. Ο κανόνας ισχύει και για τη διανομή των κερδών. Αν η έκτακτη εισφορά επιβάλλεται για την αντιμετώπιση χρέους του συνεταιρισμού, η τυχόν υπαιτιότητα των μελών του Δ.Σ. δεν είναι λόγος απαλλαγής του από την ευθύνη για το χρέος, παράγει απλώς ευθύνη τους κατά τις διατάξεις για την εντολή. Παρατηρήσεις Κων/νου Παμπούκη ΕΠΙΣΚΕΜΠΔ 2003/247.

1083/2001ΑΠ

(Δ/ΝΗ 2002/458) Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Διαγραφή μέλους που καθυστερεί την καταβολή της συνεταιριστικής μερίδας που οφείλει ή μέρος αυτής ή συνδρομή ή άλλη εισφορά άνω των έξι μηνών. Προϋποθέσεις που απαιτούνται για την έγκυρη λήψη της σχετικής απόφασης από το αρμόδιο όργανο. Αγωγή του διαγραφέντος μέλους για ακύρωση της απόφασης εντός αποκλειστικής προθεσμίας ενός μηνός από την κοινοποίηση της απόφασης. Τρόποι κοινοποίησης. Αν η απόφαση του δικαστηρίου έχει δύο αιτιολογίες, από τις οποίες η μια είναι πλεοναστική, η άλλη δε στηρίζει επαρκώς το διατακτικό, είναι αλυσιτελής ο λόγος αναίρεσης που πλήττει την πλεοναστική αιτιολογία. Ορθώς απερρίφθη η αγωγή ως εκπροθέσμως ασκηθείσα. Απορρίπτεται η αναίρεση κατά το άρθρο 559 αρ. 1 του ΚΠολΔ.

5844/2001ΕΦΑΘ

(Δ/ΝΗ 2003/259) Συνεταιρισμοί. Απόφαση γενικής συνέλευσης με την οποία αποκλείεται συνεταίρος από το συνεταιρισμό. Αγωγή για την ακύρωση της απόφασης. Νομιμοποίηση και προθεσμία άσκησης της αγωγής. Αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου για την εκδίκαση της αγωγής. Η αποσβεστική προθεσμία του ενός μηνός για την άσκηση της αγωγής αρχίζει όχι μόνο από την επίδοση της απόφασης αλλά και από τη γνώση αυτής με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, όπως με την αποστολή της με συστημένη ταχυδρομική επιστολή. Απορρίπτεται η αγωγή ως απαράδεκτη.

323/2001ΕΦΛΑΡ

(ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑ 2002/185) Αδικαιολόγητος πλουτισμός. Η αξίωση από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό μπορεί να ασκηθεί επικουρία για την περίπτωση που απορριφθεί η κύρια βάση της αγωγής, οπότε δεν είναι αναγκαία η επίκληση περιστατικών που οδηγούν στην ακυρότητα της σύμβασης επί της οποίας στηρίζεται η κύρια βάση. Δεδικασμένο. Τι καλύπτει. Δεδικασμένο παράγουν και οι εσφαλμένες δικαστικές αποφάσεις. Δεδικασμένο και ενστάσεις. Η ένσταση περί αυτοδίκαιης ακυρότητας της σύμβασης εργασίας καλύπτεται από το δεδικασμένο, έστω και αν δεν προτάθηκε. Το δεδικασμένο ως παραδεκτός λόγος έφεσης. Το έκτακτο προσωπικό των γεωργικών συνεταιριστικών οργανώσεων προσλαμβάνεται με σύμβαση εργασίας συνολικής διάρκειας το πολύ 12 μηνών. Καταγγελία της σύμβασης εργασίας για οικονομοτεχνικούς λόγους και επιλογή απολυομένων. Καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος του εργοδότη. Πότε είναι ορισμένη η αγωγή

ακύρωσης της καταγγελίας για το λόγο αυτό. Διάκριση υπαλλήλου και εργάτη. Ο χειριστής πρέσας είναι εργάτης. Όταν ο μισθωτός τίθεται σε διαθεσιμότητα λαμβάνει το ήμισυ των τακτικών αποδοχών του.

386/2001ΓΝΜΔΝΣΚ(ΑΤΟΜΙΚΗ)

ΓΝΝΣΚ Δ. Λάκκα, Νομικού Συμβούλου (Ατομική) Εταιρείες Ασφαλιστικές. Ίδρυση Συνεταιριστικής Τράπεζας. Συμμετοχή. Από τις διατάξεις του άρθρου 2 του ΝΔ 400/1970 Περί Ιδιωτικής Επιχειρήσεως Ασφάλισης ενόψει και των διατάξεων του Ν. 1667/1986 για τους Αστικούς Συνεταιρισμούς, προκύπτει, ότι δεν είναι δυνατή η ίδρυση Συνεταιριστικής Τράπεζας από Ανώνυμη Ασφαλιστική Εταιρεία, διότι, κατά νόμο, οι Ασφαλιστικές Επιχειρήσεις οφείλουν να ασχολούνται, αποκλειστικά με ασφαλιστικές εργασίες, εκτός, εάν συμμετέχουν ή ιδρύουν Ανώνυμες Εταιρείες.

3403/2001ΣΤΕ

Προστασία περιβάλλοντος. Δάση. Οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 50 του ν. 998/1979, με τις οποίες προβλέπεται η δυνατότητα οικιστικής ανάπτυξης δασικών εκτάσεων, αντίκεινται στο άρθρο 24 του Συντάγματος. Το ίδιο ισχύει και για τη διάταξη της παρ. 3 του ίδιου άρθρου, η οποία προβλέπει τη δυνατότητα απαλλοτριώσεως ή ανταλλαγής δασικής έκτασης. Αντίθετη μειοψηφία. Απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης ως απαράδεκτη, αφού δεν υφίσταται παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας εκ μέρους της Διοικήσεως, αφού το αίτημα για ανταλλαγή ή απαλλοτρίωση της δασικής έκτασης που ανήκε στον αιτούντα οικοδομικό συνεταιρισμό δεν μπορούσε να ικανοποιηθεί. Με σημείωση Βασ. Τσούμα στο ΔΕΕ.

43/2000ΑΠ

ΝΟΒ/2000 (681), ΠΟΙΝΧΡ/2000 (127) Υπεξαίρεση. Στοιχεία της αντικειμενικής υποστάσεως του ανωτέρω εγκλήματος. Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός είναι εκ του νόμου εντολοδόχος του ΟΓΑ για την είσπραξη και απόδοση σε αυτόν, μέσω των νομίμων εκπροσώπων του, των χρημάτων που παρακρατά από τους αγρότες παραγωγούς ως εισφορά και τέλη χαρτοσήμου για λογαριασμό του. Ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία παραπεμπτικού βουλεύματος. Εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διατάξεως ως λόγος αναιρέσεως ποινικής αποφάσεως. Επικυρώνει το 111/97 Βουλ.

Συμβ.Πλημμ/κών Βέροιας. (Με σύμφωνη πρόταση Εισαγγελέως Δ. Δωρή).

3698/2000ΣΤΕ

Προστασία περιβάλλοντος. Φυσικό περιβάλλον αποτελούν τόσο τα φυσικά οικοσυστήματα όσο και τα τεχνητά, ιδίως δε η γεωργική γη. Προστασία από το Κράτος της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας ρυθμιστικό σχέδιο Θεσσαλονίκης και ανάγκη ευρύτερου πολεοδομικού σχεδιασμού, ώστε να προστατευθεί η γεωργική γη και να καλυφθεί η επιτακτική οικιστική ανάγκη. Η χορηγηθείσα με την προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης χωροθέτησης και οικιστικής καταλληλότητας των επίδικων εκτάσεων γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας προς εξυπηρέτηση στεγαστικών αναγκών των μελών των οικοδομικών συνεταιρισμών είναι μη νόμιμη. Δεκτή η αίτηση ακύρωσης.

1269/1999ΑΠ

Δ/ΝΗ/2001 (439) Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Σχέσεις μεταξύ συνταίρων και οικοδομικού συνεταιρισμού και εφαρμογή του άρθρου 288 του ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο ο συνεταιρισμός υποχρεούται να τηρεί την αρχή της ισότητας απέναντι στους συνταίρους του και κατά την εκτέλεση έργων υποδομής που αποσκοπούν στην αξιοποίηση της διανεμηθείσης στους συνταίρους οικοπεδικής έκτασης. Αν ο συνεταιρισμός αθετήσει, υπαίτια την υποχρέωσή του αυτή υποχρεούται να αποζημιώσει το συνταίρο του.

3525/1999ΣΤΕ

Προστασία περιβάλλοντος. Σύνταξη χωροταξικών σχεδίων και προγραμμάτων κατά τρόπο που να προστατεύεται το περιβάλλον. Η διαδικασία έκδοσης των χωροταξικών σχεδίων πρέπει να πραγματοποιηθεί από τη διοίκηση εντός του χρόνου που είναι κατά την κοινή πείρα εύλογος. Τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια και οι ΖΟΕ λειτουργούν ως οιονεί εξασφαλιστικά μέτρα μέχρι να καταρτιστούν τα χωροταξικά σχέδια. Εν ελλείψει και τέτοιων κειμένων, ο χωροταξικός σχεδιασμός πρέπει να προκύπτει από επίσημο χάρτη του νομού. Ο Υπουργός Γεωργίας υποχρεούται, πριν από την έγκριση της κτήσης γης από οικοδομικό συνεταιρισμό, να ερευνήσει αν η περιοχή τους όρους οικιστικής εκμετάλλευσης. Συνέπειες αρνητικής και θετικής κρίσης του Υπουργού. Ορθώς ανεκλήθη η αρχική εγκριτική της

μεταβίβασης απόφαση του Υπουργού Γεωργίας λόγω μη ύπαρξης της ανωτέρω κρίσης αυτού. Απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης.

1789/1999ΣΤΕ

Τροποποίηση ρυμοτομικού σχεδίου περιοχής Ελληνορώσων. Αίτηση ακυρώσεως κατά της σχετικής απόφασης με λόγο τη βλάβη της ιδιοκτησίας του αιτούντος. Προϋποθέσεις τηρήσεως της συνταγματικής προστασίας του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος. Όταν τροποποιείται κοινόχρηστος χώρος σε οικοδομήσιμο για να είναι θεμιτή η τροποποίηση αυτή θα πρέπει να μετατρέπεται παράλληλα ίσης εκτάσεως οικοδομήσιμου χώρου σε κοινόχρηστο. Γίνεται δεκτή η αίτηση ακυρώσεως, γιατί δεν τηρήθηκε η ανωτέρω προϋπόθεση.

1379/1998ΑΠ

ΠΟΙΝΧΡ/1999 (732) Απάτη. Στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής και υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος. Η έλλειψη αιτιολογίας και νόμιμης βάσης ως λόγοι αναίρεσης του παραπεμπτικού βουλεύματος. Παραπομπή για απάτη κατ' επάγγελμα και κατ' εξακολούθηση των κατηγορουμένων, οι οποίοι με τη χρήση ψευδούς ονοματεπωνύμου πέτυχαν τη σύναψη συμφωνίας προμηθείας και συμβάσεων εγγύησης με Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών για την αγορά προϊόντων. Περιστατικά. Αίτημα του κατηγορουμένου προς το δικαστικό συμβούλιο για αυτοπρόσωπη εμφάνιση. Δημιουργεί απόλυτη ακυρότητα η παράλειψη του συμβουλίου να απαντήσει στο σχετικό αίτημα ή η αναιτιολόγητη άρνηση για την εμφάνιση αυτή και όχι η κρίση του συμβουλίου ότι η εμφάνιση είναι περισσή λόγω της κατάθεσης πολυσέλιδου υπομνήματος. Απορρίπτεται η αναίρεση κατά το άρθρο 484 παρ. 1 στοιχ. ε', β' και α' του ΚΠΟΙΝΔ.

28/1998ΕΙΡΜΑΣΣΗΤΟΣ

ΑΡΧΝ/2000 (397) Καταδίκη σε δήλωση βουλήσεως. Η δήλωση θεωρείται ότι έγινε μόλις η απόφαση γίνει τελεσίδικη. Επί συμβάσεων ο δανειστής - ενάγων οφείλει να αποδεχθεί τη δήλωση βουλήσεως του αντιδίκου του για να καταρτισθεί η σύμβαση. Δήλωση ενώπιον συμβολαιογράφου, αν πρόκειται για ακίνητα και μεταγραφή της σχετικής έκθεσης του βιβλίου μεταγραφών μαζί με την απόφαση. Αγωγή για την αναγνώριση του ενάγοντα οικοδομικού συνεταιρισμού ως κυρίου του επίδικου ακινήτου και για την απόδοση του ακινήτου

από τον εναγόμενο. Αόριστη η αγωγή, αφού δεν αναφέρεται σε αυτή αν η απόφαση περί καταδίκης σε δήλωση βούλησης έγινε τελεσίδικη και μεταγράφηκε και αν οι δικαιούχοι του ενάγοντα ήταν κύριοι του ακινήτου κατά το χρόνο της μεταβίβασης. Απορρίπτεται η αγωγή ως απαράδεκτη.

1998Ν.ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

ΤΟΣ/1998 (295) Η αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών και η ανάδειξη της διοικήσεώς τους. (Γνωμοδότηση) Περίληψη γνωμοδότησης Ερευνάται σχετικά, αν η προτεινόμενη νομοθετική προθήκη στην παρ. 7 του άρθ. 5 του ν. 1667/1986 "Αστικοί συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις", η οποία λέει ότι "στην περίπτωση που οι εκλογές γίνονται με ενιαίο ψηφοδέλτιο, ο αριθμός των σταυρών προτίμησης που μπορεί να τεθούν για την εκλογή των μελών του Διοικητικού και Εποπτικού Συμβουλίου, δεν μπορεί να υπερβεί τους τρεις σταυρούς προτίμησης για κάθε όργανο", εν όψει της παρ. 5 του άρθ. 12 του Συντάγματος, παραβιάζει την καθιερούμενη αρχή της αυτοδιοίκησης των συνεταιρισμών. Γνωμοδότηση Νίκου Κ. Αλιβιζάτου Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Δημοσιευμένη στο ΤοΣ 1998:295

96/1997ΣΤΕ

Δικονομία διοικητική. Αίτηση ακυρώσεως αποφάσεως του ΥΠΕΧΩΔΕ με την οποία εγκρίθηκε τροποποιημένο το καταστατικό αστικού οικοδομικού συνεταιρισμού. Παραπομπή της υποθέσεως από το Εύ στο Δύ τμήμα.

325/1997ΕΦΑΘ

Δ/ΝΗ/1997 (1674), ΔΕΕ/1997 (717), ΕΠΕΜΠΔ/1999 (477) Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί. Αρχαιρεσίες. Προϋποθέσεις υποβολής υποψηφιότητας. Αγωγή ακυρώσεως εκλογής. Διαδικασία, νομιμοποίηση, ένδικα μέσα. Κρίση για το εκκλητό των αποφάσεως αυτών. Αντικατάσταση ακύρως εκλεγέντων συμβούλων. (Με σημείωμα Βασίλη Τσούμα στο ΔΕΕ)

67/1997ΜΠΡΣΕΡ

ΑΡΧΝ/1999 (83) Αγροτικοί συνεταιρισμοί. Αίτηση ασφαλιστικών μέτρων με την οποία ζητείται η παύση άσκησης καθηκόντων παραιτηθέντων μελών του Δ.Σ. της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών νομού Σερρών. Νόμιμη η προφορική δήλωση παραιτήσεως. Περιστατικά. Μερικώς δεκτή η αίτηση.

527/1997ΜΠΡΤΡΙΚ

ΑΡΧΝ/1998 (595) Πολιτική Δικονομία. Ασφαλιστικά μέτρα. Δημιουργία εκκρεμοδικίας. Ως εκ τούτου επί αναρμοδιότητας του δικ/ρίου, δυνατή η παραπομπή στο αρμόδιο. Σύνταξη και επίδοση σχετικής κλήσης από τον αιτήσαντα διάδικο. Δεν υφίσταται ανάγκη επιδόσεως της παραπεμπτικής αποφάσεως. Αναστολή εκτελέσεως αποφάσεως Γ.Σ. Συνεταιρισμού. Προϋποθέτει εκτελεστή απόφαση. Αν η απόφαση έχει ήδη εκτελεσθεί, τότε δεν υπάρχει πεδίο αναστολής εκτελέσεώς της. Σημείωση Χρήστου Δ. Νικολαΐδη.

981/1996ΑΠ

ΕΕΝ/1998 (171), ΕΕΡΓΔ/1998 (219) Αγροτικοί Συνεταιρισμοί. Η αγροτική συνεταιριστική οργάνωση που στερείται εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας της ψηφισθέντος και εκδοθέντος από την γενική της συνέλευση και προβλέποντος γενικώς περί του αριθμού των θέσεων των υπαλλήλων και του τρόπου προσλήψεώς τους έχει την δυνατότητα μετά την έναρξη της ισχύος της ΥΑ 27346/1990 (υπουργικής αποφάσεως) να προβεί με νόμιμη καταγγελία στην απόλυση του προσληφθέντος με σύμβαση εξηρημένης εργασίας αορίστου χρόνου εργαζομένου και μη κατέχοντος μόνιμη οργανική θέση χωρίς την τήρηση των διατάξεων των άρθρων 14, 56 και 58 της άνω απόφασης. Αναιρείται η υπύ αριθμόν 178/1994 απόφαση του Εφετείου Αγιαίου που έκρινε το αντίθετο.

398/1995ΣΤΕ

Ανέγερση δημοτικών ή κοινοτικών κτιρίων. Αναγκαστική απαλλοτριώση ακινήτων χάριν των δήμων και κοινοτήτων. Η κήρυξη απαλλοτριώσεως γίνεται με απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου. Απαραίτητος ο προσδιορισμός του ακινήτου που πρόκειται να απαλλοτριωθεί. Απαγορεύεται η ανέγερση κτιρίων δημοτικών ή κοινοτικών σε χώρους που δεν προβλέπεται η ανέγερσή τους από το σχέδιο πόλεως. Ακυρώνεται για έλλειψη αιτιολογίας η προσβαλλομένη απόφαση, αφού δεν προσδιορίζεται σαφώς ο συγκεκριμένος λόγος δημόσιας ωφέλειας και τα μέλλοντα να ανεγερθούν κτίρια.

842/1994ΑΠ

ΠΟΙΝΧΡ/1994 (810) Ποινική δικονομία. Αίτηση επανάληψης της διαδικασίας από τον καταδικασθέντα για μη καταβολή ασφαλιστικών

εισφορών στο ΙΚΑ. Προϋποθέσεις. Εννοια νέων αποδείξεων. Ισχυρισμός ότι τα μέλη αστικού συνεταιρισμού δεν υπάγοντο ασφαλιστικά στο ΙΚΑ. Απόρριψη του ισχυρισμού ως αναπόδεικτου.

529/1994ΑΠ

Α ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ/1994 (1) Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Αγωγή ακυρώσεως αποφάσεως του Δ.Σ. με την οποία καταγγέλθηκε παραχώρηση οικοπέδου σε μέλος του. Προθεσμία για την άσκηση της. Εφαρμοστέο δίκαιο είναι το δίκαιο που αφορά ακύρωση αποφάσεως της γενικής συνέλευσης. Πολιτική δικονομία. Λόγοι αναίρεσης. Αναίρεση αποφάσεως του Ειρηνοδικείου. Η μη λήψη υπόψη "πραγμάτων" της περ. 8 άρθρου 559 ΚΠολΔ δεν συνιστά λόγο αναίρεσης αποφάσεως Ειρηνοδικείου.

39/1994ΠΛΗΜΜΑΡΤ

Μήνυση κατά Προέδρου διοικητικού Συμβουλίου Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Δάσους και χορτονομής για απιστία λόγω μεταβιάσεως σε κοινότητα με χαριστική δικαιοπραξία δασικής εκτάσεως. Άσκηση ποινικής δίωξης. Ανυπαρξία επαρκών ενδείξεων. Δάσος, χορτονομή: αοριστία σχετικών εννοιών.

2790/1993ΣΤΕ

Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Κρίση περί συνταγματικότητας των διατάξεων των άρθρων 14 παρ. 2 και 8 Ι παρ. 3 του ΠΔ 93/1987, με τις οποίες ρυθμίζονται τα κωλύματα εκλογής κάποιου ως μέλους Δ.Σ. οικοδομικού συνεταιρισμού και η κήρυξη έκπτωτου μέλους Δ.Σ. και εποπτικού συμβουλίου οικοδομικού συνεταιρισμού. Οι διατάξεις των άρθρων 14 παρ. 2 και 8 Ι παρ. 3 ΠΔ 93/87 δεν στηρίζονται σε νομοθετική εξουσιοδότηση.

2789/1993ΣΤΕ

Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Οικοδομικοί συνεταιρισμοί Αστυνομικών, Στρατιωτικών κ.λ.π. Διοίκηση κ' λειτουργία. Γενική Συνέλευση. Μέλη κ' ψήφος των. Συμβουλευτική παράσταση υπηρεσιακού εκπροσώπου του ΥΠΕΧΩΔΕ. Περιπτώσεις εκτάκτου συγκλήσεως της δομικών συνεταιρισμών από το υπουργείο Περιβάλλοντος. Όροι πολεοδόμησης εκτάσεων ανηκόντων σε οικοδομικούς συνεταιρισμούς. Ειδικοί όροι

όταν πρόκειται για δασικές εκτάσεις. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Ομοια η 2788/93 ΣΤΕ, Αδημος.

2787/1993ΣΤΕ

Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. ΠΔ 93/1987. Με το άρθρο 34 παρ. 4 του Ν. 1577/1985, οι περιορισμοί του άρθρου 42 του Ν. 1337/1983 ως προς την εφάπαξ και εντός ορισμένου χρόνου χρήση των εξουσιοδοτήσεων που προβλέπονται σ' αυτό παύουν εφεξής να ισχύουν. Συνεπώς, το ΠΔ 93/1987 μπορεί να τροποποιηθεί η αντικατασταθεί οποτεδήποτε, μέσα στο ουσιαστικό πλαίσιο των ως ανω διατάξεων. Θεμιτή η έκδοση ενός μόνον διατάγματος (του ΠΔ 93/1987) για την εξειδίκευση των δύο εξουσιοδοτικών διατάξεων των παρ. 1 και 2 του άρθρου 42 του Ν. 1337/1983. Συνταγματικά επιτρεπτή η αναμόρφωση των καταστατικών των συνεταιρισμών. Εντός της ως άνω εξουσιοδοτήσεως οι όροι και περιορισμοί δομήσεως. Η ελευθερία των συμβάσεων και της συμμετοχής σε συνεταιρισμό δεν θίγονται από την άνευ δικαιώματος ψήφου συμμετοχή του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ στις γενικές συνελεύσεις ούτε από την αρμοδιότητα αυτού και του Ειρηνοδίκη να συγκαλούνε εκτάκτως γενικές συνελεύσεις, ούτε, τέλος, από το καθιερούμενο δικαίωμα των μελών να λαμβάνουν γνώση των βιβλίων και πρακτικών του συνεταιρισμού. Η δυνατότητα αναθέσεως. Για τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς ισχύουν κατ' αρχήν οι ειδικές γι' αυτούς διατάξεις, και συμπληρωματικά οι διατάξεις του Ν. 1667/1986. Δικονομικά θέματα. Έννομο συμφέρον του οικοδομικού συνεταιρισμού να ασκήσει αίτηση ακυρώσεως. Αόριστος ο λόγος ακυρώσεως ότι δια του ΠΔ 93/1987 τίθενται αντισυνταγματικοί περιορισμοί στην εκπροσώπηση των μελών στη γενική συνέλευση. Κατάργηση της δίκης ως προς τις αιτιάσεις, για τις οποίες έχει ήδη προηγηθεί ακυρωτική απόφαση του ΣτΕ.

2786/1993ΣΤΕ

Συνεταιρισμοί. Οι συνεταιρισμοί προστατεύονται από το Σύνταγμα. Επιβολή με νόμο αναμόρφωσης των καταστατικών ή ήδη συνεστημένων συνεταιρισμών. Συνταγματικότητα της επιβολής. Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Πρόβλεψη με κανονιστική πράξη των όρων δομήσεως εκτάσεων συνεταιρισμού. Διοικητική δικονομία. Αίτηση ακυρώσεως προεδρικού διατάγματος. Κατάργηση δίκης λόγω προηγηθείσας ακυρώσεως του Π.Δ.

755/1992ΣΤΕ

Συνεταιρισμοί. Τοπικοί Οργανισμοί Εγγείων Βελτιώσεων. Χαρακτήρας των ΤΟΕΒ. Επιβολή στρεμματικής εισφοράς ή αρδευτικών τελών ή αντιτίμου χρήσεως αρδευτικού ύδατος στους ωφελούμενους γεωργούς. Δυνατότητα των οργάνων των ΤΟΕΒ να θεσπίζουν κανόνες υποχρεωτικούς για τα μέλη τους, χωρίς να μετατρέπονται σε ΝΠΔΔ. Προϋπολογισμός χρήσεως έτους ΤΟΕΒ. Εγκριση του προϋπολογισμού από τον Νομόρχη. Εκτελεστή και υποκείμενη σε αίτηση ακυρώσεως η εγκριτική πράξη. Αίτηση ακυρώσεως. Κατάργηση της δίκης λόγω λήξεως της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης.

39/1991ΣΤΕ

Συνεταιρισμοί. Η έκπτωση μελών Διοικητικού Συμβουλίου καθώς και του Εποπτικού Συμβουλίου οικοδομικού συνεταιρισμού με πράξη της εποπτεύουσας αρχής πρέπει να θεσπίζεται είτε με διάταξη νόμου είτε με διάταγμα εκδιδόμενο βάσει ειδικής νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως. Παρατηρήσεις: Μη νόμιμη η διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2 του ΠΔ 93/87.

2089/1991ΣΤΕ

Συνεταιρισμοί. Κήρυξη εκπτώτων μελών Δ.Σ. και εποπτικού συμβουλίου οικοδομικού συνεταιρισμού με πράξη της εποπτεύουσας διοικητικής αρχής πρέπει να θεσπίζεται με νόμο ή διάταγμα εκδιδόμενο βάσει νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως.

2029/1992ΣΤΕ

Οικοδομικοί συναιτερισμοί. Τροποποίηση των εξουσιοδοτικών διατάξεων του άρθρου 42 ν. 1337/1983 από τη διάταξη του άρθρου 34 παρ. 4 ν. 1577/1985. Οι εξουσιοδοτικές αυτές διατάξεις δεν εθίγησαν από τις διατάξεις του ν. 1667/1986. Θεμιτή η έκδοση του π.δ. 93/1987 προς εξειδίκευση των παραπάνω εξουσιοδοτικών διατάξεων. Σύνταγμα. Αρχές της ελεύθερης συστάσεως και της ελεύθερης συμμετοχής των πολιτών σε συναιτερισμούς (άρθρ 12 παρ. 5 Σ). Επιτρεπτοί οι περιορισμοί του εν λόγω ατομικού δικαιώματος με τυπικό νόμο η κανονιστική πράξη εφόσον δεν θίγονται υπερμέτρως η αυτοδιοίκηση των εκουσίων συνεταιρισμών και η αρχή της συμβατικής ελευθερίας που τους διέπει. Αντισυνταγματικές οι διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 2α και 3α 21παρ. 1 εδ γ' 7 παρ 1 εδ. 2,3

και εδ. 3. Αντίκειται στο άρθρο 17 παρ.2 Σ κείται εκτός του πλαισίου του άρθρου 24 παρ. 3 Σ και δε βρίσκει έρεισμα στο άρθρο 21 παρ. 42 το άρθρο 18 παρ. 2 εδ. β' του παραπάνω πδ. Κείνται εκτός του πλαισίου των ως άνω νομοθετικών εξουσιοδοτικών οι διατάξεις των άρθρων 6 παρ. 5 εδ. β' και γ' του ίδιου πδ. Μειοψηφία. Δεν παραβιάζει το Σύνταγμα η διάταξη του άρθρου 8, IV παρ. 7. Νόμιμες οι διατάξεις περί εκκαθαρίσεως συνεταιρισμών (άρθρ. 13 II παρ. 1-16).

2030/1992ΣΤΕ

Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Δεν είναι αντισυνταγματική η διάταξη (άρθρου 24 ΠΔ 93/87) που περιέχει ειδικές υποχρεώσεις για τους συνεταιρισμούς που δεν είχαν εγκεκριμένο σχέδιο κατά τη δημοσίευση του ΠΔ. Εντός νομοθετικής εξουσιοδότησης η ρυθμίζουσα τους όρους δόμησης διάταξη. Η δυνατότητα παράστασης στη Γ.Σ του συνεταιρισμού, εκπροσώπου του ΥΠΕΧΩΔΕ δεν είναι αντισυνταγματική.

1969/1990ΑΠ

Συνεταιρισμοί. Εισδοχή μελών. Απόρριψη αιτήσεως εισδοχής νέου μέλους που αντίκειται στα χρηστά ήθη συνιστά αδικοπραξία. Περίπτωση αποκλεισμού φαρμακοποιού από συνεταιρισμό για λόγους πολιτικούς. Αξίωση αυτού για αποζημίωση συνισταμένη στο ποσό που θα ελάμβανε ως μέρισμα.

1051/1989ΣΤΕ

Οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Δικαίωμα της διοικήσεως να κηρύσσει έκπτωτα τα μέλη των Διοικητικών και Εποπτικών Συμβουλίων (άρθρ. 42 παρ. 2 του Ν. 1339/1983 και άρθρ. 34 παρ. 4 του Ν. 1577/1985). Πλειοψηφία: Βαθεία επέμβαση στη συνταγματικά κατοχυρωμένη αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών. Πρέπει να θεσπίζεται: α) με διάταξη νόμου, υπό τους όρους του οποίου τελεί κατά το Σ. η αυτοδιοίκηση του συνεταιρισμού β) με διάταγμα εκδιδόμενο βάσει ειδικής εξουσιοδότησης, που να επιτρέπει την έκπτωση. Μειοψηφία: Η δια πράξεως της διοικήσεως έκπτωση κατά τα ως άνω, δεν είναι σε καμία περίπτωση νόμιμη. Σπουδαιότητα υποθέσεως. Παραπομπή στην Ολομέλεια.

378/1984ΠΠΡΑΓΡΙΝ

Γεωργικός συνεταιρισμός σύμφωνα με το ν. 921/1979. Ακυρή η απόφαση της μη νόμιμα συγκληθείσης γενικής συνέλευσης, εκτός αν παραστάθηκαν όλα τα μέλη και δεν διαμαρτυρήθηκαν για την παράβαση αυτή. Απαιτούμενη πλειοψηφία των 2/3 για τη λήψη των σχετικών αποφάσεων. Οι επαγγελματίες που ασκούν ανεξάρτητο επάγγελμα δικαιούνται να ιδρύουν επαγγελματικά σωματεία, εφόσον τηρούν τις συνταγματικές διατάξεις. Απαγορεύεται η καταχρηστική άσκηση των δικαιωμάτων της επαγγελματικής αυτής οργάνωσης.

2903/1983ΣΤΕ(ΟΛΟΜ)

Τοπικοί οργανισμοί εγγύων βελτιώσεων. Νομική φύση. Αρμοδιότητα των οργάνων των ΤΟΕΒ να θεσπίζουν κανόνες υποχρεωτικούς για τα μέλη τους και ν' ασκούν εξουσίες διοικητικού χαρακτήρα. Συνεταιρισμοί. Νομική φύση. Δυνατότητα συστάσεως αναγκαστικών συνεταιρισμών. Τρόπος συστάσεως και μορφή συμμετοχής των μελών.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Ο πρώτος νόμος που αφορούσε τους συνεταιρισμούς ήταν ο 602/1915 και αφορούσε μόνο τον αστικό συνεταιρισμό. Ο νόμος αυτός αντικαταστάθηκε από τον 1667/1986. Για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς η πρώτη ειδική ρύθμιση έγινε με τον νόμο 921/1979 που επίσης αντικαταστάθηκε από τον 2169/1993 ο οποίος περιέχει διατάξεις και για τους αωαγκαστικούς συνεταιρισμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο**ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ**

Από την ανάπτυξη που προηγήθηκε, σχετικά κατ' αρχήν με το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι θεωρώ ότι προκύπτει σοβαρό πρόβλημα κατά τον δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας που αφορά την νόμιμη ή μη ίδρυση ενός σωματείου. Τα όρια μεταξύ νομιμότητας και σκοπιμότητας είναι εξαιρετικά δυσδιάκριτα και όχι σαφώς προσδιορισμένα με αποτέλεσμα τη δημιουργία αντικρουόμενων δικαστικών αποφάσεων. Όταν λοιπόν παρουσιάζεται το φαινόμενο πίσω από τον μανδύα του ελέγχου νομιμότητας εκ των δικαστηρίων να γίνεται και έλεγχος σκοπιμότητας ο οποίος υπέρμετρα περιορίζει την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι απαιτείται άμεση νομοθετική

παρέμβαση που με σαφήνεια να οριοθετεί την έκταση του δικαστικού ελέγχου νομιμότητας .Το δεύτερο πρόβλημα που υπάρχει και αφορά τους συνεταιρισμούς είναι η ανύπαρκτη νομοθετική συνοχη του συνεταιριστικού δικαίου ,το οποίο κάποια στιγμή πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μια έννοια .Με την συνεχώς αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση της οικονομίας θα ήταν πρόπον να συμβαδίσει και η νομοθεσία ώστε να μπορέσουν οι ελληνικοί συνεταιρισμοί να κατακτήσουν μια θέση στην παγκόσμια αγορά .

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή έχει ως θέμα το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι .Ουσιαστικά είναι η ανάλυση του άρθρου 12 του συντάγματος χωρισμένη σε δύο μέρη (κεφ.Α',Β',Γ') .

Το κεφ.Α' αναφέρεται στις ενώσεις (παρ. 1 – 3) και ξεκινά με μια σύντομη ιστορική αναδρομή .Αναλύονται η έννοια ,οι φορείς και το περιεχόμενο του δικαιώματος το οποίο εμπεριέχει την ελευθερία ίδρυσης ,την ελευθερία προσδιορισμού του σκοπού ,την ελευθερία εισόδου και αποχώρησης των μελών και την ελευθερία λειτουργίας και διαλύσεως της ένωσης .Ακολουθούν οι περιορισμοί του δικαιώματος .Γίνεται ενδεικτική αναφορά σε ενδιαφέροντα περιστατικά με το αυτό περιεχόμενο που μπορεί να απασχόλησαν άλλα κράτη αλλά η γνώση τους μας δίνει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα και πιο σαφή γνώση της αντιμετώπισης των ενώσεων σε ευρύτερο πεδίο .Παρατίθενται αρκετά σχετικά δημοσιεύματα του τύπου ,νομολογία καθώς και οι δύο πρώτοι νόμοι για τα σωματεία .

Στο κεφ.Β' (παρ. 4 – 5) γίνεται επίσης μια ιστορική αναδρομή για τους συνεταιρισμούς .Ακολουθεί ανάλυση σχετικά με τους εκούσιους και αναγκαστικούς συνεταιρισμούς ,παράθεση νομολογίας και νομοθεσίας .

Το δεύτερο μέρος ,κεφ. Γ',περιλαμβάνει το συμπέρασμα ,περίληψη στην ελληνική και αγγλική γλώσσα καθώς και την βιβλιογραφία .

SUMMARY

This essay has as subject the right of partnership .Substantially is the analysis of article 12 constitution separated in two parts (capital.A, B, C).

The capital A refers in the unions (paragraphs 1 – 3) and begins with a short historical retrospection .Is analyzed significance,

institutions and the content of right which include the freedom of foundation, the freedom of determination of aim, the freedom of entry and retirement of members and the freedom of operation and dissolution of union .Follow the restrictions of right .Become indicative report in interesting incidents with this content that even if they occupied other states also their knowledge gives us a more completed picture and more explicit knowledge of confrontation of unions in wider field .Also enough relative publications of press, case law as well as the two first laws for the associations are cited.

In capital B (paragraphs 4 – 5) becomes also a historical retrospection for the cooperatives .Follows analysis with regard to the volunteer and obligatory cooperatives, apposition of case law and legislation.

The second part, capital C, includes the conclusion, summary in the Greek and English language as well as the bibliography.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✓ Αλιβιζάτος Ν., «Εισαγωγή στην ελληνική συνταγματική ιστορία», τεύχος Α', σελ ,163
- ✓ Αλιβιζάτος Ν. «Η αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών και η ανάδειξη των διοικήσεων τους», Γνωμ. ΤοΣ 1998 ,σελ.295
- ✓ Αραβάνης Σ. / Χορομίδης Κ. «Επιτρεπτόν ή μη συμμετοχής δημοσίων υπαλλήλων εις σωματεία», Γνωμοδότηση ,Αρμ. 1975 ,σελ.630
- ✓ Γεωργιάδης Απ. / Λιακόπουλος Θ. «Σωματεία .Επιδίωξη ιδεολογική .Άσκηση οικονομικής δραστηριότητας υποταγμένης στην κύρια (ιδεολογική) επιδίωξη .Ζητήματα νομιμότητας» .Γνωμοδότηση ΕλλΔνη 1992 σελ.516
- ✓ Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος, «Συνταγματικό δίκαιο» 12^η έκδοση σελ, 590
- ✓ Δαγτόγλου Π.Α. , «Ατομικά δικαιώματα» Β' σελ,761
- ✓ Δημητρόπουλος Α. , «Συνταγματικά δικαιώματα» Γ' Εκδ.σελ,259
- ✓ Καραλή / Κουκιάδου «Έλεγχος νομιμότητας κατά την ίδρυση του σωματείου» Αρμ. 1982 σελ ,865
- ✓ Κιντής Σ. «Δίκαιο συνεταιρισμών» τεύχος Α' 3^η έκδοση σελ.44
- ✓ Λιακόπουλος Α. «Ερμηνεία του άρθρου 12 παρ. 4 – 5» ,Σε Κασιμάτη Γ. / Μαυριά Κ. ,ΕρμΣ ,2^η έκδ.σελ .4 επ.
- ✓ Μανιτάκης Α / Κορνηλάκης Π. «Η συνταγματικότητα της νομοθετικής κατάργησης του δικαιώματος συμμετοχής στο

- προϊόν εκκαθάρισης αγροτικού συνεταιρισμού» Γνωμ Αρμ. 1987 ,σελ385
- ✓ Μαυριάς Κ. «Το δικαίωμα συλλογικής εκφράσεως πολιτικών ιδεών και το απαραβίαστο της μορφής του πολιτεύματος» ,ΤοΣ 1976 ,σελ.631
  - ✓ Ράικος Α. , «Παραδόσεις συνταγματικού δικαίου» ,τ.β',εκδ 2^η 1984 ,σελ105
  - ✓ Σπυρόπουλος «Ερμηνεία του άρθρου 12§1-3» ,σε Κασσιμάτη Γ./Μαυριά Κ. 2^η εκδ
  - ✓ Τσάτσος Δ. /Βενιζέλος Ε. «Ψευδοερμηνευτικοί νόμοι – Προβλήματα αναδρομικότητας νόμων – Απαγόρευση του κερδοσκοπικού χαρακτήρα των σωματείων (άρθρα 77§2 και 12§1Σ.)» – Γνωμοδότηση ,ΝοΒ 1988 σελ ,1577

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- <http://www.tetraktys.org/genika/mid%20thomas04.htm>.
- http://europa.eu.int/comm/justice_home/index_en.htm
- http://www.coe.int/t/E/Social_Cohesion/migration/Documentation/Legal_texts/093%20-%20Greek%20version.pdf
- <http://web.amnesty.org/ai.nsf/recent/ASA170152002>
- http://trade-info.cec.eu.int/doclib/docs/2004/march/tradoc_116077.pdf
- <http://punk.gr/nogod-nomaster/teuxos28/dimokratika-atomika-dikaiomata.htm>
- http://www.greekhelsinki.gr/dikaioematika/10/articles/art_19.html
- http://www.bbc.co.uk/greek/local/030328_17nspecial4.shtml
- http://www.explo.gr/qu_article/020321001/darticle
- http://www.mzorba.gr/themes/mai12_05_2003.htm
- <http://www.esee.gr/el/Anaskopisi2002/Eksoterika/08/Xores.shtml>
- http://www.imerisia-ver.gr/qu_article/021211007/darticle
- http://goutas.gr/north_korea/human_rights.html
- http://www.explo.gr/qu_article/030117004/darticle
- http://www.parembasis.gr/1999/99_12_12.htm
- http://www.bulls.gr/read_op.php?m=1,6&oid=372
- <http://www.synigoros.gr/annual00/E1.pdf>

- <http://www3.europarl.eu.int/omk/omnsapir.so/pv2?LISTING=AfficheTout&PRG=CALDOC&FILE=20030924&TPV=PROV&LANGUE=EL#Title1>
- http://www.coe.int/t/E/Social_Cohesion/migration/Documentation/Legal_texts/093%20-%20Greek%20version.pdf
- <http://www.ypergka.gr/library/dse.php?i=all>
- <http://www.elinyae.gr/NOMOTH-NOMOL/WORLD/DSE.htm>
- <http://clubs.pathfinder.gr/lesviakiomadaathinas/228775>
- <http://www.human-rights.cy.net/index13.html>

ΤΥΠΟΣ

ART και Θεάματα :(10 /06 /2001)

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ:

- ☼ (09/02/2004)
- ☼ (16/04/2003)
- ☼ (17/04/2003)
- ☼ (07/05/2003)
- ☼ (02/08/2003)
- ☼ (26/01/2002)
- ☼ (23/02/2002)
- ☼ (01/03/2002)
- ☼ (23/03/2002)
- ☼ (01/06/2002)
- ☼ (25/07/2002)
- ☼ (13/09/2002)
- ☼ (11/12/2002)
- ☼ (19/12/2002)
- ☼ (31/12/2002)
- ☼ (27/01/2001)
- ☼ (13/02/2001)
- ☼ (20/11/2001)
- ☼ (08/12/2001)
- ☼ (14/12/2001)

ΚΕΡΔΟΣ :(09 / 12 / 2001)

Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία :(20/04/2003)
(04/01/2004)

Τα ΝΕΑ:

- ✚ (11 / 02 / 2004)
- ✚ (14 / 05 / 2003)
- ✚ (03 / 11 / 2003)
- ✚ (25 / 02 / 2002)
- ✚ (04 / 10 / 2000)
- ✚ (06 / 06 / 1997)
- ✚ (11 / 06 / 1997)

Το ΒΗΜΑ:

- (19 / 10 / 2003)
- (19 / 05 / 2002)
- (11 / 02 / 2001)
- (23 / 01 / 2000)
- (07 / 03 / 1999)
- (08 / 03 / 1998)
- (29 / 06 / 1997)
- (08 / 09 / 1996)

ΧΡΟΝΟΣ : (21 / 04 / 2004)

Le – Monde : (04 / 03 / 2001)
(18 / 11 / 2001)

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ¹⁶⁰

1834/1986 ΠΠρΑθ «Γαλλικός σύλλογος αλληλοβοήθειας Αθηνών»

2249/1986 ΠΠρΑθ «Σωματείο με μέλη αλλοδαπούς»

3518/1993 ΜΠρΑθ «Εκπολιτιστικός σύλλογος Ελλήνων σπουδαστών εκ Βορείου Ηπείρου»

6297/1993 ΠΠρ Θεσ. Αρμ. 1993 ,σελ.1131 «Ένωση για τη διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας στη Μακεδονία – Θράκη TESOL»

633/1989 ΑΠ «Δικαίωμα συμμετοχής σε συνδικάτο»

12420/1990 ΕφΑθ «Σωματεία των εργαζομένων στη ΛΑΡΚΟ Λοκρίδος»

181/1990 ΕφΘεσ. «Πανελλήνια ομοσπονδία σωματείων εργαζομένων σε ψυγεία ,διαλογητήρια ,κονσερβοποιεία ,κυβοτοποιεία και λοιπούς συναφούς κλάδους»

7/1991 ΠΠρΑγρ ΑΡΜ 1991 ,σελ.474 «Εργατικό σωματείο»

¹⁶⁰ Οι αποφάσεις που δεν αναφέρουν πηγή είναι από :

http://www.intrasoft.gr/gr/products/information_dissemination/start.htm

- 181/1991 ΕφΘεσ ΑΡΜ 1991 ,σελ.53 «Πολλαπλότητα»
 140/1993 ΕφΘεσ ΑΡΜ 1993 ,σελ.349, Δ/ΝΗ 1994 ,σελ.655
 «Επαγγελματικά Σωματεία»
 134/1996ΜΠρΑγριν ΑΡΧΝ 1997 ,σελ346 «Συνδικαλιστικές
 οργανώσεις»
 2461/1998 ΜΠρΑθ ΝΟΒ 1998 ,σελ.1461 «Επαγγελματικό σωματείο»
 10325/1999 ΜΠρΘεσ. ΑΡΜ 2001,σελ 776 «Αρχή πολλαπλότητας»
 3360/2002ΜΠρΠειρ ΑΡΧΝ 2003 ,σελ87 "Ένωσης Αστυνομικών
 Υπαλλήλων Αττικής Ε.Α.Υ.Α."
 6307/2002 ΕφΑθ ,Δ/ΝΗ 2003 ,σελ.863 «Αρχή πολλαπλότητας»
 1402/1991 ΑΠ «Σωματείο εργαζομένων στον Ο.Τ.Ε.»
 4300/1996 ΜΠρ Αθ «Αλλοδαπού»
 457/1988 ΕφΛαρ «Ένωση παλαιοεργτολογιτών νομού Μαγνησίας»
 202/1988 ΠΠρΠειρ «Σύλλογος εργαζομένων νοσοκομείου Μεταξά»
 7768/1986 ΕφΑθ «Σωματείο Αλληλεγγύη»
 386/1986 ΠΠρΗλείας «Οι οδηγοί ΚΤΕΛ νομού Ηλείας»
 488/1985 ΕφΠειρ «Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων λυκείου Αίγινας»
 1842/1984 ΑΠ «Αρχή πολλαπλότητας»
 1245/1980 ΕφΘεσ. «Αρχή Πολλαπλότητας»
 1702/1988 ΕφΑ ,ΝοΒ 1989 σελ.260 «Καύση των νεκρών»
 447/1976 ΠρΑθ ΤοΣ 1976 σελ. 517 «Ελληνική Βασιλική Ένωσις»
 1610/1979 ΕφΘεσ. Αρμ. 1980 σελ.368 «Βασιλική ένωσις
 Θεσσαλονίκης»
 134/1975 ΠΠρΘεσ. ΤοΣ 1976 σελ .254 «Βασιλική Ένωσις»
 299/1978 ΕφΑ ,ΤοΣ 1978 σελ.559 «Πανελλήνιος ένωσις
 βασιλοφρόνων»
 7286/1976 ΕφΑ ,ΤοΣ 1977 σελ. 466 «Ελληνική Βασιλική Ένωσις»
 3334/1975 ΣτΕ ΤοΣ 1976 ,σελ.351 «Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος –
 Το σπίτι της στοργής »
 2743/1973 ΣτΕ ΝοΒ 1974 ,σελ.97 «φιλανθρωπικά σωματεία»
 1290/1983 ΕφΘεσσαλονίκης,υπόθεση «Εκπαιδευτικός σύλλογος
 νεολαίας Καυκάσιων Καλαμαριάς»
 1257/1985 ΑΠ ,ΝοΒ 1986 σελ.857 «Το εγκαταλελειμμένο σωματείο»
 3942/2001 ΣτΕ «Κυνηγετικός σύλλογος»
 8332/2000 ΜΠρΘεσ. «Ρουσαλί»
 1558/1991 ΕφΘεσ. «Στέγη Μακεδονικού πολιτισμού Φλώρινας»
 1729/1987 ΑΠ «Ένωσις τούρκικης νεολαίας Κομοτηνής»
 1730/1987 ΑΠ «Ένωσις τούρκων διδασκάλων Δυτικής Θράκης»
 15/1986 ΠρΙωαν. Αρμ. 1968 ,σελ 671 «Πανελλήνιος σύνδεσμος
 Βορειοηπειρωτικού αγώνος»
 7820/1986 ΕφΑθ Αρμ. 1987 ,σελ.489 «Θρησκευτική κίνηση Κρίσνα»
 4/1978 ΠρΠρεβ ΝοΒ 1978 ,σελ 771 «Σύλλογος προστασίας και
 αναπτύξεως του Αμβρακικού κόλπου»

- 608/1982 ΕφΘεσ. Αρμ 1982 σελ. 281 «Σωματείο ιδιωτικών αστυνομικών»
- 506/1981 ΠΠρΘεσ. Αρμ. 1981 σελ. 548 «Σωματείο ιδιωτικών αστυνομικών»
- 87/1986 ΠΠρΘεσ. Αρμ. 1986 ,σελ.591 «Οι μάρτυρες του Ιεχωβά»
- 436/1989 ΕφΚρ Αρμ 1990 ,σελ 1207 «Ένωση αστυνομικών ΕΛ.ΑΣ. Ηρακλείου»
- 142/1988 ΠΠρΔρ Δ/νη 1990 ,σελ.1084 «Συνδικαλιστικό σωματείο αστυνομικών Δράμας»
- 4314/1984 ΠΠρΑθ ΑρχΝ 1986 σελ.25 «Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αθηνών ο Δεσμός»
- 1819/1986 ΠΠρΑθ Μαντζουρανέα Ε. Η καύσις των νεκρών ,Αθήνα 1987 ,σελ.32 «Σύνδεσμος φίλων αποτέφρωσης»
- 131/1979 ΠρΚορ ΝοΒ 1979 ,σελ 1366 «Επαγγελματικό σωματείο Κορίνθου»
- 13073/1987 ΜΠρΑθ «Σύνδεσμος σταθμαρχοελεγκτών ΕΑΣ»
- 2063/1988 ΣτΕ «Υπόθεση Π. Μπακογιάννη»
- 62/1989 ΠΠρΣπάρτης «Φίλαθλο σωματείο»
- 2235/1979ΣτΕ «Κυνηγετικός σύλλογος»
- 1394/1977ΑΠ «Δημοσιογραφικές οργανώσεις»
- 4079/1985 ΕφΑθ «Σωματείο ιδιοκτητών επιβατηγών αυτοκινήτων»
- 755/1986 ΕφΠειρ «Πειραιώτες κυνηγοί»
- 1643/1987 ΕιρΑθ «Διαγραφή μέλους συνδικαλιστικής οργάνωσης»
- 13996/1988 ΕφΑθ «Ένωση Προσωπικού Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών»
- 3198/1990 ΣτΕ (ΟΛΟΜ) «Υπόθεση Π. Μπακογιάννη»
- 3199/1990 ΣτΕ (ΟΛΟΜ) «Υπόθεση Π. Μπακογιάννη»
- 12061/1988 ΕφΑθ «ΕΣΗΕΑ»
- 2540/1999 ΣτΕ «Τελωνειακές παραβάσεις»
- 1462/1992 ΑΠ «Συνδικαλιστικές οργανώσεις»
- 1572/1990 ΕφΑθ «Ταμείο F.O.A.P.E.»
- 2144/1990 ΜΠρΘεσ. «πρωτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση»
- 65/2003ΑΠ «Ενιαίος Δημοσιογραφικός Οργανισμός Επικουρικής Ασφάλισης και Περιθάλψης»
- 1466/1999 ΑΠ «Αλληλοβοηθητικά ταμεία»
- 1502/2001ΣτΕ «Κυνηγετικοί συλλόγοι»
- 114/2002ΕφΛαρ «αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις»
- 4270/2002ΕφΑθ «Σχέσεις συνεταιρισμού και συνεταίρου»
- 2185/2002ΣτΕ «ΟΤΑ»
- 86/2002ΑΠ(ΠΟΙΝ) «Υπεξαίρεση στην υπηρεσία»
- 110/2002ΑΠ «Οικοδομικοί συνεταιρισμοί»
- 407/2002ΑΠ «Συνεταιρισμοί ανοικοδόμησης σταθμών και εγκαταστάσεων λεωφορείων υπεραστικών συγκοινωνιών»

- 1702/2003ΣτΕ «Αρμοδιότητα Τμημάτων»
183/2003ΣτΕ «Συντελεστής Δόμησης»
893/2003ΣτΕ «Αυθαίρετα»
1202/2003ΑΠ «Αποκατάσταση προσφύγων»
292/2003ΑΠ «Οικοδομικοί συνεταιρισμοί»
483/2003ΑΠ «Αστικοί συνεταιρισμοί»
2/2003ΑΕΔ «Συγκοινωνιακές επιχειρήσεις»
1511/2002ΜΠρΤρικ «Η απουσία από τη Γ.Σ. δεν σημαίνει συμφωνία»
1083/2001ΑΠ «συνεταιριστική μερίδα»
5844/2001ΕφΑθ «Συνεταιρισμοί»
323/2001ΕφΑαρ «Αδικαιολόγητος πλουτισμός»
3403/2001ΣτΕ «Προστασία περιβάλλοντος»
43/2000ΑΠ «Υπεξαίρεση»
3698/2000ΣτΕ «Οικιστική ανάγκη»
1269/1999ΑΠ «Σχέσεις μεταξύ συνεταιρών και οικοδομικού συνεταιρισμού»
3525/1999ΣτΕ «Προστασία περιβάλλοντος»
1789/1999ΣτΕ «Τροποποίηση ρυμοτομικού σχεδίου περιοχής Ελληνορώσων»
1379/1998ΑΠ «Απάτη»
28/1998ΕΙΡΜΑΣΣΗΤΟΣ «Καταδίκη σε δήλωση βουλήσεως»
96/1997ΣτΕ «ΥΠΕΧΩΔΕ»
325/1997ΕφΑθ «Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί. Αρχαιρεσίες»
67/1997ΜΠρΣερ «Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών νομού Σερρών»
527/1997ΜΠρΤρικ. «Γ.Σ. Συνεταιρισμού»
981/1996ΑΠ «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί»
398/1995ΣτΕ «Αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων»
842/1994ΑΠ «Ισχυρισμός ότι τα μέλη αστικού συνεταιρισμού δεν υπάγοντο ασφαλίστικα στο ΙΚΑ»
529/1994ΑΠ «Οικοδομικοί συνεταιρισμοί»
39/1994ΠΛΗΜΜΑΡΤ «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Λάσους»
2790/1993ΣτΕ «Κωλύματα εκλογής κάποιου ως μέλους Δ.Σ.»
2789/1993ΣτΕ «Οικοδομικοί συνεταιρισμοί Αστυνομικών, Στρατιωτικών»
2787/1993ΣτΕ «Οικοδομικοί συνεταιρισμοί»
2786/1993ΣτΕ «Συνεταιρισμοί»
755/1992ΣτΕ «Χαρακτήρας των ΤΟΕΒ»
39/1991ΣτΕ «Μη νόμιμη η διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2 του ΠΔ 93/87»
2089/1991ΣτΕ «Κήρυξη εκπτώτων μελών Δ.Σ.»
2029/1992ΣτΕ «Αρχές της ελεύθερης συστάσεως και της ελεύθερης συμμετοχής των πολιτών σε συναιτερισμούς»
2030/1992ΣτΕ «Οικοδομικοί συνεταιρισμοί»

1969/1990ΑΠ «Περίπτωση αποκλεισμού φαρμακοποιού από συνεταιρισμό»

1051/1989ΣτΕ «Βαθεία επέμβαση στη συνταγματικά κατοχυρωμένη αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών»

378/1984ΠΠΡΑΓΡΙΝ «Γεωργικός συνεταιρισμός»

2903/1983ΣτΕ(ΟΛΟΜ) «Αναγκαστικοί συνεταιρισμοί»